

Math. P. 62 3419 Buten

Mathesis pura. Arithm. System.
& methodi 184.

<36601686640019

<3

B

I O. A N.

B V T E O N I S L O G I S T I C A, Q V Æ

& Arithmetica vulgò dicitur in li-
bros quinque digesta: quo-
rum index summatus
habetur in tergo.

E I V S D E M,

*Ad locum Vitruuij corruptum restitutio, qui est
de proportione lapidum mittendorum ad baliste
foramen, Libro Decimo,*

L V G D V N I,

A P V D G V L I E L M V M R O V I L L I V M,

S V B S C V T O V E N E T O.

M. D. L X.

Cum privilegio Regis.

Extrait du priuilege du Roy.

L est permis à maistre Iehan Bureo Commadeur de l'ordre Sainct Antoine, d'imprimer ou faire imprimer vn liure par luy composé en Latin, intitule, Logistica, quæ & Arithmetica vulgò dicitur, in libros quinque digesta. Faisant inhibition & defence à tous autres Imprimeurs & Libraires de non imprimer, ou faire imprimer, ne mettre en vente ledit Liure sans le cõgè & permission d'iceluy Bureo, iusques à dix ans commençans apres ceste presente edition, sur peine de confiscation desdicts liures & d'amende arbitraire. Comme plus à plain appert par les lettres de priuilege sur ce donnees le xxii. de Ianuier. 1553. & sceellées du grand Seau en cire iaulne à simple queue, ainsi signees,

*Par le Roy, Le Seigneur D'Ananfon
maistre des Requestes ordinaires
de L'hostel present.*

De Lomenie.

QUINQUE LIBRORVM LOG-

GISTICAE CAPITA.

Liber I.

Proœmium. De figuris, & notatione numerorum. De Additione. De subtractione. De multiplicatione. De probatione multiplicationis. De partitione. De probatione partitionis. De progressionum regulis.

Liber II.

De notatione nominibusque particularum. De reductione particularum. De particularum additione. De subtractione particularum. De multiplicatione particularum. De particularum diuisione. De particularum segmentis. De partibus numerorum capiendis. De mutandis particulis in aliquod datũ nomen. De tetragonis lateribus numerorum. De propinquitate laterũ in non quadratis numeris, atque particulis habenda. De cubicis numerorũ particularũque lateribus. De propinquitate laterũ in nõ cubis numeris habenda. De numerorũ inter se ratione, rationũque nominibus. Quomodo rationum species, & appellations dignoscatur. De particularum fragmentorũque rationibus quomodo dignoscatur. Quomodo dignoscatur vna ratio esse maior altera. De componendis rationibus numerorum. De subtractione rationum. Quomodo rationes multiplicentur. De rationum diuisione. Datis tribus numeris quartum (proportionalem inuenire. De regula positionis. De regula positionis duplex,

Libro I I I. tractatur Algebra.

Prooemium. De quadraturæ principiis atque figuris. De numeratione, additione, & subtractione quantitatum. De multiplicatione quantitatum inter se, & in numeros. De multiplicatione additamentorum Plus, & Minus.

De multiplicatione quantitatum cum additamentis Plus, & minus. De partitione quantitatum inter se, & in numeros. De partitionibus additamentorum Plus & Minus. De partitione quantitatum cum additamentis Plus, & Minus. De Canone simplici, super quo fiunt problemata 38,

De tribus compositis Canonibus. Primi Canonis exemplum. Secundi Canonis exemplum, Tertij Canonis exemplum. Trium Canonum versus. An in quadratura Canones compositi plures tribus esse possint. De regula quantitatis.

Libert quartus Logisticis quæstionibus 92 concluditur.

Quintus autem liber quæstiones ad quadraturam pertinentes continet numero 65, quarum novem posteriores Logistica fines excedunt.

I O.

IO. BVTEONIS LOGISTICÆ LIBRI PRIMI.

PROOEMIUM.

ARTEM computandi vsibus humanis non solum cōmodā, sed necessariā prorsus neminē puto sanæ mētis velle negare. Huius autē meditatio primū apud Latinos fieri cœpit per lapillos, qui cal-

culi dicuntur. Vade calculū ponere, pro cōputare, ab antiquo perdurauit, & pro rationibus calculi, nomenq; calculator. Olim etiā quō magis esset in prōptu cōputatio, ac veluti semper ad manū, artificii quodā gestu digitorū vulgō signari, & intelligi solebat. Adeo quidē vt si quis vel alias consummatus orator, in colligendis summis ab hac chironomia paululū aberrasset, eo statim indicio censeretur indoctus, sed à multis iam seculis modus iste manualis penitus obsoleuit, et eam, quæ fit per notas, numerationē ab initis rudibus Græci, sicut et ceteras artes, literis excoluerunt, cōsummatāq; vocarunt Logisticē. Quod nomē ratiocinatio latine valet. Inter huius authores Archimedē inuenio. Is enim in Psammitide prodigioso cōputationis arene numero coactus necessariā sibi Logisticæ partē repetit ex eo libro, quē scripserat ad Zeuxippū. Fuit etiā alter nomine Magnus in hoc genere scriptor, de quo meminit

Eutocius *Ascatonita* in cōmentario super *Archimedis* dimēſione circuli. De alijs autē nō est facta, quā viderim, mentio ſpeciatiim. Nā inter multa veteris ſapiētiæ monimēta, quibus poſteros lōginq; tēporis iniuria fraudauit, huiusmodi quoque ſcripta omnia, nō mediocri dāno nōſtro perierūt. Et perūſſet ars ipſa fortasſe, niſi nobis adhuc *Arabice* gentis induſtria perſtaret. Etenim ſicut aliquādo fuit, in verſandis atq; vertēdis in ſuā linguā *Græcis* ea natio diligēs, ita poſtea ſeculū quoddā miſerū ſucceſſit, quo *Latini Græcorū* fonte relicto, & *Arabicos* ſectati rimulos diſciplinās hauriebāt. Adhuc enim, et in *Philosophia*, et in *Mathematicis* opera *Græcorū* ex *Arabica* lingua in latinum verſa paſſim legimus, quod et character ipſe ſermonis, et vocabula quædā relicta manifeſtāt. Imprimis que nomē ipſum artis quā proſitemur, qui vulgò dicitur *Algorismus*, & hunc titulū multi ſuis operibus indiderūt. Nonnulli tamē recentiorū ſcripta ſua *Logiſtica*, *Arithmeticas* inſcribere malunt. Nō ferè leuius improprieta te, quā alij barbarie peccātes. Tractat enim *Logiſtica* numeros ab *Arithmetica* more diuerſo, ſicut videre eſt in *Arithmeticiſ* libris *Euclidis*, *Nicomachi*, *Boetij*, *Iordani*. Et ita differt ab *Arithmetico* *Logiſticus*, ſicut *Mēſor* à *Geometra*, et *Cātor* à *Muſico*. Nullus tamē adhuc iſtorū (quantū viderim) arti, quā proſitetur, antiquū, propriūmq; nomē adhibuit. Nec ipſe quidē *Lucas Italus*, qui longē omnīū optimē ſimul & copioſiſſimē ſcripſit idioma ſuo. Quē proximē doctrina ſequitur

tur

tur Stephanus à Rupe Lugdunēsis, in opère suo lingua nostra Gallica coposito. Præter hos autē multi satis in hâc materiam, diuersis linguis, libellos ædiderunt, quæ sunt in arte facilia prosequuti verbosius, subtilius autē recõdita, ad inscitie vel lamē dissimulâtes. Nec desunt etiã qui prauo nouãdi ad ostentationē studio multâ superuacue nulliusque momēti obscuritatis affectatæ miscuerunt, quorū nonnulla suis locis ostendã. Ac utroque vitio laborât potissimum qui Latine scripserunt. Sic vehius laus gloriaque magisterij (quod fateri certè piger) in aliorū adhuc possesseiõe cõsistat. Ego igitur ipse disciplinarū ab adoleſcētia sectator pudoris stimulo cõcitus, ut in hoc publico studiorū dedecore aliquo venire subsidio nostris, regulas logisticæ, traditionesque necessarias, nec nõ & exēpla quæstionū, exercitio requisita, quãta potui facilitate diligēter explicui, destinatis voluminibus, ordine suo cuncta disponēs reiectis ubique superfluis. Data est insuper a nobis opera, ut antiquas, et Græcas (ubi Latine desunt) arti voces redderemus, in quarū locū peregrinæ successerāt, et in ea maxime parte, cui nõdū est aliud quàm Arabicè nomē Algebra. Vnde sunt qui putēt ab Arabibus inuentã. Ego autē conseruatã, magis quã inuentã existimo, vel ea solū cõiectura, quòd Euclides in Elemētis libro secundo ad hâc fundamēta disponat, vnde structurã totam consurgere, quisquis sedulo scrutabitur, inueniet. Et calculi genus est planè Geometricū, ad eas quãtitates potissime spectãs, quæ dicuntur irrationales, ita tamē ut

supputationibus etiā numerorum artificiosis accommo-
detur, prout in sequentibus vno & altero libro parti-
culatim ostendam.

De figuris & notatione numerorum.

Monas est, secundum quā vnūquodque eorū quae
sunt vnū dicitur. Numerus aut, ex monadibus
cōposita multitudo. Itade finit Euclides in elemētis. Mo-
nadē Boetius, et eū sequuti malē vterunt vnitatē, cū
sit vnitas similitudo, vel cōcordia, siue coadunatio, vel
id quod Græcè dicitur *ἑνωσις* potius quā numeri prin-
cipiū. Vitruuius autē *μόναδες* interpretatur, res singu-
lares. Sed vtendū cēseo voce græca potius quā para-
phrasi nō admodū propriē. Et quāuis monas nō sit nume-
rus, in omni tamē Logistica ratione vim, & effectum
parē numeris obtinet. Quorū notatio secundū Græcos,
Latinos, et Arabes, nō solum figuris, verū etiā alijs
diuersē procedit, ita vt Latina modos artis nō recipiat,
Græca verō, si facilitatē spectes, multū cedit Arabi-
cæ. Quare iā diu receptū est, vsu *λογητικόν*, vt Arabi-
cis decē figuris numeri signētur. Et sunt huiusmodi 1. 2.
3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 0. Quæ cū interpositis pūctis, singula
distinguntur, sicut in hoc loco ita significant. Vnum,
duo, tria, quatuor, quinque, sex, septē, octo, nouē. Vltima
autē, cui nomē est Arabicè zero (à similitudine tamē
rectē dici possit *omicron*) nullū per se valet numerū, sed
ordinē locorū tenēs valorē auget in alijs. Cū verō sola
ponitur, significat nil. Omnē porro numerū infra decē,
barbari vocāt digitū. Ego autē dicā monadicum, eo re-
spectu

spectu, quod una solū figura notetur. Omnes præterea
 numeros, qui monadicū decuplāt, isti vocāt articulos.
 Sed magis significāter, et propriè nomino decades, ve-
 luti sunt, decē, viginti, triginta, quadraginta, quinqu-
 aginta, sexaginta, septuaginta, octoginta, nonaginta.
 Quas notabis ordine iā posito figurarū addēs ad singu-
 las omicrō puncto sequēte, sic 10, 20, 30, 40, 50, 60,
 70, 80, 90. Et ita semper distinctionē per puncta fa-
 cies, cū plures vno cōtextu summæ scribūtur. Omnes
 autē alij intra cētum numeri decade cōstant, et mona-
 dico, velut vndecim, duodecim, tredecim, quatuorde-
 cim, quindecim, sexdecim, et reliqui deinceps, duabúsq;
 figuris notātur in hūc modū, 11, 12, 13, 14, 15, 16. Et nu-
 meri tales dicūtur mīsti. Cū autē pertigeris ad centū,
 quod est decies decē, opus erit ad notationem monade,
 appositis duobus omicron, sic 100. Et omnes numeri in-
 tra centū et mille, tribus notis figurātur. Vtpote si fue-
 rit opus significare centū triginta, et ter centū quadra-
 ginta duo, figurationē ita facies, 130, 342. Ipsum autē
 mille (quod est decies cētū, et maximus numerorū quē
 vno verbo Latine possis exprimere) notis quatuor desi-
 gnatur, monade scilicet, et tribus omicrō ordine positis
 in hanc formā, 1000. Et ita deinceps figuris quatuor
 signatur omnis multitudo, donec sit peruentū ad millia
 decē. Quē numerū Græci dicunt vno verbo myriada,
 nec maius aliud habet in numeris vocabulū. Notabitur
 autē ipsa myrias quinque figuris, hoc modo, 10000. Pa-
 tet itaque quēadmodū figuræ numerorū simul posite,

tenore cōtinuo. semper decuplādo sese procedāt. Quārū
 tamē ordinatio, secundū arte, alio cesetur more, quā
 scribatur, aut proferatur, hoc est retrogrado. Verbi
 gratia, numerus mille tercentū quinquaginta quatuor,
 eo quo proferatur ordine scribitur, scilicet figuris qua-
 tuor, quarū prima est monas, altera tria, sequens quinq;
 vltima quatuor, sic 1354. Ipsum tamē quatuor primū
 locū tenet in ordine, quinq; secundū, tria terciū, et mo-
 nas quartū. Et ita perpetuō in serie figurari, hoc est nō
 distincta punctis, à dextera sinistra versus progredi-
 tur ordo, & quæ dexterior est sinisteriorem præcedit,
 fitq; semper accessus decupli cōtinuē loci sequentis ad
 præcedētē. Prima quoq; dicitur, quæ primū locū tenet,
 secūda, quæ secundū, et ita deinceps. Igitur figura cōsi-
 stēs in primo loco valet seipsā, in secundo valet seipsā de-
 cies, in tertio centies, in quarto millies, in quinto decies
 millies, in sexto centies millies, in septimo decies cēties
 millies, quod est millies mille, ac vulgo recepta voce, di-
 citur millio. Et ita semper nectēdo seriē ad infinitū de-
 cuplatio crescit. Dat quoq; multiplicatio talis cōueniē-
 tia figuris nomina, nā prima dicitur monadica, secūda
 decas, tertia cētenaria, quarta milliaria, quinta decas
 milliaria, sexta cētenaria milliaria, septima millio, o-
 ctava decas millionis, nona cētenaria millions, decima
 millio milliōis. Et in hūc modū ad quotlibet sequētia lo-
 ca per decades, et cētenarias millionū repetitorū apta-
 ri poterūt nomina figuris. Quæ quidē nomē clatura fla-
 tim indicabit, quid vnaquæque figura loco suo valeat.

Verb

Verbi causa, disponatur ordinatim ipse decē figurarū numerorū, ita ut locum primū teneat omicron, & ultimum monas, sic 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0. Quoniam igitur prima figura per se est nihil, valet seipsam, quod est nihil. Secunda autē, quia per se est nouē, & positione decas, valet ipsa nouē decades, id est, nonaginta. Tertia autem, quia per se est octo, & positione centenaria, valet octies centum, hoc est, octingenta. Quarta verò, quia milliaria, valet septem millia. Item quinta, quia decas milliariae, valet sexaginta millia, vel more Græco, sex myriadas. Sexta verò, quia centenaria milliariae, valet quingenta millia. Septima autē, quia millio, valet quatuor milliones, quod est quater millicies mille, vel sicut prisci loquebātur, quadragies centena millia. Octaua autem, quia decas millionis valet triginta milliones. Nona ducētos milliones. Decima, & ultima valet mille milliones. Dicemus igitur in hac summa cōtineri, mille ducētos triginta quatuor miliones, quingenta sexaginta septē millia, octies centum nonaginta. Hunc etiam numerum per myriadas, si libeat, ita loquemur. Duodecim myriades myriadū, ter mille quatercentū quinquaginta sex myriades, septē millia, octies centū nonaginta. Huiusmodi autē summas grādiore, si quis per millia tantum conetur exprimere, nimia repetitione millium, & auribus molestiā, & intelligentiæ caliginem offundet. Quare vocabulum millio, quantum non sit

ita

ita latinum, nequaquā tamen reiiciendum prorsus ab arte. Existis itaque satis (ut opinor) apparet, quemadmodum per *Ambicas* decem figuras omnis numeratio facile notetur.

De additione.

IN opere Logistico numeri tractantur modis quatuor potissimum, de quibus ordine dicam, prout alius alium natura, facilitatēque præcedit. Primum igitur locū tenebit additio, quæ est duorū, pluriumve numerorum in vnā summā collectio. Ea fit prout exemplo sequitur. Sint dati tres numeri 5473, 4214, 102, quos oporteat addere simul. Primò disponantur ipsi tres numeri, ita ut in vnā lineam rectam, veluti perpēdicularem, omnes eiusdem nominis figure sibi respondeant, hoc est, monadicæ monadicis, decades decadibus, centariæ cētenarijs, milliariæ milliariis, & sic deinceps. Facta autem dispositione sicut dixi, & exemplar hīc in margine pono, agatur sub infimo versu numerorū linea, veluti paral-

5473

4214

102

9789

cent

centenarias more præcedentium, habebis 7, quod loco tertio poni debet post 8 sub centenarijs. Addens postremò milliarias habebis 9, disponendum quarto loco post 7 directè sub milliarijs. Et sic perfecta est additio de tribus numeris datis, quorum summa est quæ sub linea iacet, & est 9789. Cum autem ex additione figurarum proveniunt decades, vel mistus numerus, tunc erit operatio paululum à superiore diuersa, cuius exemplum sit huiusmodi.

Dentur tres numeri, quos oporteat addere simul, scilicet 3963, 2651, 9786. Dispositis numeris sicut antea docui, incipiens à primis figuris dicito, 3,

1 & 6, fit 10. Pone 0 primo loco infra lineam directè sub 6, ita dicens, pono 0, et teneo 1, deinde veniens ad secundas figuras dic 1, quod teneo, & 8, fit 9, & 5 fit 14, & 6 fit 20. Pone 0 secundo loco rectè sub 8, dicendo, pono 0, & teneo 2.

$$\begin{array}{r} 3963 \\ 2651 \\ 9786 \\ \hline 16400 \end{array}$$

Post hæc veniens ad centenarias dicito, 2 quod teneo, & 7 fit 9, & 6 fit 15, & 9 fit 24. Pone 4 tertio loco sub 7, dicendo, pono 4, & teneo 2.

Postremò veniens ad milliarias, dic, 2 quod teneo, & 9, fit 11, & 2, & 3, fit 16. Pone 6 quarto loco rectè sub 9, & 1 quinto loco post 6. Habes igitur 15400, pro summa additionis propositæ. Et ita semper cum ex additione figurarum eiusdem nominis proveniunt decades, vel numerus mi-

stus

stus, poni debet una figura suo loco, & altera
mente retenta additur sequentibus. Alium ad-
dendi modum ordine priori contrarium indicabo,
quem Logistarum adhuc tradidit nemo. Resu-
matur additionis figura proximè superior tota
præter summam. Et initium faciens
ab ultimis figuris, quæ sunt 9, 2, 3, 3963
inuenies addendo fieri 14, quem nu-
merum infra lineam scribito, sic ut 2651
ipsum quatuor rectè subiaceat ipsi 9786
9, et scribatur 1 quinto loco post 4. 14290
Colligens deinde loci sequentis figu-
ras habebis 22. Pone 2 sub 4, & 211
2 sub 7. Additis postea decadibus proueniunt
19, scribe 1 sub 2 loco tertio, & 9 sub 8. Postre-
mo collectis Monadicis, fit 10. Pone 1 sub 9, &
0 sub 6. Ducatur linea priori veluti parallela,
includens huius collectionis octo figuras, quibus
additis, sicut primum docui, dispositisque sub in-
feriori linea, fit summa 16400, sicut antea.
Hic autem posterior modus addendi quauis e-
geat altero, & sit prolixior, minus tamen ob-
noxius errori, in quo facile cadunt, qui nume-
ros tractant, præsertim grandiores. Propterea
semper oportet, ut additione peracta, reitera-
tio fiat intra mentem, disquirendo sollicitè per
singula

singulas summæ figuras, num sit erratum in aliquo, nec est alia commodior in additionis opere probatio. Ceterum si fuerit in numeris addendis series longior, ne memoriæ fiat confusio, poterit ipsa disjungi in quotlibet partes, quibus additis singulatim ipsarum summæ postea colligantur in vnum; sicut hic exemplum apposui de numeris quorum series ad monadicas figuras quatuordecim extenditur, quas cum suis decalibus, & centenariis in duas partes segregavi, quarum primæ summa facit 5 97 9, alterius 1 9 9 1, & ambæ simul conficiunt 7 97 0, quæ summa est totius ordinis numerorum propositi. Sed quo melius dictorum intelligentia constet, aliquot additionum formulæ, utroque modo disposui.

Est enim commodissime discuntur

exemplis, et exercitatione ha-

bentur in promptu.

1. The subject of the study is the effect of the use of the

78

-785	57034	66123	80214
897	2179	5781	52301
-974	802	7902	4232
-659	320	79806	136757
-978	60335		
-789			
-897	45607	523024	
-648	89081	810243	
565	24623	956325	
644	57904	678102	
813	83800	795431	
38	64120	789904	
9	78004	57875	
4	400029	4278784	
1991	4311	3321	
5979	443139	4610904	
7970			

De subtractione.

Subtractio numeri à numero est unius secundum alterum diminutio, qua peracta tertius numerus procedit, quod residuum vocatur, et est differentia duorum inter se numerorum. Hæc operatio nihil est aliud quam residui secundum artem representatio. Oportet igitur alterum ex numeris esse maiorem, à quo subtrahitur minor. fit tamen improprie subtractio in numeris equalibus, et tunc fit residuum 0. In hac operatione formulam talem sequeris. Esto propositum

fitum ex numero 964, subtrahere numerum
 763. Disponatur maior 964, & sub eo minor
 763, ita ut eiusdem nominis figuræ directò sibi re-
 spondeant, & sub ipsis duobus numeris à
 sinistra dexteram versus, linea ducatur, 964
 sicut hîc habes. Et à monadicis figuris ex- 763
 ordiens, in hæc verba loquere, vel tacitus 201
 cogita. Auferendo 3 de 4, restat 1, pone 1 infra
 lineam directò sub 3. Deinde progrediens ordine
 sinistram versus, dicito, 6 de 6, restat 0. Pone 0
 rectè sub 6. Postremò dic, 7 de 9, restat 2. Po-
 ne 2 rectè sub 7. Sic igitur habet residuum 201.
 Cùm autem in omni subtractione residuum sit ex-
 cessus, quo maior numerus superat minorem, ma-
 nifestum est, si residuum ipsum addatur minori nu-
 mero, maiorem numerum redire. Per hanc igitur
 additionem, subtractionis opus optimè probabis.
 Velut in exemplo nostro, adde simul 3 et 1, fit 4,
 item 6 & 0, fit 6, postremò 7 & 2, fit 9, &
 summa est 964, qui maior est numerus subtra-
 ctionis propositæ. Nullus igitur error accidit ope-
 ri. Et ita facile probatio semper fieri possit. Cete-
 rum in subtractione qua numerus maior plures ha-
 bet figuras, quàm minor, nihil habet operatio diuer-
 sum à superiore præscripto, nisi quòd ipse figuræ,
 unde nihil subtrahitur, locis suis reponuntur in re-
 siduo, velut exemplis sequentibus vno, & altero
b

satis inspectione sola cognoscitur, quibus est etiam probatio subscripta.

437528	6782146
416	1034
437112	6781112
Probatio. 437528	Probatio. 6782146

Sed accidit in subtractione frequenter, figuras aliquot minoris numeri directè sibi suprapositis figuris esse maiores, prout habet formula sequens, in qua maior numerus est 364, & minor 79. In hac igitur, & similibus fit veluti mutuatio, & cōpensatio quædam à consequētibus figuris cum præcedentibus, in hunc modum. Quoniā enim 9 de 4, non possit auferri, sume decem mutuo à figura sequenti, dicens, auferendo 9 de 14, restat 5. Pone 5 infra lineam directò sub 9. Et quoniam à secunda figura 6 sumpta est mutuo decas, ipsum 364 6 decrevit monade, & valet tantummodo 79

364

79

285

do 5, unde cum 7 non possit auferri, sumas iterū mutuo decem ab ultima figura, dicēs 7 de 15, restat 8. Pone 8 infra lineam rectè sub 7. Et quoniam propter mutuum, ultima figura 3 decrevit monade, ipsa valet tantummodo 2, pone 2 post 8, eritque residuum 285. Et ita semper unde capitur mutuum, inde monas detrahi debet. Quod etiam

etiam

etiam locum habet in figura 0, ex qua cum fit mutuum aestimatur esse decem, & facto mutuo nouem. Esto propositum verbi causa, ex numero 4000 subtrahere 542. Facta dispositione dicitur, ex decem auferendo 2, restat 8, & ex nouem sublati 4, restat 5, item ex nouem detractis 5, remanent 4. Vltimum autem 4, propter mutationem decrescit in 3. Habes igitur ex hac subtractione residuum 3458.

Poterit etiam aliter, paucis mutatis, idem fieri. Disponatur rursum formula superior, & incipiens a primis figuris, quæ sunt 9 & 4, ita dicitur, inter 9 & 10 est 1, adde 4, fit 5, Pone 5 infra lineam sub 9. Et cum ita feceris in vna figurarum, sequens inferior augeri debet monade, quare ipsum 7 aestimabis 8, dicens inter 8 & 10 est 2, adde 6, fit 8, pone 8 sub 7 infra lineam. Et quauis tertius locus inferior hinc non habeat figuram, ipsi tamen debet donari monas, quam auferens ex 3, restat 2. Pone 2 post 8 infra lineam, eritque residuum 285, sicut ex operatione priori.

In hoc autem modo, sicut in precedenti sumitur mutuum, sed aliis verbis, quo facto semper augeri debet monade figura, vel locus sequens numeri minoris. Et hæc operatio licet prima specie, videatur obscuro

$$\begin{array}{r} 4000 \\ 542 \\ \hline 3458 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 364 \\ 79 \\ \hline 285 \end{array}$$

rior altera, semel tamen percepta facilitate superabit. Cuius adhuc aliquot, quò melius intelligatur, exempla subiungam. Sit ergo propositum ex numero 71200 subtrahere 43054. Facta dispositione, sicut iam docui, sic operare dicendo. Inter 4 & 10 est 6, pone 6 sub 4. Et quia sumpsisti mutuum, figura secunda, quæ est 5, erit æstimanda 6, propterea dicendum, inter 6 & 10 est 4, pone 4, sub 5. Rursus propter mutuum, 0 sequens æstimabis 1, dicendo, 1 de 2, restat 1, pono 1 sub 0. Dic rursus, inter 3 & 10 est 7, adde 1, fit 8, pone 8 sub 3. Postremo ipsum 4 æstimabis 5, dicendo, 5 de 7, restat 2, pone 2 sub 4, habebisque residuum 28146. Et hæc de subtractione numerorum dicta sufficiant.

$$\begin{array}{r} 71200 \\ 43054 \\ \hline 28146 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 623071 \\ 84278 \\ \hline \end{array}$$

De multiplicatione. $\begin{array}{r} 538793 \end{array}$

Numerus numerum multiplicare dicitur, quando quot sunt in ipso monades, toties componitur multiplicatus, & fit aliquis, quod productum appellamus. Velut si numerus 5 toties componatur, hoc est, sibi coaceruetur, quot sunt monades in numero 4, vel econtrario numerus 4, quot sunt in numero 5. Nihil enim refert vter duorum sit multiplicans, an multiplicatus, quoniam utroquo modo fit

do fit idem scilicet productum 20. Et perinde va-
 let dicere, quater quinque, ac quinquies quatuor.
 Multiplicatur etiam numerus in seipsum, ut 2 in
 2, fit 4, & 6 in 6, fit 36. In ipso autē opere mul-
 tiplicandi talis forma seruatur. Estō propositum
 multiplicare numerum 23 in numerum 12. Di-
 spone 12 sub 23, ita ut eiusdem nominis figuræ di-
 rectò sibi respondeant. Et sub inferiori numero, à
 sinistra dexteram versus, linea ducatur.

23
12
—
46
23

Dispositione autem facta, à monadicis
 figuris initio sumpto, progrediens ad sini-
 strā, ita loquere, ut numerum inferiore
 nomines per aduerbium dicendo, bis 3 fit
 6, pone 6 infra lineam, directò sub 2. Dic iterum,
 bis 2 fit 4, pone 4 rectè sub 1. Post hæc iterū mul-
 tiplica superiorem numerum 3 in secundam figu-
 ram inferioris dicendo, semel 3 fit 3, pone 3 rectè
 sub 4. Dic postremò, semel 2 fit 2, pone 2 loco se-
 quenti post 3. Ducta deinde linea sub in-
 fimis figuris, à sinistra in dexteram adde
 numeros inter duas lineas constitutos, et

23
12
—
46
23
—
276

habebis 276, quod est productum ex
 multiplicatione numeri 23 in numerum
 12. Et ita semper in hoc opere multipli-
 candæ sunt omnes figuræ superiores, in singulas in-
 feriorum, & quot erunt figuræ multiplicantes, tot
 erunt ordines numerorum inter duas lineas. Nisi cū

inter ipsas multiplicantes fuerit 0. Tunc enim cum ex ea multiplicatione proueniat 0, superfluum esset talem ordinem scribere, prout exemplo bis posito sequitur, ex multiplicatione 321 in 203, ad cuius dispositionem primam ipsum ordinem trium 0 posui, ut apertè videatur esse superfluum.

$$\begin{array}{r}
 321 \\
 203 \\
 \hline
 963 \\
 000 \\
 642 \\
 \hline
 65163
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 321 \\
 203 \\
 \hline
 963 \\
 642 \\
 \hline
 65163
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 4312 \\
 200 \\
 \hline
 8624 \\
 \hline
 862400
 \end{array}$$

Obseruandum præterea in hoc actu multiplicandi, ut numerus paucioribus figuris contentus inferiore loco disponatur, sub altero maiore. ut pote si fuerit propositum multiplicare numerum 121 in numerum 1342, tunc scribatur minor numerus sub maiori, & reliqua fiant, sicut in præcedentibus dixi, & sequens formula demonstrat.

Cum autem ex multiplicatione figurarum producantur decades, vel numerus mistus, prima figura talis numeri scribitur suo loco, secunda verò mente retenta, additur sequenti.

$$\begin{array}{r}
 1342 \\
 121 \\
 \hline
 1342 \\
 2684 \\
 1342 \\
 \hline
 162382
 \end{array}$$

vi. Exempli gratia, si velis multiplicare 78 in 54, facta dispositione, sic loquere. Quater 8 fit 32, pone 2 sub 4, dicēdo, pono 2, & teneo 3. Dic postea, quater 7 fit 28, & 3 quod teneo fit 31, scribe 1, sub 5, & 3 post 1. Multiplicans deinde in secundam figuram dicito, quinquies 8 fit 40, pone 0 sub 1, dicens, pono 0, & teneo 4. Postremò dic, quinquies 7 fit 35, et 4, quod teneo, fit 39, pone 9 sub 3, & 3 post 9.

$$\begin{array}{r}
 78 \\
 54 \\
 \hline
 312 \\
 390 \\
 \hline
 4212
 \end{array}$$

Additione autem facta habes productum 4212. Sed in opere multiplicandi, ut procedatur expedite, omnino necesse est scire memoriter, quid ex multiplicatione cuiusque figuræ in seipsam, vel in aliā producat. Ad quod perdiscendum tabulam subscripsi, cuius omnium versuum extremi numeri à dextera parte dispositi, tanquam per quadrati diametrum, indicant productum multiplicatæ in seipsam figuræ à qua versus incipit. Ut pote 3 in 3 fit 9, & 4 in 4 fit 16, & sic de reliquis. Alij autem per tabulam numeri duabus monadicis figuris circa tabulam constitutis, angulum communem facientes, notant productum multiplicationis ipsarum inter se, prout ex 4 in 6, fit in angulo communi 24, ex 4 in 8 fit 32, ex 6 in 9, fit 54, & sic in reliquis. Hanc igitur tabulam si quis non habet in promptu, hærebit turpiter, non in multiplicatione

solum, sed etiam in partitione, de qua mox dicetur.

1								
2	4							
3	6	9						
4	8	12	16					
5	10	15	20	25				
6	12	18	24	30	36			
7	14	21	28	35	42	49		
8	16	24	32	40	48	56	64	
9	18	27	36	45	54	63	72	81
1	2	3	4	5	6	7	8	9

De probatione multiplicationis.

Quoniam in multiplicationis opere sepe numero contingit errare, præsertim novitios, fieri solet examen operis, per numerum 9, in hunc qui sequitur modum. Disponatur multiplicationis exemplum quodlibet, ut pote numeri 785 in numerum 654, cuius productum erit 513390. Considera primum in multiplicatione

$$\begin{array}{r}
 785 \quad 2 \\
 654 \quad 6 \\
 \hline
 3140 \quad 12 \\
 3925 \\
 4710 \\
 \hline
 513390 \quad | \quad 3
 \end{array}$$

cato numero 785 figuras, perinde ac si essent omnes monadice, & vide quot monades in se contineant, reiectis inde 9, quoties fieri poterit, dicendo 7 & 8 fit 15, aufer 9, restat 6, adde 5 fit 11, aufer 9, restat 2. Scribe 2 seorsum è regione numeri 785. Et similiter in numero multiplicante facies dicendo, 6 & 5 fit 11 & 4 fit 15, aufer 9, restat 6. Vel sic, quoniam 5 & 4 faciunt 9, ipsis omissis superest 6. Scribe 6 sub 2, & multiplica 2 in 6, fit 12, aufer 9, restat 3. Huiusmodi residuū vocatur probatio, quā scribe seorsum è regione producti 513390, in cuius figuris necesse est tot contineri monades, reiectis inde 9, quoties fieri possit, quot sunt in probatione, quæ est 3. Id autem statim perspicitur in hoc producto 513390. Nam 5.1.3 fit 9, quod reiici debet, & etiam alterum 9, quæ est secunda figura producti, quare solum restat tertia figura 3 equalis probationi 3. Nullus est igitur error in opere. Si verò tali disquisitione facta, non reperitur in producto numerus idem, qui fuit probatio, signum est erroris, & opus repetendum. Cum autē in alterutro numerorū multiplicante, vel multiplicato detractis 9, quoties fieri possit, residuum fuerit 0, tunc & in producto, simili detractioe facta oportet esse residuum 0, Quemadmodum sequentibus exemplis vno & altero faciliè perspicitur.

Probari etiā poterit multipli-
 catio per numerū 7, sed non
 itā expeditē quā per 9. Quare
 probationē huiusmodi, cū parū
 sit in vsu, præmittēdā putavi.
 Scire autem oportet probationes
 istas errorem admittere, & ope-
 rantem fallere posse. Si enim ad
 productum quodlibet factum le-
 gitimè, addideris, siue detraxe-
 ris 0, vel 9, siue figurarum quot-
 libet alias, quarum monades me-
 tiantur per 9, nihil propter addi-
 tamentum, vel detractiōnem huiusmodi probatio
 mutabitur in productō, sicut promptum est cuilibet
 experiri. Sed quia nemo ferè sic errat multiplican-
 do, ut vnā vel plures figuras, præter verum, ad-
 dat vel minuatur, vsus, propter facilitatem, & com-
 pendium obtinuit, ut per numerum 9, sicut docui,
 probatio fiat. Est tamē aliud multiplicationis exa-
 men certissimum, sed ipso quod examinatur opere
 prolixius, id autē fit partitione, de qua iam dispu-
 tare institutionis ordo requirit.

$$\begin{array}{r}
 450 \\
 235 \\
 \hline
 1350 \\
 90 \\
 \hline
 1035 \quad | 0 \\
 \\
 325 \\
 630 \\
 \hline
 960 \\
 192 \\
 \hline
 2016 \quad | 0
 \end{array}$$

De partitione.

Numerus maior in minorem partiri dicitur,
 cū minor toties deducitur à maiore, quo-
 ties

ties fieri potest. Et numerum illum notantem quoties deductio facta est, barbari vocant quotiens, nomen ex aduerbio facientes. Ego autem talem numerum dicam proueniens, quandoquidem ex partitione prouenit. Minor autem numerus vocatur partitor. Vt si partiaris numerum 12 in numerum 4, ipsum 4 erit partitor, & 12 partiendus, siue partitionis numerus. Et opere facto proueniens erit 3, Quoniam ex 12 ipse partitor 4 ter deduci potest. Dicimus tamen improprie numerum in equalem sibi numerum partiri, ut puta 8 in 8, aut 7 in 7, et tunc proueniens semper est monas. Ipsum autem partitionis opus plus aliquanto discētibz facefcit negotij, quàm actus ceteri numerorum, propterea quod sine multiplicatione, & subtractione sepius intra memoriam repetita fieri non potest. Existit etiam operis difficultas potissimum culpa docentium, qui statim ab ipso primordio difficilioribus exemplis partitionem instituunt. Ego autem à leuioribus initians, consensu molli sensim tyronē, velut ad iuga summa deducam. Cum sit autem expeditissimum in monadicas partiri figuras, ab his primum auspicabor exempla. Sit ergo propositū partiri numerum 68 in 2. Disposito maiori numero 68, duc statim post ipsum 8 lineam deorsum tendentem, cui nomen est virgula. Deinde $68 \mid 3$ collocabis partitionē 2 rectē sub vlti. $\neq$

ma

ma numeri partiendi figura, quæ est 6. Et interroga te ipse dicendo, 6 quoties habet in se 2? respondebis, ter. Scribe igitur 3 modico post virgulâ spatio. Post hæc multiplica partitorem 2. in 3 dicens, ter 2 fit 6, qui de 6 aufert 6, restat nihil. His dictis dele partitorem 2, & ipsum 6, actis obliquè per medium utriusque lineis. Scribe rursus partitorem 2 rectè sub figura 8, ac dicito, 8 quoties habet in se 2? inuenies quater, pone 4 rectè iuxta 3, dicendo bis 4 fit 8, qui de 8 $\text{88} \mid 34$ aufert 8 restat 0. His dictis, dele 2, $\neq \neq$ & 8, ductis sicut prius in trāsuersum lineis. Facta est itaque partitio numeri 68 in numerum 2, ex qua proueniens habetur esse 34. Quandoquidem minor numerus 2 ab ipso maiori 68, quater & trigesies deduci potuit. Quod erat partitionis opus propositum, cuius formulam secundum præscriptum in margine posui. Vnde notabis virgulam semper, sicut factum est interponi debere, ut numerum maiore ab ipso proueniente distinguas. Omnes etiam in maiori numero figuræ, quibus partitor subscribitur, habentur inter operandū pro monadicis, & vnà cum partitore delentur singulatim, dum ab ipsis fit subtractio. Quod est indicium partitionis expletæ, quantum ad ipsas quæ delentur figuras attinet, quarū non est ultra locus in opere. Ex his igitur apparet, quemadmodum per multi

multiplicationem, & subtractionem repetitas ab-
solvitur partitio, in hoc differens præcipuè ab acti-
bus cæteris numerorum, quòd à sinistra parte in
dexteram progreditur opus. Neque tamen semper
ab ultima figura numeri maioris habet initium par-
titio, sicut in exèplo præcedenti. Quoties enim par-
titoris figura ultimam numeri maioris figuram exce-
dit, tunc ab ipsius penultima, partiendi fit exor-
dium. Estò, verbi causa, propositum partiri nume-
rum 126 in 3. Quoniam igitur in hoc loco parti-
tor 3 excedit ultimam numeri partiendi figuram,
quæ est monas, collocetur primum ipse partitor re-
ctè sub penultima figura 2, de qua considerans,
perinde ac si esset monadica, et ultima decas, vide
quoties 12 habet in se 3, & inue-
nies quater, scribe igitur 4 post $126 \mid 42$
virgulam, deinde multiplica 4 in 33
3, fit 12, qui de 12 aufert 12 re-
stat 0, his dictis dele 12, & sub 6 rescribe parti-
torem 3. quem inuenies in 6 contineri bis, scribe er-
go 2 iuxta 4, dicens bis 3 fit 6, qui de 6 aufert 6
restat 0, dele 6. Facta est igitur partitio propo-
ta, cuius est proueniens 42. Ex istis igitur mani-
festum est, partitionis initium fieri semper ab ul-
tima, vel penultima figura numeri maioris. Et quæ-
admodum non scribitur partitor sub ultima figu-
ra, quæ sit minor ipsa, ita cum aliarum quælibet in-
ordin

ordine sola deficit ab eodem, tunc ea prætermiffa, subscribitur partitor proximè fequenti dexteram verfus. Cuius rei fit exemplum partitio numeri 609 in 3 fupponatur primùm

partitor 3 figuræ 6, facta de- $\text{S S S} \mid 203$
inde multiplicatione, & sub- z z
tractione, ficut prius docui, ha-

bes in proueniente 2. Et quia partitor 3 excedit figuram 0, ea prætermiffa, ponatur ipfe fub 9, fed prius in proueniente fignetur 0 dextrorfum iuxta 2. Reliquis deinde peractis erit in hoc exēplo totū proueniēs 203. Et ita femper tot in proueniente figuræ 0 fcribere debes, quot fuerint prætermiffæ nō fubfcripto partitore. Et ficut exēplum iā pofui vnus præteritæ figuræ, nō fubfcripto partitore, ita de pluribus, & continuè, et feparatim omiffis, aliquot exempla fubiungam. Quæ cū non fint operofa, & iam perceptis quæ dicta funt, fatisfiguratione fola patebunt.

$\text{* S 00} \mid 2300$
 z z

$\text{S S S S} \mid 2003$
 z z

$\text{z 0 S 0 *} \mid 4030$
 z z z

$\text{* 0 0 0 0} \mid 10000$
 *

Ex præcedentibus exemplis fic inftituitur partitio, vt in fubtractione nullum fit refiduum, in fequent

sequentibus verò monstrabitur super residuo tali, quid sit agendum. Proponamus itaque partiri numerum 980 in 4. Pone primum partitorem 4 sub 9, cogitans quoties 9 habet in se 4, & inuenies bis. Scribe 2 post virgulam dicendo, bis 4 fit 8, qui de 9 aufert 8, restat 1, scribe 1 rectè supra 9, ipso 9 prius deleto. Rursum scribe partitorem 8 sub 8, considerans monadè quæ est supra 9, loco decadis, et eã adiungens ipsi 8 dicito, 18 quoties habet in se 4? responde quater, scribendo 4 iuxta 2, multiplica 4 in 4 fit 16, qui de 18 aufert 16 restat 2, scribe 2 rectè supra 8, delendo 8 & 1. Posito demum partitore sub 0, habebis ipsum 2 pro decade, & cogitans quoties 20 habet in se 4, inuenietur quinques, quare scribito 5 iuxta 4, dicendo quinquies 4 fit 20, qui de 20 aufert 20 restat 0, dele 2, & 0, eritque facta partitio proposita, cuius proueniens est 245.

In hoc exemplo partitor ideo subscribitur figuræ 0, quoniam non est in residuo sola, sed habet comitem ipsum 2 superpositum 8, quod quidem 2 locum tenet decadis. Et omnes generaliter residuorũ figuræ aliis suprapositæ inferiorum sibi loca retinent, & præcedenti proximè iunctæ vnâ considerantur, quoties habent in se figuram partitoris.

Sed

Sed iam de residuo quod in fine partitionis relinquitur videamus, cuius exemplum præbeat numerus 95 partiendus in 7. Disposito partitore 7 sub 9, quoniā 7 semel continetur in 9, scribe 1 post virgulam & multiplica 1 in 7, fit 7. qui de 9 aufert 7 restat 2, scribe 2 supra 9. Rursum posito partitore sub 5, & considerans quoties 25 habet in se 7, inuenies ter, scribe 3 iuxta 1 dicendo, ter 7 fit 21, qui de 25 aufert 21 restat 4, scribe 4 supra 5, & incipiens modico post 3 spatio lineam ducere, à sinistra dextram versus, pone 4 super lineam, & sub eadem partitorē 7 hoc modo $\frac{4}{7}$. Quæquidem notatio valet quatuor septimas. Facta est itaque partitionis proposita, cuius proueniens est $13\frac{4}{7}$, hoc est tredecim, cum quatuor septimis. Ipse namque numerus 95 continet in se partitorem 7 terdecies, & quatuor insuper, quæ sunt quatuor septimæ ipsius 7.

Et ita semper id quod in fine partitionis residuum facit, superpositum partitori interiecta linea, scribendum erit iuxta proueniens, estque particula nomen capiens ab ipso partitore, numerationē verò ab eo qui lineæ superstat numero. Si autem numerus 96 partiatur in 7, idem quod ante prouen-

proueniens erit, dempta particula $\neq 5$
 que est quinque septimarum, sic $\frac{5}{7}$ $\$ \$$ | $13 \frac{5}{7}$
 Et in eundem partitorem 7 par- $\neq \neq$
 tiendus numerus 97 habet in pro-
 ueniente 13 particulam $\frac{6}{7}$. $\neq 6$

Necesse est autem in his resi- $\$ \neq$ | $13 \frac{6}{7}$
 duorum particulis numerum lineæ $\neq \neq$
 superpositum esse minorem ipso
 partitore, aliter enim habebit vitium partitionis. No-
 tabis etiam figuras residuorum in operis fine non esse
 delendas, quia nulla fit inde subtractio, sed in par-
 ticulas notantur iuxta proueniens, sicut ex tribus
 proximè formulis apparet, in tribus residuorum fi-
 guris 4.5.6. Non solum autem de residuo quod in
 fine partitionis relinquitur in primo loco supra figu-
 ram fit particula, sed etiam ex ipsa prima figura
 ad quam non peruenit partitor.

Veluti si numerus 725 partia- $\neq \neq 5$ | $90 \frac{5}{8}$
 tur in 8, erit proueniens 90 cum $\$$
 quinque octauis, hoc modo. Scien-
 dum est præter ista nunc in partitionis proposito di-
 cta de particulis, alias esse tractationes ipsarum
 multiplices, de quibus ad plenum disseremus suo lo-
 co. Nunc autem sequitur, ut de partitore, duabus,
 vel tribus constante figuris, formulas exequamur,
 quarum intelligentiam statim assequetur, qui regu-
 las iam datas perceperit, ex quibus nihil quicquid

mutatur in istis, sed adduntur pauca quedam. Sit ergo propositum partiri numerum 897 in 32. Collocetur ipse partitor, ita ut sit 3 rectè sub 8, & 2 sub 9. Et quoniam 8 continet in se 3 bis, scribe 2 post virgulam dicendo, bis 3 fit 6, qui de 8 aufert 6, restat 2, pone 2 supra 8. Dic rursum bis 2 fit 4, qui de 9 aufert 4 restat 5, scribe 5 supra 9. Iterum dispone partitorem, ita ut 3 sit sub 2, quod est sub 9, & 2 sit sub 7. Et quoniam in 25 continetur 3 octies, scribe post virgulam 8 dextrorsum iuxta 2, dicendo ter 8 fit 24, qui de 25 aufert 24 restat 1, pone 1 rectè supra 5. Dic post hæc, bis 8 fit 16, qui ex 17 aufert 16, restat 1, pone 1 supra 7, & in proueniente figura particulam, sic ut residuum 1 stet super lineam, & sub eadem partitor 32, factaque est partitio proposita, cuius proueniens est 28, cum una trigesima secunda, sic $28 \frac{1}{32}$. Ex hac formula videre est singulas partitionis figuras multiplicari in eas quæ sunt in proueniēte singulatim, ordine suo. Quoties autem ultima partitoris figura ultimam partitionis excedit, tunc ab ipsius penultima partiendi fit initium. Tanquam si numerus 389 partiatur in 42, collocabis 4 sub 8, & 2 sub 9, omnibusque peractis, sicut ostendi, proueniens erit 9 cum undecim

decim quadragesimis secundis, I
hoc modo $9 \frac{40}{45}$. Ipsum enim re- $\neq \text{I}$
siduum finis, siue sit unius figu- $\text{3 8 8} \mid 9 \frac{40}{45}$
ræ, siue plurium, semper scribi- $\neq \neq$
tur super lineam unde particula
numeratur. Neque solum sub penultima numeri
partiendi primum collocatur partitor, qualis dictus
est, sed etiam cum ipsius prima figura fuerit maior, pe-
nultima numeri maioris equalibus ultimis in utro-
que numero, sicut habet formula sequens, in qua ma-
ior numerus 571 ita dispositum 4
habet partitorem 59 ut sit 5 sub $\neq \neq$
 7 , & 9 sub 1 . Ex qua quidem $\text{8 7 1} \mid 9 \frac{40}{59}$
partitione proveniens erit 9 , cum 8 8
quadragesima quinquagesimis nonis, hoc modo $\frac{40}{59}$.
Ipsum enim residuum 4 , quia locum tenet deca-
dis, ad numerationem particule valet 40 . Obser-
uabis etiam id quod in partitore monadico, iam su-
pra monstraui, ut quoties ultima partitoris figura
non subscribitur aliquibus ex figuris numeri par-
tiendi, prima & ultima demptis, tot in provenien-
te ponantur figure 0 , quot sine tali subscriptione
fuerint pretermisse. Cuius rei formula sit nume-
rus 4680 partiendus in 45 , unde proveniens est
 104 , in quo locum tenet medium 0 , propterea quod
ultima partitoris figura, quæ est 4 , non fuit posita
sub 6 . Et ita de pluribus figuris coniunctim, vel se-

paratim, taliter omiffis regula procedit. Quemadmodum fatis per fe loquentibus quatuor exemplis fequentibus apparet.

$$\begin{array}{r} \text{17} \\ \text{4888} \mid 104 \quad \text{45} \\ \text{4444} \quad \text{47481} \mid 1008 \frac{4}{11} \\ \text{47} \quad \text{47} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{8826} \mid 300 \frac{16}{11} \\ \text{33} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{13} \\ \text{870074} \mid 10001 \frac{11}{61} \\ \text{87} \quad \text{87} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{1} \\ \text{83.841} \mid 1020 \frac{1}{11} \\ \text{8787} \end{array}$$

Erit etam in partitione tenendum perpetuò, vt quauis vltima partitoris figura decies, vel pluries contineatur in duabus figuris numeri maioris, nihil tamen plus quàm 9 in proueniēte fcribendum. Exempli gratia, partiatur numerus 129 in 14. In hoc loco (ficut iā fepe docui) vltima partitoris figura fub penultima numeri maioris difponi debet.

Quā

$$\begin{array}{r} \text{33} \\ \text{178} \mid 9 \frac{3}{14} \\ \text{14} \end{array}$$

Quāuis igitur in 12 cōtineatur monas duodecies, solū tamen 9 scribitur post virgulā, eritq; totum ex hac partitione proueniens $9 \frac{3}{4}$. Item si numerus 984 partiatur in 99, habebis proueniens $9 \frac{21}{99}$. Et ita regula seruatur in similibus.

$$\begin{array}{r} 9 \\ \times 73 \\ \hline 87 \times \quad | \quad 9 \frac{21}{99} \\ 88 \end{array}$$

Incidit præterea nonnunquam, vt non tantū in proueniente notari debeat, quantum per vltimā figuram partitoris fieri possit. Veluti cū numerus 87 partitur in 29. Licet enim ipsum 2 quater cōtineatur in 8, nequaquam tamen quater 9, hoc est, 36 continetur in 7. Et propter hoc scribendum est 3 post virgulam, et non 4. Fit autem talis in proueniēte diminutio, quoties multiplicatio faciente productum excedit ex numero maiori figuras, vnde subtractio fieri solet. Quod quidem prouideri debet intra mentem, priusquam notetur aliquid in proueniente. Exempli gratia, partiendo numerum 64 in 13, finge primum cogitatione scriptum esse post virgulam 6, et multiplicando 6 in 1, factāque subtractione, nihil restat supra 6. Deinde multiplicatio 6 in 3, habet

productum 18, quod quidem excedit residuum ex numero maiori, quod est 4. Talis itaq; prouisio facit, ut intelligas in proueniente figuram 6 stare nō posse, sed nec etiam 5. Inuenies autem iustum esse 4, quare scribendum in proueniente 4, eritque totum $4\frac{11}{11}$. Hæc autem regula seruabitur non solum in prima dispositione partitoris, sed etiam in secunda, & tertia, & quotquot fuerint, cum erit opus. Semper enim cauendum est, ne plus in proueniēte scribatur, quā multiplicatione facta detrahi possit ex figuris superstantibus partitori, sicut experimento videre est sequentibus exemplis.

1	x 2
≠ 9	≠ *
* 8 8 7 2 0 2 $\frac{12}{11}$	1 x 8 7
≠ * ≠ *	7 8 8 3 2 3 4 $\frac{17}{11}$
	≠ * * *
	3 3

Reliquum est post ista iam progredi, ad alios plurium figurarum partitores. Super quibus sciendum est habere locū vniuersaliter regulas in aliis iam explicatas. Et istorum omnes figure singulatim multiplicantur in singulas in proueniente positas

fitas. Exempli causa, si numerus 4567 partiri debeat in 321. Prima dispositio partitoris fit hoc modo, ut sit 3 sub 4, 2 sub 5, 1 sub 6. Post hæc in proueniente ponitur monas, in quam multiplicatis et partitore singulatim tribus figuris, factæque subtractione, restat 135 supra

456. Rursumque disposito partitore sub tribus figuris 217, aliisque peractis, sicut dictum est sepius, proueniens erit $14\frac{71}{311}$. Si autem propositus numerus

4567 auctus una figura, ut puta 8 ante 7, hoc modo, 45678 partiatur adhuc in 321, peractis aliis, sicut prius, fiet tertia dispositio partitoris, sic ut tres ipsius figure recte subiaceant tribus figuris 678, prout ostendit formula sequens, eritque proueniens $142\frac{26}{311}$. Ceterum de partitoribus aliis, qui figuris quatuor, aut quinque pluribusve constant,

nulla particulatim traditio restat. Quare aliquot talium exempla oculis subiicere satis esse putavi.

3.

✱

✱ I 8 I

✱ ✱ ✱ ✱ ✱

✱ ✱ ✱ ✱ ✱ | 2 1 5 $\frac{11}{112}$

✱ ✱ ✱ ✱ ✱

✱ ✱ ✱ ✱

✱ ✱

✱ 4

✱ ✱ ✱ ✱ 7

✱ ✱ ✱ ✱ ✱ | 2 2 3 $\frac{47}{3051}$

✱ ✱ ✱ ✱ ✱

✱ ✱ ✱ ✱

✱ ✱

✱

✱

✱

✱ ✱ ✱ 5

✱ ✱ ✱ ✱

✱ ✱ ✱ ✱ ✱

✱ ✱ ✱ ✱ ✱ 8

✱ ✱ ✱ ✱ ✱ ✱ 2

✱ ✱ ✱ ✱ ✱ ✱ | 2 2 8 5 6 $\frac{581}{43112}$

✱ ✱ ✱ ✱ ✱ ✱ ✱

✱ ✱ ✱ ✱ ✱ ✱

6

✱ ✱ ✱ ✱ ✱

3 5 3

✱ ✱ ✱

3

✱

Ita se habet quandoque logistica ratio, ut numerus minor in maiorem partiri debeat, & tunc nihil aliud fit quam particula. Ut si tria partiarius in

in quatuor superscribitur minor maiori interiecta lineae, sic $\frac{3}{4}$. Quod est indicium tres tantum quartas ipsius partitoris ex superiori numero posse deduci.

De probatione partitionis.

Partitionis opus numero nouenario probari solet, in hunc modum, ut primum accipiatur ex residuo monades, reiectis inde 9 quoties fieri possit, item ex proueniente, & partitore similiter, multiplicatis deinde prouenientis, & partitoris monadibus inter se, & ad productum iunctis monadibus residui, & ex ea summa reiectis nouenariis, quot ibi fuerint residue monades, totidem & in eo qui partitus est numero, reiectione facta similiter, oportet inueniri. Sit in exemplum ex proximis partitionibus ea cuius proueniens fuit 22856, & residuum 582. Accipe primum ex residuo monades, reiectis inde (quod semper intelligitur) nouenariis, quoties fieri possit, & inuenies 6, quod scribe seorsum iuxta partitorem. Et item ex proueniente habebis 5, scribendum recte sub 6. Et inuentis similiter ex partitore 3, pone 3 sub 5, multiplicando 3 in 5, fit 15, adde 6, fit 21, aufer bis 9, restat 3, quae probationis nota dicitur. Quam scribe à dextera, vel sinistra iuxta 5. Post hæc disquire

numerus qui partitus est, & videbis, reiectione facta, superesse 3, quod est collocandum iuxta 5, ab altera parte. Quoniam igitur reiectione, multiplicatione, & additione factis, quot in producto sunt monades, totidem & in partito numero reperiuntur, non habet errorem partitio. Si autem nullum fuerit in partitione residuum, vel post reiectionem nihil relinquatur, scribendum est 0, & reliqua sicut prius. Etiam si fuerit probationis nota 0, idem & in partito numero necesse est inueniri. Sicut ex partitionum probationibus, quas apposui, facile perspicitur.

x				
3				
7 8	0	3 1 3	7	
1 3 5 8 8 8 2 5 2 0 0 0	4 4 5 7 4 8 2 1 5 8 8 8			
4 4 4 4	0	7 1 7 3	8	
4 4				

1 7	0	3 8 4	4
8 8 4 7 2 0 0 0	4 1 8 7 8 1 4 0 4		
1 7 7	3	8 3 3	0
x		8	

Non est tamen quòd ignores, probationem huiusmodi errorem admittere posse, eo modo quem

quem in multiplicationis opere supra demonstraui. Legitima verò, & quæ nunquam fallit, probatio fiet multiplicando proueniens in partitorem. Semper enim tale productum, cum additamento residui, si fuerit, numerum partitum restituet. Verbi causa, diuiso numero 14 in 3, prouenit 4, cum residuo 2. Multiplica partitorem 3 in proueniens 4, fit 12, adde residuum 2, redit 14. Et vicissim multiplicatio diuisione probatur certissimè. Nam si partiaris productum in alterutrum ex duobus numeris multiplicantibus, proueniet alter. Vt pote multiplicando 3 in 4, fit 12. Partire 12 in 4, prouenit 3, & si partiaris in 3, proueniet 4. Patet igitur multiplicationem, & partitionem mutuò sese probare. Sed quoniam talis probatio ipso penè fit opere prolixior, compendiarium aliud ex vouenario numero probandi genus frequentior usus obtinuit.

Ex hac etiam multiplicationis, partitionisque vicissitudine ad inuentiones quasdam numerorum regula procedit, hoc modo. Sit propositum inuenire numerum qui multiplicatus in 7 faciat 56. Partire 56 in 7, proueniet 8, numerus qualis proponitur. Nam multiplicando 8 in 7, fit 56. Rursum proponatur inueniri numerus, quem si partiaris in 12 proueniat 15. Multiplica 12 in 15, fit 180, is qui queritur numerus. Nam 180 partitus in 12, facit
in

in proueniente 15. Alias insuper regulas, super additione progressionum tradere, præmissorum exigit ordo hucusque dilatas, propterea quòd sine multiplicatione, partitioneq; tractari non possunt.

De progressionum regulis.

FIt in numeris progressio pluribus modis. Primum enim cum aliquot numeri incipientes à monade, ordine naturali progrediuntur, talis series dicitur progressio. Vt pote 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10, & ita deinceps quantūlibet continuando. Huiusmodi autem numerorum seriem, si quis velit addere simul, alio magis expedito more quàm fiat per additionem iam supra monstratam, talem regulā seruabit. Ipse numerus ultimus in progressu, aut est par, vel impar. Par autem numerus (ut definit Euclides) is est, qui bipartiri possit æqualiter. Impar autē, qui monade differt à pari. Si terminus igitur progressionis ultimus numerū parem contineat, ipsius dimidium multiplicabis in imparem proximè numerum sequentem. Velut in progressionē posita, quoniam ultimus terminus 10 numerus par est, ipsius dimidium, quod est 5 multiplica in 11, fit 55, quæ est summa totius decadis. Si autem progressio terminetur impari numero, is partitur in 2, & proueniens vnà cum residuo, quæ semper est

est monas, in eum qui partitus est numerum multiplicatur, fitq; summa progressus. Sicut in exemplo nostro, si fuerit ultimus terminus 11, partire in 2, prouenit 5, quod cum monade residui fit 6, multiplica in 11, fit 66, in summam progressus, ab vno ad vndecim.

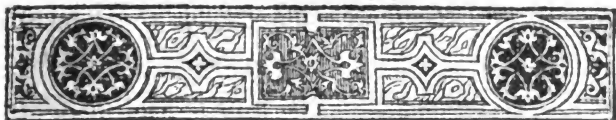
Aliter etiam, & vnico modo constabit additio. Partire per equalia ultimum progressionis numerum, quem auctum monade suo ipsius dimidio multiplicabis. Velut in progressu decadis, partire 10 per equalia fit 5, auge 10 monade fit 11, multiplica in 5, fit eadem quæ prius summa 55. In altero autem cuius finis est 11, partire 11 in 2 fit $5\frac{1}{2}$, adde 1 ad 11, fit 12, multiplica in $5\frac{1}{2}$, fit 66. Sed quia multiplicatio numerorum cum particulis nondum est posita, hoc interim documentum habebis, vt quoties fuerit particula semissis in dimidio, ipsa relictæ, multiplicationem sicut antea facies, & ad productum iunges dimidium adaucti monade numeri. Velut hîc, ducito 5 in 12, fit 60, adde 6, fit 66.

Alio præterea modo progressionem dicuntur, cum scilicet pares numeri incipientes à dyade, vel impares à monade procedunt ordinatim continuo dyadis excessu. Ad colligendum autem parium summam, sic operaberis. Vltimum progressionis numerum, quem nunc ponamus esse 10, in duas equaliter

liter partes distribue, quæ sunt 5 & 5, ad alteram adde 1, fit 6, multiplica in 5, fit 30, quæ est summa omnium parium numerorum intra decem. Si autem fuerit imparium colligenda progressio, ultimus impar, ut pote 13, diuidatur in 2, & proueniente 6 una cum residuo 1, quod est 7, in se ducto, producetur omnium imparium, ab uno ad tredecim, summa 49.

Fiunt et alij progressus, qui Geometrici dicuntur, siue proportionales, quando scilicet numerorum excessus inter se sub eadem ratione continua progreditur. Veluti sunt 2, 4, 8, 16, 32, 64, vel 3, 6, 12, 24, 48. Hic enim numerus numerum proximè præcedentem duplo semper excedit. Ad has igitur dupli progressionis breuiter colligendas, talis est regula. Aufer primum numerum ab ultimo, hoc est 2 ex 64, & 3 ex 48, restant 62 & 45. Adde terminos ultimos suo cuiusque residuo, hoc est, 64 ad 62, & 48 ad 45, habebis duas progressionum summas 126 & 93. Ad alias autem huiusmodi rationum progressionis formulas extendere, veluti sunt tripli, quadrupli, sesquialteri, non erit operæ pretium. Cum & numero sint infinitæ. & si quando veniant in usus (quod est rarissimum) per additionis modum vniuersalem colligi possunt.

Liber

LIBER SE- CUNDVS.

De notatione, nominibúsque particularum.

MONAS quemadmodum congrega-
tione sui quantumlibet crescit in
numeros, ita & sectione quantum-
vis decrescit in suas ipsius particu-
las. Quarum nomenclatura vocabu-
lis numerorum procedit, his quæ declinationem re-
cipiunt, prout est dimidium, siue pars dimidia, vna
tertia, siue triens, vna quarta, siue quadrans, vna
quinta, vna sexta, vna decimaquinta, & ita dein-
ceps in reliquis, sine fine. Notantur etiam particu-
læ eisdem quibus & numeri notis, sed interiecta
linea, quemadmodum supra tetigi, cùm de parti-
tione scriberem. Vt pote, si quò iam ordine nomi-
nauì particulas notare velis, ita facies $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$
 $\frac{1}{5}$ $\frac{1}{6}$ $\frac{1}{11}$. Et particulas huiusmodi voco monadi-
cas.

cas. Quod si plures eodē nomine simul fuerint particule, quæ similes etiam dicuntur, veluti duæ tertiæ, tres quartæ, quatuor septimæ, tredecim decimæ sextæ, quindecim vndeicesimæ, talis multitudo numerabilibus notis, lineæ superstitibus indicatur hoc modo, $\frac{2}{3} \frac{3}{4} \frac{4}{7} \frac{13}{16} \frac{15}{19}$. Et hæ dici possunt numerales. Et quanuis plures eodem nomine particule notentur circa lineam vnā, notationes tamen singulæ, singulari voce dicuntur particula. Quas sicut interposita linea seiungit, ita & artis nomina distinguunt. Superior nanque figura dicitur numerator, inferior verò nominator, siue nomē. Quod quò maius fuerit, eò minor euadit particula. Quippe dimidiū maius est triente, & triens quadrante, & vna quarta sextam excedit, & nona decimam, atque duodecimam. Omnisque præcedens, se subsequentes, eodem numeratore, singulas habet minores. Et ita particule dum augentur nominibus, quantitate decrescunt. Vnde cū incrementa numeri progrediantur infinitè, decrementa verò dyadis fine terminentur, patet minimam particularum dari nō posse, maximam autem esse dimidium. Quandoquidem nominator ipsius, scilicet 2, numerorum est minimus. Cū sit igitur $\frac{1}{2}$ maxima particularum, nullum à suo numeratore (qui solus est monas) instar omnium, aliarum, recipit incrementum. Non enim dicis duo dimidia, sicut duas

tertias

tertias, nisi loquaris ineptè, & quod etiam vulgus
 rideat, vel tria aut quatuor dimidia rectè, sicut
 tres quartas, aut quatuor quintas. Cum duo dimi-
 dia nihil sint aliud, quàm vnum, & tria dimidia,
 vnum cum dimidio, & debet notari sic, $1\frac{1}{2}$. Qua-
 tuor autem dimidia, iam duo faciunt. Non minus
 etiam imperitè facies, dicēdo tres tertias, sex quar-
 tas, decem quintas, vel scribendo, sic $\frac{3}{3} - \frac{6}{4} - \frac{10}{5}$. Nul-
 lus est puto sensu tam obtusus, cui non sit in prom-
 ptu, tres tertias nihil aliud esse, quàm vnum, et $\frac{6}{4}$
 vnum cum dimidio, & decem quintas, duo conti-
 nere. Quæ cum ita sint, seruandum perpetuò, in di-
 cendis, ac notandis particulis, ne vnquam numera-
 tor sit æqualis nominatori, aut maior ipso. Nam si
 fuerit æqualis, ibi semper continebitur monas, si ve-
 rò maior, erit ibidem numerus, vel solus, vel cum
 particula, sicut exēplis modo positis constat aper-
 tē. Vsus tamen artis habet interdum, vt numerus,
 instar particule, sit notandus inter operandum,
 prout suis locis infrà videbitur. Cum igitur omnis
 particula sit minor monade, non parvus est error
 omnium fermè Logisticorum, qui particulas istas
 diminutæ monadis fractos vocant numeros, siue
 partes numerorum. Ad quarum distinctionem nu-
 meros, nō minus barbarè quàm absurdè, dicunt sa-
 nos, & integros, quasi mentis et corporis habitum
 numeri recipiant. Neque tamen negauerim simili-
 d

tudines illas particularum, quas vel abusus facit, vel artis vsus exigit aliquādo, quin rectè dici possint, numeri fracti, vt sunt $\frac{4}{2} \frac{2}{3} \frac{15}{10} \frac{30}{5}$. Et omnes denique in quibus numerator nomen excedit, non improprie fragmenta dixeris. Quæ quidem in suam veluti naturam resoluuntur, si numeratorem suo nomine partiatis, velut in $\frac{9}{3}$ & $\frac{14}{7}$. Partire 9 in 3 & 24 in 5, proueniet 3 & $4\frac{4}{5}$. Qui sunt numeri, in quos fragmenta resoluuntur. Et sic in aliis resolutio procedet. Sed contendant isti fortasse, particulas huiusmodi numeros etiā continere, eo respectu quo uncia, sextans, quadrans, triens, quincunx, semis, septunx, bes, dodrans, dextans, deunx, & as denique uncularum multitudine censentur, vt pote vnius, duarum, trium, quatuor, quinque, & ita deinceps ordinatim, ad duodecim vsque, qui numerus comprehenditur asse. Ad hoc respondeo, numeros istos uncularum, antiquorū instituto, particulis accommodari, expeditioris intelligentiæ gratia, & ipsum as nihil aliud esse quàm monadem, in particulas undecim nominibus distinctam. Quæ sicut dicta sunt logistico more notabuntur, sic $\frac{1}{12} \frac{1}{6} \frac{1}{4} \frac{1}{3} \frac{5}{12} \frac{1}{2} \frac{7}{12} \frac{2}{3} \frac{3}{4} \frac{5}{6} \frac{11}{12}$. Licet enim monadis sectiones numero dicantur, non tamen re ipsa numeros efficiunt. Alio præterea more constituuntur in astrorum disciplina particule, vbi peripheria circuli primum secatur in signa duodecim, signum in grad

gradus triginta, gradus in minuta 60, minutum in 60 secūda, secundū in totidē tertia. Et sic deinceps sexagenaria diminutio ordinatē procedit, quousq; sit opus, quò facilior calculus euadat. Et ne per eas quantitates, quæ dicuntur irrationales inuestigatio fiat, quas licet intelligat Astronomus, studiosè tamen vbique declinat. Sed logisticus particulariū modus magis est vniuersalis, et qui tractationes numerorum suprapositas omnes, & alias insuper recipiat. De quibus singulis ordine disputabo.

De reductione particularum.

Particularum notatio non satis peritè relicta censetur, nisi in eos numeros fuerit redacta, quibus sine particula diminutione, vel augmento, minores inueniri non possint. Et hic modus reductio vocatur. cuius effectus partitione constabit. Velut si quis dixerit, quatuor octauas, vel notaue-rit, sic $\frac{4}{8}$, cū sit hoc nihil aliud quā dimidium, reductio fiet partiendo nomen 8 in numeratorem 4, prouenietque 2, cui debet superscribi monas, interiecta linea, fietque dimidium, sic $\frac{1}{2}$. Et similiter reducemus $\frac{2}{6}$ & $\frac{3}{12}$, hoc est, duas sextas, & tres duodecimas, partiendo 6 in 2, & 12 in 3. fientque vna tertia, & vna quarta, sic $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$, quæ perinde valent ac $\frac{2}{6}$ & $\frac{3}{12}$. Nam duo sextantes,

d 2

quatuor valent vncias, quæ trientem in asse faciunt. Et $\frac{3}{11}$, hoc est, tres vnciæ, quadrantem. Et ita semper reducēdo, cum ex partitione nullum habetur residuum, ipsi prouenienti subscribitur monas. Si verò residuum erit, ipsum fiet partitor alterius partitoris, & secundum residuum, iterū partitor secundi partitoris, & ita semper donec partitio fiat sine residuo, tunc partitor vltimus erit mensura communis in reductione proposita. Sit in exemplum reducere $\frac{15}{55}$, id est quindecim quinquagesimas quintas. Partire 55 in 15, prouenit 3, cum residuo 10. Iterum partire 15 in 10, prouenit 1, cū residuo 5. Rursum partire 10 in 5, prouenit 2 absq; residuo. Vltimus igitur partitor 5, est mensura communis, quam querimus, id est, qua debet partiri numerator 15, & proueniet reductionis numerator 3. Et item nominator 55 partiendus est in 5, prouenietque nominator 11, cui superscribe 3, interposita linea, sic $\frac{3}{11}$, eritque particula $\frac{15}{55}$ reducta ad tres vndecimas, quæ quidem duæ particule inter se sunt æquales. Ceterum æqualitatem, vel excessum in particulis quomodo deprehendas, in subditis formula dabitur. Et ita semper, continuata partitione, inuestigari debet mensura, siue partitor communis. Quod si peruestigatio talis, in monadis residuum euaserit, indicium est, eiusmodi particulā ad minores numeros, quàm quibus

quibus notatur non posse reduci. Exempli causa,
 querens aliquis reducere particulam $\frac{17}{45}$. Primò
 partitur 45 in 17, & habet 11 pro residuo. Iterũ
 diuidit 17 in 11, fit residuum 6. Rursum partitis 11
 in 6, inuenit residuum 5, in quod partiens 6, videt
 monadem superesse. Quare iudicandum particulæ
 propositæ numeros 17 & 45, nulla præter mona-
 dem cõmuni mensura posse metiri. Et eos esse, quos
 Arithmetici dicunt contra se primos, & in sua ra-
 tione minimos. Et propterea particulam $\frac{17}{45}$ in sua
 notatione relinquendã. Erítq; de similibus idem iu-
 dicium semper. Quauis autem datus iam modus
 ad reductionem sit vniuersalis, quedam tamen cõ-
 pendia possunt adhiberi. Nam si primæ figuræ nu-
 meratoris, & nominatoris sint pares numeri, com-
 munis partitor semper erit 2. Velut in particula
 $\frac{12}{14}$, partire 12, & item 14 in 2, habebis pro re-
 ductiõne quæsita $\frac{6}{7}$. Sed hoc non semper vna par-
 titiõne, nec etiam perfectè procedit. Sicut in $\frac{16}{14}$.
 Primũ enim partiendo 16, & 24 in 2, habebis
 $\frac{8}{7}$. Iterum partiẽdo 8 & 12 in 2, fit $\frac{4}{7}$. Postre-
 mò partitis 4 & 6 in 2, perficitur reductiõ, quæ
 est $\frac{2}{7}$. Item in particula $\frac{18}{14}$, partiendo 18 & 24
 in 2, prouenit $\frac{9}{7}$, quæ nondum est reductiõ plena,
 nisi partiaris iterum 9 & 12 in 3, erítque perfe-
 ctã reductiõ $\frac{3}{7}$. Scire etiam debes, cùm primæ fi-
 guræ particularum fuerint, vel ambo 0, vel 5, vel

altera 0, & altera 5, tunc mensuram eorum communem esse 5. Sed ex huiusmodi compendiis raro contingit vnica partitione propositum. Quod erit facillimum experiri. Et ita se habet particularum reductio.

De particularum additione.

Fiet additio particularum modo sequenti. Sint duæ particule $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$, quas oporteat addere simul. disponantur ipsæ particule suis notis sibi directè spatio modico disparatæ. Et ab vtriusq; nominatore in numeratorem alterius lineæ ducantur, ad interstitij medium sese decussantes, hoc modo $\frac{1}{2} \times \frac{1}{3}$. Et nominatoribus lineæ subscribatur, veluti basis. Hæc autem indecussim lineamenta ipso ductu linearum faciendas multiplicationes ostendunt. Duc igitur 2 in 2, & 3 in 1, fient 4 & 3. Quæ quidem producta superscribi debent rectè suis numerationibus, vnde venerunt, hoc est 4 super 2, & 3 super 1. Post hæc addantur simul ipsa producta 3 et 4, fit summa 7, infimæ lineæ subscribenda. Duc postremo 2 in 3, fit 6 ponendū sub 7, interiecta lineæ. Erit igitur additionis propositæ summa fragmentum $\frac{7}{6}$. Quod resoluens partiendo 6 in 7 videbis esse $1 \frac{1}{6}$. Nam dum iungis se-

missi

$$\begin{array}{r} 3 \quad 4 \\ \frac{1}{2} \times \frac{1}{3} \\ \hline \frac{7}{6} \end{array}$$

missi beſſem, hoc est, sex uncias, unciis octo, facis quatuordecim, ubi colliguntur septem sextantes sic $\frac{7}{6}$, vel quod idē est, assis cum sextatē, sic $1 \frac{1}{6}$; Et hoc est probationis genus evidentissimum.

Quòd si particulas plures quàm duas simul addere velis, summæ duarum addetur tertia. & triū quarta, sicq; deinceps. Sed quò fiat expeditius, ex summis quæ fuerint fragmenta, numeros segregabis, et ex his quæ supererūt particulis additio fiet, & ultime summarum sepositi iungentur numeri. Sit in exemplum additio iussa trium particularū & fragmenti, scilicet $\frac{1}{2} \frac{1}{3} \frac{6}{7} \frac{3}{4}$. Additis $\frac{1}{2} \frac{1}{3}$, iam inuenisti summam fieri $\frac{7}{6}$, quæ quoniam est fragmentum, seposita monade, residuum, quod est $\frac{1}{6}$ adde cum $\frac{6}{7}$, fit summa $\frac{43}{42}$. Resolue, fit $1 \frac{1}{42}$, & sublata monade, restat particula $\frac{1}{42}$, quam adde ad $\frac{3}{4}$, fit summa $\frac{130}{168}$ & reducendo $\frac{65}{84}$. Adde sepositas monades, fit particularum cum fragmento quæsita summa $2 \frac{65}{84}$. Huius exempli formulæ sequuntur.

$$\begin{array}{r} 7 \quad 36 \\ \frac{1}{6} \times \frac{6}{7} \\ \hline \frac{43}{42} \end{array} \quad \begin{array}{r} 1 \\ 43 \quad 3 \quad | \quad 1 \frac{1}{42} \\ 47 \end{array} \quad \begin{array}{r} 4 \quad 126 \\ \frac{1}{42} \times \frac{3}{4} \\ \hline \frac{130}{168} \end{array} \quad \begin{array}{r} \text{Summa } 2 \frac{65}{84} \\ \frac{65}{84} \end{array}$$

In additione particularum similium, ut sunt $\frac{4}{7} \frac{5}{7} \frac{6}{7}$, satis erit numeratoribus omnium collectis

d 4

in unum qui erit 15, ipsi commune subscribere nomen 7. Et erit in summa fragmentum $\frac{15}{7}$. Quod est, resolutione facta, $2\frac{1}{7}$. Sed de particularum additione iam satis.

De subtractione particularum.

Partacula minor subtrahitur à maiore, & quod superest de maiori fit residuū. Qui etiā est excessus maioris in minorem. Sit ergo propositū subtrahere septem nonas, à quinque sextis. Disponantur ipsę particule $\frac{7}{9}$ $\frac{5}{6}$ in decussim, sicut in earum additione supra docui, $42\ 45$ fiāntque multiplicationes similiter 6 in $\frac{7}{9} \times \frac{5}{6}$ 7, & 5 in 9, eorumque producta 42 $\frac{3}{54}$ & 45 suis numeratoribus superponantur. Post hæc subtrahere minus productum 42 ex maiori 45, fit residuum 3, infimę lineę subscribendum. Duc postremo 6 in 9, fit 54 ponendum sub 3 interiecta lineā, ut fiat particula $\frac{3}{54}$, quam reducendo facies $\frac{1}{18}$, quod est residuum ex subtractione $\frac{7}{9}$ ex $\frac{5}{6}$. Et ita multiplicatione triplici, particularum subtractio, sicut & additio constat. Nisi cum ipsę particule fuerint similes, veluti si duas septimas à quinque septimis deducere velis, sufficiet ex numeratore maiori subtrahere minorem, hoc est 2 ex 5, & residuo, quod est 3 subscribere

comm

commune nomen 7, interiecta linea, sic $\frac{1}{7}$; & ita restabunt tres septimæ. Quanquam fiet hoc etiam modo priori. Dispositis namque particulis & multiplicatione facta decussatim, reliquisque peractis, restabunt $\frac{21}{49}$. Quæ equidem rediguntur ad $\frac{3}{7}$, sicut prius. Sed melius erit compendium sequi.

$$\begin{array}{r} 35 \quad 14 \\ \frac{5}{7} \times \frac{1}{7} \\ \hline \frac{21}{49} \quad \frac{1}{7} \end{array}$$

Particularum autem semper ea maior est, super qua, multiplicatione indecussim facta, maius productum consistit. Vnde discernis ex formula particulam $\frac{5}{6}$ maiorem esse, quam $\frac{7}{9}$, & excedere in $\frac{1}{15}$. Ex productorum etiam æqualitate iudicabis æquales inuicem esse particulas. Velut in exemplo nostro $\frac{3}{54}$ reducta facit $\frac{1}{18}$. Hac si multiplicaueris decussatim, hoc est, 18 in 3, & 54 in 1, idem productum utrique particularum superstare videbis.

$$\begin{array}{r} 54 \quad 54 \\ \frac{3}{54} \times \frac{1}{18} \end{array}$$

Exigit aliquando necessitas, ut numerus cum particula ab alio numero solo, vel cum particula sit auferendus. Sit in exemplum subtrahere $2 \frac{1}{2}$ ex $3 \frac{1}{4}$. In hac mixtura numerorum cum particulis, primum omnium ipsi numeri frangendi sunt in eas quibus adherent particulas. Quod fiet multiplicando numerum in adherentis sibi particule nomen, et ad productum addendo numeratorem. Velut in hoc loco, ut frangas $2 \frac{1}{2}$, multiplica 2 in 2, fit 4, adde 1,

d 5

fit 5, cui subscribe nominatorem 2, sic $\frac{5}{2}$. Rursum multiplica 3 in 4, fit 12, adde 1, fit 13, subscribe 4, sic $\frac{13}{4}$. Habes igitur fractos numeros in eas quibus adherent particulas, scilicet quinque dimidia, & tredecim quartas. Quæ quidem fragmenta habenda sunt in opere pro particulis. Ad hanc igitur subtractionem more iam dato procedens, inuenies $\frac{6}{8}$, hoc est $\frac{3}{4}$ esse residuum factum de subtractione $2 \frac{1}{2}$ ex $3 \frac{1}{4}$. Quod satis ex appposita formula patet.

Sed iam proponat aliquis auferre $2 \frac{3}{4}$ ex numero 5. Frange primum 2 in quadrantes, & habebis $\frac{11}{4}$. Vt autem frangas numerum 5, aut alium quælibet, cum solus erit, subscribatur ipsi numero monas interiecta linea, sic $\frac{5}{1}$. Dispositis, igitur fragmentis, & opere facto, inuenitur pro residuo fragmentum $\frac{9}{4}$, quod valet $2 \frac{1}{4}$. Operationis figura sequitur. Aliter etiam si velis, huiusmodi subtractionem expedies. Ex numero 5 frange solum monadem, alteram illi subscribendo, sic $\frac{1}{1}$ & ab hoc fragmento aufer particulam $\frac{3}{4}$, restat $\frac{1}{4}$, adde quod superest ex 5, sublati 2 & monade, id est 3, fit $2 \frac{1}{4}$. Quod est residuum idem quod prius.

$$\begin{array}{r} 2 \frac{1}{2} \quad 3 \frac{1}{4} \\ \hline 20 \quad 26 \\ \frac{5}{2} \times \frac{13}{4} \\ \hline \frac{6}{8} \quad \frac{3}{4} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 11 \quad 20 \\ \frac{11}{4} \times \frac{5}{1} \\ \hline \frac{9}{4} \mid 2 \frac{1}{4} \end{array}$$

Subscr

Subtractio probatur additione, 4 3
et vicissim probat additionem sub. $\frac{1}{4} \times \frac{3}{4} = \frac{3}{4}$
tractio. Cum enim subtrahis à do-
drante quadrantem, relinquitur se-
mis. Quod probabis addendo semissi quadrantem,
et restituetur dodrans. Ex quo vicissim semisse
deducto, quadrans remanebit.

De multiplicatione particularum.

Multiplicatio particulas numero quidē auget, quantitate autem minuit. Ea fit bipartitō, videlicet numeratorum inter se, et nominatorum inter se. Vi si proponas multiplicare duas tertias in quatuor quintas. Dispositis è regione sibi modico spatio particulis hoc modo, ducuntur duæ lineæ æquè sibi distantes, una supra numeros, altera sub ipsis nominatoribus. Quæ quidem multiplicationum, quas dixi, formas ostendunt. Duc igitur 2 in 4, fit 8, ponendum à dextera rectè contra 4. Duc iterum 3 in 5, fit 15, subscribendum ipsi 8, interiecta lineâ, habebisque ex proposita multiplicatione productum octo decimas quintas. Cum inciderit usus, ut sepe fit, multiplicandi numeros cum particulis, vel in particu-

2	4	8
3	5	15

las solas, sine numeris adiunctas, vel solum numeros in particulas. Primò frangendi sunt numeri, siue soli sint, siue particulis adhæreant, more iã supra monstrato. Et perinde ac si essent particule, reliquum multiplicationis opus est peragendum. Cuius aliquot exempla subscribam. Primum erit multiplicatio $2\frac{1}{3}$ in $3\frac{1}{5}$. Secundum $5\frac{1}{6}$ in $7\frac{3}{4}$. Tertium $7\frac{2}{3}$ in 10.

$$\begin{array}{r} \overline{7} \quad \overline{17} \quad 119 \\ 3 \quad 5 \quad 15 \end{array} 7 \frac{14}{15} \quad \begin{array}{r} \overline{31} \quad \overline{3} \\ 6 \quad 4 \end{array} \quad \begin{array}{r} \overline{93} \\ 24 \end{array} \quad 3 \frac{11}{14}$$

$$\begin{array}{r} \overline{2} \quad \overline{10} \quad 20 \\ 3 \quad 1 \quad 3 \end{array} 6 \frac{2}{3}$$

De particularum diuisione.

Particula maior in minorem partiri dicitur, cum minor toties deducitur à maiore, quoties fieri possit. Quare proueniens semper erit maior monade. Sint exempli gratia, tres septimæ quas velis partiri in duas quintas.

Disponantur ipse particule, sicut in additione monstrauimus, sub nominatoribus tamen li-

per

$$\begin{array}{r} 15 \quad 14 \\ \frac{3}{7} \times \frac{2}{5} \end{array}$$

I

$$\times 8 \mid 1 \frac{1}{14}$$

$$\times 4$$

nea non scribitur, propterea quod non est eorum inter se multiplicatio facienda. Ducatur 3 in 5, fit 15, item 2 in 7, fit 14, & disponantur producta suis locis. Id autem quod superstat particulae, in quam fit partitio, erit partitor alterius producti. Igitur partire 15 in 14, prouenit $1\frac{1}{14}$. Quod significat particulam minorem totam, & ipsius partem decimamquartam in maiore contineri. Vel, quod idem est, minorem particulam, ex maiore posse deduci semel totam, & insuper $\frac{1}{14}$ ipsius.

Sciendum est autem calculi rationem aliquando sic exigere, ut abusione quadam fiat partitio, scilicet particulae minoris in maiorem, & tunc prouenientis loco fit particula. Ut si fuerit opus sextam in trientem partiri, eadem quae prius dispositio fiet. Et multiplicatione bis facta, subscribe productum 6, quoniam est partitor, producto 3 interiecta linea, fietque prouenientis loco particula $\frac{3}{6}$, hoc est, $\frac{1}{2}$. Hoc autem ex assis diuisione probatur facile. Nam duae solum vnciae, quod est dimidium trientis in sextante continentur.

$$\begin{array}{r} 6 \quad 3 \\ \frac{1}{3} \times \frac{1}{6} = \frac{1}{6} \end{array}$$

Si numeri partitio in particulam fiat, frangendus erit primum ipse numerus, sicut in praecedentibus iam saepe docui, & subscriptae formulae satis indicabunt. Vbi primum notatur partitio numeri 4 in particulam $\frac{1}{3}$, & prouenit 6. Deinde numeri

meri 4 in particulam $\frac{2}{3}$, & prouenit 6. Deinde numeri 5 $\frac{1}{2}$ in $\frac{2}{7}$, & prouenit $19\frac{1}{4}$. Postremò numeri 12 $\frac{1}{3}$ in numerum $4\frac{1}{2}$, & proueniet 3.

$$\begin{array}{r} 12 \quad 2 \\ \frac{1}{3} \times \frac{2}{3} \quad \cancel{2} \cancel{2} \mid 6 \\ 4 \text{ in } \frac{2}{3} \quad \neq \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 77 \quad 4 \quad 3 \quad 1 \\ \frac{11}{2} \times \frac{2}{7} \quad \cancel{7} \cancel{7} \mid 19 \frac{1}{4} \\ 5 \frac{1}{2} \text{ in } \frac{2}{7} \quad \neq \neq \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 333 \quad 111 \\ \frac{37}{3} \times \frac{37}{9} \quad \cancel{3} \cancel{3} \cancel{3} \mid 3 \\ 12 \frac{1}{3} \text{ in } 4 \frac{1}{2} \quad \neq \neq \neq \end{array}$$

Particularum multiplicatio, atque partitio, sicut in numeris, sese mutuò probant. Nam multiplicando proueniens in partitorem, id quod est partitum producet. Velut in diuisione suprà facta, cuius proueniens est 6, multiplica in partitorem $\frac{2}{3}$, prouenit fragmentum $\frac{12}{3}$, quod est 4. Et econtrariò multiplicationem hanc 6 in $\frac{2}{3}$, probabis partitione producti $\frac{12}{3}$, vel in 6, vel in $\frac{2}{3}$. Prouenient enim quãtitates inter se multiplicatæ $\frac{2}{3}$ et 6.

De particularum segmentis,

Quemadmodum monas secatur in particularas quantũ libeat, ita & ipse particulæ in alia

alia, atque alia rursum segmenta diuiduntur. Quibus tamen duo plurave nomina non dantur in arte, vulgato more loquendi. Sed eorum quantitate seruata, in particulas simplices rediguntur. Hoc autem sic habet. Cum dicis dimidium dimidij, facis ex dimidio segmentum duplicati nominis, nec aliter notatur, quam posito bis dimidio, & adiecto puncto ad lineam superstantem nomini, quod casu secundo profertur, sic $\frac{1}{2} \frac{1}{2}$. Quod sane nihil est aliud, quam vna quarta. Et similiter in aliis duorum plurumve nominum segmentis notatio fiet. Vt triens semissis notabitur perinde ac si essent duae particule, triens scilicet, & dimidium hoc modo $\frac{1}{3} \frac{1}{2}$. Quod certè nihil aliud esse potest, quam vna sexta. Sed huiusmodi nõ erit in omnibus segmentis reductio manifesta. Velut in duabus quintis trium septimarum. Quae notatio sic est, $\frac{2}{5} \frac{3}{7}$. Et in his potissimum, quae plusquam duo continent nomina. Quale fuerit hoc $\frac{1}{2} \frac{1}{4} \frac{1}{5} \frac{1}{7}$, quod ita nominabis, dimidium quartae partis vnius quintae duarum septimarum. Ad hanc igitur inuestigationem opus est arte, quam sola multiplicatio praestabit in omni segmentorum genere. Sit ergo propositum ea, quae iam dixi segmenta in particulas redigere. Disponantur ipsa tria segmenta duorum nominum secundum multiplicationis formam, hoc modo, fiant

$$\begin{array}{r} \frac{1}{2} \quad \frac{1}{2} \quad \frac{1}{4} \\ \hline \end{array}$$

fiântque multiplicationes numerato-
rum, atque nominatorum inter se se-
paratim, & habebis tria producta

$$\begin{array}{r} \overline{1} \quad .1 \quad \frac{1}{6} \\ 3 \quad 2 \end{array}$$

$\frac{1}{4} \quad \frac{1}{6} \quad \frac{6}{35}$. Quæ est trium segmen-
torum reductio proposita. In segmen-
ti autem reductione, quod est dimi-
diũ quartæ partis vnius quintæ dua-
rum septimarum, trina dispositione

$$\begin{array}{r} \overline{2} \quad .3 \quad \frac{6}{35} \\ 5 \quad 7 \end{array}$$

procedes, hoc ordine. Vide primũ quoniam sit vna
quinta duarum septimarum, ipsa duo posteriora,
quæ dixi, nomina disponendo, sic $\frac{1}{5} \quad \frac{1}{7}$, & mul-
tiplicatione facta, habebis pro quinta parte duarũ
septimarum, duas trigesimas quintas. Quas iterum
disponens, atque multiplicans in quadrantem, sic

$\frac{2}{35} \quad \frac{1}{4} \quad \frac{1}{140}$ habebis duas centum quadragesi-
mas, quæ reductæ valent $\frac{1}{70}$, & est
quarta pars vnius quintæ duarũ se-
ptimarum.

Ad postremũ disponens hoc vltimũ
productũ scilicet $\frac{1}{70}$ cum primo nomine, quod est
dimidium, sic $\frac{1}{70} \quad \frac{1}{2} \quad \frac{1}{140}$, multiplicatione facta
produces vnã centesimã quadragesimã: quæ
est reductionis particula ex segmento nominum
quatuor, quam facere oportuit. Et ita semper in da-
tis segmentis trium, pluriũve nominũ, à postero-
ribus reductionem institues. Quam nisi nobis ars
tradidisset, huiusmodi segmentorum intelligentia
confusior erat. His etiam segmētis, siue dicas par-

tium

tium partibus, quedam antiqui nomina dedere. Quorum est semuncia, quod dimidium est vncie, duella tertia pars, sicilicum quarta, sextula sexta, drachma octava, scrupulus vicesima quarta. Harum reductio ad partes assis, hoc est, monadis, more iam tradito fiet ita. Multiplicabis vncie particulam, quæ est $\frac{1}{12}$ cum singulis segmentorum notis, quæ sunt $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{6}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{24}$, & inuenies pro semuncia $\frac{1}{24}$, pro duella $\frac{1}{36}$, pro sicilico $\frac{1}{48}$, pro sextula $\frac{1}{72}$, pro drachma $\frac{1}{96}$, pro scrupulo $\frac{1}{384}$.

De partibus numerorum capiendis.

PArtes etiam numerorum, sicut & particularum multiplicatione capiuntur, adhibita tamen partitione. Vt si iubearis dare quatuor quintas de numero 20. Frange primum 20 subscripta monade, sic $\frac{20}{1}$, quod est disponendum cum $\frac{4}{5}$ multiplicandi formula, sic $\frac{20}{1} \quad \frac{4}{5} \quad \frac{80}{5}$, facta q; multiplicatione, producet fragmentum $\frac{80}{5}$, quod reducendo, id est, partiendo 80 in 5, prouenit 16. Quæ sunt quatuor quintæ ex numero 20, quas oportuit inuenire. Hoc autem probatur, si feceris nominatorem 20 sub numeratore 16, sic $\frac{16}{20}$. Cuius

e

particulæ reductio fit $\frac{4}{5}$. Nihil erit etiã diuersum capere partem ex numero iuncta particula, sicut $\frac{11}{12}$ ex 24 $\frac{1}{5}$. Primum frangitur ipse numerus, in adherentis sibi particulæ nomen, reliquisque peractis, fit 2 $\frac{11}{12}$. Quæ pars est $\frac{1}{12}$ ex 24 $\frac{1}{5}$. Huius operis formula sequitur.

$$\begin{array}{r} \hline 121 \quad 1 \\ \hline 5 \quad 11 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 121 \\ \hline 55 \end{array} \quad \begin{array}{r} 1 \\ 2 \neq 1 \quad | \quad 2 \frac{11}{12} \\ \hline 11 \end{array}$$

De mutandis particulis in aliquod datum nomen.

SI datas particulas, ut pote $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ mutare velis in aliquod aliud nomē, quod nunc pono esse $\frac{1}{7}$. Compose primum datas particulas $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$, fit summa $\frac{7}{12}$. Partire in datū nomen $\frac{1}{7}$, prouenit 4 $\frac{8}{12}$. Quod significat quatuor septimas cū duodecima parte vnius septimæ. Et ideo notādū sic $\frac{4}{7}$ $\frac{1}{12}$. Si segmenti reductio fiat, erit particula $\frac{1}{24}$. Trāslatæ sunt igitur datæ particule $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ in dati nominis particulam $\frac{4}{7}$, cum superfluo $\frac{1}{24}$. Quod erat propositum. Huius operis probatio fiet, ostendendo $\frac{4}{7}$ $\frac{1}{24}$ esse æquales datis particulis $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$, quod

quod ita facies. Adde simul $\frac{4}{7} \frac{1}{84}$, fit summa $\frac{343}{588}$. Hanc particulam disponito cum summa $\frac{1}{4}$, quæ est $\frac{7}{11}$, fiantque multiplicationes indecussim, et videbis vtrique particulari idem superstare productum, quæ nota est æqualitatis. Sicut in præcedentibus iam docui. Verè igitur processit opus. Quod erat probandum.

$$\begin{array}{r} 336 \quad 7 \\ \frac{4}{7} \times \frac{1}{84} \\ \hline \frac{343}{588} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4116 \quad 4116 \\ \frac{343}{588} \times \frac{7}{12} \end{array}$$

Sed si fuerint mutandæ particule dato nomine minores, tunc fiet segmentum. Ut si destinaueris mutare $\frac{1}{3} \frac{1}{7}$ in $\frac{1}{1}$, prouenient vigintiquatuor trigesimæ quintæ vnius dimidiij, sicut indicat formula subiecta.

$$\begin{array}{r} 7 \quad 5 \\ \frac{1}{3} \times \frac{1}{7} \\ \hline \frac{13}{35} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 24 \quad 35 \\ \frac{11}{35} \times \frac{1}{1} \\ \hline \frac{24}{35} \quad \frac{1}{2} \end{array}$$

De tetragonis lateribus numerorum.

○ Omnis numerus seipse multiplicans quadratū
producit numerum. Et qui multiplicatur in

c 2

fit 5, cui subscribe nominatorem 2, sic $\frac{5}{2}$. Rursum multiplica 3 in 4, fit 12, adde 1, fit 13, subscribe 4, sic $\frac{13}{4}$. Habes igitur fractos numeros in eas quibus adherent particulas, scilicet quinque dimidia, & tredecim quartas. Quæ quidem fragmenta habenda sunt in opere pro particulis. Ad hanc igitur subtractionem more iam dato procedens, inuenies $\frac{6}{8}$, hoc est $\frac{3}{4}$ esse residuum factum de subtractione $2 \frac{1}{2}$ ex $3 \frac{1}{4}$. Quod satis ex appposita formula patet.

Sed iam proponat aliquis auferre $2 \frac{3}{4}$ ex numero 5. Frange primum 2 in quadrantes, & habebis $\frac{11}{4}$. Vt autem frangas numerum 5, aut alium quælibet, cum solus erit, subscribatur ipsi numero monas interiecta linea, sic $\frac{5}{1}$. Dispositis, igitur fragmentis, & opere facto, inuenitur pro residuo fragmentum $\frac{2}{4}$, quod valet $2 \frac{1}{4}$. Operationis figura sequitur. Aliter etiam si velis, huiusmodi subtractionem expedies. Ex numero 5 frange solum monadem, alteram illi subscribendo, sic $\frac{1}{1}$ & ab hoc fragmento aufer particulam $\frac{3}{4}$, restat $\frac{1}{4}$, adde quod superest ex 5, sublati 2 & monade, id est 3, fit $2 \frac{1}{4}$. Quod est residuum idem quod prius.

$$\begin{array}{r} 2 \frac{1}{2} \quad 3 \frac{1}{4} \\ \hline 20 \quad 26 \\ \frac{11}{4} \times \frac{11}{4} \\ \hline \frac{6}{8} \quad \frac{3}{4} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 11 \quad 20 \\ \frac{11}{4} \times \frac{5}{1} \\ \hline \frac{2}{4} \mid 2 \frac{1}{4} \end{array}$$

Subscr

Subtractio probatur additione, 4 3
et vicissim probat additionem sub. $\frac{1}{4} \times \frac{3}{4} = \frac{3}{4}$
tractio. Cum enim subtrahis à do-
drante quadrantem, relinquitur se-
mis. Quod probabis addendo semissi quadrantem,
et restituetur dodrans. Ex quo vicissim semisse
deducto, quadrans remanebit.

De multiplicatione par- ticularum.

Multiplicatio particulas numero quidē au-
 get, quantitate autem minuit. Ea fit bipar-
 titō, videlicet numeratorum inter se, et nominato-
 rum inter se. *Vi si proponas multiplicare duas ter-
 tias in quatuor quintas. Dispositis è*
regione sibi modico spatio particu-
lis hoc modo, ducuntur due lineæ
æquè sibi distantes, una supra nume-
ratores, altera sub ipsis nominatori-
buss. Quæ quidem multiplicationum, quas dixi, for-
mas ostendunt. Dac igitur 2 in 4, fit 8, ponendum
à dextera rectè contra 4. Duc iterum 3 in 5, fit 15,
subscribendum ipsi 8, interiecta lineæ, habebis que
ex proposita multiplicatione productum octo de-
cimas quintas. Cum inciderit usus, ut sepe fit, mul-
tiplicandi numeros cum particulis, vel in particu-
lis

<u>2</u>	<u>4</u>	<u>8</u>
3	5	15

las solas, sine numeris adiunctas, vel solum numeros in particulas. Primò frangendi sunt numeri, siue soli sint, siue particulis adhereant, more iã supra monstrato. Et perinde ac si essent particule, reliquum multiplicationis opus est peragendum. Cuius aliquot exempla subscribam. Primum erit multiplicatio $2 \frac{1}{3}$ in $3 \frac{2}{5}$. Secundum $5 \frac{1}{6}$ in $\frac{3}{4}$. Tertium $\frac{2}{3}$ in 10.

$$\begin{array}{r} \overline{7 \quad 17} \\ 3 \quad 5 \end{array} \quad \begin{array}{r} 119 \\ 15 \end{array} 7 \frac{14}{15} \quad \begin{array}{r} \overline{31 \quad 3} \\ 6 \quad 4 \end{array} \quad \begin{array}{r} 93 \\ 24 \end{array} 3 \frac{11}{14}$$

$$\begin{array}{r} \overline{2 \quad 10} \\ 3 \quad 1 \end{array} \quad \begin{array}{r} 20 \\ 3 \end{array} 6 \frac{2}{3}$$

De particularum diuisione.

Particula maior in minorem partiri dicitur, cum minor toties deducitur à maiore, quoties fieri possit. Quare proueniens semper erit maius monade. Sint exempli gratia, tres septimæ quas uelis partiri in duas quintas.

D:spōnantur ipse particule, sicut in additione monstrauimus, sub nominatoribus tamen li-

$$15 \quad 14$$

$$\frac{3}{7} \times \frac{2}{5}$$

I

$$\times 8 \mid 1 \frac{1}{14}$$

$$\times 8$$

per

nea non scribitur, propterea quod non est eorum inter se multiplicatio facienda. Ducatur 3 in 5, fit 15, item 2 in 7, fit 14, & disponantur producta suis locis. Id autem quod superstat particulae, in quam fit partitio, erit partitor alterius producti. Igitur partire 15 in 14, prouenit $1\frac{1}{14}$. Quod significat particulam minorem totam, & ipsius partem decimamquartam in maiore contineri. Vel, quod idem est, minorem particulam, ex maiore posse deduci semel totam, & insuper $\frac{1}{14}$ ipsius.

Sciendum est autem calculi rationem aliquando sic exigere, ut abusione quadam fiat partitio, scilicet particulae minoris in maiorem, & tunc prouenientis loco fit particula. Ut si fuerit opus sextam in trientem partiri, eadem quae prius dispositio fiet. Et multiplicatione bis facta, subscribe productum 6, quoniam est partitor, producto 3 interiecta linea, fietque prouenientis loco particula $\frac{3}{6}$, hoc est, $\frac{1}{2}$. Hoc autem ex assis diuisione probatur facile. Nam duae solum vnciae, quod est dimidium trientis in sextante continentur.

$$\begin{array}{r} 6 \quad 3 \\ \frac{1}{3} \times \frac{1}{6} = \frac{1}{6} \end{array}$$

Si numeri partitio in particulam fiat, frangendus erit primum ipse numerus, sicut in praecedentibus iam saepe docui, & subscriptae formulae satis indicabunt. Vbi primum notatur partitio numeri 4 in particulam $\frac{1}{3}$, & prouenit 6. Deinde numeri

meri 4 in particulam $\frac{2}{3}$, & prouenit 6. Deinde numeri 5 $\frac{1}{2}$ in $\frac{2}{7}$, & prouenit $19\frac{1}{4}$. Postremò numeri 12 $\frac{1}{3}$ in numerum $4\frac{1}{2}$, & proueniet 3.

$$\begin{array}{r} 12 \quad 2 \\ \frac{1}{3} \times \frac{2}{3} \quad \cancel{4} \neq | 6 \\ 4 \text{ in } \frac{2}{3} \quad \neq \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 77 \quad 4 \quad 3 \quad 1 \\ \frac{11}{2} \times \frac{2}{7} \quad \cancel{7} \cancel{7} | 19 \frac{1}{4} \\ 5 \frac{1}{2} \text{ in } \frac{2}{7} \quad \cancel{4} \cancel{4} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 333 \quad III \\ \frac{37}{3} \times \frac{37}{9} \quad \cancel{3} \cancel{3} \cancel{3} | 3 \\ 12 \frac{1}{3} \text{ in } 4 \frac{1}{2} \quad \cancel{4} \cancel{4} \cancel{4} \end{array}$$

Particularum multiplicatio, atque partitio, sicut in numeris, sese mutuò probant. Nam multiplicando proueniens in partitorem, id quod est partitum producet. Velut in diuisione supra facta, cuius proueniens est 6, multiplica in partitorem $\frac{2}{3}$, prouenit fragmentum $\frac{12}{3}$, quod est 4. Et econtrariò multiplicationem hanc 6 in $\frac{2}{3}$, probabis partitione producti $\frac{12}{3}$, vel in 6, vel in $\frac{2}{3}$. Prouenient enim quãtitates inter se multiplicatæ $\frac{2}{3}$ et 6.

De particularum segmentis,

Quemadmodum monas secatur in particularas quantũ libeat, ita & ipsæ particulæ in
alia

alia, atque alia rursum segmenta diuiduntur. Quibus tamen duo plurave nomina non dantur in arte, vulgato more loquendi. Sed eorum quantitate seruata, in particulas simplices rediguntur. Hoc autem sic habet. Cum dicis dimidium dimidij, facis ex dimidio segmentum duplicati nominis, nec aliter notatur, quam posito bis dimidio, & adiecto puncto ad lineam superstantem nomini, quod casu secundo profertur, sic $\frac{1}{2} \frac{1}{2}$. Quod sane nihil est aliud, quam vna quarta. Et similiter in aliis duorum plurumve nominum segmentis notatio fiet. Vt triens semissis notabitur perinde ac si essent duae particule, triens scilicet, & dimidium hoc modo $\frac{1}{3} \frac{1}{2}$. Quod certe nihil aliud esse potest, quam vna sexta. Sed huiusmodi non erit in omnibus segmentis reductio manifesta. Velut in duabus quintis trium septimarum. Quae notatio sic est, $\frac{2}{5} \frac{3}{7}$. Et in his potissimum, quae plusquam duo continent nomina. Quale fuerit hoc $\frac{1}{2} \frac{1}{4} \frac{1}{5} \frac{1}{7}$, quod ita nominabis, dimidium quartae partis vnius quintae duarum septimarum. Ad hanc igitur inuestigationem opus est arte, quam sola multiplicatio praestabit in omni segmentorum genere. Sit ergo propositum ea, quae iam dixi segmenta in particulas redigere. Disponantur ipsa tria segmenta duorum nominum secundum multiplicationis formam, hoc modo,

fiant

$$\begin{array}{r} \frac{1}{2} \quad \frac{1}{2} \quad \frac{1}{4} \\ \hline \end{array}$$

fiântque multiplicationes numerato-
rum, atque nominatorum inter se se-
paratim, & habebis tria producta

$$\begin{array}{r} \overline{1} \quad .1 \quad \frac{1}{6} \\ 3 \quad 2 \end{array}$$

$\frac{1}{4} \quad \frac{1}{6} \quad \frac{6}{35}$. Quæ est trium segmen-
torum reductio proposita. In segmen-
ti autem reductione, quod est dimi-
diũ quartæ partis vnius quintæ dua-
rum septimarum, trina dispositione

$$\begin{array}{r} \overline{2} \quad .3 \quad \frac{6}{35} \\ 5 \quad 7 \end{array}$$

procedes, hoc ordine. Vide primũ quoniam sit vna
quinta duarum septimarum, ipsa duo posteriora,
quæ dixi, nomina disponendo, sic $\frac{1}{5} \quad \frac{1}{7}$, & mul-
tiplicatione facta, habebis pro quinta parte duarũ
septimarum, duas trigesimas quintas. Quas iterum
disponens, atque multiplicans in quadrantem, sic

$$\begin{array}{r} \overline{2} \quad .1 \\ 35 \quad 4 \quad \frac{1}{140} \end{array}$$

habebis duas centum quadragesi-
mas, quæ reductæ valent $\frac{1}{70}$, & est
quarta pars vnius quintæ duarũ se-

ptimarum. Ad postremũ disponens hoc vltimũ
productũ scilicet $\frac{1}{70}$ cum primo nomine, quod est
dimidium, sic $\frac{1}{70} \quad \frac{1}{2} \quad \frac{1}{140}$, multiplicatione facta
produces vnã centesimã quadragesimã: quæ
est reductionis particula ex segmento nominum
quatuor, quam facere oportuit. Et ita semper in da-
tis segmentis trium, pluriũve nominũ, à postero-
ribus reductionem institues. Quam nisi nobis ars
tradidisset, huiusmodi segmentorum intelligentia
confusior erat. His etiam segmētis, siue dicas par-

tium

tium partibus, quedam antiqui nomina dedere. Quorum est semuncia, quod dimidium est vncie, duella tertia pars, sicilicum quarta, sextula sexta, drachma octaua, scrupulus vicesima quarta. Harum reductio ad partes assis, hoc est, monadis, more iam tradito fiet ita. Multiplicabis vncie particulam, quæ est $\frac{1}{12}$ cum singulis segmentorum notis, quæ sunt $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{6}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{12}$, & inuenies pro semuncia $\frac{1}{14}$, pro duella $\frac{1}{16}$, pro sicilico $\frac{1}{48}$, pro sextula $\frac{1}{72}$, pro drachma $\frac{1}{96}$, pro scrupulo $\frac{1}{144}$.

De partibus numerorum capiendis.

PArtes etiam numerorum, sicut & particularum multiplicatione capiuntur, adhibita tamen partitione. Vt si iubearis dare quatuor quintas de numero 20. Frange primum 20 subscripta monade, sic $\frac{20}{1}$, quod est disponendum cum $\frac{4}{5}$ multiplicandi formula, sic $\frac{20}{1} \quad \frac{4}{5} \quad \frac{80}{5}$, factæq; multiplicatione, producet fragmentum $\frac{80}{5}$, quod reducendo, id est, partiendo 80 in 5, prouenit 16. Quæ sunt quatuor quintæ ex numero 20, quas oportuit inuenire. Hoc autem probatur, si feceris nominatorem 20 sub numeratore 16, sic $\frac{16}{20}$. Cuius

e

particulæ reductio fit $\frac{4}{5}$. Nihil erit etiã diuersum capere partem ex numero iuncta particula, sicut $\frac{1}{11}$ ex 24 $\frac{1}{5}$. Primum frangitur ipse numerus, in adherentis sibi particulæ nomen, reliquisque peractis, fit 2 $\frac{11}{55}$. Quæ pars est $\frac{1}{11}$ ex 24 $\frac{1}{5}$. Huius operis formula sequitur.

$$\begin{array}{r} \hline 121 \quad 1 \\ \hline 5 \quad 11 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 121 \\ \hline 55 \end{array} \quad \begin{array}{r} 1 \\ 1 \neq 1 \quad | \quad 2 \frac{11}{55} \\ \hline 11 \end{array}$$

De mutandis particulis in aliquod datum nomen.

SI datas particulas, ut pote $\frac{1}{5}$ $\frac{1}{4}$ mutare velis in aliquod aliud nomē, quod nunc pono esse $\frac{1}{7}$. Compose primum datas particulas $\frac{1}{5}$ $\frac{1}{4}$, fit summa $\frac{9}{20}$. Partire in datū nomen $\frac{1}{7}$, prouenit 4 $\frac{4}{35}$. Quod significat quatuor septimas cū duodecima parte vnius septimæ. Et ideo notādū sic $\frac{4}{7}$ $\frac{1}{11}$ $\frac{1}{7}$. Si segmenti reductio fiat, erit particula $\frac{1}{28}$. Trāsfate sunt igitur datæ particule $\frac{1}{5}$ $\frac{1}{4}$ in dati nominis particulam $\frac{4}{7}$, cum superfluo $\frac{1}{28}$. Quod erat propositum. Huius operis probatio fiet, ostendendo $\frac{4}{7}$ $\frac{1}{28}$ esse æquales datis particulis $\frac{1}{5}$ $\frac{1}{4}$, quod

quod ita facies. Adde simul $\frac{4}{7} - \frac{1}{84}$, fit summa $\frac{343}{588}$. Hanc particulam disponito cum summa $\frac{1}{4}$, quæ est $\frac{7}{12}$, fiantque multiplicationes indecussim, et videbis vtrique particulari idem superstare productum, quæ nota est æqualitatis. Sicut in præcedentibus iam docui. Verè igitur processit opus. Quod erat probandum.

$$\begin{array}{r} 336 \quad 7 \\ \frac{4}{7} \times \frac{1}{84} \\ \hline \frac{343}{588} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4116 \quad 4116 \\ \frac{343}{588} \times \frac{7}{12} \end{array}$$

Sed si fuerint mutandæ particule dato nomine minores, tunc fiet segmentum. Ut si destinaueris mutare $\frac{1}{7} - \frac{1}{7}$ in $\frac{1}{1}$, prouenient vigintiquatuor trigesimæ quintæ vnius dimidiij, sicut indicat formula subiecta.

$$\begin{array}{r} 7 \quad 5 \\ \frac{1}{7} \times \frac{1}{7} \\ \hline \frac{12}{35} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 24 \quad 35 \\ \frac{11}{35} \times \frac{1}{1} \\ \hline \frac{24}{35} \quad \frac{1}{2} \end{array}$$

De tetragonis lateribus numerosum.

○ *Nullus numerus seipse multiplicans quadratū
producit numerum. Et qui multiplicatur in*

se, latus quadrati, seu tetragonicum vocatur. Veluti si numerus 6 in se multiplicetur, producit quadratum 36, & ipsum 6 est tetragonicum latus numeri 36. Constat enim in figuris quadratum lateribus quatuor inuicem æqualibus. Quorum unus in alterum ductus, vel, quod idem est, unus in se area figuræ colligitur. Sed in hoc barbaries, sicut et in multis aliis, inualuit, ut huiusmodi latera vulgò radices appellentur similitudine quadã à plantis, ut isti volunt, deriuata. Qua ratione, si recipimus, ipsa etiam quadrata herbæ, vel arbores dicerentur. Cum autem exigat aliquando Logisticus vsus in propositis numeris vel tetragonicum latus, vel tetragonico propinquum inquirere, huius inuestigationis artem, cum sit operosior, non totam simul exemplo grandiori, aliorum more confundam, sed particulatim à facilioribus exorsus, tanquam molli cliuo, paulatim ascendens instituam. Impremis igitur super his numeris inquisitio facienda, quorum latus notis solum duabus continetur, velut in numero 7056. Cuius sit tetragonicum latus inuestigandũ. Ante omnia subnotentur punctis dati numeri figuræ, ita ut primum subiacet primæ, quæ est 6, secundus tertiæ 0. Et sic semper alternatim numeris vno prætermissis, signa poni debent. Pertingetque punctum vltimum ad

7056
 ———
 ———
 extre

extremam figuram, quando fuerit impar earum multitudo: sub quibus postea scribantur due lineae equaliter inuicem modico spatio distantes. His ita dispositis considerans ultimam figuram 7, perinde ac si esset decas, vide numerum aliquem ex monadicis, cuius in se multiplicatione productum fiat, aut aequale numero 70, aut certe minus, quam proximè fieri possit. Is erit

8, ponendus inter lineas rectè sub 0.

6

Multiplica 8 in se, fit 64, aufer ex

7856

70, restat 6, ponendum rectè super 0, delendo virgulis figuras 7 &

8

0, sicut in partitionis actu fieri solet.

Qui multa cum isto participat. Hoc expleto, duplica iam inuentam lateris figuram 8, & ipsius duplum 16 pone sub inferiori linearum, ita ut 6 rectè sit sub 5, & 1 sub 8.

6

Queratur aliquis numerus ex monadicis, qui ductus in 16, postea & in se producta superiori summae 656 faciat equalia. Is erit 4 statuendus inter lineas sub puncto cui superstat 6.

7856

8

16

Ducito primum 4 in 1, fit 4, aufer ex 6, restat 2 collocandum super 6,

7

8x

cui subiacet 0, deletis 6 & 1. Deinde ex ductu 4 in 6, fit 24, aufer ex

7856

25, restat 1 super 5, delendo 2 & 5,

8

4

e 3

16

¶ 6 quod est sub lineis. Ad postremum multipli-
cans 4 in se, & productum 16 ex superiori 16 de-
ducens, eo delcto nihil habes residui. Inuentum est
igitur inter lineas tetragonicum latus 84 in dato
numero 7056. Quod erat quæsitum. Operis proba-
tionem statim habebis, inuentu latus 84 in se mul-
tiplicando, cuius producti summa datum numeru
restituit, vt ex multiplicatione subiecta videtur.

Ex hac descriptione notandum fi-
guras omnes quæsitæ lateris inter li-
neas punctis rectè subiiciendas. Quæ
tot erunt multitudine, quot & ipsa
signa. Hoc insuper documentum ha-
bebis, cognitu quidem necessarium,
sed quod nullus huc vsque, quem vi-
derim, explicuit. Vt in omni positura
duplicationis numeri inter lineas cõstituti ipsa pri-
ma dupli figura, siue sola fuerit, siue cum aliis, sem-
per collocetur infra lineas, vno loco ante priorem
sub dupli directò, sub alia ex superis, quæ non est
puncto subscripta, & aliæ priorem subsequuntur
ordine sub linea sinistram versus eundo. Huius re-
gulæ dabit exemplum duplicatio 16 facta ex nu-
mero 8. Videmus enim primam dupli sub linea figu-
ram 6 collocatam vno loco ante 8 rectè sub 5, cui
non subest punctum, & sinistriorem aliam, quæ
est 1 sub 8 ordine subsequi priorem. Quod expli-
cand

$$\begin{array}{r}
 84 \\
 84 \\
 \hline
 336 \\
 672 \\
 \hline
 7056
 \end{array}$$

candum sedulo putavi. Cum fiat hoc ignoratum erroris causa facile, si quid aliud. Opere completo, si nullum superest residuum, ut hîc, certum erit numerum cuius latus queritur esse quadratum. Si verò supersit aliquid, tunc non erit datus numerus ex quadratis. Ut pote, si proponatur numerus 7097, cuius tetragonici latus inquirens operabitur more iam dicto, & inter lineas habebit 84, sicut prius, sed supra dati numeri figuras 9 & 7, fit ex ultima subtractione residuum 41. Propterea dicas ad datum numerum 7097 tetragonici latus, nulla unquam numeratione dari posse. Ipsa autem inter lineas posita notatio 84, latus est maximi quadrati intra numerum datum contenti, quod est 7056. Ipsum verò residuum, quale est hîc 41, voco defectum, propterea quod quadratum inuenti lateris 84, à dato numero 7097 deficit in 41. Poterit etiam hoc dici superfluum. Sed talis defectus duplum lateris inter lineas positi nunquam excedit. Quod si fiat, signum erit erroris, opusque corrigendum. In istiusmodi numeris non quadratis quomodo latera tetragonica quam proximè similia propinquitate fieri possint, paulo post indicabitur. Proponatur rursum inueniri latus in numero 52900. Vbi cum sit impar figurarum multitudo, si puncta signentur, ut

$$\begin{array}{r}
 \neq 4 \\
 \text{8 4 1} \\
 \text{7 0 8 7} \\
 \hline
 \text{8 4} \\
 \hline
 \text{4 1}
 \end{array}$$

supra docui, veniet ultimum sub extremam 5. Quod est indicio principium operandi sub ea faciendum.

Pone igitur 2 inter lineas rectè sub 5, multiplicās 2 in se fit 4, aufer ex 5, restat 1 su

per 5. Duplica 2, fit 4 disponendū

infra lineas directò sub 2, quod est

superius inter duo pūcta. Scribo 3

intra lineas sub 9, multiplicās 3 in

4, fit 12, & 3 in se, fit 9. Aufer

ordinatim ex 12, et 9, restat nihil. Duplica 23, et

ipsius duplo 46 infra lineas disposito, videbis ex

superioribus nil superesse, vnde post multiplicatio

nem solitam, subtractio fiat. Scimus autem per re-

gulam datam ad tria pūcta totidem etiam figu-

ras lateris adhibendas. Nil aliud ergo fieri potest,

quàm vt prima quæsi lateris figura ponatur 0 re-

ctè sub alio, cui subest pūctum. Eritque 230 tetra-

gonicum latus dati numeri 52900. Et ita semper

quum duplicatio disposita non habet in superiori-

bus vnde possit auferri, scribendum est 0 inter li-

neas. Et hoc non solum in prima lateris figura, sicut

hîc, sed in omnibus intermediis obseruandum. Ve-

lut in hoc numero 164836, cuius latus ex formu-

la inuenitur esse 406. Et ipsum 0 medium poni-

tur, quoniam duplicatio figuræ 4, quæ est 8, ex su-

perstante sibi 4 non potuit auferri. Nec semel tan-

tum in lateribus scribitur 0, sed etiam bis, ter, &

quoties

$$\begin{array}{r}
 x \\
 57800 \\
 \hline
 230 \\
 \hline
 46
 \end{array}$$

quoties opus erit, deficiente summa, unde requisita subtractio fiat. Prout in numero 490000. Cuius latus 700 duas habet in principio notas 00, quia post primam multiplicationem 7 in se, & subtractionem ex 49 nihil in superioribus relinquitur.

Ceterum in quadratis quorum latera plus quam tribus constant figuris, nihil habet operatio diuersum ab aliis. Quare iam satis explicata repetere nil preter molestiam legentibus esse putavi. Ne tamen omnino relinquuntur intacta, nudis aliquot exemplis cum figurationibus attingam. Quorum primum esto numerus 9030025, cuius latus est 3005. Sequens vero sit 404130609, cuius latus est 20103.

Sciendum est autem numerum omnem cuius prima nota sit 2, aut 3, aut 7, aut 8 non esse quadratum. Neque etiam si prima fuerit 5, & secunda non sit 2. In particulis ali quando, & in fragmentis etiam tetragonica latera queruntur.

Omnis enim particula in se multiplicata quadratam producit particulam. Item & ex fragmenti in se ductu quadratum prouenit fragmentum. In hac autem inuesti-

c 5

$$\begin{array}{r}
 \text{§ § 3 § § 7 §} \\
 \hline
 3 \quad 0 \quad 0 \quad 5 \\
 \hline
 \text{§ § § § §} \\
 \quad \text{§}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 \text{7} \\
 \text{× 0 × 1 3 § § § §} \\
 \hline
 2 \quad 0 \quad 1 \quad 0 \quad 3 \\
 \hline
 \text{× × § § 7 7 §} \\
 \quad \text{× × §}
 \end{array}$$

gatione nihil habent particulae, vel fragmenta diuersum ab his quae super numeris modo sunt tradita, praeter duplicationem operis. Velut in particula $\frac{100}{111}$. Primum inuenies in numeratore 100 latus esse 10. Deinde $\&$ denominatorem latus habere 11. Quae duo simul in particulam disposita faciunt $\frac{10}{11}$. Quod est tetragonicum latus quaesitum in particula $\frac{100}{111}$. Itē $\&$ in particula $\frac{76}{111}$, inuenies actu geminato latus esse $\frac{41}{45}$. Similiter $\&$ in fragmentis, quale est $\frac{41}{9}$. Cuius latus inuenitur esse fragmentum $\frac{11}{3}$. Quod est $7\frac{1}{3}$. Est autem quod aduertat ex hoc actu non semper intelligi particulas an sint quadratae, nisi ad minimos numeros redigantur. Qualis est $\frac{11}{17}$, quae reducta fit $\frac{4}{9}$, et latus habet $\frac{2}{3}$. Quod ex notatione priori nō cognoscitur. Et sint haec de tetragonis dicta lateribus.

De propinquitate laterum in nō quadratis numeris, atque particulis habenda.

Post laterū tetragonicoꝝ inuentionē, reliquum est etiā videre quē admodū in numeris nō quadratis latera fieri possint tetragonis quā propinquissimē similia. Id enim ad multa non est inutile. Estō propositū in numero 66 latus tetragonico propinquum

pinquum inuestigare. Queratur imprimis
 latus more iam tradito, & habebis 8, cū
 defectu 2. Est enim 8 tetragonum latus
 maximi quadrati, scilicet 64, in dato nu-
 mero 66 contenti. Quare latus quæsitum
 non potest iam inuentum latus 8 excedere mona-
 de. Excedit igitur in aliqua particula. Quam in-
 quires hoc modo. Duplica iam inuentum latus 8,
 fit 16. Cui superscribe numerum defectus 2, inter-
 iecta linea sic $\frac{2}{16}$. Quæ quidem particula redu-
 cta facit $\frac{1}{8}$. Hanc iunge ad inuentum latus 8, fit
 $8 \frac{1}{8}$, pro secundo latere numeri 66, magis pro-
 pinquo priore 8. Huius enim secundi lateris qua-
 dratum dato numero superfluit nihil amplius sem-
 per quàm excessu quadrati adiunctæ particule:
 quod in hoc loco est $\frac{1}{64}$. Nam multiplicando $8 \frac{1}{8}$
 in se producit 66 $\frac{1}{64}$. Talis tamen excessus ad
 monadem vsque tunc perueniet, quando datus nu-
 merus à proximo sibi quadrato monade sola defi-
 cit. Velut in numero 15, qui proximum sibi quadra-
 tum in numeris habet 16, si latus inquiras, habebis
 primum 3, deficiens in 6. Duplica 3, fit 6, cui su-
 peradde defectum 6, fit fragmentum $\frac{6}{6}$, quod est
 monas. Quæ adiecta lateri 3 componit 4, cuius
 quadratum est 16. Et hoc statim videbis primum
 latus inquiredo. Tunc enim defectus, qualis est 6,
 latus inter lineas positum, sicut est 3, duplo semper
 exced

excedit. Et ita perpetuò ad secundi lateris propinquitatem regula procedit. Ad tertij deinde lateris, quarti, quinti, & aliorum quot libuerit, inuentionem magis, ac magis propinquam progressus erit in hunc modum. Resume ex dato numero 66 latus inuentũ secundo loco, quod fuit $8\frac{1}{4}$, cuius quadratum excedit 66 in particula $\frac{1}{64}$. Talem excessum diuide semper in duplum lateris unde factus est. Quod quidem duplum facit $16\frac{1}{4}$. Frange, sit $\frac{65}{4}$. Partire igitur excessum $\frac{1}{64}$ in $\frac{65}{4}$, prouenit $\frac{1}{1040}$. Aufer ex latere $8\frac{1}{4}$, restat $8\frac{119}{1040}$. Quod est latus tertium propinquius latere secundo $8\frac{1}{4}$. Nam si multiplicaueris $8\frac{119}{1040}$ in se producit $66\frac{1}{1081600}$. Et hic excessus particule multò minor est, quàm $\frac{1}{64}$. Sic quoque fiet operando quartum, & quintum latus, & si velis vltra, propinquitate similis tetragonico. Nulla tamen vnquam numeratione iustum latus in istis assequi datur. Quod est aliàs Geometricis methodis per lineamenta facile.

Aliter etiam laterum propinquitas experimen-
to tentari solet. Ad quod sciendum est modum
progressionis particularum ad diminutionem fieri
sic $\frac{1}{2} \frac{1}{3} \frac{1}{4} \frac{1}{5} \frac{1}{6}$, & ita deinceps ordine
nominatorum naturali procedente. Ad adiectionem
verò sic $\frac{1}{2} \frac{2}{3} \frac{3}{4} \frac{4}{5} \frac{5}{6}$. Et hoc modo
semper augmentum à numeratore progreditur. Si
quis

quis igitur tentabundus propinquum latus exquirat, ut pote in numero 13. Primò ad inuentum latus 3, cuius quadratum 9 à dato numero 13 deficit in 4, addet $\frac{1}{2}$, fietque secundum latus $3\frac{1}{2}$, cuius quadratum est $12\frac{1}{4}$. Cùm igitur videat non esse satis ad 3 addere $\frac{1}{2}$, addendo $\frac{2}{3}$, faciet tertium latus $3\frac{2}{3}$, cuius quadratum cum sit $13\frac{4}{9}$, ipsum maius est quàm sit opus. Cùm itaq; secundum latus $3\frac{1}{2}$ à proposito deficiat, & tertium $3\frac{2}{3}$ excedat, componi debent numeratores particularum, & nomina simul. Fietque ex duabus $\frac{1}{2}$ & $\frac{2}{3}$ vna particula $\frac{5}{6}$. Quam iungendo ad 3, fiet quartum latus $3\frac{5}{6}$, cuius quadratum est $12\frac{25}{36}$, cui ad 13 deest $\frac{1}{36}$. Si videbitur adhuc propius accedendum, componendæ sunt tertij lateris excedentis, & huius deficientis particulæ $\frac{2}{3} - \frac{1}{3}$, eo quo dixi modo, fietque particula $\frac{1}{8}$. Quæ iuncta cum 3 efficiet quintum latus $3\frac{1}{8}$, ex cuius in se ductu ad 13 supersunt $\frac{9}{64}$. Et hunc morem continuando vicinior semper ad quæsitum ratio constat. Sed huiusmodi tentatio sicut parum habet artis ad opus, ita & facilitatis ad intelligentiam multum. Ceterum si proponatur in numero, cui adheret particula, utpote 13 $\frac{1}{2}$, propinquum latus inquirere. Alterutro ex modis iam datis inuenies secundum latus in 13 esse $3\frac{1}{3}$. Cuius in se ductu fit productum $13\frac{1}{9}$, deficiens à 13 $\frac{1}{9}$

in

in $\frac{1}{4}$. Et sic propter adiunctas numeris particulas regula superior non variatur, sicut in aliis, quae sole ponuntur, qualis est $\frac{1}{2}$. Vbi ad latus habendum processus est aliter, idque duobus modis. Quorum primus est, ut accipias in numeratore propinquum latus, utpote $2 \frac{1}{4}$. Deinde $\&$ in nominatore 9 latus 3. Partire $2 \frac{1}{4}$ in 3, provenit $\frac{3}{4}$. Quod est latus propinquum datae particulae $\frac{1}{2}$. Nam ex ductu $\frac{1}{4}$ in se, fit productum $\frac{1}{16}$, quod excedit $\frac{1}{2}$ in $\frac{1}{14}$. Excessus ratio est, quoniā in numeratore 5 sumptū fuit latus $2 \frac{1}{4}$ excedēs 5 in $\frac{1}{16}$. Propterea ad perquirendū latus in particulis quarum neutra pars quadrato numero cōstat, propius erit si duo latera sumantur, unum excedens, $\&$ alterum deficiens, quā si ambo, vel excessu, vel defectu peccarent. Sicut in $\frac{1}{8}$ deficiens latus ad 5 est $2 \frac{1}{8}$, ad 8 autē excedens est 3. Partire $2 \frac{1}{8}$ in 3, provenit latus $\frac{17}{24}$. Cuius quadratum $\frac{289}{576}$ deficit a $\frac{1}{8}$ in $\frac{71}{576}$.

Sciendum est autem in omni particula non quadrata ex numeris alterutrum velis fieri posse quadratum, quantitate servata. Verbi causa, si libeat in particula $\frac{1}{8}$ numeratorem esse quadratū, multiplicando 5 in se, $\&$ item 8 in 5, efficies $\frac{35}{40}$. Si vero nominatorem, multiplicabis 8 in se, $\&$ item 5 in 8, fietque $\frac{40}{64}$. Sed iam perquiratur aliter latus in data particula $\frac{1}{8}$. Ducito 5 in 8, fit 40. Sume
ad

ad 40 propinquum latus $6\frac{1}{3}$. Partire in nominatorem 8, prouenit $\frac{9}{14}$, latus satis propinquum ad $\frac{1}{8}$. Quod exuperat solum in $\frac{1}{576}$. Quare posterior iste modus in hoc loco ad propinquitatem magis accedit. Si cui tamen ultra tendere placet, artem de lateribus datam in numeris ad particulas etiam applicabit. Velut in hac particula $\frac{1}{8}$, cuius primum latus $\frac{12}{14}$ excedit in $\frac{1}{576}$. Hunc excessum partire in duplum lateris $\frac{9}{14}$, quod est $\frac{19}{11}$, prouenit $\frac{1}{912}$. Aufer ex latere $\frac{19}{14}$, restat $\frac{711}{912}$ pro latere secundo. Cuius quadratum $\frac{510841}{831744}$ excedit $\frac{1}{8}$ in $\frac{1}{831744}$. Quae quidem particula longè minor est excessu priore $\frac{1}{576}$. Sic igitur se laterum propinquitas habet in nō quadratis numeris, atque particulis.

De cubicis numerorum particularumque lateribus.

Omnis numerus suum quadratum multiplicans producit numerum qui dicitur cubus. Et multiplicans numerus talis producti cubicum latus vocatur. Velut si 3 multiplicet suum quadratum, quod est 9, producit 27, qui numerus est cubus, & ipsius cubicum latus fit 3. Et similiter 2 est cubicum latus numeri cubi 8. Ad huiusmodi laterum investigationem modum Logistici tradunt tantis

tantis multiplicationum ambagibus implicitum, ut inde non ferè quisquam sese valeat extricare, in numeris præsertim grandioribus. Nec ullum fit in arte molestius opus. Quod equidem soleo mirari, cum non sit adeo res in obscuro, ut sit opus via sese tam salebroso fatigare. Rationem igitur aliter institutam, posito tamen secundum alios principio, quod est tale. Sit propositum in numero 12167000 cubicum latus inuestigare.

Ante omnia subnotentur punctis dati numeri figuræ, ita ut primum subiaceat primæ, quæ

$$\begin{array}{r} 12167000 \\ \hline 2 \end{array}$$

est 0, secundum quartæ, quæ est 7, tertium septimæ 2. Et ita semper duabus intermissis signa poni debent, à dextra sinistram versus eundo. Quorum multitudo totidem figuris quesitum latus constare monstrabit. Deinde sub punctis lineæ ducantur, sicut prius in quadratis. Post hæc considerans superstantem figuram ultimo puncto, quæ est 2, perinde ac si esset monadica, sequensque sinisterior decas, cogita tecum aliquem ex monadicis numerum, cuius cubus, quam proximè fieri possit accedat ad 12. Is erit 2. Nam ex 2 in se fit 4, & ex 2 in 4 fit 8. Pone 2 inter lineas sub ultimo signo. Hinc igitur scire potes in latere quesito tres esse figuras, quarum est ultima 2. Hucusque traditionem aliorum cognitu dignam esse

esse putavi. Reliqua fastidiosi laboris, & intricati plena sunt. Vt sit satius rē vel experimento quærere. Per quod inuenies latus quæsitum esse 230. Cū ergo sit operosum nimis in dato numero cubi cū latus inquirere, et è contrario sit expeditum ex latere cubi inuenire. Si disponantur numeri quotlibet sequentia naturali, et ex singulorū in sua quadrata multiplicatione cubi è regione suorum scribantur, paratam habebis tabulā, in qua statim numerum quemlibet, non maiorem extremo tabulæ, perspicies, aut esse cubum, si suo lateri sit adpositum, aut non esse cubum, si non habeatur in tabula. Cuius exemplar à monade ad decades quatuor hīc infra descripsi. In qua progressus erit in expedito, quantum quisque voluerit.

1. 1	11. 1331
2. 8	12. 1728
3. 27	13. 2197
4. 64	14. 2744
5. 125	15. 3375
6. 216	16. 4096
7. 343	17. 4913
8. 512	18. 5832
9. 729	19. 6859
10. 1000	20. 8000

21. 9261	31. 29791
22. 10648	32. 32768
23. 12167	33. 35937
24. 13824	34. 39304
25. 15625	35. 42875
26. 17576	36. 46008
27. 19683	37. 50653
28. 21952	38. 54872
29. 24380	39. 59319
30. 27000	40. 64000

Vsus tabule sic habet. Sint dati duo numeri 5832, & 54891, quorum iubeor cubica latera reperire. Respiciens ad tabulam statim video datum primò numerum 5832 habere iuxta se directò 18, quod est cubicum ipsius latus quæsitum. De secundo autem numero 54891, quoniam non est in tabula, & minor ipsius extremo 64000, respondeo non esse cubum, & ideo non habere cubicum latus. Quis igitur nō malit labore sibi modico tabulā semel parare, quā in re molesta sæpius fatigari?

**De propinquitate laterum
in non cubis numeris
habenda.**

H*uiusmodi autem cuborum descriptio non solum in ipsis latera statim ostendit, sed etiam*

etiam ad propinquitatem aliorum in non cubis habendā subseruiet. Velut in numero 1730 latus cubico propinquum inquirens, coniectis in tabulam oculis, video inter duos cubos 1728 & 2197 datum numerum haberi, propius tamen accedere minori, quem dyade tantum superat. Iam igitur fido certior latus quæsitum paulo minus esse quam 12, & minus quam 13. Talis ergo particula debet institui, cuius additamento ad latus 12 defectus dyadis expleatur, quam proximè fieri possit. Ad hoc autem falsas quidam regulas commenti sunt. Vera autem sic habet. Triplica primò latus inuētum 12, fit 36. Ducito in 12, fit 432. Adde 36, fit 468. Huic producto superscribe numerum defectus, qui est 2, interiecta linea, fietque particula $\frac{1}{468}$, hoc est $\frac{1}{114}$. Adde primo lateri 12, fit 12 $\frac{1}{114}$. Quod est latus cubico propinquum dati numeri 1730. Nā ex 12 $\frac{1}{114}$ fit cubus 1729 $\frac{10850113}{1111904}$. Proponatur rursus inueniri cubicū latus proximè ad numerum 732. Ex tabula primū videbis esse 9 deficiens triade. Vt autem habeas secundum ex regula dicta, sic operare, Triplica 9, & erit 27. Ducito in 9, fit 243. Adde 27, erit summa 270. Cui superscribe defectus numerum, quæ est trias, fietque particula $\frac{1}{270}$, hoc est $\frac{1}{90}$. Adde ad 9, fit secundum latus quæsitum 9 $\frac{1}{90}$. Vnde fit cubus 731 $\frac{512731}{719000}$, à dato numero 732 deficiens in $\frac{116169}{719000}$.

f 2

Et quoniam latus istud $9 \frac{1}{90}$ non aliquo numero, sed particula solùm deficit, ad tertij lateris indagationem paululum aliquid à præcedente mutadum, hoc modo. Triplica latus $9 \frac{1}{90}$, fit $27 \frac{1}{30}$. Multiplica in $9 \frac{1}{90}$, producitur $243 \frac{1611}{1700}$. Adde $27 \frac{1}{30}$, fit $270 \frac{1711}{1700}$. Partire defectum $\frac{116169}{719000}$ in $270 \frac{1711}{1700}$, prouenit $\frac{157660101}{51168819}$. Adde ad latus $9 \frac{1}{90}$, fit $9 \frac{14711097409}{47041948710}$. Quod est tertium latus quæsitum propinquius secundo $9 \frac{1}{90}$. Et hoc modo semper propior erit accessus. Nunquam tamen iustum assequi datur in numeris. Quod aliàs tamen in magnitudine continua descriptionibus grāmiceis, sed non admodum facilè consequimur.

Cæterum in particulis ab vtraque parte cubis hæc inuentio etiam tabula constabit. Velut in istis $\frac{1}{8}$ & $\frac{1}{17}$ latera cubita colligendo statim videbimus esse $\frac{1}{2}$ & $\frac{1}{3}$. Ad alias autem non cubis numeris, vel vna tantum, vel vtraque parte notatas latera proxima queruntur hoc modo. Sit in exemplum particula $\frac{17}{100}$, ad quam latus cubico vicinū sit opus habere. Primum ducendus est in se nominator 200, fientq; 40000, multiplicanda in 27. Vnde fit productum 1080000. Huius primum latus cubico simile inuenitur esse 102, ex quo fit cubus 1061208 à numero 1080000 deficiens in 18792. Triplica latus 102, fit 306. Ducito in 102, fit 31212. Adde 306, fit 31518. Super-
scribe

scribe defectum 18792, fit particula $\frac{18792}{31518}$. Partire in nominatorem 200, prouenit particula $\frac{808407}{1575900}$. Quod est latus satis cubico vicinum in data particula $\frac{27}{100}$. Quod quidem pauxillo maius est quam $\frac{1}{4}$. Sed iam multa satis super hac propinquitate disputatio.

De numerorum inter se ratione rationumque nominibus.

Numerus minor maiorem metiri, siue numerare dicitur, qui aliquoties sibi coaceruatus maiorem efficit absque superfluo. Et tunc maior dicitur multiplex minoris, minor verò pars maioris. Quando autem minor non metitur maiorem, non pars vocatur, sed partes. Exempli gratia, quoniam numerus 3 quater sibi coaceruatus efficit 12, pars quarta dicitur esse ipsius 12, & 12 multiplex ipsius 3, quod dicitur quadruplum. Sed 5 quoniam non metitur 12, nō iam est pars, sed partes quas nominamus quinque duodecimas. In numeris ratio, quæ græcè dicitur λόγος est duorum inter se numerorum secundum quantitatem habitudo quædam. Quæ quidem relatione, siue comparatione perficitur, cuius est prima diuisio duplex. Omnis namque numerus alteri comparatus, aut æqualis est, aut

f 3

inequalis. Et æqualis quidem est numerus numero,
qui neque minori multitudine defit, neque maiore
supergreditur. Hæc autē pars rationis, id est æqua-
litas, diuisionem suapte natura non recipit. Nullus
si quidem rectē dixerit, hoc magis, vel minus illi
est æquale. Sed inæqualitatis ratio sectionem ad-
mittit, in maius scilicet, atque minus. Alio etiam
respectu dicitur inæqualitas maior, cum scilicet
maior numerus minori comparatur, contra verò di-
citur inæqualitas minor, quando fit minoris ad ma-
io rem relatio. Maioris autem inæqualitatis ratio
partes habet quinque. Quarum prima dicitur mul-
tiplex, secunda superparticularis, tertia superpar-
tiens, quarta multiplex superparticularis, quinta
multiplex superpartiens. Ratio multiplex dicitur,
quando maior numerus minori comparatus, eum
in se continet plusquàm semel, vt puta, bis, ter, qua-
ter, & deinceps. Quæ primum in naturali disposi-
tione numeri perspicitur. Nanque ad vnum cuncti
qui sequuntur omnium ordine multipliciū varia-
tes custodiunt. Ad primum enim, quæ est monas, se-
quens numerus 2 duplus est, 3 triplus, 4 quadru-
plus, 5 quincuplus. Atque sic in ordinem progre-
diendo omnes texuntur multiplicium voces. Velut
si 30 comparatur ad 5, dicemus eos numeros se ha-
bere in ratione sexcupla, & 20 ad 2 rationem ha-
bere decuplam, & sic in aliis. Talis etiam colla-
tionis

tionis numeri rationum termini dicuntur, & item quantitates. Superparticularis ratio dicitur, cum relatus maior numerus ad minorem, totum intra se continet, & insuper partem ipsius minoris aliquam. Quæ si fuerit dimidium, talis habitudo dicitur sesquialtera. Cuius principium dabit 3 ad 2. Si verò pars fuerit tertia, ut est 4 ad 3, & 12 ad 9, dicetur sesquitertia. Et ut semel dicam, huiusmodi ratio semper exprimitur voce composita à sesqui, & nomine partis, quam maior supra minorem obtinet. Ut est sexquioctava, quam habet 9 ad 8, & 27 ad 24, & in reliquis eodem modo. Tertia species, quam superpartientem diximus, tunc est, cum maior numerus totum in se completitur minorem, & partes insuper aliquas. Veluti duas tertias, tres quartas, quinque septimas, et quot attulerit comparatio. Cui donat originem numerus 5 ad 3, vocaturque superbipartiens tertias, & 7 ad 4 supertripartiens quartas, 9 ad 5, vel 18 ad 10 superquadrupartiens quintas, 16 ad 9 superseptupartiens nonas. Et ad formam hanc in cæteris huius habitudinis nomina finguntur. Porro quarta species multiplex superparticularis dicta, nihil est aliud quam prima iuncta secundæ, sicut ipsa nominis compositio monstrat, & utriusque diffinitio cõcurrit in istam. Cum enim retuleris 5 ad 2, quod maior occupat minorem plusquam semel, hoc mul-

tiplieis est, hoc verò quòd adhuc minoris parte su-
 perabūdas, superparticularis. Et propterea vtriuf-
 que nomine dicta ratio 5 ad 2 vocatur dupla ses-
 quialtera, seruaturque semper in hac specie gemi-
 natio talis, vt est 10 ad 3 tripla sesquitercia, 36
 ad 5 septupla sesquiquinta, 49 ad 4 duodecupla
 sesquiquarta. In quinta demum specie, quæ est mul-
 tiplex superpartiens, compositionis proprietas, no-
 minaque seruantur, qualia sunt in simplicibus pri-
 ma & tertia. Velut conferendo 11 ad 3 existit ha-
 bitudo tripla superbipartiens tertias. Et in collatio-
 ne 22 ad 5 oritur quadrupla superbipartiens quin-
 tas. Et eadem est ratio 54 ad 7, quæ est 108 ad
 14, vtroque enim septupla superquintupartiens
 septimas. Ad hūc modū se habent maioris inæqua-
 litatis quinque species, quibus alia totidem minoris
 inæqualitatis respondent qualitatibus eisdem, nisi
 quòd fit inuersio comparandi, numeri scilicet mi-
 noris ad maiorem. Eisdem quoque nominibus ex-
 primuntur, sed cum additamēto præpositionis sub,
 hoc modo, submultiplex, subsuperparticularis, sub-
 superpartiens, submultiplex superparticularis, sub-
 multiplex superpartiens. Istis etiam congruent exē-
 pla prioris collationis, ordine mutato. Velut cūm su-
 prā diximus 30 ad 5 rationē habere sexcuplam,
 ita dicendum 5 ad 30 rationem obtinere subsexcu-
 plam, & 2 ad 20 subdecuplam. Item 2 ad 3 sub-
 sesq

sexquialteram, & 3 ad 4 subsexquiterciam. Preterea 3 ad 5 subsuperbipartientem tertias, & 4 ad 7 subsupertripartientem quartas. Et similiter in alijs hæc forma procedit. Ea autem quæ Græcè dicitur ἀναλογία, Latine autem Cicero, & Quintilianus vertunt, proportio, est rationum similitudo. Vnde numeri quorum eadem est ratio, proportionales vocantur. Veluti sunt 4 ad 2, et 6 ad 3, utrobique enim ratio dupla. Boetius autem, & post eum omnes, rationem inter duos numeros dicunt proportionem, ipsamque rationum similitudinem, nullo latinitatis exemplo, proportionalitatis nomine vocant.

Quomodo rationum species & appellationes dignoscantur.

Propositis duobus numeris, ut puta 12400, et 124, quænam sit inter eos ratio, partitione maioris in minorem, ipsum proueniens statim ostendet, quod cum sit in hoc loco 100, dicemus inter datos huiusmodi numeros rationem esse centuplam. Et si minor in collatione præcedat subcentuplam. Et ita perpetuò cum solum prouenit numerus absque particula, tunc quæsitæ ratio fit ex multiplicibus aliqua, utpote dupla, tripla, quadrupla, & deinceps, prout multiplicauerit ex partitione numerus, &

f 5

idem de submultiplicibus intelligendum. Habitu-
do superparticularis, & ipsius opposita in proue-
niente solam exhibet monadem, cum particula mo-
nadica, postquam erit facta reductio. Velut par-
tiendo 9 in 8, prouenit $1 \frac{1}{8}$, quare dicendum ra-
tionem 9 ad 8 esse sexquioctauam. Item partien-
do 18 in 12, prouenit 1 cum particula $\frac{6}{12}$, quæ qui-
dem reducta facit $\frac{1}{2}$. Dices igitur 18 ad 12 se
habere in ratione sesquialtera, & vicissim 12 ad
18 rationem habere subsestquialteram. In superpar-
tiente autem prouenit etiam monas cum particula
numerali, quæ quidem est reducenda, si fieri possit,
antequam de ratione pronunties. Exempli gratia,
si partiarius 10 in 6, prouenit $1 \frac{4}{6}$, non tamen re-
ctè dixeris rationem 10 ad 6 esse superquadrup-
partientem sextas. Sed reducendo $\frac{4}{6}$ in $\frac{2}{3}$, di-
ctam rationem videbis esse superbipartientem ter-
tias. Et in opposita specie similiter, huic nomini iun-
gendo sub. In reliquis autem nominibus compositis,
proueniens semper dabit numerum cum particula
quidem monadica, si fuerit ratio multiplex super-
particularis, cum numerali verò, si fuerit multi-
plex superpartiens. Exemplum erit partitionis 66
in 9, ubi prouenit $7 \frac{1}{3}$. Hæc igitur ratio di-
cetur septupla sesquitertia. Et 32 ad 5 erit ratio
sexcupla superbipartiens quintas. Quandoquidem
ex partitione 32 in 5, prouenit $6 \frac{2}{5}$. In collatio-
nibus

nibus autem oppositis, prior quidem erit subseptupla sexquitercia, altera verò subsexcupla superbi-partiens quintas.

De particularum fragmentorumque rationibus, quomodo dignoscantur.

Non solum numeri conferuntur numeris, sed etiam particulis, atque fragmentis, & ipse etiam inter se particule. Quarum rationem inuestigabis hoc modo. Sit propositum dare rationem quam habet $\frac{1}{3}$ ad $\frac{4}{7}$. Disponatur datæ particule atque multiplicetur in decussim, fientque producta 21 & 20. Quæ est igitur ratio 21 ad 20, eadem est $\frac{1}{3}$ ad $\frac{4}{7}$, hoc est, sesquiagesima. Et hæc inuestigatio locum habet vniuersè, non solum in particulis, sed etiam in fragmentis. Vt si quæras rationem quæ est 7 $\frac{2}{3}$ ad 3 $\frac{1}{2}$, primò frangendi sunt numeri in adherentes sibi particulas, fientque fragmēta $\frac{21}{3}$ & $\frac{7}{2}$, quibus in decussim multiplicatis habebis producta 46 et 21. Partire 46 in 21, prouenit 2 $\frac{4}{21}$, quod indicat rationē 7 $\frac{2}{3}$ ad 3 $\frac{1}{2}$ esse duplam super quadrupartientem vigesimas primas. Et contra 3 $\frac{1}{2}$ ad 7 $\frac{2}{3}$ rationem

habere

habere subduplam superquadrupartientem vigesimas primas. Si autem numerus conferatur particule, veluti quatuor duabus tertiis. Frange 4 subcripta monade, sic $\frac{4}{1}$, cuius multiplicatione in $\frac{2}{3}$ facta indecussim, videbis rationem 4 ad $\frac{2}{3}$ fieri sicut 12 ad 2, hoc est sexcuplam.

$$12 \quad 2$$

$$\frac{4}{1} \times \frac{2}{3}$$

Quomodo dignoscatur vna ratio esse maior altera.

DEntur duæ rationes, vtpote dupla, et tripla, de quibus scire volo vtra sit earum maior. Primum oportet datas rationes in suis qualescunq; fuerint, numeris collocare, qui etiam termini dicuntur. Vt in dupla termini sunt 2 & 1, vel 4 & 2. In tripla verò 3 & 1, vel 9 & 3, & quot libuerit duplos, & triplos inter se colligere. In omni autem rationum comparatione terminus prior dicitur antecedens, alter verò consequens. Disponantur itaque in suis terminis datæ rationes, sic vt antecedens vtrunque suo consequenti superstet. Factæque multiplicatione secundum decussim, erunt producta, 12

$$\begin{array}{r} 12 \quad 18 \\ 4 \times 9 \\ 2 \quad 3 \end{array}$$

quid

quidem super 4, & 18 super 9. Quoniam igitur maior est numerus super 9 quàm super 4, maior est ratio 9 ad 3, quàm 4 ad 2, hoc est tripla ratio maior est ratione dupla. Quod erat sciendum. Contra verò subdupla ratio maior est ratione subtripla, quod etiam huius formulæ regula monstrat, dispositis rationum terminis inuerso modo. Et hoc oppositum in opposita rationum specie semper eueniet.

$$\begin{array}{r} 18 \quad 12 \\ \frac{1}{4} \times \frac{1}{9} \end{array}$$

Datis etiam rationum terminis, non perquisito nomine, cognoscitur quænam sit maior, prout ex subiectis figurationibus satis apparet. Nusquàm enim regula fallit, ut cuius terminis productum maius superstat, ea ratio sit maior altera, etiam si vna ex datis rationibus sit maioris inequalitatis, & altera minoris. Cùm tamen sit ea comparatio vix legitima. Si autem fuerint producta multiplicationum inuicem equalia, signũ erit equalitatis ipsarum inter se rationum. Quauis nõ admodum propriè dicatur in rationibus equalitas, sed similes, vel eadem inter se dicuntur.

$$\begin{array}{r} 84420 \quad 68766 \quad 10500 \quad 10104 \\ 420 \quad 219 \quad 350 \quad 24 \\ \times \quad \times \quad \times \quad \times \\ 314 \quad 201 \quad 421 \quad 30 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 312 \quad 56 \\ 24 \quad 8 \\ 7 \quad 13 \end{array} \times$$

$$\begin{array}{r} 6 \quad 6 \\ 2 \quad 1 \\ 6 \quad 3 \end{array} \times$$

Et non solum in rationibus numerorum, sed in particulis quoque locum habet regula, sicut in earum subtractione supra notavi. Cuius etiam demonstrationem aliàs in opere de quadratura circuli, ad confutationem tetragonismorum adhibui, ne calumnie locus esset. Huiusmodi cognitionem aliter Boetius libro secundo *Musices*, circuitione longa, magis implicat quàm explicet. Aliorum autem nemo, quem viderim, præter Vitellionem, quem et sequitur Lucas, super hoc doctrinam posuit, cum tamen ad multa requiratur. Ea (inquit) ratio maior altera dignoscitur esse, quæ maiorem habet denominationem. Vtpote tripla maior est quàm dupla, quoniam trias maior est dyade. Et econtrario subdupla maior est subtripla, quoniã dimidium maius est triente. Istud autem verum est, et in multiplicibus apertum, cum fuerit denominatio nota. In aliis verò præsertim quæ grandioribus terminis continentur, opertum prorsus, et implicitum. Velut si quaeratur in duabus istis rationibus 407890 ad 398457, et 4103 ad 3415, utra sit earum maior. Neque enim levioris est negotij ipsorum nominum quàm rationum excessus inuestigare. Hoc fuit

fuit igitur obscurum docere per obscurius.

De componendis rationi- bus numerorum.

Habent rationes numerorum tractationes inter se, quarum praxis theoriæ sic adheret, ut separatim vix intelligatur. Super istis ea disseram, quæ & ad logicum usum satis erunt, & intellectus vel mediocris facultatem non excedant. Componuntur, multiplicantur, diuiduntur, atque subtrahuntur rationes, sed eiusdem speciei, hoc est, vel maioris inequalitatis inter se, vel minoris inter se. Neque enim misturam legitime recipiunt. Compositionis modum præscribit Euclides ad principia libri sexti. Ratio (inquit) ex rationibus componi dicitur, quando rationum quantitates in se ipsas multiplicatæ fecerint aliquas. Intelligit autem per rationum quantitates numeros, qui et termini dicuntur, unde nomina concipiuntur. Vt pote rationis duplæ quantitates sunt, duo ad unum, iidemque subduplæ, sed inuerso modo, unum ad duo. sesquitertiæ tria ad duo, subsesquitertiæ duo ad tria, & sic in aliis, prout in superioribus explicui. Volens itaque sesquialteram cum sesquitertiâ componere, dispono ipsarum terminos 3 ad 2, & 4 ad 3 more partitu

ticularum, multiplicans 3 in 4 & 2
 in 3, fiunt duo numeri 12 & 6, inter
 quos habetur ratio dupla. Et ita sem-
 per productorum habitudo rationū
 compositionem ostendit. Dicendū igitur ex sesqui-
 altera, & sesquitercia simul compositis duplam
 fieri. Si quis rationes prædictas, sed in minori inæ-
 qualitate componat, subsequalteram scilicet cum
 subsequitercia, dispositis earum terminis more con-
 uerso, ac sicut prius multiplicando productum ha-
 bebbit subduplæ rationis terminos 6
 ad 12. Duplam insuper ad sesquial-
 teram si iungas triplæ compositionē
 habebis 6 ad 2. Et ad sesquiterciā
 accedens sesquioctaua eam compo-
 nit habitudinem, quæ est 36 ad 24,
 hoc est, sesquialteram.

$$\begin{array}{r} 3 \quad 4 \cdot 12 \\ 2 \quad 3 \cdot 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 2 \quad 3 \cdot 6 \\ 3 \quad 4 \cdot 12 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 2 \quad 3 \cdot 6 \\ 1 \quad 2 \cdot 2 \end{array}$$

Ista autem & ad medicami-
 num misturam, & ad speculationē
 musicam præcipuè faciunt, ubi con-
 sonantiæ interuallorum rationibus cō-
 stant. Diapente quidem sesquialtera, diatessaron
 sesquitercia, diapason dupla, diapason cum diapē-
 te tripla, tonus etiam sesquioctaua. Ex supradictis
 igitur inueniunt musici ex diatessaron simul &
 diapente componi diapason. Et ex diatessaron &
 tono simul iunctis fieri diapente. Quod si plures
 quàm

$$\begin{array}{r} 4 \quad 9 \cdot 36 \\ 3 \quad 8 \cdot 24 \end{array}$$

quàm duæ rationes componi debeant, utpote tres, siue quatuor. Ex duabus primùm fiat una, cui & tertia, deinde & producto quarta iungatur more prædicto. Exempli causa, sit propositum quatuor simul addere rationes, videlicet sesquiquintam, sesquiquartam, sesquitertiam, triplam. Disponentur duæ in suis terminis more fragmentorum, qui sunt 6 ad 5, & 5 ad 4, factæque multiplicatione, proueniunt sesquialtera termini $\frac{30}{10}$ quibus ductis in sesquitertiae quantitates $\frac{4}{3}$ fit duple productum $\frac{120}{60}$, quod rursum multiplicans in triplæ numeros $\frac{3}{1}$, producetur sexcupla in terminis $\frac{360}{60}$. Ex quatuor igitur rationibus datis sexcupla componitur. Harum multiplicationes ordine subieci.

<u>6</u>	<u>5.</u>	<u>30</u>	<u>4</u>	<u>120</u>	<u>3.</u>	<u>360</u>
<u>5</u>	<u>4.</u>	<u>20</u>	<u>3</u>	<u>60</u>	<u>1.</u>	<u>60</u>

Habetur & alter componendi modus priori quidem similis effectu, sed potior arte, quem facilitatis causa exemplo præcedenti monstrabo. Vbi propositum erat de componendis quatuor rationibus sesquiquinta, sesquiquarta, sesquitertia, tripla. Continuentur ipse rationes in suis terminis, scilicet ut singularum consequentes, ultimo dempto, sint etiam antecedentes, in hunc modum 6.5.4.3.1. In

hac igitur continuitate ratio primi numeri ad vltimum sine multiplicatione monstrabit quæ nam sit omnium inter se ratio cõposita. Quam, sicut prius inuenta est, sexcuplam esse videmus. Vnde manifestum est eandem rationem ex pluribus, et paucioribus interpositis in eadẽ inæqualitatis specie terminis aliarum posse componi. Velut in sexcupla, si terminis 6 & 1 interponantur 3 & 2 sic 6. 3. 2. 1, eadem quæ prius compositio fiet. Cuius formulã apposui. In qua duo producta 36 & 6 rationem sexcuplam retinent. Et idem similiter fiet in aliis quibuslibet. Et hæc ad rationum compositionem satis.

6	3.	18	2.	36
3	2.	6	1.	6

De subtractione rationum.

Subtractio fit in eiusdem speciei rationibus, minoris ex maiore terminos ipsarum decussatim multiplicando, in hunc modum. Disponantur quarumlibet rationum numeri, velut sesquialteræ, & sesquitertiæ, perinde ac si esset particularum subtractio facienda. Et multiplicatione facta decussatim, videlicet 3 in 3, et 4 in 2, erunt producta 9 & 8, quorum est habitudo sesquioctaua. Sub-

9	8
3	4
2	3

lata

lata igitur sesquitertia ex sesquialtera relinquitur sesquioctaua. Quod & proponit Euclides in Harmonicis. Si ex spatio (inquit) sesquialtero sesquitertium auferatur spatium, relinquitur sesquioctauum. Vnde patet in consonantiis, diapente à diatessaron tono distare. Huiusmodi subtractio in minoris inequalitatis specie nihil habet in opere diuersum, præter inuersionem terminorum. Et inter producta 8 & 9 sub sesquioctaua fit habitudo.

Nec quicquã refert vter ex duobus terminis prius, an posterius scribatur, sed si in maiori inequalitate fiat subtractio intelligi debet, secundum rei naturam, maior terminus præcedere, et in opposita specie minor. Porro autem in istis, sicut & in numeris probat additionem subtractio, quæ et vicissim subtractione probatur. Si enim sesquioctauam adieceris sesquitertiæ, redibit sesquialtera. Vt patet exemplo.

$$\begin{array}{r} 4 \quad 9. \quad 36 \\ 3 \quad 8. \quad 24 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 \quad 9 \\ 2 \quad 3 \\ \times \\ 3 \quad 4 \end{array}$$

Lucas in hac operatione dixit, rationem maiorem à minori subtrahi non posse, non magis quàm in numeris eum qui sit maior ex minore. Quod cum sit verissimum, nihilominus tamen scriptor quidam tempore nostro verbosiore calumnia, sicut est natura loquacior, hoc asserit esse falsum omnino. Cuius disputationem super re non solum vera, sed etiam ma-

nifesta ne confutatione quidem aut relatu dignam existimaui.

Quomodo rationes multiplicentur.

Rationum multiplicatio analogia procedit. Quæ est rationum similitudo. Et in tribus terminis minimum est. Quando autem tres numeri proportionales fuerint, primum ad tertium habere rationem dicitur duplam illius quam habet ad secundum. Quando verò fuerint quatuor, primum ad quartum habere rationem dicitur triplam illius quam habet ad secundum. Sicque deinceps ordinatim. Et ita ferè finiuntur hæc ad principia quinti Elementorū. Erit itaque rationis subduplæ analogia in tribus terminis, hoc modo, 1. 2. 4. In quatuor 1. 2. 4. 8. In quinque 1. 2. 4. 8. 16. Si quis igitur rationem hanc in duo multiplicare proponat, quod est duplicare, ipsam continuabit in tribus terminis, qui sunt 1. 2. 4. Eruntque ratio 1 ad 4 ea quæ est 1 ad 2 duplicata, hoc est, subquadrupla. Rursum eiusdem in tria multiplicatio fiet in quatuor ipsius terminis continuis 1. 2. 4. 8. Eruntque ratio 1 ad 8, ea quæ est 1 ad 2 triplicata, hoc est, suboctupla. Continuatio autem quinque terminorum 1. 2. 4. 8.

4.8.16 multiplicationē facit eiusdem in quatuor, quæ est subsedecupla. Et ita deinceps terminorum incremento, analogia seruata, multiplicatio progreditur. Vt pote si ad duplā rationem decuplum producere velis, eius ipsius terminos vndecim continuando sic, 10.24.512.256.128.64.32.16.8.4.2.1. Videbis primi ad vltimum rationem esse millesimam vigesimam quartam. Quæ est decupla dupla. Cæterum in rationibus aliis quæ non sunt de genere multiplici, paulò est scientius analogiæ progressus extendere. Velut in sesquialtera, quæ est in minimis numeris 3 ad 2. Hanc si fuerit opus duplicare tres ipsius terminos duorum adminiculo continuabis, hoc modo. Multiplica 3 in se, fit 9, deinde 3 in 2, fit 6, postremò 2 in se fit 4. Est igitur analogia sesquialteræ in tribus terminis 9.6.4. Quare ipsa duplicata est eadem, quæ 9 ad 4, hoc est, dupla sesquiquarta. Item si fuerit hæc eadem ratio in tria multiplicāda, ex tribus terminis 9.6.4 singulatim multiplicatis in 3, & ipso 3 in se, quatuor fient producta 27.18.12.9. Erūtque sesquialtera triplicata sicut 27 ad 9, id est, tripla. Rursum vt eadem sesquialtera quadrupletur, ex quatuor numeris 27.18.12.9, alios quinque faciemus, singulos in 3 multiplicando, & vltimum 9 iterum in 2, continuabiturque ratio data in istis quinque terminis 81.54.36.27.18. Erūtque ratio

81 ad 18 sesquialtera quadruplata. Talis itaque multiplicandi rationes modus habetur.

De rationum diuisione.

Rationum diuisione vnus, siue plurium terminorum interpositione continuata procedit. Vnius quidem in duas rationes, duorum in tres, trium in quatuor. Et ita deinceps ordinatim vnus additamento diuisionum terminos excedens. Sed diuisionem quamlibet omnis ratio data non recipit, quemadmodum exemplis sequentibus ostendam. Sit ergo propositum sedecuplam rationem, quæ est 16 ad 1 in duas æqualiter diuidere. Inter 16 & 1 ponatur 4, sic 16. 4. 1. Dico rationem datam 16 ad 1 esse diuisam æqualiter in duas quadruplas, scilicet 16 ad 4, & 4 ad 1. Et ordine conuerso, dispositis numeris 1. 4. 16, sub sedecupla diuiditur æqualiter in duas subquadruplas. Ac generaliter omnis ratio inter cuius extrema vnus cadit medius proportionalis numerus in duas æqualiter rationes diuidi potest. Prout est ratio quadrupla 4 ad 1, inter cuius extrema vnus cadit medius proportionalis numerus 2. Sicut etiam dupla sesquiquarta inter cuius terminos 9 ad 4 medius proportionalis inuenitur 6. Quæ quidem inuentio constabit hoc modo. Ducantur inter se duo dati numeri 9

&

¶ 4, fit 36 quadratus numerus cuius latus est 6. Quoties igitur ex duorum inter se numerorum multiplicatione non producit^{ur} quadratus numerus, certum est nullum proportionalem medium inter ipsos haberi posse. Velut inter 8 & 6, quoniam ex eorum ductu producit^{ur} 48, qui non est quadratus, & propterea tetragonum latus non habet quod sit proportionale inter 8 & 6. Et si inter aliquius rationis extrema duo reperiantur continuè proportionales numeri, qualis est quadrupla superdecies septies partiens vigesimas septimas, scilicet 125 ad 27, quorum intermedij sunt 75 & 45 analogiam facientes superbipartietem tertias, hoc ordine 125.75.45.27. Talis (inquam) ratio ternariam diuisionem equali modo recipit. Quod si rationum extrema analogiam numerorum intra se non capiant, nec etiam partitionem equaliter admittunt. Qualis est sesquioctaua, inter cuius extrema 9 & 8 nullus inuenitur proportionalis numerus propter hoc habetur in musica, tonū per equalia diuidi non posse. Quod Euclides in institutionibus harmonicis de superparticulari ratione generaliter ita proponit. In superparticulari (inquit) spatio, medij, neque vnus proportionaliter neque plures incidunt numeri. Quomodo autem propositis duobus numeris dignoscatur an inter ipsos plures incidant proportionales continuè numeri, hoc, sicut

Et alia subtilioris operæ multa ex Elementis petendum. Omnis tamen ratio unius, vel plurium interpositione continuata terminorum non continuè proportionalium, totidem quot et in analogia diuisiones, sed non per æqualia capit. Exemplum faciant 12 et 2 inter quos ponatur 5, hoc modo 12. 5. 2. Dico rationem istam sexcuplam in duas, quæ sunt dupla superbipartiens quintas, et dupla sesquialtera rationes, sed inæqualiter esse diuisam. Quandoquidem minor est ratio 12 ad 5, quàm 5 ad 2. Sicut ex formula videtur apertè.

$$\begin{array}{cc} 24 & 25 \\ 12 & 5 \\ 5 & 2 \end{array} \times$$

Recentiores quidam super istis inculcant inaniter, et superflue multa. Vt mihi rem ipsam magis implicare quàm intelligere videantur.

Datis tribus numeris, quartum proportionalem inuenire.

Inuentionis, subtilitatisque logisticæ pars maxima constat, ex ea regula, quæ variè nominari solet. A multis siquidem dicitur regula trium, vel

vel sicut quidam Barbarus scripsit tempore nostro, regula de tri. Ab aliis regula quatuor proportionalium. Porro & à nonnullis regula vocatur aurea. Ego autem Regulam dico simpliciter, ea figura, per quam apud Græcos, poeta propter excellentiam intelligitur Homerus, apud nos autem Vergilius. Nam inter regulas omnes principem locum facile tenet, nec est alia cuius utilitas tam latè pateat, aut sit usus in arte frequentior. Cuius etiam oportunitas omnibus propemodum aliis subsidio venit. Propterea necesse est qualis sit diligenter inspicere. Regule scopus nihil aliud habet, quàm datis tribus numeris, quartum proportionalem inuenire. Sint igitur tres dati numeri 8. 4. 6. & quartum proportionalem sit opus inuenire. Multiplica secundum in tertium, hoc est 4 in 6, fit 24. Quod quidem productum partiri debet in primum, qui est 8, & prouenit 3. Qui quartus est numerus, quē oportuit inuenire. Nam sicut se habet antecedens 8, ad consequens 4, ita & antecedens 6, ad consequens 3, id est, sicut primus ad secundum, ita tertius ad quartum. Vtrobique enim ratio dupla. Item permutatim, sicut antecedens 8 ad antecedens 6, ita & consequens 4 ad consequens 3, quorum est ratio sesquitertia. Et ita semper multiplicatione mediū in extremum, & producti diuisione in primum quarti numeri proportionalis inuentio constat.

Quanquã et aliis modis, sed hic est omnium expe-
 ditissimus. Oportet autem in proposito, vt particu-
 las etiam, vel solas vel numeris adiunctas, & item
 monadem appellatione numeri capias. Nec aliàs lo-
 cum habet vniuersè problema. Datis enim tribus
 numeris 5. 4. 7, nullus inuenitur quartus propor-
 tionalis, nisi cum adherente sibi particula, qui est
 $5 \frac{1}{5}$. Datis etiam particulis $\frac{1}{2}$ $\frac{2}{3}$ $\frac{3}{4}$, pro-
 portionalis quarto loco inuenitur esse monas. Item
 datis $\frac{2}{3}$ $\frac{1}{5}$ $\frac{2}{7}$, quarto loco proportionalem in-
 uenies particulam $\frac{3}{11}$. Et sic generaliter regula
 procedit. Cuius adhuc restant accidentia quædam
 circa dispositionem numerorum. Quæ non aliter
 melius quàm exemplis explicari, aut intelligi pos-
 sunt. Estò propositum inuenire, quot Solidis valeant
 Aurei quindecim more nostro. Scimus ex consue-
 tudine, prout nunc est, aureum valere Solidis qua-
 draginta sex. Iam itaque tres habeo numeros, scili-
 cet Aureum 1, Solidos 46, & Aureos 15. Vt au-
 tem quartum proportionalem habeas, ratiocinan-
 dum erit hoc modo. Si Aureus 1, valet Solidis
 46, quid aurei 15? Operare prout iam supra do-
 cui, multiplicans 46 in 15, fit 690. Partire in 1,
 proueniet idem. Dicendum est igitur Aureos quin-
 decim valere Solidis sexcentum nonaginta. Qui nu-
 merus est quarto loco proportionalis, quem opor-
 tuit inuenire. Sciendum est autẽ in huiusmodi qua-
 tuor

tuor numeris, duo semper esse antecedentia, eiusdē qualitatis, veluti, sunt hīc duo aureorū numeri pri-
mus, & tertius, scilicet 1 & 15. Item duo conse-
quentia, eiusdem inter se qualitatis, prout sunt nu-
meri Solidorum secundus, & quartus, scilicet 46,
& 690. Et hæc ratiocinatio supraposita dicitur
fieri ab antecedente ad consequens. Qui modus est
v̄sitatissimus in Regula. Poterit tamē permutatim
fieri, hoc est, ab antecedente ad antecedens, & à
consequente ad consequēs, ita ratiocinādo. Si Aur.
1 esset 15, quid solidi 46? Operare multiplicans 15
in 46, et idem quod prius inuenies, hoc est Solidos
690. Hoc autem ratiocinium permutatim fieri
aliquando necesse est, prout in sequentibus videbi-
tur. Ipsa autem dispositio de tribus numeris datis,
argumentationis ordinem subsequi debet, præpo-
sita coniunctione Si, vt cognoscatur esse formula
Regule, hoc modo. Si, 1. 46. 15? Numerus autē in-
uentus, opere facto, quartam post alios sedem tene-
bit, in hanc formam. Si, 1. 46. 15? 690.

Habet autem regula post calculum, suam pro-
bationem. Quæ fiet hoc modo. Dispositis quatuor
numeris ordine suo, & sub secundum, & tertium
linea ducta, subscribatur id quod ex ipsorum mul-
tiplicatione iam habetur productū, sicut est 690.
Item super primo in extremum linea protensa, in-
scribatur id quod fiet ex ipsorum inuicem multi-
plica

plicatione productum, quod hîc etiam erit 690. Quoniã igitur istiusmodi multiplicationũ producta sibi sunt æqualia, ipsi quatuor numeri sunt proportionales. Sicut proponit decimanona septimi Elementorum. Si verò non fuerit productorum æqualitas, errorem operis indicabit. Hanc probationis formulam hîc apposui.

$$\begin{array}{r}
 690 \\
 \hline
 \text{Si, 1. } 46. 15? \quad 690. \\
 \hline
 690
 \end{array}$$

Ceterum commoditas regulæ, cum in vsus varios latissimè pateat, hanc recentiores quidam vt nouum aliquid videantur afferre, modo duplicem, modo conuersam, modo compositam instituunt, & in minutula, veluti frustra secantes, multitudinem inde regularum, detorquendo conficiunt, ad numerum vsque ducentarum quadraginta, quas vocant regulas breues. Quasi non sit breuius, atque scientius vna via rectè quò tendas, quàm diuerticulis obliquè pertingere. Porro autem necessarium erit, ad vsus Regulæ plenius habendum exemplorum diuersitate procedere. Quorum suppellectilem variam, quæstionum formula, sequentibus libris digestimus. Vbi quibusdam aliis etiam regulis erit opus.

opus. Quæ iam nunc vt tradantur institutionis or-
do requirit.

De regula positionis.

Computatio sic exigit interdum, vt antequã
vti regula possis, vnius numeri positio vtcun-
que sit facienda. Ex qua semper, nisi casu, & for-
tuito contingat, prouenit falsum, ita tamen, vt ope-
ra Regule, verum deinde sequatur. Vnde et à mul-
tis falsa positio dicta. Rem autem aliquot proble-
mata sequentia manifestabūt. Quorum primum sit
huiusmodi Numerum inuenire, cuius dimidij, trien-
tis, & quadrantis summa faciat 65. Pone nume-
rum quemlibet eum esse quem querimus. Sed quò
facilius fiat experimentum, talis poni debet, qui
datas habeat partes, hoc est, semissem, trientem, et
quadrantem. Cuius inuentio sic erit. Dispone tres
numeros homonymos partibus datis, qui sunt 2. 3.
4. Multiplica 3 in 4, fit 12, qui si non haberet di-
midium, esset iterum multiplicandus in 2, Pone igitur
numerũ qui queritur esse 12. Huius $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$
 $\frac{1}{4}$ sunt 6. 4. 3, adde simul, fit summa 13. Sed ea
proponitur esse 65. Non est igitur 12 is qui queri-
tur numerus. Quare super hoc inuento falso ratio-
cinandum erit per Regulam hoc modo. Si summa 13
venit ex 12, vnde veniet summa 65? Operare si-
cut

cut antea docui, multiplicando 12 in 65, fit 780, partire in 13, prouenit 60, qui numerus est qualis quæritur. Nam huius dimidium, triens, & quadrans sunt 30. 20. 15, quæ partes additæ simul faciunt 65. Quod erat propositum. Vides igitur positionem fuisse necessariam, ut inueniretur Regule locus. Cuius formulam cum probatione subscripsi.

$$\begin{array}{r} 780 \\ \hline \text{Si, } 13, 12. 65? 60. \\ \hline 780 \end{array}$$

Numerum inuenire, qui cum suo dodrante compositus, & in 3 multiplicatus producat 84. Pone talem numerum esse 4, huius dodrans, id est $\frac{1}{4}$, est 3, adde ad 4, fit 7, multiplica in 3, producitur 21. Sed quærimus habere 84. Sic igitur ad Regulam ratiocinaberis. Si 21 esset 84, quid esset 4? Operare multiplicando 84 in 4, & productum 336 partiendo in 21, prouenietque 16. Qui numerus est qualem oportuit inuenire. Nam addito 16 suo dodranti 12, fit 28, ter autem 28 crescit in 84. Quod erat probandum.

$$\begin{array}{r} 336 \\ \hline \text{Si, } 21. 84. 4? 16 \\ \hline 336 \end{array}$$

Duos

Duos numeros in ratione tripla reperire, qui simul iuncti, & ex summa besse detracto, fiat residuum 12. Pone minorem ex quaesitis numeris esse 6, erit igitur maior 18. Adde simul, fit summa 24, detrahe bessem, id est $\frac{2}{3}$, qui est 16, restat 8. Sed querimus 12. Dic igitur. Si 8 superfuit ex 6, vade 12? Operare, & inuenies 9, qui minor est numerus ex quaesitis, quare & maior erit 27, inter quos est ratio tripla, & ambo simul componunt 36. Vnde si bessem auferas, qui est 24, fit residuum 12, sicut habet propositum.

$$\begin{array}{r} 72 \\ \hline \text{Si } 8. 6. 12? 9. \\ \hline 72 \end{array}$$

De regula positionis duplæ.

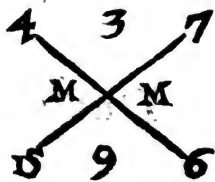
Plerunque venit in quaestionem numerorum inuestigatio talis, quam vna positione consequi non possis, sed duabus est inquirendum. Quorum usum & artē instituam problemate sequenti.

Numerum 47 in tres partes ita diuidere, vt secunda primam excedat in 5, & tertia secundā in 10. Pone primam partium dati numeri 47 esse

4.

4. secunda igitur erit 9, & tertia 19. Adde simul ipsas 4. 9. 19, fit summa 32, aufer ex 47, restat 15. Cum igitur summa 32 à dato numero 47 deficiat in 15, signum est, ipsam positionem 4 fuisse minorem quam oportuit, & ad eam aliquid adadiendum. Ad 4 igitur adde quemlibet numerum, utpote 3. Ponens iterum primam quæsitaram partium esse 7, secunda igitur erit 12, & tertia 22, & tres in summa 41. Quæ cum sit veritati propior altera, quæ fuit ex positione priori, tamen à dato numero 47 adhuc deficit in 6. Vnde cognoscimus secundam positionem augmentum insuper desiderare. Quod per Regulam inuestigabis, hac via. Per quam ut certo, constitutoque more procedas, nec sit errationi locus.

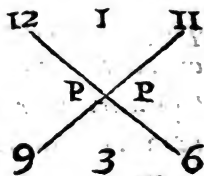
Primum collocabis in decussim duas lineas, ad quarum terminos superiores notabis duarum positionum numeros 4 et 7, & ipsarum in medio differentiam, quæ est 3. Ad terminos autem inferiores, subscribes suis positionibus, defectus 15 & 6, & eorum inter ipsos differentiam, quæ est 9. Item positionibus, suisque defectibus interpones duo M. Quorum erit significatio, minus scilicet ex utraque positione prouenisse, quam quærebatur. Et propterea subscripti positionibus numeri 15 & 6 dicuntur

tur errores, & eorum differentia dicitur, errorum emendatio. His ita deformatis iam ad vsum Regule tres numeros habemus, in quorum dispositione meminisse semper oportet, eum facere primum, qui est errorum emendatio, velut hic est 9. Secundum autem eum numerum collocabis, qui inter duas positiones ipsarum differentiam notat, qualis est hic 3. Tertium verò poteris ordinare alterutrum errorum, prout est 15, vel 6. Sic igitur super errore primo ratiocinandum erit. Si facta est emendatio 9, propter adiectionem 3, propter quam adiectionem emendabitur error 15? Operare, & inuenies adiectionem 5 faciendam positioni primæ 4. Et sic erit 9 prima partium quam querimus, Super errore secundo dispones argumentum hoc modo. Si emendatio 9 prodiit ex adiectione 3, unde veniet emendatio 6? Operare, & inuenies numerum 2, addendum positioni secundæ 7, & sicut prius, habebis 9 partem primam ex quæsitis. Secunda igitur erit 14, & tertia 24. Quarum compositio facit 47. Qui datus fuit numerus 9 in proposito. Quod iterum resumentes, ponamus in quæsitis partibus primam esse 12. Secunda igitur erit 17, & tertia 27. Et earum summa 56 datum numerum 47 excedens in 9, indicat positionem esse supra verum. Iterum ergo pone primam partium esse 11.

h

Secunda igitur erit 16, tertia 26, & trium summa 53. Quæ adhuc excedit 47 in 6. Huius autem operationis formulam similem priori facies, excepto quod ubi ponebantur duo M, hîc apponi debent duo P. Quorum sensus erit, plusquam sit opus ex utraq; positionum provenire. Sic erit ergo figura, ubi monas, quæ est positionum differetia, nō adiectionē sicut prius, sed detractiōnem significat. Dic igitur. Si emendatio 3 venit ex detractiōne 1. unde veniet emendatio erroris 9, vel erroris 6? Operare, & primo modo habebis 3, detrahendum ex prima positione 12, & relinquetur 9. Item secundo modo habebis 2, detrahendum ex altera positione 11. Et ita semper inuenitur 9 id esse quod querebatur.

Perspectis iam duabus huius regule differentiis, quarum prior dedit infra verum errores, posterior autem supra. Nunc restat tertiam videre, ex utraque permixtam, cum scilicet alter errorū abundat, et deficit alter. Ad hoc autem dabit exemplum alterutra positionum, quæ contra verum constitit, alteri comparata, cuius error exuberavit, prout hîc apposui, scilicet

4, quæ dat M, 15, & 11 quæ dat P. 6, & est positionum differentia 7. Obseruabis autem perpetuò, vt quotiescunque fuerint errorũ signa diuersa, hoc est, P & M, vel M & P, tunc non subtrahitur alter ab altero, sicut in præcedentibus, sed ipsi duo errores componuntur in vnum. Velut hìc 15 & 6 summa fit 21 inter duos errores collocanda. Cuius additionis rationem in sequentibus explicabo, Hìc igitur summa 21, non emendationis, sicut in præcedentibus, sed erroris obtinet rationem. Dicendum itaque. Si error 21 suboritur adiectione 7, vnde error 6? Operare, & inuenies 2, auferendum ex positione 11, quæ peccauit excessu, fietque residuum 9. Si verò in alterum errorem vertatur argumentum, dicito. Si error 21 venit ex detractiōe 7, vnde 15? Operare, & inuenies 5, addendum positioni 4. Et ita semper in omni dispositione, prima quæ sitarum partium inuenitur esse 9.

Lucas super huius institutione regulæ demonstrationes quatuor (vt ait) Geometricas, lōgo sanè, molestòque circuitu verborum prosequitur. Cum vera sit vna tantum, mutatis verbis sæpius inculcata. Si tamen est demonstratio dicenda, quæ nullis suis partibus, nullisque constet elementis. Has item alij in peius etiam vsurpant. Conatur demonstrare Lucas cur (vt ipsius verbis vtar) minus, & minus, itē plus & plus subtrahantur. Et cur plus & mi-

nus atque minus & plus addantur inter se. Quod autem ad subtractionem errorum similium attinet, satis se res ipsa per se, cum sit manifesta, demonstrat. Dissimilium autem quare fiat additio, non tam in promptu ratio constat, est tamen huiusmodi. Cum in proposito videat calculator, ex positione 4 sibi deesse 15, tunc defectum volens corrigere, adiectione 7 ad 4, secundam facit positionem 11. Quæ quidem adiectio, non solum primum errorem nihil emendat, sicut in præcedentibus, sed & alium insuper addit. Cum igitur duo sint errores, et nihil auferat alter ab altero, unde fiat emendatio, ideo iunguntur in unum, ut ex toto argumentetur ad partes. Sed in positionibus, quorum, errores, aut simul abundant, aut simul deficiunt, argumentationis antecedens ab emendatione sumitur.

Hæc sunt quæ de positionum accidentibus cognitu necessaria fore putavi. Quarum adminiculo Logisticus quavis multa solerter operetur in arte, excedunt tamen harum facultatem eximiæ subtilitatis adhuc non pauca. Quibus alia, de qua mox sum dicturus, regula subsidio venit. Vnde scriptorum aliqui recentiores, præpostera nouandi cupiditate, in positionum formulas traducere multa conantur. Hoc autem non est inuenire noua, sed communi nunc, corruptela nimium, contaminare vetera.

LIBER TER- TIVS.

IS expeditis quæ sunt ex usu numerationum communi, restat ut eū ratiocinandi modum operi summo veluti coronidē adiiciam, qui vulgò, & Arabica voce dicitur Algebra. Ego autem, prout reuera est, quadraturam dicere malo. Opus sanè rarum, et exquisitum, quod à Geometra Logistes, subsidio quodam mutuatur. Habet enim ratio numerandi recōditæ multa subtilitatis, quæ citra opem hanc absolui, aut nullo modo, aut non satis commodè possunt. Neque cum illis sentio, qui volunt omnia quæ sunt in rationum artificio hac via posse constitui. Quod minimè verum est, suis enim finibus coercetur, sicut res ipsa planè monstrabit. Sed utilitatem, et intelligentiam quadraturæ difficultas præcipua comitatur, magis quidem tradentium vitio, quàm rei natura proueniens. Hi nanque disciplinarum methodon prorsus igno-

*rantes, verborum, atque rerum latè vaganti barbâ
 ric, sic implicant, atque perturbant omnia, ut nihil
 possit esse confusius, unde legentium sensus, conglo
 batis veluti nebulis, obumbrant. Nihilque prius stu
 diosis quàm desperationem inducunt, & à quàm
 paucissimis, longo sanè, molestoque labore, tandem
 intelliguntur. Etenim cum natura linearum, quæ
 dicuntur irrationales, & asymmetræ, omnibus
 Geometricis innata sit, atque permixta: videre ta
 men est Euclidem ipsum Geometriæ principem, to
 tam hanc, tractatu discreto, in librum decimū pru
 denter, & ex arte distulisse. Ne scilicet rem om
 nium difficillimam, ab initio statim, veluti caligi
 nem, noctemque perpetuam Elementis induceret.
 Ex quo fit, ut qui precedentium librorum doctri
 nam sit adeptus, ipsius Decimi tenebras, non solum
 non reformidet, aut fugiat, sed appetat ultro, fa
 cileque discutiat. At Logistici nostri Lucas, &
 Stephanus, in quadraturam suam uterque, ab ipsis
 illico principis, irrationalium farraginem totam
 inculcant. Simile quiddam indigesta congerie fa
 cientes, quod est à poeta dictum de Polyphemo,
 Monstrum deforme, ingens cui lumen ademptum.
 Quauis enim numeris Geometrica misceantur, si
 ne quibus etiam stare non possunt, nequaquam ta
 men rectè, nec utiliter, amborum permixtè simul
 traditio procedit, nec ullo veterum exemplo, qui
 purè*

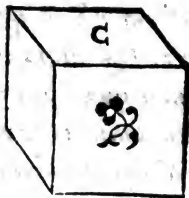
purè nobis disciplinas tradiderunt, facta probatur. Videmus enim in Elementis utraque distincta seorsum. Ipse etenim difficultates, quibus infamantur discipline vulgò, non ad ostentationem amplificandæ, sed quod est ingeniosius, discretionem sedula levandæ. Nam quò quisquis magis est temerarius, corruptoque iudicio, & artem minus intelligens, hoc illi proclivius fiet, omnia miscendo passim contaminare. Cuiusmodi vitio scribentes quidam tempore nostro Lucam & alios plurimum longè superarunt. Nam præter inscitiam explicandi, novis etiam vanisque traditionibus, confusionem adhuc veterem perturbant. Adeo sibi vanitate placentes, ut librum suum unus inscribat, Opus perfectum, alter verò, Arithmeticam integram. Sed erat confusio titulus longè magis congruens utrique. Cum igitur hæc ita sint, ut quadraturæ ratio, quatenus ad numeros spectat, purè, ac etià perspicuè tradi possit, materiem totam irrationalium ab hoc opere seiungam. Vel hoc quoque respectu, quod ad Logistē nihil omnino pertineat, cuius est facultatis numeratio solum, non dimensio, & ea præsertim quæ numerorum fines excedit. Omnes itaq; regulas quadraturæ, quas utiles putavi, exemplis numerorum perspicuis ostendam. Quarum cognitio prævia, ipso rerum ductu naturaliter eunte, Geometriæ studiosis linearum etiam, & figurarum irrationalium cal-

culum paruulo negotio suppeditabit. Necesse tamen erit figurationibus paucis ad commodiorem intelligentiam uti. Vnde si quid obscurum in hac parte residebit, consideret lector, me non hibisco gracili, vel scyrpo fiscellam (ut ait poeta) contexere, sed numeris & figuris quæ non protulit natura sine nodo.

De quadraturæ principiis atque figuris.

OPus quadraturæ numeros semper inquirit secundū quantitates Geometricas, quæ sunt linea, superficies, solidum. Et definiuntur hoc modo. Linea est longitudo sine latitudine, superficies est quod longitudinem & latitudinem solum habet. Solidum, siue corpus est, quod longitudinem, & latitudinem, & profundum habet. Omnis autem in proposito linea intelligitur esse recta, & superficies plana, de quibus nullam consideramus, præter quadrilateras, scilicet quadratum, atque re-ctangulum, & de solidis tantummodo cubum. Est autem quadratum, figura æquilatera, & re-ctangula. Rectangulum verò rectos habet angulos, sed est longius quam latius. Cubus est corpus sex quadratis equalibus conclusum. Hæ sunt tres figure
inst

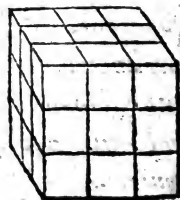
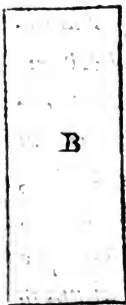
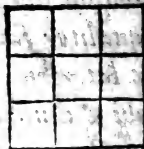
instituto nostro frequētes, quas
hīc infrā deformaui. Quadratū
scilicet *A*, rectangulum *B*. cu-
bum verò *C*.

Numerus in linea capitur se-
cundum diuisiones ipsius lineæ
equaliter factas. Velut si vnum
ex lateribus quadrati *A*, siue
cubi *C* diuidatur in tres partes
æquales, aut intelligatur diuidi,
apposita nota 3, tunc dicimus li-
neam illam esse 3. Et si vna di-
uisionum fuerit inæqualis, parti-
culæ vicē obtinebit. Sicut in re-
ctangulo *B*, si ad vnā latitudi-
nis linearum signetur $2 \frac{1}{2}$,
& ad vnā longitudinis $6 \frac{1}{4}$,
tunc est intelligendum, utrūque
latitudinis latus esse diuisum in
duas partes cum semisse, vnius partium, & utrū-
que longitudinis latus in sex, cum quadrante. Et
quoniam ex definitione, omne rectangulū sub dua-
bus lineis rectum angulum facientibus contineri di-
citur, si in quadrato *A* duorum laterum numeri,
vel vnius in se, quod perinde valet, multiplicentur
inuicem, hoc est 3 in 3, producetur 9, & tale pro-

h 5

ductum est id quod dicitur area, siue quadratura. Quoniam ipsum quadratum A paritur in nouem quadrata minora, quæ simul sunt æqualia toto. Similiter in rectangulo B, multiplicando $2 \frac{1}{4}$ in $6 \frac{1}{4}$, producitur ipsius rectanguli quadratura $15 \frac{5}{4}$. Ex cubo autem C numerus habetur multiplicando latus in se, id est 3 in 3, fit 9, & iterum 3 in 9, fit 27, et tale productum propriè cubicatio vocatur. Sic ergo capiuntur numeri ex quantitatibus, linea, superficie, & solido. Qui quò magis intelligatur, duas quadraturas, et cubicationem sub sua cuiusque figura deformauit.

Cum autem lineæ, et quadrati in eadæ mentio
freq

frequentissimè, abusus aliorum ipse non sequar, qui lineam quidem vocant rem, & quadratum dicunt sensum, nihil aliud inde præstantes quàm arti tenebras, fuscantes intelligentiæ lucem. Quare lineam, & quadratum suis nominibus appellabo. Et in his propter repetitionem crebram characteribus utar significantibus, & propriis. Sic enim per compendium scripturæ traditio faciliior, & magis expedita sequetur. Lineam itaque signabit deorsum tendens linea, caput habens in se reflexum curuamine tenui, hoc modo ρ . Nota autem quadrati erit ipsius figura, sic $\diamond$. Cubum etiam notabo sua forma, tali modo $\boxplus$. Habent autem huiusmodi quantitates, ad usum quadraturæ, suas actiones instar numerorū, de quibus deinceps ordine tractabo.

De numeratione, additione, & subtractione quantitatum.

Numerantur iam dictæ quantitates notis numerorum, ut si dicas unam lineam, duo quadrata, quatuor cubos, sic per numeros, & characteres notabis, 1 ρ , 2 $\diamond$, 4 $\boxplus$. Fit etiam in istis additio, & subtractio more numerorū, si tamē fuerint ipsæ quantitates eiusdē inter se speciei. Vt puta addendo simul 3 ρ & 4 ρ , fit summa 7 ρ . Et si 5 $\diamond$ intendantur

gantur 7 $\diamond$, fiunt 12 $\diamond$. Item 3 $\boxplus$ $\&$ 6 $\boxplus$ compo-
 siti faciunt 9 $\boxplus$. Præterea subtrahendo 5 $\wp$ ex 7 $\wp$,
 restant 2 $\wp$. Et 3 $\diamond$ ex 9 $\diamond$, relinquuntur 6 $\diamond$. Et
 in cubis similiter auferendo 3 $\boxplus$ ex 8 $\boxplus$, fit resi-
 duum 5 $\boxplus$. Si verò diuersæ species addendæ sint
 inter se, vel subtrahendæ, quod accidit in hoc ma-
 gisterio frequenter, tunc vtimur duabus istis di-
 ctionibus, plus, $\&$ minus, quæ primoribus suis lite-
 ris notantur, sic P, $\&$ M. Quarum prior in addi-
 tione est quædam veluti copula connectens species
 inter se diuersas, quarum mixturam natura non re-
 cipit. Altera verò separationis nota est, in his quæ
 per copulam connectebantur. Exempli causa, si quis
 addat tres lineas numero 7, nihil aliud habebit,
 quàm tres lineas, $\&$ numerum 7, quæ per copu-
 lam plus ita connectit. 3 $\wp$, P 7. Et si sex lineæ ad-
 dantur quinque quadratis, $\&$ duobus cubis, erunt
 ista simul in notis suis 6 $\wp$ P 5 $\diamond$, P 2 $\boxplus$. Et auferen-
 do 7 $\wp$ ex numero 5, residuum dicetur esse 5 minus
 7 lineis, quod notabitur sic, 5 M. 7 $\wp$. Item ex 3 $\boxplus$
 auferendo numerum 4, $\&$ 3 $\wp$ $\&$ 2 $\diamond$, residuum
 ita notabis, 3 $\boxplus$ M 4, M 3 $\wp$, M 2 $\diamond$. Quantitates
 autem similes cum similibus additamentis, scilicet
 P $\&$ P, M $\&$ M, suas habent additiones, $\&$ sub-
 tractiones inter se modo numerorum. Exempli gra-
 tia, si 3 $\wp$ P 5, $\&$ 4 $\wp$ P 7 simul addantur, fit sum-
 ma 7 $\wp$ P 12. Et componendo 2 $\diamond$ P 3 $\wp$ P 5, cum

6 $\diamond$ P 5 $\wp$ P 4, fiunt in summam, 8 $\diamond$ P 8 $\wp$ P 9.
 Item addēdo 2 $\wp$ M 4, ad 3 $\wp$ M 6, fiunt 5 $\wp$ M 10.
 Et idem obseruabis subtrahendo, vt si 4 $\wp$ P 5, au-
 feras ex 6 $\wp$ P 8, residuum erit 2 $\wp$ P 3. Et auferen-
 do 3 $\wp$ M 4, ex 7 $\wp$ M 9, relinquitur 4 $\wp$ M 5. Si
 verò fuerint componenda simul additamenta dissi-
 milia P $\wp$ M, tunc subtrahitur alterum ab altero,
 $\wp$ ipsum P vel M relinquitur in suo residuo, vt pu-
 ta, si P 7 $\wp$ M 3 simul addas, habebis P 4 et addē-
 do P 4 M 9, habebis M 5. Idē etiā facies subtrahē-
 do, vt si ex P 7 auferas M 3, residuum fiet P 4. Et
 auferēs M 9 ex P 4, habebis pro residuo M 5. Et
 ista nūc super additione et subtractione quātitatū,
 eiusdē, et diuersæ speciei, cum suis additamentis P
 et M, ad introductionē sequētium dicta sufficiant.

De multiplicatione quantitatū inter se, & in numeros.

AD intelligendam multiplicationem quanti-
 tatum, scire oportet, lineā vna tantum di-
 mensione constare, quæ est longitudo, superficiem
 duabus, hoc est longitudine, & latitudine. Solidū
 tribus, quæ sunt longitudo, latitudo, simul & pro-
 fundum. Numerus autem in proposito nostro di-
 mensionem per se nullam habet. Cum igitur quan-
 titas

titas aliqua in aliam multiplicatur, tunc ipsarum
 dimensiones additæ simul remanent in producto.
 Ut cum linea in lineam multiplicatur, additur di-
 mensio vna dimensionem alteræ, & sunt dimensio-
 nes duæ, quæ quidem remanent in producto, quare
 productum ipsum duas habens dimensiones erit su-
 perficies. Semper igitur ex multiplicatione linearū
 inter se producitur superficies, quæ quidē erit qua-
 dratum, si linea in se ipsam, vel in aliam sibi æqua-
 lem (quod idem est) multiplicetur. Vnde lineam in
 se multiplicare nihil aliud est, quàm ex ipsa linea
 facere quadratum. Et duas lineas inæquales inter
 se multiplicare, nihil aliud est, quàm ex ipsis dua-
 bus lineis rectangulum altera parte longius descri-
 ptum intelligere. Exempli gratia, si data linea BC
 multiplicetur in se ipsam, intelligitur fieri quadra-
 tum BCDF. Si verò linea BC diuisa in quatuor
 partes multiplicetur in se ipsam, hoc est 4 q in 4
 q, fiunt 16 o, hoc est quadratum BCDF, decus-
 satum in quadrata 16. Item si linea minor PQ,
 quæ ponatur esse 2 q multiplicetur in maiorem li-
 neari, quæ ponatur esse 5 q, fiunt 10 o, prout in re-
 ctangulo PQLN. Similiter multiplicando 3 q in
 $4\frac{1}{2}$ q, fiunt 12 o, & tria semiquadrata, quæ in-
 cta simul componunt $13\frac{1}{2}$ o, prout in rectangu-
 lo RS. Ex multiplicatione autem lineæ in superfi-
 ciem, vt scias producti speciem, adde dimensionem
 lineæ

linea, quæ una est, dimensionibus superficiei, quæ sunt duæ, sunt tres, quæ cum remaneant in producto, ipsum erit solidum. Semper igitur ex ductu lineæ in superficiem producit solidum. Vtputa, si

data linea *BC*

ducatur in suum

quadratum *BF*,

producitur cubus

BCFG. Et si 3

9 in 4 0 multipli-

caueris, sunt 12

0, prout est soli-

dum *DH*, com-

positum ex cubis

12. Itẽ multipli-

cando 2 $\frac{1}{4}$ 9 in

4 $\frac{1}{2}$ 0, produ-

citur 10 $\frac{1}{2}$ 0.

Multipliantur

etiam quãtitates

in numeros, vnde

semper produci-

tur ipsa quantita-

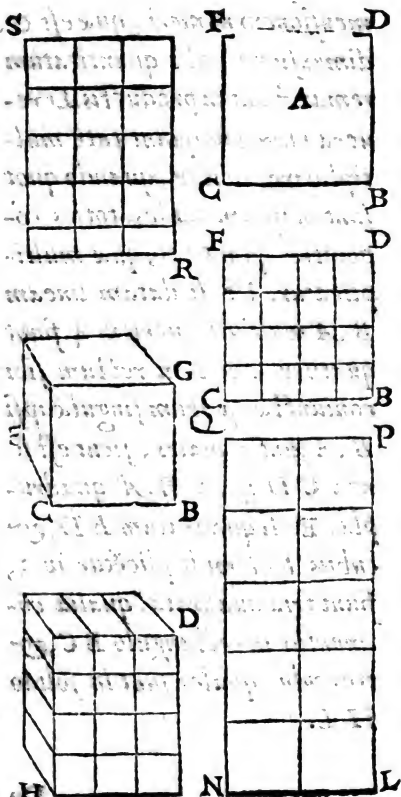
tis species, quæ

multiplicatur. Vt

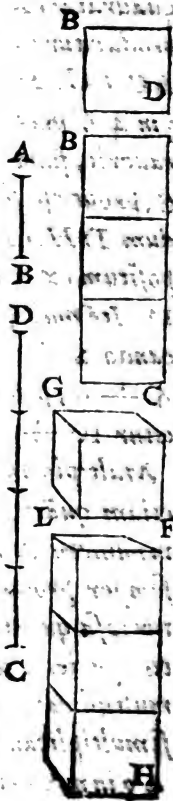
si multiplicaueris

4 9 in numerũ 3,

product

productum erit 12 ϕ . Et multiplicando ϕ 0 in 4, et 4 0 in 7, producuntur 20 0, & 28 0. Cuiusmodi producta inuenies etiam secundum regulam supra datam. Nam si dimensiones lineæ, quadrati, et cubi, quæ sunt 1. 2. 3 addideris separatim ad dimensionem numeri, quæ est 0, dimensiones solæ quantitatum remanebunt in productis. Et reuera numerus quantitatem multiplicare dicitur, quando quot sunt in ipso monades, toties componitur quantitas, quæ multiplicatur. Vt si datam lineam B A multiplicaueris in 4, sunt quatuor lineæ in rectum sibi coniunctæ, quarum singulæ ipsi B A sunt æquales, sicut est linea C D ipsius B A quadrupla. Et si quadratum B D, & cubus F G multiplicetur in 3, sunt tria quadrata, qualia continentur in rectangulo B C, & tres cubi, quales sunt in solido H L.

De

De multiplicationibus additamentorum Plus, & Minus.

CAeterum super additamentis P & M, quemadmodum multiplicentur inter se, propositum nunc faciamus, in quo primum regulam notabis huiusmodi. Si plus in plus multiplicetur, & minus in minus semper producitur plus. Et multiplicando plus in minus, vel minus in plus, semper producitur minus. Exempli causa, multiplicentur P 3, in P 4, producitur P 12. Et multiplicando M 5 in M 6, productum erit P 30. Item si multiplicaueris P 3 in M 5, vel M 5 in P 3, utroque modo producetur M 15. Et quæ dicta sunt de multiplicatione quantitatum propter additamenta P et M nihil variantur. Vt si multiplicaueris P 2 8 in P 7 8, productum fiet P 14 0. Et multiplicando M 5 8 in M 6 0, fit P 30 0. Et multiplicatis M 3 0 in P 5, vel è diverso, habebis M 15 0.

De multiplicatione quantitatum cum additamentis Plus, & Minus

Superest ut multiplicationem quantitatum cum additamentis ostendam. Cuius sit exemplum

multiplicatio 59 P 4 in 69 P 3. Dispone 69 sub 59, & P 3 sub P 4, & ex puncto posito supra 6 ducantur duæ lineæ, vna in 5, altera in 4. Et similiter ex puncto supra 3, vna in 4, & altera in 5, & secundum linearum ductum numeri ducantur, hoc est 3 in 4, & 3 in 5, fit P 12 & P 159. Item ducatur 6 in 5, & 6 in 4, fit 300 P 249. Adde producta similia similibus, id est 159 ad 249, fit summa 399. Habes igitur totum ex hac multiplicatione productum 300 P 399 P 12. Cuius formula sic est.

Est autē notandū, ipsum Plus, etiam si non signetur subintelligi positum ad 59 et 65. Propterea cū multiplicantur 59 et 69 in 3 et in 4 producitur P 159 & P 249. Sit igitur tibi regula semper, vt vbicunque nō apponitur Minus, ibi subintelligendum Plus.

$$\begin{array}{r}
 59 \quad P 4 \\
 \quad | \times | \\
 69 \quad P 3 \\
 \hline
 P 159 \quad P 12 \\
 300 P 249 \\
 \hline
 300 P 399 P 12
 \end{array}$$

Estō rursus vt habeas multiplicare 39 M 50 in 29 P 4. Facta dispositione, & multiplicatione sicut prius, inuenies 60 M 100 P 129 N 200. Et addendo 60 cū M 200 fit M 140. Erit igitur totum productū, M 140 M 100 P 129 sicut ex subiecta formula patet.

Et

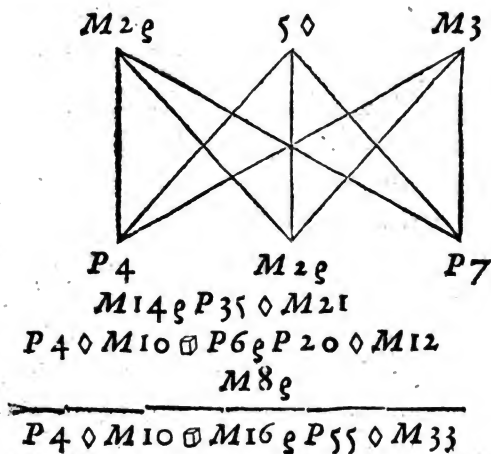
Et ita in dissi-
milium quantita-
tum multiplica-
tione semper ob-
servabis, vt infe-
riores singula, su-

$$\begin{array}{r} 6 \diamond M 10 \square P 12 \text{g} M 20 \diamond \\ 12 \text{g} M 10 \square M 14 \diamond \end{array}$$

periores omnes separatim multiplicet, producta di-
videndo characteribus suis. Et si contingat quanti-
tates multiplicandas suis multiplicantibus esse pau-
ciores, inferiore loco ponantur, sicut in numeris mi-
nores maioribus subscribuntur. Vt si fuerit multi-
plicandum 2 P 3 g in 4 M 5 g M 6 $\diamond$. Subscriban-
tur ipsis 4 M 5 g M 6 $\diamond$ numerus 2 P 3 g, ductisq;
tribus lineis ex singulis inferioribus numeris ad
omnes superiores, factaque multiplicatione sicut
linearum ductus ostendunt, inuenies productum
quod ipsi formulæ subscripsi.

$$\begin{array}{r} 4 \quad M 5 \text{g} \quad M \quad 6 \diamond \\ \begin{array}{c} \diagup \quad \diagdown \quad \diagup \quad \diagdown \\ \diagdown \quad \diagup \quad \diagdown \quad \diagup \end{array} \\ 2 \quad P \quad 3 \text{g} \\ \hline P 12 \text{g} M 15 \diamond M 18 \square \\ P 8 M 10 \text{g} M 12 \diamond \\ \hline P 8 P 2 \text{g} M 27 \diamond M 18 \square \\ \quad \quad \quad i \quad 2 \end{array}$$

Aliam insuper multiplicationem disposui trium quantitatum in totidem alias, quæ sua se formula satis indicabit.

De partitione quantitatum inter se & in numeros.

Quemadmodum in quantitibus multiplicandis ipsarum dimensiones additæ simul remanent in producto, secundum quas denominationem accipit. Ita & in diuisione quætitatum dimensio diuisoris subtrahitur à dimensione quantitatis quæ diuiditur, & quod est residuum remanet

net in proueniente, vnde sibi denominationem capit. Vt si fuerit propositum diuidere $20\text{ }g$ in $4\text{ }g$, vel $20\text{ }o$ in $4\text{ }o$, proueniens erit 5 , cuius denominationem vt habeas, aufer dimensionem lineæ, quæ est 1 , ex dimensione lineæ, quæ est 1 , restat 0 . Aufer dimensiones quadrati 2 ex dimensionibus $0\text{ }2$, restat 0 . Cum igitur in proueniente 5 remaneat dimensio nulla, ipsum erit numerus. Et in diuisione cubi in cubum similiter fiet. Manet ergo regula semper, vt ex partitione quantitatum similium inter se, proueniat numerus. Si verò in diuisione quantitatum similium contingat, vt maior sit numerus in partitore quàm in ea quæ partitur, tunc proueniēt particule, sicut in numeris dictum est. Vt si diuideris $2\text{ }g$ in $4\text{ }g$, prouenit $\frac{1}{2}$ hoc est $\frac{1}{2}$. Et diuidendo $7\text{ }o$ in $21\text{ }o$, prouenit $\frac{1}{3}$. Et similiter diuisis $6\text{ }o$ in $7\text{ }o$, fit $\frac{6}{7}$. Scire autem debes quòd in diuisione quantitatum verum habet probationis regula, quam antea dedi, super diuisione numerorum. Quæ quidem talis est. Si proueniens multiplicetur in diuisorem, redibit quantitas diuisa. Exempli gratia, diuidendo $12\text{ }o$ in $3\text{ }o$, proueniens erit 4 . Multiplicetur partitor $3\text{ }o$ in 4 produci-
tur $12\text{ }o$. Et sic de aliis. Ex diuisione autem quadrati in lineam, vt scias proueniens, aufer dimensionem diuisoris, scilicet lineæ, quæ est 1 ex dimensionibus quadrati, quæ sunt 2 , relinquitur dimen-

sio 1, quæ cum remaneat in proueniente, ipsum erit linea. Et eadem ratione diuidendo cubum in quadratum prouenit linea. Ex diuisione autem cubi in lineam prouenit quadratum. Tunc enim auferri debet dimensio 1 ex dimensionibus 3, et sic restat 2, quæ faciunt ipsum proueniens esse $\diamond$. Diuiduntur etiam ipsæ quantitates in numeros, unde prouenit semper denominatio quantitatis diuise. Vtpote si partiaris 12 ϵ in 4, prouenit 3 ϵ . Item diuidendo 24 $\diamond$ in 4, et 30 $\boxplus$, prouenit 6 $\diamond$, et 5 $\boxplus$. In istis enim cum diuisor sit numerus, cuius est dimensio nulla, nihil auferitur à quantitatibus diuisis. Quare diuisiones ipsarum in proueniente relinquuntur. Quod etiam ostendit probationis regula quam dixi de proueniente multiplicato in diuisorem, unde semper quantitas diuisa producitur.

Accidit etiam ex diuerso, ut numeri partiantur in quantitates, unde cum numerus dimensione carens non habeat unde subtrahi possit dimensio partitoris, prouenit quedam similitudo particule, vel potius fragmenti denominationem ab ipso partitore retinens. Verbi causa, si partiatur numerus 12 in 5 ϵ , prouenit fragmentum, quod posita linea inter numerum partitorumque subscriptum aliorum more notatur, sic $\frac{12}{5}$. Et si diuideris 4 in 3 $\diamond$, vel in 3 $\boxplus$, prodibunt fragmenta, sic $\frac{4}{3\diamond}$, $\frac{4}{3\boxplus}$. Sed neque solum istud erit, quum numerus partitur in
 quan

quantitatem, sed vniuersè quoties diuiditur quantitas, cuius dimensio deficit à dimensione partitoris. Vtpote si diuidas 5 g in 4 $\diamond$, prouenit fragmentum retinens quantitatis vtriusque nomen, sic $\frac{5}{4}\diamond$. Item diuidendo 6 $\diamond$, vel 6 g in 5 $\square$, fit $\frac{6}{5}\square$, & $\frac{6}{5}\diamond$.

De partitionibus additamentorum P, & M.

Sed iam diuisionem additamentorum P & M inter se quomodo fiat inspiciamus, ad quam primum datur regula talis. Si plus in plus diuideris, vel minus in minus, semper prouenit plus. Et diuidendo plus in minus, vel è contrario, semper prouenit minus. Verbi gratia, diuidatur P 15 in P 5, prouenit P 3. Et ex diuisione M 14 in M 2, prouenit P 7. Item si partiatis P 30 in M 10, vel M 30 in P 10, vtroque modo prouenit M 3. Et diuidens P 6 in M 8, habebis $M\frac{3}{4}$. Quæ autem dicta sunt de partitione quantitatum, nihil propter additamenta mutantur. Vt si diuideris P 12 $\diamond$ in P 3 g, vel M 12 $\square$ in M 3 $\diamond$, vtroque modo prouenit P 4 g. Necnon diuidendo P 24 $\square$ in M 4 g, vel M 24 $\square$ in P 4 g, semper prouenit M 6 $\diamond$.

De partitione quantitatum cum additamenti Plus, & Minus.

Reliquum est ad partitionem quantitatum simul cum additamētis operandi tradere modum, in quo primū ostendam de partitore qui nō habet additamentum. Sit itaque propositum parti-ri 15 g P 18 in numerum 3. Diuide primū 15 g in 3, prouenit 5 g. Rursum diuide P 18 in 3, prouenit P 6. Habes igitur ex hac partitione proueniens 5 g P 6. Et in aliis quantitatis simili modo procedes. Velut si partiaris 8 ◊ M 6 in 2 g, prouenit 4 g M 3. Item partiendo 12 ◻ P 8 ◊ in 4 g, prouenit 3 ◊ P 2 g. Et si partiaris 6 g M 4 ◊ P 8 ◻ in 2 g, proueniet 3 M 2 g P 4 ◊. In his autem probatio fiet, sicut iam sepē dixi, multiplicando diuisorem in proueniens. Aliter etiam modus erit in partitionibus istis, sed non tam explicitē. Veluti partiendo 15 g P 18 in 3. Adde simul 15 g & 18, perinde ac si essent numeri simpliciter, fit 33, partire in 3, prouenit 11, hoc est 5 g P 6. Et in diuisione 6 g M 4 ◊. P 8 ◻ in 2 g. Adde simul quantitatum numeros, fiunt 18, partire in 2, prouenit 9, hoc est, 3 M 2 g P 4 ◊. Ceterum de partitore cum additamento iam proferamus exempla. Sit itaque

itaque vt habeas partiri $8 \diamond P 12 \text{ g in } 2 \text{ g } P 3$.

Adde simul ex quantitatibus diuidendis numeros $8 \text{ } \text{C} 12$, fit 20 . Iunge etiam in partitore numeros $2 \text{ } \text{C} 3$, fit 5 , partire 20 in 5 , erit proueniens 4 , cuius nomen necesse est vt sit g . Quoniam multiplicando $2 \text{ g } P 3$ in 4 g producitur $8 \diamond P 12 \text{ g}$.

Esto rursus vt habeas partiri $12 \text{ } \text{C} P 8 \diamond M 15 \diamond M 10 \text{ g in } 3 \diamond P 2 \text{ g}$. Adde simul ex quantitatibus diuidendis numeros, fit summa 45 . Compone etiam in diuifore numeros, fiunt 5 . Partire 45 in 5 , prouenit 9 . Oportet igitur ex 9 facere duas partes, ex quarum multiplicatione in diuiforem $3 \diamond P 2 \text{ g}$ producatur $12 \text{ } \text{C} P 8 \diamond M 15 \diamond M 10 \text{ g}$. Huiusmodi autem partes necesse est vt sint $4 \text{ g } M 5$. Dic igitur ex diuisione proposita prouenire $4 \text{ g } M 5$. Est tamen quod intelligas modum duobus exē plus proximè datum nō generaliter habere locū in omni partitore cōposito. Multa etiam super partitionibus huiusmodi dicenda relinquimus. Propterea quod citra lineas irrationales cōmodè tradi non possunt. Quarū materiem, sicut ab initio testatus sum, ab hoc opere sciunxi. Et ad sequentium isagogen ista sufficiunt.

De Canone simplici.

Post hæc autem, quæ necesse fuit ad operationem quantitatum præmittere, prosequutionis

reliquum quæſtionibus numerorum faciemus, quæ problemata dicuntur; in quibus facilitatem ſectabor imprimis. ea proponens quæ ſunt inuentu facilia. Hoc enim difficultatem rei non ex modica parte leuabit. Sed eſt ſciendum calculum omnem quadraturæ quatuor canonibus veluti concludi. Quorum vnus ſimplex, reliqui tres compoſiti vocantur. Horum accidentia non aliter melius, quàm problematum exemplis doceri poſſunt. Quæ primum ſuper canone ſimplici, cuius eſt frequentior vſus, ac natura facilitatēque præcedit, ordinabo.

Problema 1.

Numerum inuenire qui ductus in 4, rursusque productum in 2, faciat 24.

Aduertendum eſt imprimis ratiocinium quadraturæ magnam omnino ſimilitudinem cū regula poſitionis habere. Quod quò magis intelligatur, ad inueſtigationem numeri quæſiti ratiocinabor vtroque modo. Ponamus igitur eum qui quæritur numerum eſſe 1, duc in 4, fit 4, duc iterum 4 in 2, fit 8. Habes igitur ex hac poſitione numerum 8. Sed quærimus habere 24. Dic igitur, Si 8 eſſet 24. quid 1? Operare partiendo 24 in 8, prouenit 3. Quod eſt quæſitum. Nam multiplicando 3 in 4,

in 4, fit 12, rursúmque 12 in 2, fit 24. Nunc autem secundum regulam quadraturæ sic operabere. Pone quæsitum numerum esse 19, duc 19 in 4, fit 49, duc iterum 49 in 2, fit 89. Hoc autem ultimum ex ratiocinio, quale est hîc 89, vocabo continens, quod indicabii nota subsequens, veluti principium rectanguli, sic [, post quam apponi debet, qui datus erit in fine propositi numerus, prout hîc est 24. Quem appellabo contentum. Et ideo nota simili priori, sed inuersa concludetur, hoc modo [24]. Ex hoc nanque ratiocinio intelligitur factum esse re-

ctangulum, quale est $BACD$, cuius quadraturâ ex proposito scimus esse 24, & lineam BA , quæ simul cû

linea BC ipsam quadraturam continet, ex ratiocinio inuenimus esse 8. Linea autem BC est ea quam à principio posuimus, pro numero qui queritur, esse 19. Talis verò numerus statim inuenietur ex regula, quam suprà posui libro primo, hîc ubi de probatione partitionis agitur. Partire igitur contentum 24 in continens 8, proueniet 3, qui numerus est lineæ BC . Quem oportuit inuenire. Ex his itaque videre est, quam sit affinis quadratura partitionis

tionis regule. Longè tamen est vniuersalior, & in hoc differt, quòd positionem suam variè non recipit. Nam si fuerit maior quàm 1 q, non habebitur ex vltima partitione quæsitum, nisi prius numero positionis multiplicetur contentum. Exempli gratia. Ponamus in proposito numerum quæsitum esse 2 q, duc in 4, fit 8 q, duc in 2, fit 16 q. Habes igitur ex hac positione continens 16 q. Vt autem habeatur quæsitum, multiplica contentum 24 in 2, fit 48, partire in 16, prouenit 3. Sit ergo tibi regula constans in quadratura, vt positio semper fiat 1 q. Atque vt contentum semper diuidatur in numerum continentis, & proueniens erit quæsitum. Notabis insuper ipsum continens semper esse lineã, quæ est latus rectanguli. Et contetum semper esse rectanguli quadraturam, sicut ex descripta figura constat apertè. Hæc autem cognitio sanè quàm plurimum ad intelligentiam rerum habet momenti. Quod tamen scriptorum nullus, quem adhuc viderim, declarauit. Sed quod ego secundum rei veritatem dixi, continens 8, et contentum 24, omnes vno ore dicerent 8 res esse æquales numero 24. Quo nihil vnquam falsum magis, aut absurdum dici possit, nec quod legentium mentem à vero sensu magis auertat. Hoc expertus testor verissimè. Nam cum omni præceptorum copia destitutus, et in Geometricis, & in Logisticis me semper ipse docue

docuerim, nihil vnquam in hisce literis scrutatus inueni, quod intelligentiam meam, neque tam miserè, neque tam diu torqueret, quàm iste fecit abusus loquendi. Non igitur ignarus mali (vt cum poeta dicam) miseris succurrere disco. Sed iam ad aliud problema transeamus.

Problema 2.

Numerum inuenire qui partitus in 5 eius quod prouenit decuplum, componat 15.

Pone talem numerum esse 18, partire in 5, fit $\frac{1}{5}$ 8. Huius decuplum est 28. Habes itaque 28 latus vnum rectanguli cuius est quadratura [15]. Partire contentum 15 in continentis numerum 2, prouenit $7\frac{1}{2}$. Qui numerus est quem oportuit inuenire. Nam si diuiseris $7\frac{1}{2}$ in 5, prouenit $1\frac{1}{5}$, cuius decuplum est 15. Hic igitur sicut in præceden

ti, intellige factū esse rectangulū B A C D, cuius latus B A ratiocinio re

peritur esse 2, latus verò B C partitio demonstrat esse $7\frac{1}{2}$, sub quibus rectangulum continetur, hoc

hoc est, ex eorum laterum inter se multiplicatione, ipsius rectanguli producitur quadratura 15.

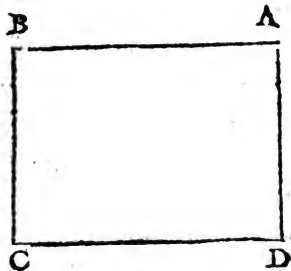
Sciendum est autem propositiones aliquando vitiosè fieri, quod ipso calculo statim intelligitur. Velut si quis ita proponat. Numerum inuenire, qui multiplicatus in 2, & productum in 3, tantundem faciat, quantum si idem numerus multiplicetur in 6. Pone talem numerum esse 12, multiplica in 2, fit productum 24, multiplica in 3, fit 64. Item multiplica 12 in 6, fit 64. Habes itaq; 64 [64]. Quoties igitur continens simile est, & æquale contento, signum est propositionem ineptè fieri, & in omni numero verum habere. Quod experiri promptum est. Si verò contingat ipsum continens simile, & inæquale fieri contento indicium erit impossibile fieri quæsitum. Vt pote, si ex exemplo proximo vltima multiplicatio, quæ fuit in 6 mutetur in 7, tunc habebis 64 [74]. Quare dicendum, impossibile fieri propositum. Fiunt & aliis modis proponendo vitia, de quibus admonebo suis locis.

Problema 3,

Numerum inuenire, qui ductus in 4,
& producto additis 5, totum faciat 17.

Pone

Pone numerum quaesitum esse 18, duc in 4, fit 48, adde 5, fit totum 48 P 5 [17. Hic autem contentum 17 altero suo charactere non concluditur, quia nondum est purum, sed parte sui superfluum. Et ipsum etiam continens 48 P 5 habet superfluum illud P 5, quæ quidem pars est quadraturæ. Vnde cognoscimus factum esse rectangulum, cuius vnum ex lateribus est 4, & pars quadraturæ 5, & ipsa tota 17. Quæ quidem cognitio non plana est, sed implicita. Explicabitur autem sic. Aufer ex continente superfluum 5. Aufer etiam ex contento 17 tantundem, hoc est 5, restabit continens 48 & contentum 12, quæ suis notis erunt signanda, sic 48 [12]. Huiusmodi autem deductio superflui vocatur æquatio. Propterea quod semper facienda venit æqualiter ab utraque parte, continentis scilicet, atque contenti. Alio etiam sensu dicitur æquatio, quasi complanatio quædam asperitatis, qua cognitio plana rectanguli præpeditur, antequam æquatio fiat. Hic igitur, sicut in præcedentibus, intellige factum esse rectangulum B A C D, cuius latus B A inuenitur esse 4, & ipsius quadratura 12. Vt autem

tem alterum latus habeas partire 12 in 4, prouenit 3. Qui numerus est quem primò posuisti esse 12, & quem oportuit inuenire. Nam si 3 ducatur in 4, & productò 12 addideris 5, totum fit 17. Ad inuestigationem huius problematis, citra quadraturā, opus erit duarum positionum regula, qui modus est impeditior, & operationis molestia vitandus.

Problema 4.

Numerum inuenire qui ductus in 2, & à productò sublati 6, residuum fiat 10.

Pone talem numerum esse 12, duc in 2, fit 24, aufer 6, restat 18. *M6* [10. Hic autem nōdum habes continens absolutum, quia illud *M6* defectum quadraturæ notat in rectangulo, cuius vnū ex lateribus iam scimus esse 2, et ipsius quadraturam esse 10, abscisa parte, quæ est 6. Facienda igitur erit æquatio, non detractio, sicut prius, sed adiectione, hoc modo. Quoniam habet continens defectum *M6*, finge te illi donare defectum huiusmodi, ipsum igitur erit purè 24, dona tantūdem, hoc est 6, ipsi contento 10, fit 16. Habes igitur æquatione facta 24 latus vnum rectanguli cuius est quadratura [16]. Partire 16 in 2, prouenit 8, qui

Qui numerus est quem oportuit inuenire. Hic autem, & in omni ratione sequenti, donec aliter dicatur, intellige semper rectangulum fieri, sicut in præcedētibz iam demonstraui. Sciendum est etiā omnem numerum, cui non adheret nota quantitatis esse quadraturā rectāguli, vel totā vel ex parte. Itē omne cōtinens, atq; contentū, adiectione, vel detractiōe æqualiter vtrinq; facta, ita disponi debent, vt in continente solus remaneat lineæ numerus, & in contento numerus absolute. Et propter hoc pars ista prima quadraturæ ad rectangulum perducens simpliciter, canon simplex dicitur esse, ad differentiā aliorum, qui cōpositi vocantur.

Problema 5.

Numerum inuenire, qui duplicatus, & additis 2, tantundem faciat, quàm si eidem adiiciantur 11.

Pone talem numerum esse 1 p, duplica, fit 2 p, adice 2, fit 2 p P 2. Quod est continens adhuc confusum. Item ad positionem 1 p adde 11, fit 1 p P 11. Quod est contentum etiam in cōfuso. Habes itaque 2 p P 2 [1 p P 11. Quæ sunt duo rectangula inter se commixta, Quibus est opus equatione, vt in vnum coalescant, hoc modo. Aufer à

k

contento 18, & item à continente 18, relinquitur
 18 P 2 [11, nondum tamen est æquatio perfecta,
 nisi ab vtraque parte conferatur 2, & sic habebis
 18 [9] partire in 1, prouenit 9. Qui numerus est
 quem oportuit inuenire.

Problema 6.

Numerum inuenire, qui triplicatus, &
 inde sublati 7 eandem summam compo-
 nat, quam si duplicatus fuerit, & auferatur
 inde monas.

Pone talem numerũ esse 18, triplica, fit 36,
 aufer 7, restat 36 M 7. Quod est continens
 adhuc implicitum. Duplica 18, fit 28, auferatur
 monas, restat 28 M 1, quod est contentum. Habes
 itaque 36 M 7 [28 M 1. Aequationem ita fa-
 cies. Ex contento, & ex continente aufer 28, re-
 stat 18 M 7 [M 1. Deinde finges te donare, siue
 supplere defectum M 1 in vtraque partium, quod
 nihil aliud est quam ipsum auferre, restat igitur
 vtroque 18 M 6 [0. Postremò defectum M 6
 condonabis vtrique parti. Et sic habebis 18 [6].
 Partire 6 in 1, prouenit 6. Qui numerus est quem
 oportuit inuenire.

Prob

Problema 7.

Numerum inuenire, qui cum sui dimidio faciat minus 10, quàm si ducatur in 2, et productio addatur 4.

Pone talem numerum esse 19, adde dimidium ipsius, fit $1 \div 9$, adde etiam MIO, fit $1 \div 9$ MIO. Quod est continens adhuc perturbatum. Duc 19 in 2, fit productum 29, adde 4, fit 29 P 4. Habes itaque $\div 9$ MIO [29 P 4. Fac equationem, auferens ab utraque partium $1 \div 9$, restat MIO [$\div 9$ P 4. Et quoniam in contento, præter sui naturam, remanet character lineæ, & in continente nullus est, sicut semper esse debet. Propter hoc igitur vicissitudine facta, contentum erit continens, & ex contrario, sic, $\div 9$ P 4 [MIO. Aufer superfluum P 4 ab utraque partium, & ab altera notam M restat $\div 9$ [6]. Partire 6 in $\div 9$, prouenit 12. Qui numerus est quem oportuit inuenire. Poteris autem, ut ex particula continentis fiat numerus, ipsam augere dimidio, & tunc etiam contentum augeri debet æqualiter, id est, sui dimidio. Et sic habebis 19 [12]. Semper igitur quocunque numero augeantur ambæ partes, idem proueniens ex partitione se-

quetur. Et hæc conuersio particularum in numeros, ad faciliorem calculum adhibita, æquatio secunda vocatur. Hic etiam operatio fiet conuerso modo, perinde ac si conuerteretur propositum, sic. Numerum inuenire, qui ductus in 2, & producto additis 4, faciat plus 10, quàm ad ipsum iuncto sui dimidio. Pone 1 φ , duc in 2, fit 2 φ , adde 4, fit 2 φ P 4. Item ad 1 φ addo $\frac{1}{2}$ φ , fiet 1 $\frac{1}{2}$ φ , adde 10, fit 1 $\frac{1}{2}$ φ P 10. Habes igitur 2 φ P 4 [1 $\frac{1}{2}$ φ P 10. aufer ab utraque parte 1 $\frac{1}{2}$ φ , & etiam 4 restat $\frac{1}{2}$ φ [6] sicut antea.

Problema 8.

Numerum inuenire, ex quo sublati dimidio, & triente & postremò 2, residuum fiat 8.

Pone talem numerum esse 1 φ , aufer $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$, hoc est $\frac{5}{6}$, restat $\frac{1}{6}$ φ , aufer 2, fit residuum $\frac{1}{6}$ φ M 2 [8. Fac æquationē dando utrique partium 2, et habebis $\frac{1}{6}$ φ [10] & per æquationē secundam fiet 1 φ [60]. Partire 60 in 1, prouenit 60. Qui numerus est quem oportuit inuenire. Ut autem intelligas, æquatio secunda nihil aliud est quàm augmentum ex Regula factum, hoc modo. Si $\frac{1}{6}$ fit 1, quid 10? Operare, & habebis 60.

Sed

Sed per compendium ita fieri solet, vt in particula relinquatur solus numerator, & in denominatorem multiplicetur numerus in contento, sicut hic, sublato nomine particulae $\frac{1}{6}$ relinquitur 1, & ducto 10 in 6, fit 60.

Problema 9.

*Numerum 12 in duas partes ita diuide-
re, vt addendo 4 minori, & maiori 2, vna
sit æqualis alteri.*

Pone minorem partium esse 1 φ , erit igitur maior 12 M 1 φ . Adde minori 4, fit 1 φ P 4. Quod est continens adhuc confusum. Item maiori, quæ est 12 M 1 φ , adde 2 fit 12 M 1 φ P 2, hoc est, 14 M 1 φ . Habes igitur 1 φ P 4 [14 M 1 φ . Aequatione ita facies. Primò condonabis vtrique partium 1 φ , fietque 2 φ P 4 [14. Aufer superfluum 4 ab vtraque parte, & sic restabit 2 φ [10]. Partire 10 in 2, prouenit 5, quæ est minor pars. Maior igitur erit 7. Quoniam ambas simul oportet esse 12. Numerum itaque 12 in duas partes 5 & 7, ita diuisimus, vt addendo minori 4, & maiori 2, vna sit æqualis alteri. Quod oportuit facere. Nam vtraque separatim faciet 9.

Problema 10.

Numerum 18 in duas partes ita diuidere, vt addendo alteri quidem 2, & alteri 7, ipsa composita se habeāt in ratione dupla.

ITa proponit Stephanus, non aduertens ad hoc responderi posse dupliciter. Quod est vitium in proposito, cuius inuestigationem ostendam utroque modo. Pone primam partem esse 19, erit igitur altera 18 M 19. Adde priori 2, fit 19 P 2. Item alteri adde 7, fit 18 M 19 P 7, hoc est, 25 M 19. Iam igitur habes primam partem compositam esse 19 P 2, & secundam 25 M 19. Et quia proponitur, vt ipsa composita sint in dupla ratione, duplica 19 P 2, fit 29 P 4. Habemus igitur 29 P 4 [25 M 19. Fac æquationem, utrique partium condonans 19, fit 39 P 4 [25. Aufer utrinque P 4, restat 39 [21]. Partire 21 in 3, prouenit 7, quæ est vna quæsitarum partium. Vt autem habeas alteram, aufer 7 ex 18, restat 11, quæ est altera pars. Nam 7 & 11 simul fit 18. Et primæ parti 7 addendo 2 fit 9. Et secundæ parti 11, addendo 7, fit 18, cuius ratio ad 9 dupla est. Habes igitur hoc modo partes quæsitas 7 & 11. Resume id quod supra fuit inuentum, scilicet

scilicet primam partem compositam esse 19 P 2,
 & secundam 25 M 19, duplica 25 M 19, fit 50
 M 29. Habes itaq; 19 P 2 [50 M 29. fac æqua-
 tionem utrobique donās 29, fit 39 P 2 [50. Au-
 fer utrinque P 2, restat 39 [48]. Partire 48
 in 3, prouenit 16, quæ est vna pars ex quæsitis.
 Altera igitur erit 2, quæ simul faciunt 18, & ad
 16 additis 2, fit 18. Ad 2 autem additis 7, fit 9,
 cuius ad 18 subdupla est ratio. Vides itaque dupli-
 ci modo verum fieri partes quæsitæ esse 7 & 11.
 Item 16 & 2. Vt autem, sicut necesse est, solutio
 coarctetur, in vnum, mutandum erit in propositio-
 ne sic, vt addendo minori quidem 2, & maiori 7
 ipsa composita se habeant in ratione dupla. Et tunc
 quæsitæ partes nihil aliud esse possunt, quam 7
 & 11.

Problema II.

Numerum 70 in tres partes ita diuide-
 re, vt prima quidem secundam excedat in
 7, secunda verò tertiam in 18.

Pone primam partium esse 19. Secunda igitur
 erit 19 M 7. Tertia verò 19 M 25. Adde si-
 mul dictas partes, fit summa 39 M 32, quod est cō-
 tinens. Ipsum autem contentum est 70. Habes ita-

que 39 M 32 [70. fac equationem donans utri-
que M 32, restat 39 [102]. Partire 102 in 3,
prouenit 34. Quæ est prima pars. Ut autem ha-
beas secundam, ex 34 detrahe 7, restat 27. Item
ex 34 auferendo 25, restabit pars tertia 9. Dice-
mus igitur tres partes quæ sitas esse 34. 27. 9. quæ
simul iunctæ faciunt 70.

Problema 12.

Numerum 40 in tres partes ita diuide-
re, ut prima quidem secundæ sit duplum,
& adhuc excedat in 4. Secunda verò ter-
tiæ duplum deficiens in 2.

Pone tertiam partem esse 19. Secunda igitur
erit 29 M 2. Et prima 49 M 4 P 4. Ad-
de simul huiusmodi partes; fit summa 79 M 6 P
4 [40. Fac equationem, primò subtrahens P 4
ex M 6, restat 79 M 2 [40. Dona utrobique
 M 2, restat 79 [42]. Partire 42 in 7, proue-
nit 6. Quæ est tertia pars quæ sita. Secunda autem
cùm proponatur esse duplum tertiæ deficiens in 2,
ipsa erit 10, quare & prima 24. Numerus igitur
40 diuisus est in tres partes 24. 10. 6, quales pro-
ponuntur. Quod erat faciendum.

Prob

Problema 13.

Numerum 9 in tres partes ita diuidere, vt minima quidem si ducatur in 6, producat plus 4 quàm maxima, si ducatur in 2. Media verò ducta in 3, producat minus 3, quàm fecit minima ducta in 6.

POne minimam partem esse 1 ρ , duc in 6, fit productum 6 ρ . Igitur secundum ea quæ proponuntur, mediæ, & maximæ partium producta erunt 6 ρ M 3, & 6 ρ M 4. Multiplicantes autem numeri dantur esse 3 et 2. Vt igitur inuenias quid fuerit multiplicatum, vnde fiant huiusmodi producta, partire 6 ρ M 3 in 3, & 6 ρ M 4 in 2, proueniet 2 ρ M 1, & 3 ρ M 2. Adde 1 ρ , fit trium partium summa 6 ρ M 3 [9. Fac æquationem, donans vtrobique M 3, restat 6 ρ [12]. Partire 12 in 6, prouenit 2, minima partium, quæ ducta in 6 producit 12. Media igitur, & maxima, cum ex proposito, ductæ in 3, & 2, producant 9 & 8, partiendo 9 in 3, & 8 in 2, prouenit 3, pars media, & 4. pars maxima. Numerus igitur 9 diuiditur in tres partes 2. 3. 4. Quales oportuit facere.

Problema 14.

Numerum 38 in tres partes ita diuidere, ut dimidium primæ, triplum secundæ, quadrans tertiæ inuicem sint æqualia.

Pone primam partem esse 1 q, huius dimidium est $\frac{1}{2}$ q, partire in 3, prouenit $\frac{1}{6}$ q, quæ est pars secunda. Rursum $\frac{1}{6}$ q multiplica in 4, fit 2 q, quæ est pars tertia. Collige tres huiusmodi partes, fit summa 3 $\frac{1}{6}$ q [38]. Partire 38 in 3 $\frac{1}{6}$, hoc est, per æquationem secundam 228 in 19, prouenit 12. Quæ est prima pars. Huius dimidium, quod est 6, partire in 3, prouenit 2, pars secunda. Rursum 6 multiplica in 4, fit 24, pars tertia. Numerus igitur 38 diuisus est in tres partes 12. 2. 24, quales oportuit inuenire.

Problema 15.

Numerum 55 in quinque partes diuidere, quæ sese triade semper excedant.

Pone primam esse 1 q. Secunda igitur erit 1 q P 3, tertia 1 q P 6, quarta 1 q P 9, quinta 1 q P 12.

P 12. Compone dictas partes, fit summa 59 P 30
 [55. Fac equationem auferens utrobique P 30,
 restat 59 [25]. Partire in 5, provenit 5. Quæ
 est prima partium. Secunda igitur erit 8. tertia 11,
 quarta 14. quinta 17. Numerum igitur 55 diuifi-
 mus in quinq; partes 5. 8. 11. 14. 17, quæ sese triade
 semper excedunt. Quod erat propositum.

Problema 16.

Duos numeros inuenire, quorū sit diffe-
 rentia 3, & ambo simul faciant 19.

P One minorem esse 19. Maior igitur erit 19
 P 3, & ambo simul 29 P 3 [19. Fac equa-
 tionem, auferens utrobique P 3, restat 29 [16].
 Partire in 2, provenit 8. Qui minor est numerus
 ex quæsitis. Maior igitur erit 11. Hic & in simi-
 libus positio etiam fieri poterit de maiori numero,
 in hunc modum. Pone maiorem numerum esse 19.
 Minor igitur erit 19 M 3, & ambo simul 29 M 3
 [19. Fac equationem donans utrobique M 3, re-
 stat 29 [22]. partire in 2, provenit 11. Qui ma-
 ior est numerus ex quæsitis. Minor igitur erit 8.
 Notandum itaque, illum semper numerum ex vlti-
 ma partitione provenire, quem prima lineæ posi-
 tio signat.

Prob

Problema 17

Numerum 24 in duas partes ita diuidere, vt maior si partiatur in 2, fiat proueniens quadruplum alterius partitæ in 4.

Pone maiorem partem esse 1 q, partire in 2, fit $\frac{1}{2}$ q. Huius quarta pars est $\frac{1}{4}$ q. Multiplica in 4, producitur 2 q, adde 1 q, fit 3 q [24]. Partire in 3, prouenit 8. Quæ est pars minor. Erit igitur 16, pars maior.

Est animaduertendum hîc, ex vltima partitione non prouenisse numerum quem prima positio signat. Cuius rei causam duplicem possumus asserere. Primum quòd ipse calculi modus implicite procedit. Deinde quòd ipsa etiam propositio in-tricationem habet. Rectum enim & simplex erat ita proponere. Numerum 24 in duas partes, quæ sint in ratione dupla, diuidere. Et sic erat calculus expeditior, finisque legitimus. Pone maiorem partium esse 1 q, erit igitur minor $\frac{1}{2}$ q. Habes itaque 1 $\frac{1}{2}$ q [24]. Partire 24 in 1 $\frac{1}{2}$, hoc est, 48 in 3, prouenit 16, pars maior. Pone rursum minorem partem esse 1 q, erit igitur maior 2 q. Quare fit 3 q [24] & ex partitione prouenit 8, pars minor.

minor. Et sic utroque modo, positionem suam partitio tenet. Primus etiam calculus, ex forma problematis, emendatius fiet in hunc modum. Pone maiorem partem esse 1 q. Erit igitur minor 24 M 1 q. Partire 1 q in 2, fit $\frac{1}{2}$ q. Partire etiam 24 M 1 q in 4, fit 6 M $\frac{1}{4}$ q. Huius autem quadruplum proponitur esse $\frac{1}{4}$ q. Habes ergo 6 M $\frac{1}{4}$ q [$\frac{1}{4}$ q. Et equatione facta $\frac{1}{4}$ q [6]. Partire 6 in $\frac{1}{4}$, hoc est, 48 in 3, prouenit 16, pars scilicet maior, que posita est 1 q. Ex hoc itaque, & superioribus apparet. Si quid falsum, uel ineptum, aut preposterum in quadratura fiat, operationis indicio signari. Quod non est re ipsa monstrasse, superfluum.

Problema 18.

Numerum 40 in tres partes ita diuidere, ut ex prima quidē, si partiaris in 2, proueniat plus 5, quā ex secunda, si diuidatur in 3. Ex tertia autem diuisa in 5, proueniat minus 1, quā ex secunda diuisa in 4.

Pone primam partium esse 1 q, partire in 2, prouenit $\frac{1}{2}$ q, aufer 5, restat $\frac{1}{2}$ q M 5. Multiplica in 3, fit 1 $\frac{1}{2}$ q M 15. Et hoc erit pars secunda. Quam partiendo in 4, prouenit $\frac{1}{4}$ q M

3 $\frac{1}{4}$. Adde M1, fit $\frac{1}{4}$ p M 4 $\frac{1}{4}$. Multipli-
 ca in 5, fit 1 $\frac{7}{8}$ p M 23 $\frac{1}{4}$. Quæ est pars tertia.
 Compone simul huiusmodi tres partes, fit summa
 4 $\frac{1}{8}$ M 38 $\frac{1}{4}$ [40. Fac equationem, donans
 utrobique 38 $\frac{1}{4}$, relinquitur 4 $\frac{1}{8}$ [78 $\frac{1}{4}$].
 Partire 78 $\frac{1}{4}$ in 4 $\frac{1}{8}$, hoc est, 2520 in 140,
 prouenit 18. Quæ est prima partium ex quesitis.
 Huius dimidium est 9, aufer 5, restat 4. Duc
 in 3, fit pars secunda 12. Huius quadrans est 3, au-
 fer 1, restat 2. Duc in 5, fit pars tertia 10. Dice-
 mus itaque tres quesitas partes esse 18. 12. 10.
 Quas oportuit inuenire.

Problema 19.

Numerum 22 in duas partes ita diuide-
 re, ut dimidium minoris, dempta monade,
 sit quadrans maioris.

POne minorem partem esse 1 p. Huius dimidium
 est $\frac{1}{2}$ p. Aufer 1 restat $\frac{1}{2}$ p M 1. Duc in
 4, fit 2 p M 4. Adde 1 p, fit 3 p M 4 [22. Fac
 equationem donans utrobique M 4, restat 3 p [26].
 Partire in 3, prouenit pars minor 8 $\frac{2}{3}$. Aufer ex
 22, restat pars maior 13 $\frac{1}{3}$. Sunt igitur ex nu-
 mero 22 due partes 8 $\frac{2}{3}$ & 13 $\frac{1}{3}$, quales oportuit
 inuenire.

Prob

Problema 20.

Quinque numeros inuenire, quorum primus sit 8, progredientes æqualiter, qui simul iuncti faciant 70.

Pone excessum progressionis esse 19. Cum igitur primus proponatur esse 8, secundus erit 8 P 19, tertius 8 P 29, quartus 8 P 39, quintus 8 P 49, & omnes simul 40 P 109 [70]. Fac æquationem subtrahendo 40 ex 70, restat 109 [30]. Partire in 10, prouenit 3. Qui est excessus progressionis. Cum igitur primus ponatur esse 8, secundus erit 11. Erunt ergo progredientes æqualiter quinque numeri, scilicet 8. 11. 14. 17. 20, qui simul iuncti faciunt 70. Quos oportuit inuenire.

Problema 21.

Numerum inuenire quo duplicato, & sublati 8 deinde residuo triplicato, deductisque 20, nihil remaneat.

Pone talem numerum esse 19. Duplica, fit 29. Aufer 8, restat 29 M 8. Triplica, fit 69 M 24. Aufer 20, hoc est, adde M 20, & habebis

69

69 [44]. Partire in 6, prouenit $7\frac{1}{6}$. Qui numerus est quem oportuit inuenire.

Ex hoc videre est ipsum contentum à principio fuisse nihil. Quoniam tota quadratura rectanguli continebatur in defectu M 44, quem æquatio in suum locum restituit.

Problema 22.

Quatuor numeros continuè proportionales inuenire, quorum tertius ad primum sit in ratione dupla sesquiquarta, & sit omnium summa 65.

Pone primum esse 19, erit igitur tertius $2\frac{1}{4}$ 9. Multiplica in 19, fit $2\frac{1}{4}$ 0. Huius tetragonici latus est $1\frac{1}{4}$ 9. Quod vicem tenet numeri secundi. Vt autem inuenias quartum, dispone Regulam. Si 19 fit $1\frac{1}{4}$ 9, quid $2\frac{1}{4}$ 9? Multiplica in $1\frac{1}{4}$ 9, fit $\frac{27}{4}$ 0. Partire in 19, prouenit $\frac{27}{4}$ 9. Adde simul 19, $2\frac{1}{4}$ 9, $1\frac{1}{4}$ 9, $\frac{27}{4}$ 9, habebis $8\frac{1}{4}$ 9 [65]. Partire 65 in $8\frac{1}{4}$, hoc est, 520 in 65, prouenit 8, qui primus est numerus. Erit ergo tertius 18, & secundus tetragonici latus 144, hoc est, 12. Quare & quartus 27. sunt igitur 8. 12. 18. 27, quatuor numeri continuè proportionales quos oportuit inuenire. Ex hoc itaque videmus

demus Regulam habere locum etiã in quadratura.

Problema 23.

Duos numeros inuenire, quorum sit differentia 3, ita vt minor ductus in maiorem, & producto additis 24, summa fiat æqualis quadrato maioris.

POne minorem esse 1 p. Maior igitur erit 1 p P 3. Duc in 1 p, fit 1 0 P 3 p. Adde 24, fit summa 1 0 P 3 p P 24. Item duc in se 1 p P 3, fit 1 0 P 6 p P 9 [1 0 P 3 p P 24. Fac æquationem, auferens utrobique 1 0, restat 6 p P 9 [3 p P 24. Item ex 6 p aufer 3 p, & 9 ex 24, habebis 3 p [15]. Partire in 3, prouenit 5, qui minor est numerus ex quæsitis. Quare maior erit 8. Quos oportuit inuenire.

Problema 24.

Duos numeros inuenire, qui simul iuncti faciant 12, & ipsorum quadrata differant in 24.

POne minorem esse 1 p. Maior igitur erit 12 M 1 p, & ipsius quadratum est 1 0 M 24 p P
l

144. Aufer quadratum minoris, scilicet 10, restat $M 24 \text{ } \& \text{ } P 144 [24]$. Fac æquationem, donans utrobique $M 24 \text{ } \& \text{ } \&$ subtrahens 24 ex 144, restat $24 \text{ } \& \text{ } [120]$. Partire in 24, prouenit 5, minor scilicet numerus, alter igitur erit 7. Quos oportuit inuenire.

Problema 25.

Numerum quadratum inuenire, quo diuiso in suum latus $M 4$, proueniat 6 plus, quam ipsum latus.

Pone talem numerum esse 10. Huius latus est 10. Partire 10 in 10 $M 4$, prouenit $\frac{10}{10} [10]$. $P 6$. Fac æquationem multiplicando contentum 10 $P 6$ in denominatorem fragmenti 10 $M 4$, fietque 10 $P 2 \text{ } \& \text{ } P 24 [10]$. Et tandẽ 20 $[24]$. Partire in 2, prouenit 12, quod est tetragonum latus quæsitæ numeri 144. Quem oportuit inuenire. *Æquationis istius formulam hic apposui.*

$$\begin{array}{r} 10 \text{ } P 6 \text{ } \& \text{ } M 24 \text{ } \& \text{ } M 24. \quad 10 \\ \frac{10 \text{ } P 6}{1} \times \frac{10}{10 \text{ } M 4} \end{array}$$

Hic autem est quod aduertat, id quod ex ultima partitione prouenit 12, quod est latus quadrati 144, ideo nõ respondere positioni, quæ fuit 10, quoniam ipsa, sicut alias semper fieri debuit 10, in hunc

mo

modū. Pone eius quod queritur quadrati latus esse 19, aufer 4, restat 19 M 4. Partire 10 in 19 M 4, & reliqua sicut prius. Quædā tamē ex regulis aliquando cōpendij, vel alia causa mutātur. Quod ipsum semper opus, aliqua sui parte turbata, monstrabit.

Problema 26.

Numerum inuenire, cuius quadratum sit æquale quatuor suis lateribus.

Pone talem numerum esse 19, ipsius quadratum est 10, & quatuor ipsius latera sunt 49. Habes igitur 10 [49. In his autem sic erit æquatio facienda, ut ab utraque quantitatum auferatur una dimensio. Restat igitur 19 [4]. Partire in 1, provenit 4, numerus quem oportuit inuenire.

Problema 27.

Numerum inuenire, cuius quadratum sit æquale duplo sui lateris.

Ex ipsa propositione satis intelligitur hīc haberi 10 [29. Aufer utrobique dimensionem vnā, restat 19 [2]. Partire in 1, provenit 2, numerus quem oportuit inuenire.

Problema 28.

Numerum inuenire, qui duplicatus & in se ductus producat duplum sui cubi.

1 2

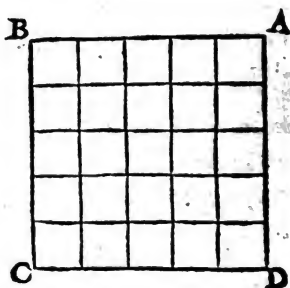
Pone talem numerum esse 19. Duplica fit 29. Duc in se, fit 40. [20]. Aufer utrinque dimensiones duas, & ex continente facito contentum. Restat 29 [4]. Partire in 2, provenit 2 numerus, quem oportuit inuenire.

Problema 29.

Numerum inuenire, qui ductus in se, & productio iunctis 4, faciat 29.

Pone talem numerum esse 19. Duc in se, fit 10. adde 4, fit 14. $P 4$ [29. Fac equationem auferens utrinque $P 4$, restat 10 [25]. Quere tetragonum latus in contento 25, quod est 5. Est itaque 5 numerus quem oportuit inuenire.

Hic enim intelligitur describi, non rectangulum altera parte longius, sicut in omni problemate precedenti, sed quadratum $BACD$, cuius est quadratura 25, prout ex decussatione videtur. Quae semper ex ductu unius lateris in se producitur.

Quo

Quoties igitur post æquationem factam habetur in continente quadratum, et in contento numerus, latus ipsius tetragonicum est quæsitus numerus, quem prima positio signat.

Problema 30.

Numerum inuenire, qui ductus in se faciat 30.

PONE talem numerum esse 19. Duc in se, fit 10 [30]. Cum autem numerus 30, non sit quadratus, & propterea tetragonicum latus non habeat, dicendum huiusmodi quæsitum, & similia in numeris nunquam fieri posse, nisi secundum veri propinquitatē. Velut in hoc loco dicere possis propinquum latus 30 esse $5\frac{1}{2}$, & adhuc propinquius $5\frac{11}{14}$. In Geometricis autem latera tetragonica omnium numerorum in lineis assignare propriissimum est.

Problema 31.

Numerum inuenire, qui ductus in se, & productum in 6, iunctisque 4, totum faciat 58.

Pone talem numerum esse 1 p. Duc in se, fit productum 1 $\diamond$. Duc in 6, fit 6 $\diamond$. Iunge 4, fit 6 $\diamond$ P 4 [58. Fac equationem, auferens utrobique P 4, restat 6 $\diamond$ [54. Partire 6 in 6. Item 54 in 6, provenit 1 $\&$ 9. Hic igitur habebis 1 $\diamond$ [9]. Huius tetragonici latus 3, est numerus quem oportuit inuenire.

Problema 32.

Numerum inuenire, qui ductus in sui quadrantem, & à producto monade sublata relinquat 99.

Pone talem numerum esse 1 p. Duc in $\frac{1}{4}$ p, fit productum $\frac{1}{4}$, $\diamond$, aufer 1, restat $\frac{1}{4}$ $\diamond$ M 1 [99. Fac equationem donans utrobique M 1, restat $\frac{1}{4}$ $\diamond$ [100. Multiplica $\frac{1}{4}$ $\diamond$ in 4. Item 100 in 4, $\&$ habebis 1 $\diamond$ [400]. Huius tetragonici latus 20, est numerus quem oportuit inuenire.

Ex hoc itaque ~~&~~ precedenti notabis exemplo, ipsum continens, partitione, vel multiplicatione equaliter utrobique facta, ad vnicum semper quadratum debere redigi.

Prob

Problema 33.

Duos numeros in ratione dupla sesquialtera reperire, ex quorum inter se ductu, et quinta parte maioris, in quartam minoris, & summæ productorum additis 8, totum faciat 50.

Pone numerum minorem esse 19, maior igitur erit $2\frac{1}{2}$ 9. Duc in 19, fit $2\frac{1}{2}$ 171. Item quintam partem $2\frac{1}{2}$ 9, quæ est $\frac{1}{2}$ 9, ducito in $\frac{1}{4}$ 9, fit $\frac{1}{2}$ 171, adde ad $2\frac{1}{2}$ 171, fit summa $2\frac{1}{2}$ 171, adde 8, fit totum $2\frac{1}{2}$ 179 [50. Fac equationem auferens utrobique P 8, restat $2\frac{1}{2}$ 171 [42. Partire $2\frac{1}{2}$ in se, provenit 1. Rursum 42 partire in $2\frac{1}{2}$, hoc est, 336 in 21, provenit 16. Habes igitur 171 [16]. Huius tetragonici latus 4 est minor ex quesitis numerus, maior igitur, cum sit duplus sesquialter ad 4, erit 10. Sunt itaque 4 et 10 duo numeri quos oportuit reperire.

Problema 34.

Duos numeros in ratione tripla reperire, quorum quadrata simul sint æqualia ei quod fit ex ductu vnius in alterum quater, sublati 8.

POne minorem esse 19, maior igitur erit 39, & eorum quadrata simul iuncta fiunt 100. Duc 19 in 39, fit 30, duc in 4, fit 120, aufer 8, restat 120 M8 [100. Fac equationem, ex 120, auferens 100 donans utrobique M8, restat 20 [8. Et equali partitione facta relinquitur 10 [4]. Huius tetragonum latus 2 est minor numerus, maior igitur erit 6. Sunt itaque 2 & 6 duo numeri, quos oportuit inuenire.

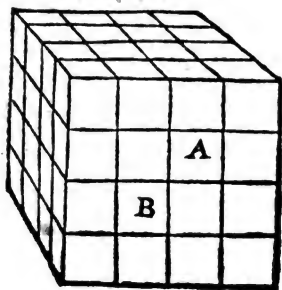
Problema 35.

Numerum inuenire, qui ductus in se, postea in productum, & detractis inde 7, residuum fiat 57.

POne talem numerum esse 19. Duc in se, fit 10, duc in 19, fit 100, aufer 7, restat 100 M7 [57. Fac equationem donans utrobique M7, & habes 10 [64]. Huius cubicum latus 4, est numerus quem oportuit inuenire.

Hic & in similibus intellige describi cubum, qualis est B A. Cuius cubicationem decussatio monstrat. Et latus ipsius est in continente, quod prima positio signat. Quare si non fuerit in contento numerus cubus, non est in numeris explicabile questum.

Probl

Problema 36.

Numerum inuenire, qui ductus in sui dimidium, & productum in quadrantem, iunctisque 2, totum faciat 218.

Pone talem numerum esse 18. Duc in $\frac{1}{2}$ 8, fit $\frac{1}{2}$ 0, duc in $\frac{1}{4}$ 8, fit $\frac{1}{8}$ 0, iūge 2, fit $\frac{1}{8}$ 0. P 2 [2 18. Et æquatiōe facta restat $\frac{1}{8}$ 0 [2 16. Redige ad vnum cubum, omnia multiplicans in 8, & habebis 1 0 [17 28]. Huius cubicum latus 12 est numerus quem oportuit inuenire.

Problema 37.

Duos numeros in ratione dupla reperi-
re, quorum alter ductus in alterum, &

maior in productum summam faciant 108.

Pone minorem esse 19, maior igitur erit 29. Duc in 19, fit 20, duc in 29, fit 4 [108]. Redige ad unum cubum, utrobique facta partitione in 4, & habebis 1 [27]. Huius cubicum latus 3 est minor numerus, maior igitur erit 6. Sunt itaque duo numeri 3 & 6, quos oportuit inuenire.

Problema 38.

Numerum inuenire, qui ductus in se, postea in productum, adiuncto q̄ sui quadruplo componat summam 117.

Pone talem numerum esse 19, duc in se, fit 10. Rursum ducito 10 in 19, fit 10, adde 49. Habes 10 P 49 [117]. Huiusmodi terminatio æquationem nullam recipit. Quare vix est ut in canonem veniat simplicem, qui duabus solum quantitibus diuersis concluditur. Cum tamen sensus problematis nil aliud velit quàm inueniri cubum, qui cum quadruplo sui lateris componat 117, non erit inuestigatio difficilis, hoc modo. Inquire latus maximi cubi in dato numero 117, & inuenies 9, cum defectu 36, quæ sunt quatuor latera quæsi cubi, quod est 81, adde 36, fit 117. Erit igitur 9
nume

numerus quem oportuit inuenire.

De tribus compositis canonibus.

V Iſo canone ſimplici, vt institutionem ordo ſequatur tres alios cōpoſitos iam locus erit inſpicere. Qui propterea compoſiti dicuntur, quòd in omnium continente poſt æquationem factā, ſemper remanent duæ quantitates diuerſæ, & vna ſolum in contento. Ex qua dignoſcuntur ipſi cano- nes inter ſe, nec plures tribus ab antiquis habentur. Quoniam in ipſis de tribus ſolummodo quantita- tibus agitur, quæ ſunt numerus, quadratum, linea. Nam cubum prorſus nō recipiunt. Et in primo qui- dem ſemper eſt contentum numerus, in ſecundo quadratum, in tertio linea. Quos fines ordo cano- num perpetuò ſeruat, in memoria diligenter ha- bendos, vt intelligatur quænam operationis forma ſequatur. Et quò facilius habeantur in promptu, di- ſticho ſequenti diſpoſui.

*Primus habet numerum, quadrato ſine ſecundus
Clauditur, extremum concludit linea nobis.*

*Scire autem debes omnia propemodum iam in
canone ſimplici tradita prius, in ſequentibus etiam
habere locum, in quibus verò differant, ſingulo-
rum*

rum exemplis figurationibúsque suis ostendam.

Primi canonis exemplum.

Numerum inuenire, cuius quadratum cum suis quatuor lateribus, & additione 7 faciat 52.

PONE talem numerum esse 18, ipsius quadratum est 10, adde quatuor ipsius latera, quæ sunt 48, fit 10 P 48, adde 7, fit 10 P 48 P 7, quæ omnia proponuntur facere 52, quod est contentum. Habes igitur 10 P 48 P 7 [52]. Fac æquationem, auferens utrinq; P 7, restat 10 P 48 [45]. Et talis terminatio fit semper in canone primo, scilicet in continente quadratum, cum numero lineæ, & in contẽto solum numerus. Cuiusmodi quantitates ad inuentionem quæsitæ tractantur hoc modo: Primum ex dimidio numeri linearum factum quadratum additur contenti numero, cuius summa tetragonum latus sumitur, & ex eo latere sublato linearum dimidio restabit quæsitum. Vt in proposito, quadra dimidium numeri linearũ, scilicet 2, fit 4, adde numero 45, fit 49. Huius tetragonum latus est 7, aufer dimidium numeri linearum, quod est 2, restat 5, numerus quem oportet.

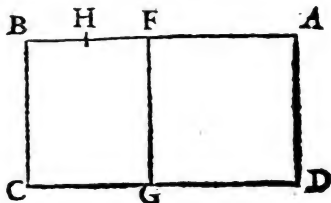
oportuit inuenire. Et similis operandi forma perpetuò seruat in canone primo. Si autem iuncto quadrato dimidiij linearum ad contenti numerum, sumi non possit ex ea summa tetragonum latus, ut quæ non sit quadratus numerus, tunc certò scias impossibile fieri per numeros quod proponebatur. Exempli gratia, mutetur ex proposito nostro, ut datus in fine numerus 52, fiat 53. Tunc æquatione facta, habebis $1 \diamond P 48 [46]$. Et addendo dimidiij linearum quadratum 4 ad 46, fit summa 50, quæ quoniam non habet tetragonum latus, dico nullum esse in rerum natura numerum qualis proponitur. In similibus autem Logistici nostri lineas irrationales respondere solent. Velut in hoc secundo proposito diceret, quæsitum numerum esse tetragonum latus 50 minus 2. Quo nihil absurdius fieri potest, ut ad propositum de numeris lineam respondeas, quæ nullo vnquam numero ad verum possit explicari. Et quod est omnino ridiculū, hi etiam partim imperitia proponēdi, partim ostentatione vana subtilitatis, prauoque studio rem obscurandi, quæstiones de mercaturis, numeratæque pecunia sic ferè semper instituunt, ut earum solutio cadat in radices, ut ipsi vocant surdas, atque ligatas, pronicas, allellas, atque relatas, radicūque radices, & quæ radican- tur ab illis, aliæque id genus quæ plurima. Quæ verè (ut cum Nasone dicā).

Nom

Nomina sunt ipso penè timenda sono. Sed iam ad figurationem, demonstrationemque propositi veniamus.

In primo canone post æquationem factam semper intelligitur deformari rectangulum, quale est

B A C D, diuisum in duas partes per lineam F G, quarum altera sit quadratum F D, altera verò rectangulum B G. Et totius

rectanguli B D quadratura semper est numerus in contento positus, qualis est hîc 45. Item particularis rectanguli latus B F semper habet eum qui est in continente numerum linearum, sicut est in hoc loco 4. Quadrati autem latus F A numerum quæsitum semper habebit, quem inuestigabis diuidendo per æqualia lineam B F in signo H. Erit igitur H F 2, & ipsius quadratum 4. Scimus autè ex propositione sexta Secundi Elementorum, rectangulum B D vnà cum quadrato lineæ H F, esse æquale quadrato lineæ H A. Sed rectangulum B D, vnà cum quadrato lineæ H F est 49, ipsa igitur H A est tetragonicum latus numeri 49, quod est 7, vnde si auferas numerum lineæ

H F

H F, qui est 2, restat 5 in linea *F A*. Qui numerus est quem oportuit inuenire. Quod erat demonstrandum. Est tamen quod aduertas in hoc canone primò, ipsum continens non esse purum, sicut in simplici visum est. Quoniam id quod semper habet cum linea quadratum, pars est ipsius contenti, hoc est quadraturæ rectanguli, quam propriè nil aliud quàm lineæ continent.

Satis igitur ex his, operis, & inuenti ratio constat in hac regula, cuius adhuc aliquot exempla subiungam.

Duos numeros in ratione tripla reperire, vt ex ductu alterius in alterum, & ad productum iuncto maiori, indèque sublati 4, residuum fiat 32.

Pone minorem esse 19, maior igitur erit 39. Duc in 19, fit 30, iunge 39, fit 30 P 39, aufer 4, restat 30 P 39 M 4 [32. Fac æquationem, donans utrobique M 4, restat 30 P 39 [36. Fac æquationem secundam, singula partiens in quadrati numerum 3, & habebis 10 P 19 [12]. Operare modo priori, hoc est quadra $\frac{1}{4}$, fit $\frac{1}{4}$, adde ad 12, fit summa 12 $\frac{1}{4}$, huius tetragonici latus est 3 $\frac{1}{4}$, aufer $\frac{1}{4}$, restat 3, numerus minor, quare maior est 9. Quos oportuit inuenire.

Num

Numerum inuenire, cuius quadrati dodrans, iuncto besse sui lateris, faciat 31.

Pone talem numerum esse 18. Huius quadrati dodrans fit $\frac{3}{4}$ 0, adde bessem lateris, fit $\frac{1}{4}$ 0 $P \frac{2}{3}$ 8 [31. Fac æquationem secundam, singula partiendo in quadrati particulam $\frac{1}{4}$, prouenit 1 0 $P \frac{2}{3}$ 8 [41 $\frac{1}{3}$]. Sequere canonis institutum quadrans $\frac{4}{9}$, fit $\frac{16}{81}$, adde ad 41 $\frac{1}{3}$, fit 41 $\frac{41}{81}$. Huius tetragonicum latus est $\frac{18}{9}$, hoc est, 6 $\frac{4}{9}$, aufer $\frac{4}{9}$, restat 6, numerus quem oportuit inuenire. Nam quadratum 6 est 36, & huius dodrans est 27. Ipsius autem 6 bes fit 4, adde ad 27, fit summa data 31. Quod erat probandum.

Ex istis itaque notabis, ea quæ super æquationibus prima, & secunda, in canone simplici dicta sunt antea, in hoc etiam, & sequentibus obseruari. Sed iam ad canonem secundum transeamus.

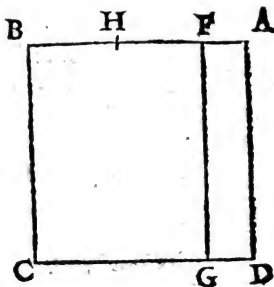
Secundi canonis exemplum.

Numerum inuenire, cuius quadratum octuplo sui lateris deducto, relinquat 20.

Pone talem numerum esse 18. Duc in se fit 1 0, aufer octuplum sui lateris, quod est 8 8, restat

$10 M8 p$. Habes igitur $20 [10 M8 p$. Fac æqua-
 tionem, donans utrobique $M8 p$, fit $20 P8 p [10]$.
 Et huiusmodi quantitates, æquatione facta, canon
 secundus semper habebit, hoc est quadratum in cõ-
 tento, & duas in continente reliquas. Quarum al-
 tera quæ numeri titulo censetur pars est ipsius con-
 tenti, sicut erat in priore quadratum. Super quibus
 ad inuentionem quæsiti, ita procedit opus. Primum
 ex dimidiato linearum numero factum quadratũ,
 additur continentis numero, cuius summæ tetrago-
 nicum latus dimidiato linearum numero coniun-
 ctum, summam facit, eum quem quæris numerum.
 Sicut in proposito, quadra semissem numeri linea-
 rum, qui est 4, fit 16, adde numero 20, fit 36, hu-
 ius tetragonum latus est 6, adde dimidium nu-
 meri linearum, scilicet 4, fit summa 10, numerus
 quem oportuit inuenire. Patet igitur inuestigatio-
 nis huius differentiam, à præcedenti, in hoc solum
 esse, quòd hic linearum dimidium tetragonico la-
 teri iungitur, unde prius iubebatur auferri. Fit
 etiam in hoc canone demonstratio, sicut in primo,
 paucis mutatis. Post æquationem factam, semper
 est intelligendum deformari quadratum, veluti est
 $BACD$, diuisum per lineam FG in duo rectan-
 gula BG , & FD , quorum alterum semper ha-
 bet quadraturam numeri in continẽte relicti, qua-
 lis est hic 20 in rectangulo FD , in parte autem

lateralis quadrati, sicut est $B F$, numerus linearum semper habetur, et totum quadrati lateris $B A$ numerum quæsitum in se continet. Quem inuestigabis diuidendo lineam $B F$ per equalia in si-

gno H . Erit igitur $H F 4$, & ipsius quadratum 16. Scimus autem ex propositione sexta secundi, rectangulum $F D$, una cum quadrato lineæ $H F$, esse æquale quadrato lineæ $H A$. Sed rectangulum $F D$, una cum quadrato lineæ $H F$, est 36, ipsa igitur linea $H A$, est tetragonicum latus numeri 36, quod est 6, cui si iungas numerum lineæ $H B$, qui est 4, fit totius lateris $B A$ numerus 10, quem oportuit inuenire. Quod erat demonstrandum. Si autem quadratum dimidijs linearum iunctum continentis numero, summam constituat, unde non possit haberi tetragonicum latus, indicium erit, impossibile quætionem in numeris absolui. Est autem primi, & secundi canonum inter se magna vicinitas, quod exemplo sequenti patebit.

Duos numeros inuenire, quorū sit differen-

ferentia 3, & ex ductu alterius in alterum fiat 28.

Pone maiorem esse 19, minor igitur erit 19 M 3. Duc in 19, fit 10 M 39 [28]. Fac equationem donans utrobique M 39, fit 10 [28 P 39]. Quoties autem una solum quantitas relinquitur in continente, ex ipso fieri debet contentum, ut constituto sine canon terminetur. Hic igitur habebis 28 P 39 [10]. Qui terminus est canonis secundi. Sumpto igitur dimidio 3, quod est $1\frac{1}{2}$, multiplica in se, fit $2\frac{1}{4}$, adde numero 28, fit $30\frac{1}{4}$. Huius tetragonici latus est $5\frac{1}{2}$, adde $1\frac{1}{2}$, fit 7 numerus maior. Igitur minor ex data differentia 3, noscitur esse 4. Sunt itaque duo numeri 7 & 4, quos oportuit inuenire.

Si autem positio fiat hic super numero minori, terminabit sese calculus aliter, utpote ponendo minorem esse 19, maior erit 19 P 3. Duc in 19, fit 10 P 39 [28]. Et ita ratio cadit in canonem primum. Cuius est operandi modus similis priori, nisi quod ex tetragonico latere $5\frac{1}{2}$, auferri debet $1\frac{1}{2}$, & restabit 4 numerus minor, cui iuncta differentia 3, fiet numerus alter 7. Quos oportuit inuenire. Dispositio etiam Regule in canonibus habet locum, velut si proponatur hoc modo.

Numerum inuenire, cui addendo 8, & ex ea summa detractiōe facta, quæ sit proportionalis additamēto, residuū fiat 63.

Pone talem numerum esse 19, adde 8, fit summa 19 P 8. Et quoniā fieri proponitur detractio ad rationē additamēti, vt eā inuenias. Dispone Regulā dicēdo. Si 19 fit 19 M 8, quod 19 P 8: Operare multiplicādo 19 M 8 in 19 P 8, fit 10 M 64. Partire in 19, prouenit fragmentū $\frac{10 M 64}{19}$ [63. Frāge 63 subscripta monade, sic $\frac{63}{1}$. Et more fragmētorum multiplicando $\frac{63}{1}$ in $\frac{10 M 64}{19}$, fit 10 M 64 [639. Fac æquationem, donans utrobique M 64, faciensque ex continente contentum, habebis 639 P 64 [10] qui terminus est canonis secundi. Quadrabis igitur dimidium 63, quod est 31 $\frac{1}{2}$, fit 992 $\frac{1}{4}$. Adde 64, fit 1056 $\frac{1}{4}$. Huius tetragonici latus est 32 $\frac{1}{2}$, adde 31 $\frac{1}{2}$, fit 64 numerus quem oportuit inuenire. Nam si ad 64 addideris 8, quæ est pars octaua 74, fit summa 72, cuius pars octaua est 9, qua sublata restat 63, numerus datus in proposito. Quod erat probandum. Supereſt vt canonem tertium persequamur.

Tertii canonis exemplum.

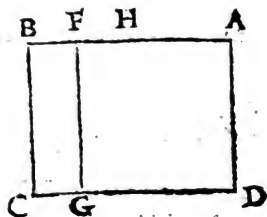
Numerum inuenire, qui ductus in 8, &
ex

ex producto sublatis 12, residuum quadrato suo faciat æquale.

POne talem numerum esse 19. Duc in se, fit 10. Rursum ducito 19 in 8, fit 89, aufer 12, restat 89 M12. Habes igitur 10 [89 M12. Fac equationem, donâs utrobique M12, fit 10 P12 [89]. Et huiusmodi contentum numeri linearum canon tertius semper habebit, & duas in continente reliquas. Hic autem quamvis aliquantulum improprie, dicitur linea contentum, quia finis est canonis, quo dignoscitur ab aliis. Ex istis operatio disponitur in hunc modum. Imprimis ex dimidiato linearum numero fit quadratum, unde continentis numerus subtrahi debet, eiusque residui tetragonici latus iunctum dimidiato linearum numero, summam constituit, eum qui queritur numerum. Sicut in proposito, quadra linearum dimidium 4, fit 16, aufer numerum 12, restat 4, cuius tetragonici latus est 2. Adde linearum dimidio 4, fit 6, numerus quem oportuit inuenire. Huius tertij canonis figuratio similis est ei, quæ facta est in canone primo, non tamen est eadem in utroque demonstratio. Hic autem post equationem factam, intellige describi rectangulum, quale est B A C D, diuisum in duas partes, secundum lineam F G, quarum altera sit quadratum F D, altera verò rectan-

gulum BG , cuius quadratura numerum continentis semper obtinet, qualis est hic 12.

Latus autem BA numerum habet linearum, sicut est in hoc loco 8.

His ergo cognitis quæti

tas lateris FA , quæ numerum quæsitum semper habebit, inuestigatur hoc modo. Diuidatur linea BA per æqualia in puncto H . Est igitur linea HA 4, & ipsius quadratum 16. Et quoniam linea BA diuiditur per æqualia in puncto H , & per inæqualia in puncto F . Scimus ex quinta secundi Elementorum, rectangulum BG , unâ cum quadrato lineæ FH esse æquale quadrato lineæ HA , quod est 16, unde sublati 12, restat 4 pro quadrato lineæ FH . Ipsa igitur FH est 2, quod iunctum ad 4 facit 6 numerum lineæ FA , quem quærimus inuenire. Quod erat demonstrandum. Unde etiam operationis ratio constat. Si autem ipsum 2 auferatur ex 4, restat 2, qui numerus est latus BF in rectangulo BG , cuius quadratura cum sit 12, si partiatur in 2, prouenit sicut priori modo 6, numerus quæsitus. Et ita tetragonicum latus residui, vel additione, vel subtractione quæsitum nobis numerum ostendit, expeditius tamen addendo.

Hoc

Hoc autem ultimum de subtractione, cum Lucas in canonibus antiquis. quos citat, inuenisset, non intelligens, suam demonstrationem multis persequutus, legitime concludere nunquam potuit. Vult enim, & sepius inculcat, ad inuentionem quesiti, opus esse aliquando adiectione dimidij linearum, & aliquando detractioe. Et propterea (inquit) non potuit, nec vnquam poterit super hac re dari regula certa, sicut in aliis. Hunc errorem, ex demonstratione quam feci, tam apertum, omnes quos viderim sequuntur, sed precipue Stephanus, etiam in deterius. Asserit enim quaestiones, quarum calculus in hunc canonem incidit, quem quartum ipse facit, maxima ex parte duplici constare responso, idque probare conatur exemplo. Quod iam quale sit, inspiciamus. Esto propositum (inquit) inuenire numerum, qui ductus in 5, sit equalis suo quadrato, iunctis 4. Pone talem numerum esse 19. Duc in 5, fit 95. Rursum ducito 19 in se, fit 10, iunge 4, fit 104 [95]. Accipe dimidium 5, quod est $2\frac{1}{2}$, duc in se, fit $6\frac{1}{4}$, aufer 4, restat $2\frac{1}{4}$: Huius tetragonum latus est $1\frac{1}{2}$, adde $2\frac{1}{2}$, fit 4, numerus quem oportuit inuenire. Si autem ipsum tetragonum latus $1\frac{1}{2}$ auferatur ex $2\frac{1}{4}$ restat monas, quam etiam vult Stephanus esse numerum qualis proponitur. Nam quadratum monadis est ipsa monas, quod iunctum ad 4 facit 5. Et

ita videtur Stephanus dicti sui causam satis probasse. Quod minimè verum est. Licet enim in actu logistico monas numeri rationem obtineat, nequaquam tamen est numerus, sicut ex definitione sua constat aperte. Dicendum itaque nullum esse numerum, qualis modò proponitur, præter 4, cuius inuentio constat adiectione dimidiati linearum numeri $2 \frac{1}{2}$ ad $1 \frac{1}{2}$. Quòd autem detractiōe reperiatur monas, indicio est, eam esse latus rectanguli, cuius quadratura numerum continentis (sicut dixi) semper obtinet, qui est in hoc loco 4. Quare partiendo 4 in 1, provenit sicut priori modo 4, numerus quæsitus. Talis etiam opinio Stephani nunquam habet locum, præterquam in monade. Cardanus insuper in opere quod inscripsit perfectum, super huiusmodi adiectione, vel detractiōe, ex aliorum ferè sententia loquitur, ita tamen ineptè, & implicite, ut difficulter intelligas quid sibi velit. Est enim in verbis, & sensibus barbaries homini peculiaris. Ex his igitur patet quemadmodum Lucas, Stephanus, & alij, fines canonis huius diversè, malè que perceperunt. Quod ut plenius intelligatur, aliquot adhuc exempla subiiciam.

Numerum 17 ita bipartiri, ut portio maior in semissem ducta minoris producat 36.

Pone

Pone unam portionem esse 1 p, altera igitur erit 17 M 1 p, quæ ducenda est in $\frac{1}{4}$ p. Sed quò magis expeditè ratio procedat, ducito 17 M 1 p in 1 p, fit 17 p M 1 0. Et quia duplicasti continens, duplica etiam contentum 36, & habebis 17 p M 1 0 [72. Fac æquationem, donans utroque M 1 0, fit 72 P 1 0 [17 p]. Sequere præscriptũ canonis, multiplicando in se 8 $\frac{1}{4}$, fit 72 $\frac{1}{4}$, aufer 72, restat $\frac{1}{4}$, cuius tetragonicum latus est $\frac{1}{2}$, quod si addatur ad 8 $\frac{1}{4}$, fit 9, portio maior. Si autem $\frac{1}{4}$ auferatur ex 8 $\frac{1}{4}$, relinquetur 8, portio minor. Sunt igitur ex 17 due partes 9 & 8, quas oportuit inuenire.

Numerum inuenire, cuius quadrati decuplum, iunctis 50, decuplo sui geminato, fiat æquale.

Pone talem numerum esse 1 p. Huius quadrati duplum, iunctis 50, fit 2 0 P 50, & decuplum 1 p geminatum, fit 2 0 p. Habes igitur 2 0 P 50 [20 p. Fac æquationem secundam, minuens singula dimidio, restat 1 0 P 25 [10 p]. Procede via canonis, quadrans dimidium 10, fit 25, aufer numerum 25, restat 0, cuius tetragonicum latus est 0, quod si vel addas ad 5, siue subtraxeris inde, tantũdem efficies, quia semper relinquitur 5,

m 5

numerus quem oportuit inuenire. Si autem quadratum dimidiati numeri linearum non fuerit maius, aut equale continentis numero, signum est, impossibile fieri quod queritur.

Ita se habet trium canonum compositorum ab antiquis institutio tradita nobis, cuius tamen auctorem, qui Luca sit antiquior, nullum adhuc vidi nec extare puto. Operationes autem singulorum proprias, quò facilius memoria teneantur, subiectis versibus explicui.

Trium canonum versus.

*Lex erit in primo, numerum quem linea fecit
Dimidio quadrata sui, numero cōiungere: post hæc
Summa latus præbet numerum qui queritur: inde
Dimidio dempto numeri, quem linea signat.*

*Ex hac lege canon voluit mutare secundus,
Vt lateri iungas numerum quem primus ademit.*

*Tertius ex numero quem dimidiata reliquit
Linea multiplicans, numerum deducere querit.
Post hoc & à reliquo lateris quod sumitur infert
Linea dimidio, si tollas feceris idem.
Quod quamuis summus Lucas non vidit in arte.*

An

An in quadratura canones
compositi plures tribus
commodè fieri
possint.

Disputans Lucas de compositis canonibus
asserit, non plures tribus fieri posse. Cui sen-
tentie Cardanus in opere, quod paulò suprà memo-
raui, non verbis solum, sed re ipsa valde repugnat.
Totum enim librum prodigiosa canonum multitudi-
ne constipauit, capitulorum nomine vocans, atque
distinguens, in primitiua, deriuatiua, imperfecta,
particularia, maiora, singularia, & multis modis
aliter, atque nominibus, velut in frustula secans
congerit in acervos. Hoc autem quale sit, nec præ-
ter rem, nec erit inspicere vanum. Opinionem suam
Lucas ea ratione fundabat, quòd videret compo-
sitionem canonum circa tres solum quantitates ver-
sari, quæ sunt numerus, linea, superficies, & in vna
trium singulos finire, vnde differunt inter se et ope-
ris formam diuersè capiunt. Propterea non posse
fieri, vt quantitatum suarum triadem excedant.
Intelligebat etiam regulas huiusmodi, non tam ad
communis vsus necessitatem, quàm ad meditatio-
nem subtilitatis inuentas. Quæ cum circa discipli-
nas

nas pateat in immensum, nisi certis legibus intra modum exerceatur, magis est onerosa quàm utilis, ne tam excitat, quàm obruit ingenium. Propter hoc igitur Euclides Geometriæ parens, linearum quæ dicuntur irrationales videns infinitatem, quam vltima decimi propositione monstrauit, materiem totam intra species linearum tredecim conclusit, quas ad vsum Geometricum sufficere, nemo vnquam sanæ mentis (vt puto) dubitauit. Cardanus autem in suis sese capitulis vltra terminos Euclidis efferens, per quantitates trium, & quatuor, plurimūve nominum, multis etiam adiectionibus, & detractationibus intricatas, quæ situm magis implicat quàm soluit. An verò semper intra verum consistat, nihil impresentiarum attingo. Huc accedit quòd particularia plurimū sectatur, quorum est infinita multitudo, et exaggeratio ridicula, nulliusque momenti. Cum autem demonstrationes ad multa satis afferre labore, nullam tamen adhuc legitime procedere, vel concludere vidi. Dicamus itaque tres istos canones super quantitatibus totidem compositos, vnà cum simplici, ad vsum logicum, & exercitationem solertiæ, satis abundeque sufficere. Nouos autem, quales fecit Cardanus, & alij, quos citat, hoc est vanos, imperfectos, implicitos, particulares, nō dico multos, sed infinitos posse constitui. Et quò quisquis magis erit corrupto iudicio,

cio, & artis methodon minus intelligens, hoc illi proclivius fiet, ad istum modum abuti literis, atq; barbariem inferre disciplinis.

Quomodo autem canones ad irrationaliū quadraturam accommodentur, cū non sit huius instituti, in alio quod adhuc cuditur opere, si Deus vitam, & uicium dederit, ostendam.

De regula quantitatis.

Superest aliud ratiocinandi genus, vulgò dictum Regula quantitatis, quadantenus simile quadraturæ, una tamen positione non absoluitur, sed duabus, aut tribus, pluribúsve, minimum autem duabus. In huius prosecutione formam à Luca, & Stephano, aliisque cōmuniter positam ipse non sequar, cū sit omnium molestissima, captiuaq; difficilis. Sit ergo propositum.

Duos numeros inuenire, quorum primus cum semisse secundi faciat triginta: Secundus cum primī triente viginti.

Pone primum esse 1 A, & secundum 1 B. Habes igitur 1 A, $\frac{1}{2}$ B [30. Item 1 B, $\frac{1}{3}$ A [20. Et equationem secundam faciendo habebis 2 A, 1 B [60. Item 3 B, 1 A [60. Multiplica
2 A

2 A , 1 B [60 singulatim in 3, fit 6 A , 3 B ,
 [180. Ex his detrahe 1 A , 3 B [60, restat 5 A
 [120]. Partire in 5, prouenit 24, qui primus
 est numerus ex quaesitis. Ex numero 30 aufer 24,
 residuum fit 6, quod est dimidium secundi, quare
 ipse est 12. Sunt igitur duo numeri 24, & 12,
 quos oportuit inuenire.

Tres numeros inuenire, quorum pri-
 mus cum triente reliquorum faciat 14. Se-
 cundus cum aliorum quadrante 8. Tertius
 item cum parte quinta reliquorum 8.

POne primum esse 1 A , secundum 1 B , tertium
 1 C . Erit igitur 1 A , $\frac{1}{3}$ B , $\frac{1}{3}$ C [14. Item
 1 B , $\frac{1}{4}$ A , $\frac{1}{4}$ C [8. Et etiam 1 C , $\frac{1}{5}$ A , $\frac{1}{5}$
 B [8. Ex his autem equationem secundam fa-
 ciendo, habebis pri-
 mam, secundam, et ter-
 tiam, quales hic ap-
 posui. Ex tribus istis
 equationibus aliae, vel
 multiplicando, vel inuicem addendo sunt facien-
 dae, quousque per detractionem minorum ex maio-
 ribus relinquatur sola quantitas vnius notae, quod
 fiet hoc modo. Multiplica equationem secundam
 in 3, fit 3 A , 12 B , 3 C [96. Aufer primam, re-
 stat

stat 11 B, 2 C [54.

Rursum multiplica
equationem tertiam

in 3, fit 3 A, 3 B, 15

C [120. Detrahe

primam, restat 2 B,

14 C [78. Multi-

plica in 11, fit 22 B,

154 C [858. Item

multiplica 11 B, 2 C

[54, in 2, fit 22 B,

4 C [108. Aufer ex

22 B, 154 C [858,

restat 150 C [750].

$$3 A, 12 B, 3 C [96$$

$$3 A, 1 B, 1 C [42$$

$$11 B, 2 C [54$$

$$3 A, 3 B, 15 C [120$$

$$3 A, 1 B, 1 C [42$$

$$2 B, 14 C [78$$

$$22 B, 154 C [858$$

$$22 B, 4 C [108$$

$$150 C [750]$$

Partire in 150, prouenit 5, qui est tertius numerus C. Cum iam inueneris 1 C valere 5, ex equatione, quae est 2 B, 14 C [78, aufer 14 C, hoc est 70, fit residuum 8, quod valet 2 B, est igitur 4 secundus numerus B. Vt autem habeas primum ab equationis tertiae numero 40, detrahe 5 C, & 1 B, hoc est, 29 fit residuum 11, qui primus est numerus A. sunt itaque tres numeri 11. 4. 5, quos oportuit inuenire.

A liter etiam, pauca mutando, & expeditius propositum habebis. Diuide 2 B, 14 C [78, per aequalia, fiet 1 B, 7 C [39]. Partire 39 in 7, prouenit 5, cum residuo 4, qui sunt duo numeri, tertius

C, &

C, & secundus B. Et ita cum in equatione postrema, ex duobus numeris antecedentibus, alter fuerit monas, residuum, & proueniens erunt duo ex quæsitis numeris. Quod tamen aliquando fallit, sed rarissimè. Multis præterea modis super factus equationibus ratio procedet, quorum erit utilior studiosis inuestigatio propria, quàm aliena traditio.

Data summa qualibet, tres numeros inuenire, quorum primus cum semisse, secundus cum triente, tertius cum quadrante reliquorum eam summam singuli constituent.

Esto data summa 17. Pone primum ex numeris quæsitis esse 1 A, secundum 1 B, tertium 1 C. Erit igitur 1 A, $\frac{1}{2}$ B, $\frac{1}{3}$ C [17. Item 1 B, $\frac{1}{3}$ A, $\frac{1}{3}$ C [17. Et etiam 1 C $\frac{1}{4}$ A, $\frac{1}{4}$ B [17. Et per equationem secundam, habebis, sicut 2 A. 1 B. 1 C [34 hic ordine collocaui, tres 1 A. 3 B. 1 C [51 equationes, quas ita tractabis. Multiplica tertiam in 2, fit 2 A, 2 B, 8 C [136. Subducito primam, remanet 1 B, 7 C [102] partire in 7, prouenit : 3 cum residuo 11, qui sunt duo numeri, tertius C, & secundus B. Vt habeas primum, ab equationis tertiæ numero 68, detrahe 4 C, 1 B, id est,

63,

63, relinquitur 5, qui primus est numerus A. Habes itaque tres numeros 5. 11. 13, quales oportuit inuenire.

Si autem volueris ad postremam equationem calculum perducere, in qua sit vnus solum nota numerus. Multiplica equationem secundam in 2, fit 2 A, 6 B, 2 C [102. Detrahe primam, restat 5 B, 1 C [68. Multiplica 1 B, 7 C [102, in 5, fit 5 B, 35 C [510, aufer 5 B, 1 C [68, fit residuum 34 C [442]. Partire in 34, prouenit 13, qui tertius est numerus C. Reliquos inuenies more iam dicto. His compertis, si summam mutare libeat, utpote in 85, per Regulam ita facies. Si 17 fit 85, quid 5? quid 11? & quid 13? Operare, & inuenies tres numeros, scilicet 25. 55. 65, propositi qualitate prioribus similes.

Quatuor numeros inuenire, quorum primus cum semisse reliquorum faciat 17. Secundus cum aliorum triente 12. Tertius cum aliorum quadrante 13. Quartus item cum aliorum sextante faciat 13.

Pone primum esse 1 A, secundum 1 B, tertium 1 C, quartum 1 D. Erit igitur 1 A, $\frac{1}{2}$ B, $\frac{1}{2}$ C, $\frac{1}{2}$ D [17. Item 1 B, $\frac{1}{3}$ A, $\frac{1}{3}$ C, $\frac{1}{3}$ D [12. Item 1 C, $\frac{1}{4}$ A, $\frac{1}{4}$ B, $\frac{1}{4}$ D [13. Et etiam

$1 D, \frac{1}{2} A, \frac{1}{2} B, \frac{1}{2} C$ [13. Et æquationem secundā faciēdo, erūt
 quatuor, quas hīc ordinatim posui. Multipli-
 ca æquationem secundā in 2, fit $2 A, 6 B, 2 C, 2 D$ [72, aufer
 primā, restat $5 B, 1 C, 1 D$ [38. Rursum
 multiplica æquationem quartā in 2, fit
 $2 A, 2 B, 2 C, 12 D$ [156. Aufer primā,
 restat $1 B, 1 C, 11 D$ [122. Multiplica in
 5, fit $5 B, 5 C, 55 D$, [610. Aufer $5 B, 1 C, 1 D$ [38, rema-
 net $4 C, 54 D$ [572]. Partire in 54, ita ta-
 men ut partitor sub numero partitionis semel tan-
 tum disponatur, prouenit 10, qui quartus est nume-
 rus D. Item residuum partitionis, quod est 32, par-
 tire in numerum C, qui est 4, prouenit 8, qui tertius
 est numerus C. Ut autem habeas secundū, ex æqua-
 tionis, quæ est $5 B, 1 C, 1 D$, numero 38, aufer $1 C, 1 D$, hoc est 18, fit residuum 20, quod ualet $5 B$,
 quare

$$\begin{array}{r}
 2 A. 1 B. 1 C. 1 D [34 \\
 1 A. 3 B. 1 C. 1 D [36 \\
 1 A. 1 B. 4 C. 1 D [52 \\
 1 A. 1 B. 1 C. 6 D [78 \\
 \\
 2 A, 6 B, 2 C, 2 D [72 \\
 2 A. 1 B. 1 C. 1 D [34 \\
 \hline
 5 B. 1 C. 1 D [38 \\
 \\
 2 A. 2 B. 2 C. 12 D [156 \\
 2 A. 1 B. 1 C. 1 D [34 \\
 \hline
 1 B. 1 C. 11 D [122 \\
 \\
 5 B. 5 C. 55 D [610 \\
 5 B. 1 C. 1 D [38 \\
 \hline
 4 C. 54 D [572]
 \end{array}$$

quare 1 B valet 4, qui secundus est numerus B. Primus habebitur, si ex æquationis secundæ numero 36 abstuleris id quod iam inuenisti valere 3 B, 1 C, 1 D, hoc est 30, fit residuū 6, qui primus est numerus A. Sunt igitur quatuor numeri 6. 4. 8. 10. quales oportuit inuenire.

Aliter etiam, & breuius operatio fiet. Quære differentiam æquationis primæ ad quartam, et inuenies 1 A, 5 D, 44. Ergo 5 D valent 1 A, P 44. In æquatione secunda aufer 1 A, & adde 5 D, et 44, fit 3 B, 1 C, 6 D [80. Partire 80 in 6, ita tamen, vt partitor 6 semel tantū collocetur sub 80, prouenit 10, qui quartus est numerus D, et ex partitione residuum 20, valet 3 B, 1 C. Item ab æquationis secundæ numero 36, aufer 3 B, 1 C, 1 D, hoc est 30, restat 6, qui primus est numerus A. Rursum ab æquationis primæ numero 34, aufer 2 A, 1 D, hoc est 22, fit residuum 12, quod valet 1 B, 1 C. Sed iam inuenisti 3 B, 1 C valere 20, aufer 1 B, 1 C, id est 12, residuum 8 valet 2 B, quare 1 B valet 4, qui secundus est numerus. Iterū ex numero 12, qui est 1 B, 1 C, aufer 1 B, quod est 4, restat 1 C, qui est tertius numerus 8. Ex his itaque, sicut ex precedentibus, habes quatuor numeros quæsitos 6. 4. 8. 10.

Alia etiam via ratio procedet, in hunc modum. In æquatione tertia pone 5 D, P 44, et deme 1 A,

fit 1 B, 4 C, 6 D [96. Partire in 6, more iam dicto, prouenit 10, quartus numerus D, cum residuo 36, quod est 1 B, 4 C. Ab equationis tertiæ numero 52, aufer 1 B, 4 C, 1 D, quæ iam inuenisti valere 46, restat 6, qui primus est numerus A. Rursum ab equationis primæ numero 34, detrahe 2 A, 1 D, hoc est 22, fit residuum 12, quod valet 1 B, 1 C. Inuentum est autem 1 B, 4 C valere 36, sublatis igitur 1 B, 1 C, quæ sunt 12, ex 36, remanet 24, quæ sunt 3 C. Ergo 1 C valet 8, qui tertius est numerus C. Demito 8 ex 12, restat 4, qui secundus est numerus B. Habes igitur hoc modo, sicut antea, quatuor qui quærentur numeros, 6. 4. 8. 10.

Si cui modus iste calculi videatur obscurior in hac regula, cuius est etiam rarior vsus, certò sciat alium cõmuniter vsurpatum longè plus afferre molestiæ, multòq; difficilius capi. Innata enim rebus ipsis obscuritas arte quidem leuari potest, tolli autem nullo modo.

Lib

LIBER QVARTVS.

LIBRIS superioribus iactis veluti fundamentis, pars operis nunc supereſt ſanè pulcherrima, ipſaque ſubrilitatis exercitatione fructuoſa. Vbi logiſtica quæſtiones, non ſolis numeris proponuntur, Arithmeticoꝝ inſtar problematum, ſed rebus variis applicatur, quæ vel ad vſum vitæ, vel ad meditationem ingenij, aut ad vtraque ſimul pertineant. Nam et regularũ vſus, cum earum ſedes, vel rei natura, vel arte propoſiti ſunt in occulto, non aliter melius, aut vtilius doceri poteſt, quàm ipſa veſtigatiõis varietate multiplici. Magna etiam traditionum particularium copia, vnà cum ipſis ſeſe quæſitis aperit. Ad hæc autem non via Logiſticoꝝ trita communiter incedam, qui multitudine quæſtionum libros exagerant, eandem ſæpius ſpeciem, aliis, atque aliis, mercaturis tanquam diuerſum applicantes. Vt etiam

fraudes mercimoniorum, & imposturas, usurarumque modos diligenter instituât. Quem ab usum ipse non sequar, sed inuentionum, species necessarias, & in quibus aliquid industriæ subtilioris, artificiique consistit quæstionibus diuersis, magis quàm multis ostendam. Neque enim mercatores, sed Logisten instituo. Qui posteaquàm in his fuerit exercitatus, quoquo se vertat, artem explicabit facillimè. Quantumlibet igitur quisquis studio naturæque valebit, materiam hîc inueniet, in qua, & nervos ingenij dignè contendat, & industriam solerter oblectet.

Quæstio I.

Quingenti milites stipendio semestri Aureos nouem millia capiunt. Quæro secundùm eam rationem, milites ducenti, quadrimestri spatio, quot Aureis stipendiari debeant?

Q Vere primùm stipendium quingentorum militum in vno mense, disponendo Regulâ. Si menses 6, dant aureos 9000, quid mensis 1? Operare, & habebis Aureos 1500. Dic iterum, Si milites 500 vno mense capiunt Aureos 1500, quid milites 200? Inuenies operando, Aureos 600.

Quos

Quos multiplicans in menses 4, facies Aur. duo millia quadringentos, stipendium quadrimestre militum 200. Quod erat quaesitum.

Aliter. Multiplica militum numeros separatim, in suos cuiusque menses, hoc est 500, in 6. Et 200 in 4, habebisque 3000, & 800. Fingens itaque numeros istos esse milites, dispone Regulam. Si milites 3000 capiunt Aureos 9000, quid milites 800? Operare, & inuenies 2400, sicut in numeratione priori.

Quaestio 2.

Dum frumenti modius emitur Nummis quatuor et viginti, pistor eos panes, qui venduntur Assē singuli, facit vnciarum pondere quindecim. Aduenit autem annonae caritas, sic ut staret modius Nummis duobus et triginta. Quaero, ad quot vncias minui debet panis qui venditur Assē?

EX institutione ac lege pistorica quantum crescit annona pretio, tantum decrescunt ad incrementi rationem pondere panes, quorum idem manet pretium. Ad hoc itaque disponi Regula solet, ut fiat sicut antecedens ad antecedens, ita & consequens ad consequens. Hoc est, sicut pretium

maius ad pretium minus, ita & uncie plures ad
 uncias pauciores. Dicunt igitur: Si pretium 32 sit
 24, quid uncie 15? Inveniuntur operando uncie
 undecim cum quadrante. Ad quos minuitur panis
 qui venditur Assse. Et sic formulam istam calculi
 scriptorum vulgus prosequitur. Sed parum quidem
 legitime. In hoc enim decipiuntur, quod operas &
 impensas panificij ad exactam rationem non intel-
 ligunt esse necessarias. Quae tametsi varie secun-
 dum loca taxentur, semel tamen constitutæ vicis-
 citudinem annonae quamlibet eodem valore subse-
 qui debent. Velut in proposito, ut solvatur recte
 quæsitum, ponamus operas cum impensa panificis
 in frumenti modium municipali lege taxari ad
 Nummos octo. Igitur ad utrunque preciorum 32
 et 24 adiici debet numerus 8, fientque pretia 40
 & 32. Quare dispositio Regulae vera sic crit. Si
 pretium 40 sit 32, quid uncie 15? Operare & ha-
 bebis uncias duodecim, ad quas minui debet panis
 qui venditur Assse. Videmus itaque computatio-
 nem istam in singulis panibus uncie dodrante su-
 perare priorem. Et talis excessus in maiori diffe-
 rentia pretiorum annonae incremento semper maio-
 re pistorum commodo, procedit. Cauendus igitur
 est error, non solum quia turpis, sed & quia repu-
 blicae damnosus. Si verò conuersim quæstio fiat, po-
 nendo modium ex Nummis 32 decreuisse ad 24,

&

¶ scire velis vnciæ duodecim ad quem numerum crescant. Additione facta sicut prius Nummorum. 8 ad pretia frumenti, ita ratiocinandum. Si 32 decreuit ex 40, vnde 12. Operare et inuenies vncias quindecim. Quod erat ex conuersione quæsitum. Hac etiam via datis ponderibus, dabuntur & pretia legitime.

Quæstio 3.

Tres simul adolescentes viam progressi, de viatico suo conferunt in prandium communiter. Primus quidem panes quatuor, et cariotas viginti. Secundus panem vnum, cū vino, quod emerat Denariis duobus et triginta. Tertius cariotas octo, et panes septē. Cū iam discubitum esset cœptusque apponi cibus, superueniens Quartus, collationē suam caseum Lunensem adiecit. Ex acto prædio, subductaque ratione, compertum est, æqualiter omnes symbola dedisse. Quæro, quanti fuit panis, caseus, et cariota separatim,

Ratiocinium ita facies. Quoniam proponitur à singulis esse collatum æqualiter, sublati panibus quatuor, ex septem, & cariotis octo, ex

viginti, manifestum est tres panes, æquari pretio cariotis duodecim. Nam si ab æqualibus auferantur æqualia, quæ relinquuntur erunt æqualia. Valet igitur Primi collatio panes nouem. A quibus vno sublato, quem contulit Secundus, restant panes octo, æquales vini pretio, quod est Denariorum 32. Valet igitur panis vnus Denarij quatuor. Adde ad vini pretium, fit Denar. 36, qui valor est symboli vniuscuiusque. Aufer panes quatuor, hoc est, Denarios sexdecim, à symbolo Primi, restant Den. viginti pro cariotis totidem. Valet igitur panis Den. quatuor, cariota Denario. Casus Den. triginta sex. Quod erat quæsitum.

Quæstio 4.

Tres in cœnam conuictores symbola cōferunt huiusmodi. Primus quidem duos panes, & pisces ad Nummos septem. Secundus autem quatuor panes, & quinque Nummos ad condimenta. Tertius verò panem vnum, & præterea vinum ad Nummos octo. In eunte cœna superuenit Quartus, qua peracta, comperitur ex supputatione symbolum debere Nummorum duodecim. Quæro, quid ex hac collatione Quarti debeat singularim, Primo, Secundo, & Tertio?

Incun

I Neunda est autem hoc modo ratio. Quoniam symbolum Quarti supputatur ad Nummos duodecim, valent symbola quatuor Nummis quadraginta octo. Aufer ab hac summa Nummos vini, condimentorum, & piscium. Videlicet, octo, quinque, & septem, restant Nummi vigintiocto. Tanti ergo fuerunt panes septem, quos tres contulerunt. Quare panes duo, cum piscibus Nummorum septem (quod fuit symbolum Primi) valent Nummos quindecim. Igitur & symbolum secundi (scilicet quatuor panes, & nummi quinque pro condimentis) erit Nummorum 21. Et tertij Nummorum duodecim. Quarti autem symbolum Nummorum est etiam duodecim. Vt ergo fiant equalia inuicem symbola trium, Primo debentur ex collatione Quarti, Nummi tres, Secundo nouem, Tertio nihil. Quod erat quesitum,

Quæstio 5.

Fabri quatuor sibi succedentes inuicem, domum septem et septuaginta diebus absoluerunt, mercede diuersa fabricantes. Primus enim diurnas operas locauit singulas, duobus Sestertiis, Secundus tribus, Tertius quatuor, Quartus quinque. Euenit tandem opere facto, vt eandem quisque summam pecuniæ reportarit ex mercede. Quæro, quot quisque dies seorsum in ea domo fabricauit?

Nihil aliud propositum habet quàm numerũ septuaginta septem, in quatuor partes ita diuidere, vt prima, si ducatur in 2, tantundem producat, quantum secunda, si ducatur in 3. Et tertia in 4. Et quarta in 5. Ad hoc autem adhiberi potest numerus quilibet. Sed vt particularum molestia vitetur in opere, perquiratur talis numerus, quem 2. 3. 4. 5 metiantur. Duc itaque 2 in 3, fit 6, & iterum 6, in 4, fit 24. Postremo 24, in 5, fit 120. Qui numerus est qualis quæritur. Partire 120, in numeros Sestertiorum ordinatim, hoc est, in 2. 3. 4. 5, proueniẽtque quatuor numeri, 60. 40. 30. 24. Quos adde simul, fit 154. Dispone Regulam, Si 154 essent 77, quid 60? quid 40? quid 30? quid 24? Operare, & habebis quatuor numeros 30. 20. 15. 12, qui simul iuncti faciunt 77. Dicemus igitur operas diurnas Primi esse triginta. Secundi, viginti. Tertij, quindecim. Quarti, duodecim. Quod erat quæsitum. Fuit autem singulorum merces Sestertiorum sexaginta. Probationem experimento facere promptum est.

Si, 145, 77, 60? 30.

40? 20.

30? 15.   30   20   15   12

24? 12.   2   3   4   5

60   60   60   60

Quæst

Quæstio 6.

Amphora vini posita magni tres potatores, dispari tamen bibacitate conuenerunt. Primus enim, amphoram solus hausisset, horis quatuor et viginti. Secundus, duodecim. Tertius, octo. Quæritur, quot horis ipsi tres simul potitando potores amphoram exhauriant.

Huiusmodi investigationem Lucas, per vnam positionem fieri dixit, nec tamen explicat, operis exemplo. Et etiam alibi, quæstionem similem repetens, modo diuerso, circuituque longo procedit. Quem alij ferè sequuntur. Ego autem sic. Collige primum, ex temporis ratione, bibacitatis differentiam inter potores. Cum enim Secundus horis duodecim, & Tertius horis octo, tantum vini consumant, quantum Primus horis quatuor & viginti, manifestum est, Secundum bibendo valere duos, eodem tempore, qualis est Primus. Et Tertium similiter valere tres. Quæ quidem ratio perinde facit, ac si vnus, duo, & tres, hoc est sex compotores æquè vinosi, ad amphoram simul conueniant, quam vnus ipsorum quilibet solus exhauriat horis 24. Quare patet, tempus vnius, in sex partes æqualiter distribuendum. Vt autem inuenias rationis iam dictæ

dictæ numeros, partire semper maximum tempus, in alia minora separatim, eruntque prouenientia, numeri in ratione quæsitæ. Ad quos semper additur monas. Exempli gratia, Partire horas 24, in 12, & in 8. prouenit 2, & 3, adde 1, fit 6. Diuidens igitur 24 in 6, habebis horas quatuor, quibus tres simul potores amphoram ebibant. Quod erat quæsitum.

Aliter. Finge tres horarum numeros, 24. 12, 8, esse tres particulas, singulis monade superposita, intersecante virgula, sic $\frac{1}{14}$, $\frac{1}{11}$, $\frac{1}{8}$. Quas adde simul, fit $\frac{1}{4}$. Et talis particule denominator, in suum numeratorem partiri debet. Velut in hoc loco, 4 in 1, prouenit 4, sicut ex operatione priori. Hæc autem, ut est fortasse compendiosior, ita & intelligentiam magis habet in occulto.

Quæstio 7.

Tres architecti, vnusquisque cū suo grege fabrorum, conuenientes, absolutionē ædificii pacti sunt. Primus quidem, ad aliquot menses, Secundus, paucioribus dimidio, Tertius paucioribus adhuc tertia parte, quàm Secundus. Tandem verò, vnà simul omnes opus aggressi, domum absoluerunt, intra duos menses. Quæritur, quoto quisque mēse singulatim, ædificationē istā peregisset?

Con

Conuerſionem à præcedenti facit hæc quæſtio, in qua cum dicatur Secundus architectus paucioribus dimidio menſibus, opus abſolvere quàm primus. Pone pro tempore Primi, quod eſt maximum, quemlibet menſium numerum, utpote 6. Erunt igitur pro Secundo, menſes 3, & pro tertio 2. Partire 6 in 3, & in 2, erunt prouenientia, 2, & 3. Quæ ſimul iuncta faciunt 5. Adde 1, fit 6. Habes itaque ſecundū formulam datam in præcedenti, ſex architectos inuicem æquales. Quorum opus in propoſito datur abſolui, intra duos menſes. Numerus ergo menſium Primi, talis eſt, quo diuiſo in 6 proueniat 2. Quem ut inuenias, multiplica 6 in 2, fit 12. Dicemus igitur Primum ex architectis, per ſe ſolum ædificationem abſolvere potuiſſe, duodecimo menſe. Quare & Secundum, menſe ſexto, & Tertium, quarto. Quod erat quæſitum.

Lucas ſimile quiddam, ſed vitioſè proponit, hoc modo. Tres ſocij domum ædificant. Primus quidem, per ſe ſolus opus abſolueret, intra dies aliquot, Secundus verò, diebus ſex tardius, Tertius autem biduo tardius à ſecundo. Et tres ſimul ædificâtes, domum biduo perficiunt. Quæritur, quoto die, iſtorū vnusquiſque ſeparatim, domum perficeret? Multa concurrunt hic in vnum vitia. In primis enim turpis eſt error in propoſitione, propter dierum conſtitutiones incertas. Vnde, non vno modo ſtabili, inter
oper

operarios differentia colligi potest. Etenim si posueris, à Primo domum perfici octo diebus, Secundus perficiet diebus quatuordecim, & Tertius sexdecim. Primus igitur valet diligentia duos, qualis est Tertius, & vnum cum dodrante, qualis est Secundus. Rursum positione mutata, si Primus ad perficiendum dies habuerit 6. Secundus habebit 12, & Tertius 14. & sic Primus, non minus quàm duos (sicut ante à) qualis est Secundus, & plus quàm duos, qualis est Tertius operando valebit. Videmus itaque propter modum positionis incertum, nihil ad responsum certi posse constitui. Et ex hoc semper sequitur solutio falsa, vel incerta, prout est quam posuit Lucas. Quamquam & alio quoque morbo laborat, quod in binomia cadit. Quoniam facta est inuestigatio per quadraturam, qui modus non est in hac questione legitimus, sicut nec in alijs etiam multis: sed quem affectatione quadam præpostera subtilitatis, nimium multi sectantur. Vnde frequenter tam se ipsi quàm alios fallunt.

Quæstio 8.

Navis instructa maiori velo, ab Hostiensi portu Mafsiliam nauigat, octo diebus. Addito autem minori velo, idem facit quinque diebus. Quæritur, si maiori velo sit exarma-

ta

ta, relicto minore, quoto die cursum eūdem perficiat? eodem flatu perseuerante.

Hic attende, quòd dum velo maiori, nauigatio cōpletur per octo dies, pars cursus octaua quotidie perficitur. Quare per id tempus quinque dierum, quibus expletur tota nauigatio, duobus velis, maius per se velum, de via tota conficit quinque octauas. Minus ergo velum perficit residuum, quæ sunt tres octauæ. Dispone Regulā. Si $\frac{1}{2}$ itineris, 5 dies absument, quid totum iter, hoc est 1? Partire 5 in $\frac{1}{2}$, & habebis 13 $\frac{1}{2}$. Respondebis itaque nauigationem expleri, minori velo, diebus tredecim cum triente. Quod erat quæsitum.

Quæstio 9.

Tribuni tres, habito delectu, legionem ita conficiunt, vt duo seorsum à Primo, milites habeant, quatuor millia nongentos. Duo autem, præter Secundum, tria millia septingentos sexaginta. Duo præterea sine tertio, quatuor millia sexcētos sexaginta. Quæro quot separatim milites, quisq; tribunorū legerit?

In hac vestigatione, documentum hoc habebis, vt primū ipsi, prout iacent numeri, colligātur in vnum, hoc est 4 900, 3760, 4660 fit summa

13320. *Quæ quidẽ duplo maior est, quàm sit militum numerus. Propterea partiatur in 2. Prouenit 6660. Vnde subtrahi debent singulatim summæ iam positæ. Quarum prima fuit 4900. Restat 1760, pro multitudine militum Primi tribuni. Et sic de aliis. Respõdebis igitur. Primum tribunorum legisse milites, mille septingentos sexaginta, Secundum duo millia noningentos, Tertium duo millia. Quod erat quæsitum.*

Si autem fieret quæstio de quatuor tribunis, summa primum collecta partiri debet in 3. Quoniam ipsa triplicatur supra verum, & si de quinque quadruplicatur. Et ita deinceps.

Quæstio 10.

Si oua quinque valent pomis triginta, et poma nouem, pyris duodecim, et centum pyra, Denariis viginti quinque. Quæro, quanti sit ouum?

I*N hac specie, regulam disponere ter oportet. Primum sic, Si poma nouem, valent pyris 12, quid poma 30? Operare & inuenies pyra 40. Et tanti sunt oua quinque. Dic iterum, Si pyra 40, valent ouis 5, quid pyra 100? Operare & inuenies oua $12 \frac{1}{4}$. Ad postremum dicito. Si oua $12 \frac{1}{4}$, valent denarios 25, quid valet ouum? Inuenies operando*

rando, Denar. 2. Et tanti fit ouum in proposito.
Quod erat quæsitum.

Quæstio 11.

Quidam ouorum sportam mercatus est, datis in hexades singulas Denariis septem. Vendēs autem postmodum heptades singulas Denar. decem lucrum fecit Denariorum octoginta octo. Quæro, et ouorum numerum in sporta, et Denariorū quibus emptā sit?

Hic etiam opus est Regulam tertio disponere. Imprimis hoc modo. Si oua 6, valent Denarios 7, quid oua 7? Operare & inuenies $8\frac{1}{2}$. Vendens autem ouorum heptades singulas Denar. 10, super ouis 7, lucratur Den. $1\frac{1}{2}$. Dic igitur. Si lucrum Den. $1\frac{1}{2}$, fit super ouis 7, unde lucrū Den. 88? Operare & inuenies tercentum triginta sex, qui fuit ouorum numerus in sporta. Vt autem scias, quot denariis emptā sit. Dispo. Reg. Si oua 6, constant Den. 7, quanti oua 336? Inuenies operando 392. Dicendū igitur ouorum numerum in sporta. fuisse tercentum triginta sex. Preciū verò Denarios tercētū nonaginta duos. Quod erat quæsitū.

Quæstio 12.

Quidam emptis aliquot pomis, paria

singula permutauit, nucibus decem, quarū centurias singulas postea vendens, Nummis duodecim, inuenit se lucrifecisse quintam partem suæ sortis. Quæro, quanti fuit pomū?

Ad inuestigationem hanc, necesse est primū querere sortem Nummorū 12. Quæ quidem, sicut proponitur, ad lucrū est quincupla. Aufer igitur ex 12 sextam partem, quæ est 2, restat 10, quæ sors erit vnius centuriæ nucum. Dic ergo, Si nuces 100, valent Nummos 10, quid nuces 10? Operare & inuenies Nummum. Sed decem nuces sunt permutatæ pomis duobus. Valent igitur duo poma Nummo. Dic iterum: Si poma 2, valent Numm. 1, quid pom. 1? Inuenies nummi semissem. Et pomū fuit tanti. Quod erat quæsitum,

Quæstio 13.

Quidam nucibus emptis, eas amigdalalis totidem permutauit, restituens ad centurias singulas Denarios decē. Vendens autē amigdalorum pentades singulas Denario, inuenit se lucratum partem vndecimam suæ sortis, hoc est Denarios viginti. Quæro, quot nuces emptæ sint, et quanti?

Inquire primo loco, quanti venundentur amigdala 100, disponendo Regulā. Si amigdala 5, vene

veneunt Den. 1, quanti amigd. 100? Inuenies Den. 20, pro sorte simul, & lucro amigdalorum 100. Quorum lucrum secundum ea quæ proponuntur, est pars vndecima sortis. Igitur partire 20 in 12, prouenit $1\frac{2}{3}$, quod est lucrum, aufer ex 20, restat $18\frac{1}{3}$, pro sorte amigd. 100. Sed totius venditionis lucrum est Den. 20. dic igitur. Si lucrum $1\frac{2}{3}$, venit ex amigd. 100, vnde 20? Operare & inuenies amigd. 1200. Quare et nuces totidem emptæ sunt. Quarum pretium sic inuestigabis. Iam inuenisti, super amigd. 100, precium, hoc est sortem, esse $18\frac{1}{3}$, vnde pro restitutione facta, debet auferri 10, restat $8\frac{1}{3}$, quæ est sors pro nucibus 100, Dic ergo. Si nuces 100. precium habent $8\frac{1}{3}$, quid nuces 1200? Operare & inuenies Den. 100. Dices igitur emptas esse centum viginti nuces Denarius centum. Quod erat quæstio.

Quæstio 14

Titius aliquot mala citrea comparauit, sic vt starent pentades singulæ Denariis septem. Fuit autem totius emptionis multitudo, citreorū, dico, cum Denariis simul, quadringenta viginti. Quæro, Denarios separatim à citreis?

Hic nihil habes expeditius quàm ex multitudine 420, facere duas partes, quarum

fit iter se ratio, sicut 7 ad 5. Dic igitur, Si 7 $\mathcal{C}$ 5, hoc est 12, fiant 420, quid 7? $\mathcal{C}$ quid 5? Operare $\mathcal{C}$ inuenies 245, $\mathcal{C}$ 175. Qui numeri simul faciunt 420. Respondebis itaque emptionis Denarios fuisse ducentos quadragintaquinque: citrea vero centū septuagitaquinque. Quod erat quæsitum.

Si, 12, 120, 7? 245.

5? 175.

420

Quæstio 15.

Tres pecuarii communiter pascuum locauerunt, Aureorum mercede sexaginta. In quo Primus suum gregem ouium centū viginti, in pastione tenuit, diebus quinquaginta: Secundus centum triginta oues, diebus vigintiquinque: Tertius oues ducentas, diebus viginti. Quæro, quotam mercedis partem singuli debeant?

Multiplica singulorum oues in suum tempus hoc est, 120 in 50, $\mathcal{C}$ 130 in 25, $\mathcal{C}$ 200 in 20. Fient tria producta 6000, $\mathcal{C}$ 3250, $\mathcal{C}$ 4000. Adde simul, fit 13250. Dispo. Regu. Si, 13250 debet aureos 60, quid 6000? quid 3250? quid 4000? Operare $\mathcal{C}$ inuenies à primo deberi

Aur

Aureos 27 $\frac{2}{11}$, à Secundo *Aur.* 14 $\frac{18}{11}$, à Tercio reliquum, id est, *Aureos* 18 $\frac{2}{11}$. Quod erat quæsitum.

Quæstio 16.

Quingenti milites in præsidio dispositi, annonam suam recensentes, inuenerunt dierum adhuc quadraginta obsidionē se posse perferre, si panes singulos vnciarum decem & octo, ad victum sibi diurnum viritim cōstituant. Peractis autem in hac dicta viginti diebus, acceperunt ab Imperatore suo nuncium de comœatu, si dies adhuc triginta tollerarent. Quæro ad quem modum panes vnciarum decem & octo minui debēt, ut ad præstitutum tempus alimonix sufficiant?

Cum dies 20 crescant ad 30, tempus ipsum augetur tertia parte. Quare & panes oportet minui tertia parte. Ut ex diminutione suppleatur augmentum. Dic igitur. Si dies 30, fiant 20, quid vnciæ 18? Operare & inuenies vncias duodecim, qui modus est ad quem panes redigantur, Quod erat quæsitum.

Quæstio 17.

Quidam emptis pomis sexaginta, pretio

Denariorum quatuor & viginti. Et ea ipsa vendens eodem quo emit pretio, lucrum fecit vnus Denarij. Quæritur, quonam modo ipsa poma vendiderit emptor?

Questionem hanc ita proponit Stephanus. Cui primum respondeo, fieri posse nullo modo, vt sit hoc verum. Posito enim emptionis pretio quolibet, si fiat vendendo quantulumcunque lucrū, excedit emptionem venditio. Et sic non erit idem vtrunque pretiū. Sed qualis sit iste παραλογισμός, non erit inspicere vanum. Si poma (inquit Stephanus) 60 emuntur Denariis 24, stabunt singula quinque poma duobus denariis. Et sic empti sunt tria poma Denario, et duo poma Denario. Emptor igitur vendens triades pomorum Denario, ad numerum triginta, & eodem numero paria singula Denario, habet denarios decem, et quindecim, hoc est, vigintiquinque. Et ita vnus Denarij lucrum fecit vendens eodem, quo emit pretio, id est, tria poma Denario, & duo poma denario. Ita tradit Stephanus. Ego autem huiusmodi vëditionem, ab emptione diuersam sic ostendo. Cum emuntur 60 poma Denariis 24, nequaquam stabunt tria poma Denario, & duo poma Denario separatim quomolibet. Sed ita demum, si triades singule, dyadibus singulis comitentur. Quod in exemplo nostro

*stro vëditionis non est factum, in qua fuerunt addi-
cta Denario terna poma decies, & bina poma
Denario quindecies. Vnde non fuit similis emptio-
ni venditio, quod erat demonstrandum. In hoc igi-
tur se ipse Stephanus sophismate cõiecit in errorẽ.*

Quæstio 18.

Famulus annua mercede conductus Au-
reorum decem, & vestis vnius, pretio nobis
incognito, post menses quatuor dimissus à
domino, vestẽ tulit pro rata mercedis. Quæ-
ro, quanti fuit vestis?

Quoniam in quatuor mēſibus tulit famulus
vestem, pro salario, in reliquis octo mensi-
bus Aureos decem tulisset. Dic igitur. Si menses 8
dant Aureos 10, quid menses 4? Operare & ha-
bebis Aureos quinque. Et tanti fuit vestis. Quod
erat quæſitum.

Quæstio 19.

Armiger æquiti ministraturus in annum,
stipendio vnius equi, cuius pretium igno-
ras, & Aureorum viginti, exacto bimenſi
tempore disceſſit, datis Aureis decem domi-
no, vt equũ haberet, pro rata ſeruitij. Quæ-
ro, quanti fuit equus?

SI cœptum ministerium cōtinuasset adhuc ar-
 Smiger, decem mensibus, Aureos habuisset vi-
 ginti, & decem, quos dedit in equum. Dic igitur si
 menses 10, dant Aureos 30, quid menses 2? Ope-
 rare & inuenies Aureos 6, pro stipendio bime-
 stri. In cuius solutionem dedit equum miles, acce-
 ptis Aureis 10. Quare valuit equus Aureos sex-
 decim. Quod erat quæsitum. Probationem ita
 facies. Cum per Regulam inueneris equum valere
 Aureos 16, adde stipendij Aureos 20, fit 36.
 Disp. Regu. Si menses 12, dant Aureos 36, quid
 menses 2. Operare & inuenies Aureos 6, sicut in
 dispositione priori. Quod erat probandum.

Quæstio 20.

Architectus officinatori suo mercedes
 annuas in quinquennium eo progressu con-
 stituit, vt ab Aureis quadraginta octo, conti-
 nua proportionem crescerent, ad Aureos, in
 annum quintum, ducētos quadraginta tres.
 Quæro, quænam fuerit merces, annis inter-
 mediis singulatim?

EX ductu primæ mercedis 48. In quintam
 243, producitur 11664. Huius tetragoni-
 tum latus, quod est 108, fit tertia merces. Et simi-
 liter ex producti primæ in tertiam tetragonico la-
 tere

tere 72, secundam mercedem inuenies. Et item quartam, ex producti tertiæ in quintam tetragonico latere 162. Habes itaque in ratione sesquialtera, cōtinuè proportionales quinque numeros, 48. 72. 108. 162. 243. Vnde respondebis, anni secundi mercedem fuisse, Aureos septuaginta duos, Tertij, centum & octo. Quarti cētum sexaginta duos, Quod erat quæsitum.

Quæstio 21.

Canis stadio semotus à lepore, quinta parte velocior ipso, fugientem cursu persequitur. Quæro, intra quot stadia pertinget ad leporem?

Dista velocitatis ratio facit, vt à lepore decursu stadio, sit item à cane stadium decursum, & quinta pars stadij. Quare spatium illud, quo distabat primùm canis à lepore, in vno stadio cursus, quinta sui parte sit breuius. Dic ergo. Si stadij $\frac{1}{5}$ minuitur in 1, intra quot minuetur 1? Operare partiendo 1 in $\frac{1}{5}$, & habebis stadia quinque, quibus decursis à lepore, canis ad ipsum pertinet. Quod erat quæsitum.

Quæstio 22.

Conuiectores duodecim ad mensam sedentes in scamno, quæritur, quot modis inter

ter se variis sessionis ordinē mutare possint?

Huius mutationis indaginem sic institues. Vnus, vno modo tantum sedere potest, Duo autem, duobus, quisquis scilicet sedendo semel in primo loco, Tres verò, sexies concessum variabunt. Primo enim in suo loco manente duo reliqui sedem bis mutabunt, & reliquorum quisquis similiter, locum primum capiens, ordinem diuersum bis faciet. Et sic erit in tribus, sexies ordo mutabilis. Quare & in quatuor dispositio, quater & vigesies diuersa continget. Primo siquidem in prima sede locato, tres reliqui sese loco sexies diuersi mutabunt. Et ita deinceps, tribus reliquis per vices occupantibus primum locum, ter sexies mutabilitas erit. Ex istis igitur, in multitudinem quamlibet, regula procedet, si ducatur sessionum numerus, in eum qui proximè sequitur maior, sedentium numerum, proueniētque multitudo sessionum talis numeri. Velut in proposito: Ducatur vna sessio, in duos sedentes, prouenient sessiones duæ. Ducantur iterum sessiones duæ, in tres qui sedent, fientque sex modi sessionum, quos tres faciunt. Item ducantur 6 in 4, fient sessiones 24. Ductis præterea 24 in 5, fient 120. Et insuper ductis 120 in 6, fiet 720. Rursum ductis 720 in 7, fient 5040. Et deinde semper, ad hanc formam, multiplicatio perducatur ad 12, proueniētque

que sessiones 479001600, quas modis inter se variis, conuictores duodecim sedentes in scamno facere possunt. Quod erat quaesitum.

2	720	3628800
<u>1</u>	<u>7</u>	<u>11</u>
2	5040	3628800
<u>3</u>	<u>8</u>	<u>3628800</u>
6	40320	39916800
<u>4</u>	<u>9</u>	<u>12</u>
24	362880	79833600
<u>5</u>	<u>10</u>	<u>39916800</u>
120	3628800	479001600
<u>6</u>		
720		

Quaestio 23.

Aleator ex ludo primùm retulit Aureos duodecim. Quibus repositis lucrum fecit secundum, proportionem prioris. Et ad postremum, simili super tota summa lucro, reportauit Aureos vigintiseptem. Quæro cū quot Aureis à principio, lusor ad aleam venit?

Hic nihil aliud habes quàm quatuor numeros
 in eadem ratione continua reperire, quorum
 secund

secundus sit 12, & quartus 27. Ad hoc igitur multiplica 12 in 27, fit 324. Huius tetragonici latus est 18, quod erit medium proportionale inter 12 & 27. Dispositis ergo tribus numeris 12. 18. 27, ut quartum proportionalem inuenias, per Regulam poteris operari ordine conuerso, hoc est, ut primus sit 27, & inuenies 8. Vel quod erit expeditius, cum sit hæc ratio sesquialtera, ex numero 12 sublati 4, restant 8. Inuentis itaque quatuor numeris continuè proportionalibus, qui sunt 8. 12. 18. 27, dicendum erit, aleatorem ludo primum intulisse Aureos octo. Quod erat quaesitum.

Est autem quod aduertat. Nisi numeri secundus, & quartus ita dentur, ut inter ipsos cadat medius proportionalis, quantitas Aureorum posita primum non erit numerus, nec etiam lucrum secundum, sed numeri non quadrati latus. Quod secundum propositum stare non potest, quoniam omnis pecunie quantitas, quam re ipsa quis habet, talis est ut per numerum exprimi, hoc est numerari possit. Dicemus igitur, si fiat ita, questionem malè, & ineptè proponi. Sicut in simili Lucas non solum vitiosè proponit, sed etiam malè soluit, & procul à vero. Dicit enim lusorem primo die lucratum sex Aureos, Secundo, ad rationem primi, Tertio autem ad eandem rationem, Aureos tredecim, querens cum quot Aureis ludum incepit? Duc (inquit) 6 in

13, fit 78, & 78 erunt Aurei pro lucro secundo. Post hæc autem ratiocinatione longa, molestâque procedens, inuenit positionem primam lusoris fuisse, Aur. $5\frac{1}{7}$ plus & $57\frac{15}{49}$. Quod omnino falsum esse, sic ostendo. Datis enim tribus quantitatibus, scilicet 13, & 78, & 6, quò facilius quartam proportionalem inuenias, duc. in se 13, fit 169, item 6 in se, fit 36. Dispositis ergo tribus numeris quadratis, 169. 78. 36, inuenietur per Regulam, quartus proportionalis esse 16 $\frac{104}{169}$. Cuius latus, quod quidem minus est quàm 5, erit quantitas Aureorum lusoris quæsita. Non autem $5\frac{1}{7}$ plus & $57\frac{15}{49}$. Quod quidem binomium maius est quàm 12. Si autem intelligas lucra sine positionibus separatim, prout velle videtur ipse Lucas, error fiet peior priore. Ponamus exempli facilioris causa, lucrum primum, à sua positione, seu sorte discretum fuisse 12, Secundum 24, Tertium 48, quorum est subdupla ratio continuè. Verum igitur erit dicere, ipsorum positiones ordinatim fuisse, 6. 12. 24, vel 3. 6. 12, vel etiam 2. 4. 8, item 1. 2. 4. Quas siue disiunctim, siue coniunctim cum suis lucris accipias, eadem semper manebit subdupla ratio continuè. Ex his itaque manifestum est, regulam qua procedit Lucas non esse veram. Cum inde semper vel falsum sequatur, vel incertum. Et hunc errorem Cardanus sequitur, etiam in deterius, viâque dup

duplici. Dat enim in quæstione simili tres numeros continuè proportionales 16. 12. 9, quærens quartum proportionalem. Deinde progressus secundum Lucam, & etiam aliter, inuenit utroque modo, eum qui quæritur numerum, esse 27. Quod euidenter est falsum. Inuenitur autem per Regulam talis numerus esse $6\frac{1}{4}$. Visum est autem non inutile nobis, eos qui sunt apud Lucam errores indicare, quæ Logistici vulgò tanquam ducem, quocunque præcedat, facile sequuntur.

Quæstio 24.

Gaius oues triginta pecuario tradit, pacto conuento, ut post quatuor annos pecus ipsum cum incremento in partes æqualiter cedat utrique. Et anno peracto Gaius iterum alias oues triginta simili conditione tradit eidem. Quæro, quantum temporis debeatur, ad custodiam totius gregis simul, ut ex conuentione pastor habeat dimidium?

SI post quadriennium pastor pecudes 30, primum acceptas, domino restituat, dimidium habebit ex pacto. Aliarum autem 30, quas habuit traditione secunda, ita demum accipiet dimidium, si ad quadriennium iam expletum, adiciat annum illum, à cuius principio non habuit ultimas oues 30.

Sed

Sed quoniam habet quæstio, ut sit custodia totius gregis simul necesse habet pecuarius, totum simul custodire pecus, capitum 60 ultra quadriennium. Si autem essent oves sole 30, ipsum custodie tempus supra quadriennium esset annus. Quoniam igitur ultra debitum pastoris, numerus gregis ex 30 creuit ad 60, ratio deposcit, dictum anni tempus (ne pastori sit onerosum) ad eum modum decrescere, quo creuit & pecus. Creuit autem pecus altero tanto, quare & altero tanto tempus annuū minui debet. Quod per Regulam ita facies. Si 60 creuit ex 30, unde creuit annus 1? Operare & inuenies $\frac{1}{2}$. Adde ad 4, fit $4\frac{1}{2}$. Erit itaque tempus, quo debet pastor totius gregis custodiam annorū quatuor cum dimidio. Quod erat quæsitū.

Ad inuestigationem hanc Lucas, Stephanus, Fortunatus, & alij, via (ut ipsi dicunt) fusionis metallorum procedunt. Quod est obscurum tradere per obscurius, & ipsius Regule confusio. Qua cū uti possis, nihil est industrius, nec quod intelligentiam rei magis aperiat.

Quæstio 25.

Sed in proposito mutetur hoc solūm, ut ad custodiam totius gregis simul, pastor nō teneatur, sed ex additamento pecoris, pro rata minuatur & tempus. Quæro tunc, de

quadriennio, qua ratione decrescat?

Nulla via calculus iste facilius erit, quam oves 30 primum datas, in suum custodie tempus annorum 4 multiplicare, fientque 120. Et alias item 30, post annum datas, in reliquum tempus annorum 3, fientque 90. Adde ad 120, fit summa 210. Dic igitur, Si, 210 creuit ex 120, unde anni 4? Inuenies operando $An. 2 \frac{2}{7}$. Debet itaque tempus ipsum quadrime custodie minui, ad annos duos cum duabus septimis unius. Quod erat quesitum.

Quæstio 26.

Lucius pastori pecudum viginti custodiam tradit ad quatuor annos, pretio conuento dimidij gregis in fine temporis. Et iterum Lucius post annum, alias quadraginta, & post biennium sexaginta pacto simili tradit eidem. Quæro, quâto tempore pastor custodiam debeat, vniuersi simul gregis, ut dimidium ex conuentione lucretur?

Calculum istum sic institue. Post annu quartum officij pastoralis expleti, tollitur obligatio custodie pecudum viginti. Et supersunt adhuc in annum quintum, ex traditione secunda, quadragena

genæ, & ex vltima sexagenæ. Vt autem sit grex totus simul, adde viginti priores, fit summa centum viginti. Crescit ergo numerus pecoris, supra debitum anni quinti, quod est centū. Quare & ad eam rationē dictus annus decrefcere debet. Dic igitur. Si, 120 creuit ex 100, vnde menses 12? Inuenies operando menses 10, quos solum debet ad custodiam pastor, anno quinto post quadriennium. Restat adhuc annus sextus, pro debito custodiæ capitum sexaginta, quibus adde reliquum gregis, quod est sexaginta, fit 120, incrementum scilicet ex debito 60. Dic ergo. Si, 120, creuit ex 60, vnde anni sexti menses 12? Operare & habebis tempus mensium 6, quibus adde menses 10, iam inuentos ex dispositione prima Regule, erunt menses 16, quibus iunctis ad quatuor annos, habebis quinquennium, & quatuor menses, tempus scilicet, quo debet pastor curam totius pecoris simul, vt dimidium lucretur. Quod erat quesitum.

Aliter, & erit probatio. Statue mercedem annuam custodi quamlibet, utpote Nummum, in singulas ouium. Quæ cum sint multitudine centum viginti, si totum pecus eodem tempore capiat, lucrabitur pastor quadriennio, Nummos 480. Quoquo modo autem acceperit, debet tale tempus custodiæ præfiniri, vt summa mercedis 480, eadem semper inueniatur. Quoniam igitur anni primi nu-

merus fuit capitum 20, idem erit & mercedis. Anni verò sequentis additamentum 40, ad priores 20, dat Nummos 60. Posterius autem biennium, multitudinem totam pecoris centum viginti duplicabit, ad Nummos ducentos quadraginta. Adde simul tres summas, 20. 60. 240, fiunt Nummi 320, quibus subductis ex tota mercede 480, residuū erit 160. Oportet itaq; numerū tēporis talē inuenire, qui ductus in oues 120, producat 160. Partire igitur 160 in 120, proueniet $1\frac{1}{3}$, pro tēpore quo debet custodiam pastor, additis quatuor annis. Et sic sunt anni quinque cum triente, sicut ex operatione priori. Quod erat probandum.

Quæstio 27.

Pone nunc pastorem & Lucium caulam ad triennium instituisse communiter, ea lege, ut Lucius oues ducentas, pastor centum traderet, et in fine grex totus bipartitō diuideretur æqualiter: Pastor autem sexaginta solūm contulit, creuitque triennio pecus ad oues septingentas octoginta. Quæritur quomodo sit grex inter socios diuidendus.

SCire primū oportet, quid ex supplemento diminutæ collationis, quod est 40, prouenisset incrementi, disponendo Regulam: Si oues 260 creuerunt

uerunt ad 780, quid oues 40? Habebis opere facto, oues 120, quarum dimidium, hoc est 60, Lucio iure proueniunt, qui culpam socij præstare non debet. Bipartire gregem 780, sit utrique sua portio 360. Deme pastori 60, & adice Lucio: restant oues trecentæ pastori. Quare et quadringentæ viginti Lucio proueniunt. Quod erat quæsitum.

Quæstio 28.

Viatores duo ex eodem loco digressi, eodem itinere pergunt, ita ut primus milliaria duodeviginti quotidie faciat, alter verò, die primo, milliare tantum progreditur, altero duo, sequenti, tria, et ita deinceps vno plus semper milliari quotidie viam procedit. Quæritur, quoto die posterior priorē assequetur?

Questionum similium talis est tractatio, ut illius qui tenore vno procedit, milliaria 18 duplicentur, vno dempto, & habebis 35, pro numero dierum, quibus se iunget posterior, ad præcedentem. Respondebis igitur, talem coniunctionem futuram, trigesimo quinto die, iam peracto. Quod erat quæsitum.

Probatio fiet, si milliaria quæ facit uterque separatim, in 35 diebus, duas summas inuicem æquales constituent. Colligentur autem milliaria pro-

gredientis inæqualiter, secundum regulas progressionum, ducendo 35 in 18, eritque summa 630. Alterius verò diurna milliaria 18, multiplicata in dies 35, producunt etiā 630. Quod erat probādū.

Quæstio 29.

Dicamus ex supràpositis viatoribus alterum iter diei semper inire, milliarium viginti: alterum autem, primo die conficere miliare, secundo, tria, tertio, quinque, et sic ordinatim, spatiorum disparitate subsequi, donec assequatur alterum. Quæritur, quo tempore tantundem viæ peragrarit vterque?

S*I milliaria viginti data Primo viatori, dixeris esse dies viginti, quibus vterque tantundem viæ perrexerit, verè respondisti. Quod erat quæsitum.*

Probatur sic. Disposita progressionem numerorum imparium à monade, vicesimus erit 39, cuius dimidium addito semisse, facit 20. Et sicut in regulis habuisti, quod fit ex ductu 20 in se, hoc est, 400, colligit in summa progressionem disparium viginti. Manifestum est insuper, summam itinerum primi viatoris, eam esse quæ provenit ex multiplicatione miliariorū 20 in dies totidem. Quod erat probandum.

Quæst

Quæstio 30.

Muta rursus itinerum modos, dans Primo milliaria quindecim quotidie, Alteri verò progressum diurnū, per numeros ordine pares, ita vt prius sit duorum millium, secundus, quatuor, tertius sex : et eo semper incremento prosequatur priorem, donec assequatur. Quæro, quoto die fiat hoc?

A *Bitinere milliariorum 15, aufer 1, restat quatuordecim, pro numero dierum, quibus progressum fecerit eundem vterque viator. Quod erat quesitum.*

Et ad probationem inuenies vtriusque milliaria separatim 210, productum scilicet ex ductu 15 in 14. Quod erat probandum.

Quæstio 31.

Seruus, expilato domino, fugit, primo die milliaria quatuor & viginti, altero 23, tertio 22 : et sic in dies factus securior, de fuga remittebat milliarc. Dominus autem, indicio facto, eodem die furem rectà prosequitur, ad milliaria decē, postridie verò duodecim milliaria pergit. Et ita semper curam intendens, iter diei præcedentis vno, atque

altero milliari superabat. Quæro, & ad quē diem, & ad quot milliaria, fugitium dominus apprehendit?

Ad primam partem quæsi non est arti locus, sed experimēto, per quod deduces prosequentem ad interstitium tale, quod vno ipse die superās, ad furem pertingat. Dispositis itaque progressionum numeris dierū de-

cem, ab vtraque parte, & in	10	24
suam cuiusque summam colle-	12	23
ctis, quæ sunt 190, & 195, sta-	14	22
tim perspicies, quæsitum inter-	16	21
uallum esse milliaria quinque.	18	20
Cum igitur progressus domini	20	19
sit futurus, undecimo die, mil-	22	18
liariorum triginta, serui autē	24	17
quatuordecim, manifestè pa-	26	16
tet furis apprehensionē in ali-	28	15
quam eius diei partem incide-	190	195

re. Et cum sit itinerū eius diei ratio, sicut 30 ad 14, & ipsius 30 super 14 excessus sit 16, ita se habet excessus viarum illo die, sicut 16 ad 14. Dic ergo, Si, 16 sit 14, quid milliaria 5? Inuenies operando fuisse $4\frac{1}{4}$. Quibus expletis post iter dierum decem tenebitur à domino seruus. Quod quidē iter dierum decem, ex additio

ditione progressionis, inuentum est esse milliariorum 195. Adde $4 \frac{1}{4}$, fiunt mill. $199 \frac{1}{4}$. Respondebis igitur, expilatorem apprehensum vndecimo die, expletis à domino, tota via, milliaribus centum nonaginta nouem, cū tribus octauis vnius. Quod erat quæsitum.

Probatio sic erit. Cū itinerum vltimi diei ratio, sicut visum est, sit dupla sesquiseptima. Et iter vndecimum fugientis compertū sit, esse mill. $4 \frac{1}{4}$, ipsis multiplicatis in $2 \frac{1}{7}$, producet iter vltimum sequentis, hoc est mill. $9 \frac{1}{4}$. Adde dierum decem progressionis dispositam summam 190, fit totum iter sequentis, mill. $199 \frac{1}{4}$. Inuentum est autem iter fugientis esse milliarium totidem, scilicet $199 \frac{1}{4}$. Rectè igitur processit operatio. Quod erat probandum.

Quæstio 32.

Cursor milliaria ducenta, quibus Lutezia distat à Lugduno, percurrerebat die tertio. Alter autem, à Lugduno Luteciam peruolabat altero die. His eodem momento digressis, rectæque tendentibus contra se. Quæritur, quānam itineris parte, & quoto die, concurrant inter se?

Si datum spatium mill. 200 bipartitò distribuas, ita vt sit vnius partis ad alteram ratio,

sicut 3 ad 2, habebis propositum. Quod ut facias, pone currentem à Lugduno Luteciam esse 3. Erit igitur alter 2. Adde 3 & 2, fit 5. Disp. Reg. Si, 5 currunt millia 200, quid 2? & quid 3? Operare & inuenies mill. 80, à Lutecia, ubi fiet concursus, et mill. 120 à Lugduno decursa, quæ iuncta simul reficiunt mill. 200. Ut autem habeas diem, dispo. Reg. Si mill. 200 cursorem tenent dies 2, quid mill. 120? Inuenies operando diem $1\frac{1}{5}$. Dices itaque currentes occurfare sibi milliari à Lutecia octogesimo, ad quintam partem diei secundi, ex quo digressi sunt. Quod erat quaesitum.

Quaestio 33.

Dux naues millibus stadiorum viginti disparatae, iactis anchoris, idoneam tempestatem captabant, directò contra se nauigaturæ. Accidit autem ut Aquilone flante, diluculò prima solueret. Expletiisque stadiis mille ducentis, sub vesperam cecidit Aquilo, & surrexit Africus, ad cuius impulsu altera naus vela faciens, mille quadringenta stadia, cursu nocturno peruolauit. Prima autem, reflante vento, reiecta stadiis septingentis, rursus Aquilone matutino, ad nauigationis externæ modum prouehitur. Et altera sexcentis stadiis retrocedit. Et sic alternatim,
nocte

nocte diéque perseuerantibus ventis, flatu secundo, cōtrarióque vicissim, nauis vtráque ferebatur. Quæro, ad quot nauigationis Itadia, & quo tempore naues conuenerunt?

A Cursu diurno primæ nauis, qui est stadiorū 1200, aufer recursum stadiorum 700, remanent stadia 500, qui verus est nauis progressus, in vno die horarum 24. Et similiter in naui secunda, subductis stad. 600, ex stadiis 1400, progressus erit stadiorum 800, in horis 24. Compone simul 500, & 800, fiunt stad. 1300. Dic ergo, Si stad. 1300 tenent diem 1, quid stad. 20000? Inuenies operando dies $15 \frac{1}{3}$, quibus secundum Regulam fieret nauium concursus. Fit autem citius, quasi duabus horis, propterea quòd non eodem temporis momēto, nauis vtráque cursum instituit: vnde etiam procedit nauigationum inæqualitas. Nam prima die, ab ortu lucis in alium ortum, prima nauis procedit stad. 500, secunda verò stad. 1400. Quare fit, vt eo ipso die, sit progressus stadiorum 1900, die autem sequenti, & omnibus aliis, vltimo dempto, ambæ simul naues contra se procedunt stad. 1300. Quibus multiplicatis in dies 13, & ad productum addendo nauigationem primam stadiorum 1900, fient stadia 18800, quæ est nauigatio dierum 14. Propterea nauis in ipso diluculo decimæ quintæ diei inter se distant stadiis 1200, & in

in noctis principio, stad. 600. Et quoniā secūda na-
uis nocte currit stad. 1400, & eodem tempore
prima recurrit altera parte minus, hoc est, stad.
700, sequitur, ut cū prima retrocesserit stad.
600, secunda processerit stad. 1200, & tunc fiet
congressus nauium. Cuius horam ut habeas, fac no-
ctem horarum 12, ita disponens Regulam, Si nauis
secundæ stad. 1400, occupant horas 12, quid stad.
1200? Operare & inuenies horas $10\frac{1}{7}$. Quo
tempore noctis diei decimæ quintæ, facta est nauium
congressio. Post hæc autem, ut detur iter nauium
separatim multiplica primæ nauis cursum diurnū,
hoc est, stad. 500 in dies 15, producentur stad.
7500. Et quoniam ab ipso noctis vltimæ recursu
dempta sunt stad. 100, adde ad 7500, fit summa
stadiorum 7600.

Quod est iter primæ
nauis. Pro secūda du-
cito stad. 800 in dies
14, producuntur stad.
11200. Adde noctis
vltimæ stad. 1200,
fit totum iter secur-
dæ nauis stadiorum
12400. Constat igitur
naues ipsas in v-
num conuenisse, de-
cimo

500	800
15	14
<hr/>	<hr/>
2500	3200
500	800
<hr/>	<hr/>
7500	11200
100	1200
<hr/>	<hr/>
7600	12400
	7600
	<hr/>
	20000

cimoquinto die, hora noctis decima, cum duabus septimis vnius, decursis à prima stad. septem millibus sexcentis, à secunda verò stad. duodecim millibus quadringentis. Quod erat quæsitum.

Quæstio 34.

Eques Geómetra militiam pertesus, equū suum bellatorem proscripsit, pretio constituto, super quatuor & viginti clavis solcarum. Ad primum quidem vnius Quadrantis, ad secundum, duorum, ad tertium, quatuor, ad quartū, octo. Et sic deinceps ad singulos clavorum, ratione continua, duplicando Quadrantes. Ex commilitonibus autem vnus, tribuēs arti vanitatē, nulla cūctatione, equū sibi, quanti fuerat indicatus, data etiam cautione, postulat addici. Numerans deinde pecuniā, magnitudine stupefactus, ac gemens, artem sentire tandem, & mirari cœpit. Geómetra verò multū de summa benignè remittens, ad sua se lætus studia recepit. Quæro, quanti fuit equus?

V*T computationum istam planius ineas, estima Quadrantem, aliqua pecunia nota, utpote, denarij nostri Turonensis quadrante. Valebit igitur Aureus noster solatus (ut nunc est) duo milia,*

lia, ducentos & octo Quadrantes. Disponantur à monade numeri progressu Geometrico duplè rationis, ordinum quatuor & viginti, quorum summa, secundum regulas progressionum colligitur, ordinem nouissimū duplicando, dempta monade. Duc igitur 8388608 in 2, & à productō aufer 1. Surgunt totius progressionis in summa Quadrantes 16777215. Partire in 2208, proueniunt Aurei solati septem millia quingenti nonaginta octo, cum particula $\frac{81}{1108}$. Et tanti fuit equus. Quod erat quæsitū.

Quæstio 35.

Operarius puteum inundantis aqua fluminis oppletum, ad cubitos viginti exhauriendum cōduxit Nummis quinquaginta. Depletis autem

1	
2	
4	
8	
16	
32	
64	
128	
256	
512	
1024	
2048	
4096	
8192	
16384	
32768	
65536	
131072	
262144	
524288	
1048576	
2097152	
4194304	
8388608	
2	
<hr/>	
16777215.	1

autem cubitis decem, necessitate quadam intercipitur opus. Quæro, quota pars mercedis redemptorem sequatur?

Questionis propositæ nodum expedire nemo poterit, nisi modus operis detur, quo egeritur aqua. Sit ergo ut unius haustus opera, vacuetur quinta sui parte cubitus, hoc est semipede, quæ pars est totius altitudinis aquæ centesima. Cum igitur semipes primus, unius sit operæ, secundus erit trium, tertius sex, quartus decem. Et ita deinceps continuabit progressus ad semipedem usque in fundo centesimum. Quare, prout se habent progressionum regulæ, multiplicando 101 in 50, producit in egestionem tota, operarum summa 5050. Et similiter in cubitis decem, ubi sunt semipedes 50, multiplicando 51 in 25, producunt operæ 1275. Dic igitur, Si operarum 5050 merces est 50, quænam erit operarum 1275? Inuenies operando Nummos $12 \frac{53}{101}$. Dicemus itaque iustam mercedem egestionis cubitorum decem esse Nummos duodecim, cum sexaginta tribus centesimis primis unius Nummi. Quod erat quesitum.

Quod autem egestionis modus (sicut dictum est) dari debeat, mercede diuersa patebit. Sit in proposito, ut haustu vno aqua depleatur altitudine palmi, qui quadrans est in pede, & in cubito dextans

dextans, & in aquæ profundo pars fiet ducentesima. Hoc igitur posito erunt in opere toto, haustus 20100, & in decem cubitis 5050, fietque regulæ dispositio talis. Si haustus 20100 lucrantur Nummos 50, quid haustus 5050? Inuenies operando Nummos $12 \frac{11}{101}$. Sed plus inuenitur ex dispositione priori, hoc est $12 \frac{6}{101}$. Patet igitur secundum haustum modos, mercedem aliam, atque aliam inueniri. Quod erat probandum.

Lucas in quæstione simili super egestionis modo nihil aduertit. Et aliàs etiam in errore est, dū proponit conductorem puteum effodere. Neque enim sicut egerendi, ita et fodiendi labor crescit ex profundo. Debuerant igitur operationis utriusque dari pretia separatim, ut stabilis inde solutio, verâque sequeretur.

Quæstio 36.

Sed conuertamus propositum, dicendo putearium ad id altitudinis aquam depleuisse, ut ex pacta mercede reportarit Nummos viginti octo, cum viginti duabus centesimis primis. Quæritur, ad quem modum putealis aqua fiderit?

Disspone Regulam: Si Nummi 50 præstant Operas 5050, quid Nummi $28 \frac{11}{101}$? Operare

rare & inuenies totius egestionis operas fuisse 2850. Ex quibus altitudinis aquæ residuum, artificio nullo (quod sciam) melius quàm per quadraturam inuestigabis. Pones igitur haustus ultimo facti semipedem, hoc est ultimum progressionis numerum fuisse 19, adde 1, fit 19 P 1, multiplica in $\frac{1}{2}$ 9, fit $\frac{1}{2}$ 9 P $\frac{1}{2}$ 9, quod est continens: contentum autem erit 2850. Aequatione verò facta, habebis 1 9 P 19 [5700]. Operare per canonem primum, addendo quadratum semissis, quod est $\frac{1}{4}$, numero 5700, fit 5700 $\frac{1}{4}$. Huius tetragonici latus est 75 $\frac{1}{2}$, aufer $\frac{1}{2}$, restat 75, qui numerus est semipedis ultimi, ad quem peruenit egestio. Partire 75 in 5, proueniunt depletionis cubiti 15, restant igitur repletionis cubiti 5: Quare dicendum aquam sidiſſe ad cubitos quinq;. Quod erat ex conuerſione quaſitum.

Quæſtio 37.

Si maſſa bilibris ceræ nouæ, empta Selteriis decem, & cera vetus pondo quatuor, empta Selter. duodecim conflentur in vnum: Quæro, quanti ſtet libra conflaturæ?

Quemadmodum conflatura ceras confundit in vnum, ita & ipſarum pondera colligit in ſummam, atque pretia ſimiliter. Quare manife-

stum est, totum illud mixturæ pretiū in libras ipsas ponderis distribuendum æqualiter. Partire igitur Sestertios 22 in libras 6. proueniēt Sester. $3\frac{2}{3}$, precium in libram cōflaturæ. Quod erat quæsitum.

Quæstio 38.

Si quis autem dictam mixturam ita velit temperare, vt pretium fiat in libram Sester. quatuor: Quæro, quantum ceræ nouæ sit addendum?

Hic habes massæ commistæ pondus 6, et tria in libram pretia: Primum Sester. 5 ceræ nouæ, qua fieri debet additamentum, Secundum Sester. 4 mixturæ faciendæ, Tertium Sester. $3\frac{2}{3}$, ceræ iam commistæ. Et sicut se habet differentia 5 ad 4, quæ est 1, ad differentiam 4, ad $3\frac{2}{3}$, quæ est $\frac{2}{3}$, ita & massæ pondus 6, ad quæsitum pondus additamenti. Sic igitur Regulam dispones, Si, 1 fit $\frac{2}{3}$, quid libræ 6? Inuenies operando libras 2 ceræ nouæ, quæ quidem conflari debent cum libris sex, vt fiat in libram pretiū Sester. quatuor. Quod erat quæsitum.

Probationem ita facies. Adde precium librarum 6, quod est Sester. 22, ad pretium additamenti librarum 2, quod est Sester. 10, fit 32. Partire in totum conflaturæ pondus librarum 8, proueniunt

niunt Sester. quatuor, iam inuentum pretium in libram. Quod erat probandum.

Quæstio 39.

Frumentarius tres aceruos habuit tritici, quorum primi modius vēdebatur Nummis decem, secundi octo, tertij sex. Vult autem ex aceruis primo, & secundo, portionibus æquis, cum additamēto tertii miscellaneum triticum modiorum centum ita facere, vt valeat modius Nummis octo, cum semisse: Quæritur, quomodo fiat hoc?

C Ommisce quotlibet modios, utpote 5, ex aceruo primo, cum aliis totidem ex secundo. Et inuenies modo suprā dato, huius mixturæ modium, stare Nummis 9. Iam habes tria in modium pretia. Primum additamenti, quod est 6, Secundū mixturæ faciendæ $8\frac{1}{2}$, Tertium iam factæ 9. Differentia autem 6 ad $8\frac{1}{2}$, est $2\frac{1}{2}$, & ea quam $8\frac{1}{2}$ habet ad 9, est $\frac{1}{2}$. Sunt autem mixturæ iam factæ modij 10. Disp. Regu. Si, $2\frac{1}{2}$ fit $\frac{1}{2}$, quid modij 10? Operare & inuenies modios 2, ex aceruo tertio, quibus confusis cum aliis 10, fiet pretium in singulos duodecim modios Nummorum octo cum semisse, prætium quidem quod quæritur. Sed modios centum, ex duodecim iam

inuentis, facies ita per Regulam. Si modij 12 fiant 100, quid modij 2? & quid mod. 10? Inuenies operando modios $16 \frac{1}{3}$ acerui tertij, & ex reliquis, modios $83 \frac{1}{3}$, quos bipartitò capiens ex aceruis, primo, & secundo, confundensque cū aliis $16 \frac{1}{3}$, frumentarius miscellanei tritici centum modios habebit, pretio in modium Nummorum octo cum semisse. Quod erat quæsitum.

Probatio fiet, sicut in præcedenti.

Quæstio 40.

Ponamus ad dictam summam tritici, adhuc misceri modios hordei quinquaginta, & hac compositura pretium modii sesquiummo decreuisse. Quæritur, quanti fuit hordeum misturæ?

*C*um tota compositio tritici, & hordei modios capiat 150, in quorum singulis pretium datur esse Nummorum 7. multiplica 150 in 7, fiunt Nummi 1050. Qui valor est modiorum 150. Aufer inde totum miscellanei tritici pretiū 850, restant Nummi ducenti, quos valet hordeum misturæ. Quod erat quæsitum.

Quæstio 41.

Mercator vendita gemma, Aureis sexaginta, inuenit se lucratum quintam partem sortis

fortis. Quæritur, quænam fuerit ista fors?

IN istis sic argumentare. Qui partem quintam sortis lucratur, ex quinque facit sex. Est itaque 6, lucrum vnà cum sorte, sicut est 60 gemmæ lucrum addita sorte. His cognitis. Disp. Regu. Si 6, prouenit ex 5, vnde 60? Inuenies operando Aureos quinquaginta, pro sorte gemmæ. Quod erat quæsitum.

Vulgus mercatorum, quod sortem latinè dicimus, vocat capitale, & lucrum exprimit duobus numeris, quorum secundus semper est centum. Velut in proposito nostro, dicerent factum esse lucrū viginti ad centum. Et ratiocinium ita facerēt. Qui lucratur 20 ad 100, ex 100 facit 120, ac Regulam ita disponunt. Si, 120 prodiit ex 100, vnde 60? Inuenies operando 50, sicut prius, sed non tam expeditè.

Quæstio 42.

Fac nunc mercatorem istum gemmā vendendo Aureis sexaginta, damnum tulisse sortis duas quintas: Quæritur, quo pretio gemmam comparauerit?

ARgumentum sic institue. Qui duas quintas perdit in sortem, ex quinque facit tria. Dic igitur. Si ante damnum 3 fuit 5, quid 60? Ope-

rare & inuenies Aureos centum, pro sorte gemmæ. Quod erat quæsitum.

Quæstio 43.

Pone rursus pretium gemmæ fuisse quinquaginta, & mercatorem ita destinasse vendere, ut lucrum faciat, ad eam rationem, quæ est trium ad viginti quinque. Quæro, quanti debeat vendi?

Dispone Regulam. Si ex 25 fiat 28, quid ex 50? Operare & inuenies 56. Et tanti debet vendi gemma. Quod erat quæsitum.

Quæstio 44.

Vendendo rem quinque semis, fit lucrum ea ratione quam habet monas ad viginti. Si autem vendatur quinque tantum: Quæro, quid fiet, damnum, an lucrum?

In istis primum fors inuestigari debet, dicendo. Si, 21 sortem habet 20, quam habet $5 \frac{1}{11}$? Inuenies operando $5 \frac{5}{11}$. Dic iterum. Si ex $5 \frac{5}{11}$ fiat 5, quid fiet ex 20? Operare & inuenies $19 \frac{1}{11}$, aufer à 20, restat $\frac{10}{11}$, quod est damnum. Respondebis igitur damnum fieri, ea ratione, quæ est $\frac{10}{11}$ ad 20, hoc est in minimis numeris, quæ est 1 ad 22. Quod erat quæsitum.

Quæst

Quæstio 45.

Vendendo rem octo Nummis, fit lucrum id, quod dicitur quatuor ad centum. Si autem vendatur nouem: Quæro, lucrum quo modo fiat?

Cum exploratum tibi fuerit aliàs de lucro, vel damno, & solum agatur de differentia alterutrius ipsorum nihil opus est, sicut antea, quærare sortem. Sed ita dispone Regulam. Si ex 8 fit 104, quid ex 9? Inuenies operando 117. Erit igitur lucrum ad sortem, sicut est 17 ad 100. Quod erat quæsitum.

Quæstio 46.

Tres focii mercatores pecuniam in comune contulerunt, Primus quidem Talenta quadragena, Secundus vicena, Tertius verò quina. Ex qua quidem summa, factum est lucrum Talentorum sex & viginti. Quæritur, quotam quisque sociorum lucri partem habere debeat?

In huiusmodi socialibus lucris, manifestum est, ut qui plus contulit, plus habere debeat, pro rata scilicet collationis cuiusque. Velut in proposito. Quoniam Primus duplo plus contulit quàm Secundus, et plus octuplo quàm Tertius, ratio deposcit,

ut duplum habeat : se Primum supra secundum, et octuplum supra Tertium. Et ut semel dicam, ipse lucri communis partes, semper fieri debent suis collationibus proportionales. Modus autem operis sic erit. Dispone collationes omnium, scilicet talenta 40. 20. 5. Adde simul, sunt Talen. 65. Dic igitur: Si Talen. 65 lucrantur 26, quod 40? quid 20? quid 5? Operare & inuenies 16 8. 2. Quae quidem portiones sunt, sicut esse debent, ipsis tribus collationibus proportionales. Dicemus itaque, portionem Primi, esse Talentorum sexdecim, Secundi octo, Tertij, duorum. Quod erat quaesitum.

Probatio. Quia lucrū ponitur esse Talen. 26, necesse est, ut omnium portiones in summam collectae restituant 26. Velut in hoc loco. Collige trium partitiones, scilicet 16. 8. 2, fit in summā 26. quod erat probandum. Ceterum talis error in opere continget, quem non indicabit huiusmodi probatio. Ut puta, si quod in vna portionū deficit, suppleatur in aliis. Nunquam tamen fieri potest, ut opere vero, non sit probatio vera.

Si, 65. 26. 40? 16.

20? 8.

5? 2.

26

Quaest

Quæstio 47.

Tres in negociatione communi lucri factos Aureos mille octingentos, sic inter se partituri sunt, pacto conuento, vt Primus quidem lucrum participet, ea ratione quam habet 12 ad 100, Secundus alia, quæ est 18 ad 100, Tertius ad rationem 30 ad 100. Quæro secundùm ea quæ proponuntur, quibus portionibus dictum aurum inter se communicabunt?

Ratiocinandi viam, in hoc proposito, longam satis atque superfluum Lucas instituit, quæ rem prorsus obscurat. Inquirat enim, Regulam disponendo pluries, sortem singulorum, quod minimè necessarium est. Quicquid enim collatum fuerit, modus partium tenendus est, qui datur ex pacto, cuius sensus nihil habet aliud quàm vt ex lucro Aureorũ 1800, fiât tres partes, ipsis tribus numeris 12. 18. 30 proportionales. Quos, perinde ac si essent collationes, adde simul fiût 60. Disp. Reg. Si, 60 lucrantur 1800, quid 12? quid 18? quid 30? Ope. et habebis portiones quæsitas esse, Primi quidem, Aureos tercentum sexaginta, Secundi, quingentos quadraginta, Tertij, noningentos. Quod erat quæsitum.

Idem erit, sed scientius, operari per minimos nu

meros proportionales ipsis 12.18.30, qui sunt 2.3.5,
 quorum est summa 10. Dic igitur. Si,
 10 lucrantur 1800, quid 2? quid 3?
 quid 5? Operare & idem quod prius
 inuenies. Probatio fiet velut in præ-
 cedenti.

360
540
900
1800

Quæstio 48.

Socialis mercaturæ partio fuit inter duos, ut primus qui fuit industrius, altero tanto amplius haberet ex communi lucro quam Secundus. Contulit autem Primus Aureos centum viginti, Secundus verò, centum sexaginta, quorum commercio, peruenit lucrum ad Aureos centum quinquaginta. Quæro, quænam sit iusta partitio lucri sociorum inter se?

IN hac specie diuisio secundum formulam datam procedit, si conuentionem factam de participatione lucri in primo socio, supra debitum duplicata, compensaueris ipsius collationem duplicando, quæ fuit Aureorum 120. Duplica, fit 240. Adde Secundi collationem 160, sunt Aur. 400. Disp. Regul. Si Aurei 400 lucrantur 150, quid 240? Inuenies operando Aur. 90, quibus sublati ex lucro 150, restât Aurei 60 in partem secundi. Respond

spondebis itaque, portionem Primi esse Aur. nonaginta. Alterius autem, sexaginta. Quod erat quæsitum.

Quæstio 49.

Contracta fuit trium societas in annuū tempus, inter quos, summis pecuniæ collatis æqualiter, non æquali tempore relictæ sunt in communione societatis. Sed Primi quidem, sex mensibus tantum, Secundi, novem, Tertij duodecim. Lucrum autem in fine temporis repertum, quomodo partiri debeat, quæritur?

IN huiusmodi temporis inæqualitate, diuisionis modus nihil habet diuersum ab eo, qui datus est in collationibus factis inæqualiter, si menses collationum vice disponas. Eadem enim utrobique ratio. Nam quemadmodum collatio maior, & minor, eodem tempore lucrum parit maius, & minus, ita longius tempus, & breuius, in eadem summa, fructum auget, & minuit. Sic igitur est operandum in casu nostro. Compose simul numeros mensium, qui sunt 6. 9. 12, fit summa 27. Et quoniam lucrum non exprimitur numero, fac diuisionem ipsius in quotlibet partes, utpote nouem. Et ita disponito Regulam. Si menses 27 lucratur 9, quid 6? quid 9? quid 12? Operare & inuenies ex dictis
lucri

lucris partibus deberi, Primo quidem duas. Secundo, tres, Tertio, quatuor. Quod erat quaesitum.

Quaestio 50.

Pone nunc in alia societate, collationem Primi fuisse Talentorum argēti quatuor & viginti, & in communicatione commercij, sex mensibus tantum fuisse: Secundi autem Talen. decem & octo, & esse relicta mensibus decem: Tertij verò Talen. duodecim, & ad finem anni perdurasse. Quo spatio facta est argenti lucratiui summa Talētorum sex & viginti. Quaero, portiones istorum?

Cum datur temporis, et collationum simul inaequalitas, priusquam uti Regula possis, pensandus erit, detractio collationis, temporum defectus. Quoniam enim in Primi tempore, ad anni complementum, desunt sex menses, quod est anni dimidium, ab ipsius collatione Talentorum 24, sublato dimidio, relinquuntur 12. Item ex collatione Secundi Talen. 18. dematur sexta pars, scilicet 3, erit residuum 15. quandoquidem in mēsis decem ad anni complementum deest pars sexta, quae est bimēsis. Ex collatione autem Tertij, quia complevit annum, nihil auferri debet. Adde nunc sic diminutas collationes 12, 15, 12, fit summa 39. Disp. Regu. Si,

39 lucrantur 26, quid 12? quid 15? Operare & inuenies Primi quidem portionem esse Talen. octo, Secundi, decem, Tertij octo. Quod erat quæsitum.

Erit etiam ad hoc genus formula talis. Multiplica singulorum collationes in suos cuiusque menses, hoc est 24 in 6, & 18 in 10, & 12 in se, producantur 144. 180. 144. Adde simul tria producta, fit summa 468. Disp. Regu. Si 468 lucrantur 26, quid 144? quid 180? Inuenies operando, sicut antea, 8. 10. 8.

Quæstio 51.

Tres socij mercantes in annum ita conferunt. Primus quidem, Aureos cētum, quos in societate reliquit menses duodecim, Secundus Aureos cētum viginti, Tertius Aureum torquem, cuius pretium repetit, exacto mense decimo. Ex quibus summis partum est lucrum Aureorum sexaginta nouem. Vnde Primus habuit in partem suam, Aureos triginta, Secundus, quatuor & viginti, Tertius quindecim. Quæro primùm, quot menses Secundus pecuniam collatam in cōmunionem reliquit? Deinde quanti fuit Aureus torques?

Ad inueniendum menses secundi, procedendum est ita. duc collationem Primi in suos menses

*mensēs, hoc est, 100 in 12, fit 1200. Scimus autem
 Primi lucrum esse 30. Disp. Regul. Si ex lucro 30
 producat 1200, quid ex lucro 24? Operare &
 inuenies 960, quod est productum ex Secundi col-
 latione 120 in suos menses multiplicata. Partire
 igitur 960 in 120, proueniet 8 pro mensibus quæ-
 sitis. Vt autem scias torquis valorem, ineunda est
 ratio super his quæ iam nota sunt in alterutro duo-
 rum præcedentiū. Sed nunc accipe menses Secundi,
 qui sunt 8, & disp. Reg. Si menses 8 lucrantur 24,
 quid menses 10? inuenies operando 30. Rursum
 disp. Reg. Si lucrum 30 prouenit ex Secundi colla-
 tione 120, unde prouenit Tertij lucrum 15? Ope-
 rare & inuenies 60, quæ est collatio, & pretium
 torquis. Respondebis itaque, Secūdum ex sociis, col-
 latam pecuniam communicasse mensibus octo. Et
 torquis æstimationem fuisse Aureorum sexaginta.
 Quod erat quæsitum.*

Quæstio 52.

Tres inita sodalitate, per annum duratu-
 ra contribuunt: Primus quidem in princi-
 pio Aureos mille, Secūdus autem post duos
 menses Aureos nescio quot, Tertius verò
 post menses quatuor à Secundo Aureos etiā
 contulit, ignota multitudine nobis. Lucrum
 autem, in sodalitij termino repertum, singu-
 li

li participarunt æqualiter. Quæro, quid Secundus, quid Tertius singulatim contulerunt?

Sic est operandum. Multiplica collationē Primi in suos menses, id est 1000 in 12, fit 12000. Et quoniam lucri participatio proponitur æqualis, necesse est Secundum, cuius pecunia fuit in communi mensibus 10, & Tertium qui tenuit mensibus 6, talibus numeris contulisse, quorum vterque multiplicatus in suos menses producat 12000. Partire igitur 12000 in 10, & habes 1200. pro collatione Secundi. Diuide rursus 12000 in 6, & proueniet 2000, pro collatione Tertij. Dicemus igitur Secundum contulisse, Aureos mille ducentos, Tertium autem, duo millia. Quod erat quæsitū.

Quæstio 53.

Summa lucratiua Aureorum centum nonaginta, post anni terminum societatis expletæ, ita tribus obtigit in partes, vt prima quidem fuerit triplum secundæ, & quadruplum tertiæ. Primi autem collatio fuit ad caput anni Aureorum octoginta: Secundi verò facta est post quatuor menses à Primo: Postremi autem, post alios totidem menses à Secundo. Quid autem contulerit vnusquisque duorum quæstio est?

Duci

DVcito primi collationem 80 in suos menses 12, fit 960. Huius summe cape trientem, qui est 320, deinde quadrantem, qui est 240. Et quoniam sicut proponitur, partitio prima fuit triplum secundae, & quadruplum tertiae, oportet pro collatione Secundi, numerum inueniri, qui ductus in suos octo menses, faciat 320. Item pro collatione Tertij, numerum, qui ductus in menses 4, faciat 240. Ad hanc igitur inuentionem, partire 320 in 8, & habes quadraginta, pro collatione Secundi. Diuiso deinde 240 in 4, habes sexaginta, pro collatione Tertij. Quod erat quaestio.

Opus tuum ita probabis. Multiplica trium collationes 80, 40, 60 in suos cuiusq; menses 12, 8, 4, habebis 960, 320, 240. Adde simul, fit summa 1520. Disp. Regu. Si, 1520 lucrantur 190, quid 960? quid 320? quid 240? Inuenies operando trium portiones fuisse 120, 40, 30. Quarum prima triplum est secundae, & quadruplum tertiae. Quod erat probandum.

Quaestio 54

Tres mercaturam sociantes in annum ita fecerunt. Primus quidem à principio contulit Talenta sex, & post quatuor menses repetit duo. Secundus, in fine tertij mensis, contulit Talen. duodecim, & post mensem abstulit

lit

lit quinq; Tertius ab initio contribuit quinque, & exacto mense septimo, rursus contribuit octo. Commune lucrum reperitur, anno peracto, ad Talenta duodecim, Quæro partes singulorum?

IN huiusmodi rationibus, antequam regule dispositionem assequi possis, taliter est præparandum. In primo sociorum multiplica Talenta sex in menses quatuor, fit 24. Et quoniam post menses 4 repetuntur Talen. 2, igitur Talen. 4 permanserunt menses 8, quos multiplicabis in Talen. 4, & fiet 32. Adde ad 24, fit 56. Quod ad Secundum attinet: multiplicatis 12 in 1, & 7 in 8, iunctisque productis, fit 68. Item pro Tertio: Duc primò 5 in 12, fit 60. Rursus ducito 8 in 5, fit 40. Adde ad 60, fit in summa 100. Compose simul tria multiplicationum producta, scilicet 56, 68, 100, fit summa 224. Disp. Regu. Si, 224 lucrantur 12, quid 56? quid 68? quid 100? Operare & inuenies Primi lucrum esse Talenta tria, Secundi, Talen. tria, cum nouem dicimus quartis, Tertij, Talen. quinque cum quinque decimis quartis. Quod erat quesitum.

Quæstio 55.

Quatuor focij in arca communi reperiuntur lucrum tercetum quadraginta, ita par-

r

titi sunt inter se, vt quoties Secundus habuit quinque, toties Tertius habuit nouem : & quoties Tertius septem, toties Quartus vndecim, & quoties Quartus nouē, toties Primus tredecim, cuius collatio fuerat ducenta octoginta sex. De tribus aliis quæritur, quantum viritim contulerunt ? et quantum singuli ex lucro sodalitij reportarunt?

CUm ita proponis, quoties primus habuit 13, toties Quartus habuit 9, nihil aliud dicis quam portionem Primi, ad portionem quarti rationem habere, sicut 13 ad 9. Sunt autem portiones collationibus suis proportionales. Cum sit igitur Primi collatio 286, vt inuenias collationem Quarti, dispone Regulam. Si 13 esset 286, quid 9? Operare & inuenies 198, pro collatione Quarti, cuius portio (sicut proponitur) ad portionem Tertij, est tanquam 11 ad 7. Dic igitur. Si 11 sit 198, quid 7? Inuenies operando 126, pro collatione Tertij. Ad habendum collationem Secundi, dicito. Si, 9 sit 126, quid 5? inuenies 70. Habitis autem collationibus, habebuntur & portiones, modo iam dicto sepius. Respondebis itaque Secundum contulisse, septuaginta, Tertium, centum vigintis sex, Quartum, centum nonaginta octo. Item lucri portiones fuisse, Primi quidem, centum quadragintatria, Secundi

cundi, trigintaquinq; Tertij sexaginta tria. Quarti nonaginta nouem. Quod erat quaesitum.

13. 286. 9. 198	Si, 680. 340. 286. 143
Si, 11. 198. 7. 126	70. 35
9. 126. 5. 70	126. 63
	198. 99
	<hr/> 340

Quaestio 56.

Duo iuncta societate in annum tempus ita conferunt. Primus quidem Talenta duodecim, Secundus sex, pacto conuento, vt in fine temporis sortem, simul atque lucrum partiantur æqualiter. Accidit autem, vt distracta fuerit octauo mense peracto societas facto lucro Talentorum quindecim. Quæro, quænam sit vtriusque participatio lucri, simul atque sortis?

SI societas ista termino suo perstitisset, ambæ simul sortes Talentorum 18, vtrique prouenissent in partem 9. Et ita Secundus qui sex tantum contulit, tria Talenta consequeretur de sorte Primi. Aequalis deinde partitio lucri Talentorum quindecim vtriusque portionẽ 9, augeret in 16 $\frac{1}{2}$. Quæ summa diuisionis esset per æqualia facta.

Sed quia consortium mensibus tantum octo duravit, ex decremento mensium quatuor, decrescit & Secundi lucrum de sorte Primi duobus Talentis. Quod per Regulam inuenitur dicendo: Si menses 12 lucrantur Talen. 3, quid menses 4? Operare & habebis Talentum 1. Aufer ex integra portione $16 \frac{1}{2}$, restat in partem Secundi Talenta quindecim cum dimidio. Quare & in partem Primi, Talenta septemdecim cum semisse. Et talis erit utriusque participatio lucri, simul & sortis, quod erat quesitum.

Supradicta ratio, ad huiusmodi speciem, probabilis aliquandiu mihi fuit. Sed re postea diligentius attentata visum est aliter. Hoc habet, in socialibus commerciis mercatorum consuetudo, quorum fit per æqualia partio, ut is qui minus pecuniæ confert, aliquid aliud, aut suas operas præbeat in supplementum. Quod ipsi dicunt ponere personam. Quis enim aliàs unquam plus alio contribuat? Sicut in proposito, Secundus conferens tantum sex, altero conferente duodecim, intelligendus est suas 12 mensiu operas, sex Talētis æstimatas exhibere, ut in portionū conditione equalitatis ratio cōstet. Si autē societas termino suo perstitisset, Secundi pecunia Talentorum sex, cum aliis totidem operarū Talentis, socij contributionem æquabat. Sed quia anni tantum besse consortio tenuit, ex detrimento
trien

trientis, deteritur & Secundi collatio duobus Talentis. Quare fuit ipsa Talentorum decem. Aequū est itaque, ut ipse secundus lucrum, atq; sortem eam tenus participet, quatenus & consortij legem implevit. Id autem non erit aliter, nisi partes ipsæ totius pecuniæ, quæ est Talentorum 33, fiant suis collationibus proportionales. Sunt autem tam pecuniæ, quàm operarum ambæ simul Talen. 22. Disposens itaque de more Societatum Regulam, dicito: Si Talen. 22 lucrantur 33, quid 12? & quid 10? Inuenies operando, Primi portionem esse, Talentorum decem & octo, Secundi autem, Talentorum quindecim. Et hæc potissimum mihi censetur diuisio legitima, quamuis & præcedens non præter rationem omnino videatur.

Lucas autem in simili ratiocinatus est aliter, cuius exemplum, quò facilius diuersitas intelligatur, in eisdem, quos ante proposui, numeris explicabo. Si tempus (inquit) societatis annum impleretur, sortibus amborum simul, quæ sunt Talen. 18, distributis æqualiter, Secundus lucraretur de sorte Primi Talen. 3. Sed quia tertia pars anni defuit, deducta etiam de tali lucro parte tertia, remanent Talen. 2. Quod quidem inuenitur, sicuti per Regulam ante monstraui. Hæc igitur (inquit) Talen. 2 dempta de sorte Primi, et ad Secundi sortem adiecta, perinde faciunt, ac si collatio Primi fuisset 10,

¶ Secundi 8. Vult deinde rationem institui de societatum forma communi, videlicet componendo 10 & 8, fit summa 18, & Regulam ita disponit. Si Talen. 18 lucrantur 15, quid 10? & quid 8? inueniuntur Talen. $8 \frac{1}{3}$, quæ primus habebit ex lucro Talen. 15, & residuum, hoc est, Talen. $6 \frac{2}{3}$, erit pro parte Secundi. Et post hæc addendo sortes 10, & 8, suo cuiusque lucro, id est $8 \frac{1}{3}$ ad 10, & $6 \frac{2}{3}$ ad 8, erit secundum Lucam portio Primi Talentorum $18 \frac{1}{3}$, secundi verò Talen. $14 \frac{2}{3}$. In hoc autem calculo, quem Stephanus etiam, et alij sequuntur, detractio de sorte Primi, quæ toto sodalitatis tempore mansit, nulla mihi ratione facta videtur.

Quæstio 57.

Lucius agricola oues habens quadraginta, & Tityrus pastor decem societatem iniierunt, ad annos quinque, pactione conuenta, ut Tityrus gregem curaret, habiturus dimidium in fine temporis. Sed accidit distahi societatem trieteride peracta, qua creuit pecus ad capita centum: Quæro, quænam sit iusta partitio gregis, inter Lucium & pastorem?

Differencia collationum, quæ est ouium 30, indicat quinquennalem pastoris custodiam, rotid

totidem ouibus æstimari. Quare & triennis, per Regulam inuenietur esse ouium 18. Ade 10, quas habuit Tityrus, crescit ipsius collatio ad oues 28. Compose cum Lucij traditione 40, sunt 68. Dic igitur: Si oues 68 fiant 100, quid 40? inuenies operādo $58 \frac{14}{17}$. Detrahe ex 100, restāt 41 $\frac{1}{17}$. Erit itaque iusta partitio gregis, pro Lucio quidē, oues quinquaginta octo, cum particula $\frac{14}{17}$. Et pro Tityro pastore residuum, quæ sunt 41 $\frac{1}{17}$. Quod erat quæsitum.

In quæstionis huius disquisitione, quæ est præcedenti similis, modū differentem ab eo quem ante recitavi, sequitur Lucas, longoque processu concludit, Lucij partem esse oues 62, & pastoris 38. Cui & Stephanus assentitur.

Quæstio 58.

Fac nunc societatem istam anno supra constitutum tenuisse. Quæro partes amborum?

Quoniam cura pastoris annis quinque taxatur ouibus 30, per Regulam inuenies, annū taxari ouibus 6, iunctis igitur decem quas habuit, æstimabitur ipsa custodia Sexennij, ouibus 46, quæ cum 40 Lucij faciunt 86. Dic igitur. Si oues 86 habent 100, quid 46? inuenies operādo in partes prouenire, pastori quidem $53 \frac{11}{21}$. Lucio autem

46 $\frac{11}{41}$. Quod erat quæsitum.

Quæstio 59.

Summa 48, tribus partiri debet, ita ut Primus quidem tantum habeat, quantum alij duo simul, Secundus autem dimidium Primi, & Tertij, Tertius verò, quintam partem Primi, & Secundi. Quæritur, quomodo se habeant huiusmodi partes?

IN istis sic argumentare. Quoniam dicitur Primum habere quantum duo reliqui simul: ipse igitur habet dimidium totius, quod est 24. Et quia Secundus habet dimidium Primi, & Tertij, habet ergo tertiam partem totius, quæ est 16. Item quoniam Tertio datur quinta pars aliorum, datur ergo sexta totius, quæ est 8. Habitis etiam partibus Primi, et Tertij, ipsique à toto sublatis, residuum 16 inuenitur pro parte Secundi. Dicemus itaque partes propositas esse, Primi quidem 24. Secundi 16. Tertij 8. Quod erat quæsitum.

Quæstio 60.

Apud Iulianum Iureconsultum, libro vicesimo octavo Digestorum, hæreditaria quædam partitio proponitur, in hæc verba. Si ita (inquit) scriptum sit: Si mihi filius natus fuerit, ex beffe hæres esto: Ex reliqua parte
 vxor

vxor hæres esto. Si verò mihi filia nata fuerit, ex triente hæres esto. Ex reliqua parte vxor hæres esto. Si filius: & filia nati essent, dicendum est assem distribuendum esse in septem partes, vt ex his filius quatuor, vxor duas, filia vnam partem habeat. Ita enim secundum voluntatem testantis, filius altero tanto amplius habebit quàm vxor. Itē vxor altero tanto amplius habebit quàm filia.

Sic itaque *Iulianus* artificiosè simul atque prudenter diuisionem propositam instituit, acutissime ratiocinatus testantem voluisse, vt filius altero tanto amplius haberet quàm vxor, hoc est, bis tantum, siue duplo magis. Item vt vxor duplo plus haberet, quàm filia. Nā si filius solum nasceretur, bessẽm, id est vncias octo, haberet, vxor autem reliquas quatuor vncias, qui est triens, quò sublato, pro filia nata sine filio, bessẽm residuum mater haberet. Et sic vtrobique separatim portionum ratio dupla, quam etiam coniunctim in proposita specie seruari Iureconsultus voluit. Propterea dicitur, assem, hoc est totam hereditatem, in septem partes distribuendum. Veluti si fuerit vniuersalis bonorum æstimatio facta, ad Aureos mille quadringentos. Partire septies, veniunt in partem Aurei ducenti, & tanti fiet portio filie. Matris autē

duplo maior, hoc est Aurei quadringenti: quare
 & portio filij, cum etiam duplò crescat in matrem,
 Aureos habebit octingētos. Compose simul omniū
 partes, scilicet 200. 400. 800, redivit summa Au-
 reorum 1400. Ceterum in hac traditione Iuliani
 Logistice magis generaliterq; procedes per Regulā
 ita disponens: Si, 7 habet Aureos 1400, quid 1?
 quid 2? quid 4? Operare, & idem quod prius in-
 venies. Hanc Iureconsulti sententiam latius expli-
 cui in eo quem nuper edidi libro, de fluviaticis in-
 sulis secundum ius civile diuidendis.

Quæstio 61.

In dolio vini pleno tribus locis epistomia
 disponuntur tali temperamento, ut fusio su-
 premi terminetur sesquihora, depleto qua-
 drante dolij. Ex medijs autem profluuium, in-
 tra duas horas, sedit vinum exhaustum ad
 tertias. Infimi verò fluxus dolium vacuat
 tribus horis. Quæritur, quanto tempore vi-
 num, laxatis simul epistomis tribus, totum
 effluxerit?

IN huiusmodi vestigatione, quo sit expeditior,
 finge quemlibet alicuius mensuræ numerum in
 dolio contineri, qui tamē per 4, 3, & 2 numeretur,
 utpote amphoras 12. Epistomium igitur, quod est
 infimo

infimo loco, duodecim amphoras emittit tribus ho-
 ris. Et id quod intermedium est amphoras octo, dua-
 bus horis. Quare et tribus horis effunderet ampho-
 ras duodecim, si permetteret ipsius positura. Ex his
 igitur duobus epistomiis, eodem tempore, vinum
 fluit æqualiter. Supremus autem, cum tres ampho-
 ras, qui est vini quadrans, effundat sesquihora, du-
 plicato tempore, hoc est tribus horis, partem dolij
 supremam usque ad locum suum, bis effunderet, id
 est amphoras sex. Sed infimum amphoras duode-
 cim, tribus horis effundit, & medium totidem, si-
 cut ante monstraui. Ratio igitur fusionis in supre-
 mo, & ad intermedium, & ad infimum subdupla
 est, & ad utrunque simul subquadrupla. Ponentes
 igitur epistomium supremum esse 1, duo reliqua
 erunt 4, & tria simul epistomia efficient 5. Par-
 tire igitur fusionis supremæ horarium tempus $1\frac{1}{2}$
 in 5, prouenit horæ particula $\frac{3}{10}$, qua defluet pars
 dolij suprema, amphorarum 3. Residunt adhuc 5
 amphoræ superiores epistomio, quod medium est,
 unde manant octo amphoræ, duabus horis. Dic er-
 go. Si amphoræ 8 fluunt horis 2, quid amphoræ 5?
 Inuenies operando hor. $1\frac{1}{4}$. Et quoniam proce-
 dit fusio duobus locis, diuide $1\frac{1}{4}$ in 2, prouenit
 $\frac{1}{8}$ vnius horæ, adde ad $\frac{3}{10}$, fiunt $\frac{37}{40}$ vnius ho-
 ræ, quibus fundatur octo amphoræ. Et adhuc sunt
 quatuor residuæ, quas epistomium, quod in fundo
 est

est, cum totum dolium vacuet tribus horis, eiiciet una hora, ad quam adde iam inuentum particulae tempus $\frac{37}{40}$, habebis horam cum particula $\frac{37}{40}$. Quo spatio vinum, ex trium simul foraminum apertura, totum defluerit. Quod erat quaesitum.

Est autem in hoc propositi genere quod aduertat. Quamuis supputatio ex hypothesi, ratione, & arte procedat, nequaquam tamen verum omnino consequi potest. Propterea quod ipsa fusio, non ex sola foraminum ratione modum suum recipit, sed in eam pressura multum habet momenti. Nam laxatis simul tribus epistomiis, ipsa pressura, & grauitate, & duratione fit minor, quam ex infimi solum apertura. Propter hoc igitur in effusione, neque tempus, neque modus, à disiunctis ad coniuncta rectè colligitur. Cuiusmodi fallaciam, nullus, quem hucusque legerim, aduertit. Sed quomodo sit occurrendum, nec huius est loci, nec instituti. Et hanc disputationem aliàs peculiari tractatu, de fluentis aquae mensura, sum prosequutus in Geometricis operibus.

Quaestio 62.

In saliente, siphunculus labrum subiectum replet horis duabus, in cuius fundo sic temperatur epistomium, ut eo laxato, plenum labrum, si nihil influat, depleatur horis tribus.

Labro

Labro autem vacuo, si simul incipiēs fluat,
& effluat aqua, quæritur, quo temporis spa-
tio, labrum replebitur?

Finge cratera subiectum capere mensuras ali-
quot, utpote culeos, eo numero qui per 4 et 3
metiatur. Is erit 12. Nunc dispice, quot emittit cu-
leos epistomium apertum, tempore quo crater re-
pletur, hoc est, horis duabus, disponendo Regulam.
Si horæ 3 emittunt culeos 12, quid horæ 2? Inue-
nies operando culeos 8. Cum igitur horis 2 influant
culei 12, & effluant 8, remanent in labro, singulis
duabus horis, culei 4. Rursum dispone Regulam. Si
culei 4 occupant horas 2, quid culei 12? Operare
& habebis horas sex, quibus aqua saliens, episto-
mio defluente, labrum implebit. Quod erat quæ-
situm.

*Hic etiam sicut antea fusionis ratio, sed minori
discrimine fallit.*

Quæstio 63.

Quidam lusor quot Nummos habuit à
principio, toties ad aleam venit, toties quo-
que Nummos suos lucro duplicauit, exce-
pto lusu postremo, ubi vicissitudine facta,
Nummos perdidit quadringentos, adhuc ha-
bens residuos quadraginta octo. Quæritur,
quot

quot Nummos ab initio lusor habuit?

AD quæsitum facile peruenies ordine retrogrado procedens, in hunc modum. Quoniam ultimus aleæ casus damnum lusori dedit Nummorum 400, adde residuum 48, sunt 448, quos habuit aleator penultimo lusu, quæ nunc dicamus esse secundum. Habuit igitur in tertio Nummos 224. In quarto 112. In quinto 56. In sexto 28. In septimo 14, quorum dimidium est septem. Dicemus itaque lusorem ab initio septem Nummos habuisse. Quod erat quæsitum.

Probationem ordine recto facies, ponens lusorẽ habuisse Nummos 7, quos primo lusu duplicans peruenit ad 14. Et item secundo duplicans peruenit ad 28. Et ita deinceps duplicando quater, & auferendo 400, residuum lusori facies 48. Quod erat probandum.

Quæstio 64.

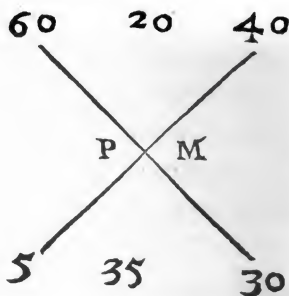
Talarium ludum tres ita luserunt, ut statim Primus ab initio lucratus sit semissem pecuniæ Secundi: postea verò Secūsus trientem pecuniæ Tertij: et tandem ipse Tertius quadrantem eius quam attulit Primus in ludum, quo finito quisquis ipsorum centum Aureos reportauit. Quæro, quibus summis
ad

ad talos singuli venerunt?

Questio soluitur per duas positiones, in hunc modum. Pone vt Primus venerit ad ludum cum Aureis quotlibet, utpote 60. Aufer 15, quæ est quarta pars quam perdidit, restant 45. vt autẽ completus 100, quos ex ludo reportauit, oportet ad 45 addere 55, quod est lucrum ipsius, & dimidiũ pecuniæ Secundi. Habuit igitur ab initio Secundus Aureos 110, & damno factõ, 55. vt autem habeat centũ in fine, adiiciendi sunt 45, qui est triens pecuniæ Tertij. Multiplicans igitur 45 in 3, fient Aurei 135, cũ quibus ludum Tertius incepit. Aufer inde 45, quos perdidit, restant 90. Adde lucrum de Primi quadrante, quod fuit 15, fiunt Aurei 105, quos reportabit Tertius in fine. Habes igitur ex positione 60 errorem, Plus 5. Fac secundã, ponendo Primum habere Aureos 40, omnibũque dispositis, sicut in priore factum est, inuenies ad finem pro Tertio, Aureos tantũ 70. Dat itaque positio secunda errorem, Minus 30. Adde primũ errorem 5, fit errorum differentia 35. Quæ quidẽ se habet ad differentiam positionum, quæ est 20, sicut primus error 5, ad secundum 30. Dic ergo. Si, 35, venit ex 20, vnde 30? Operare, & habebis $17\frac{1}{7}$. Itaque si ad positionem secundã, quæ fuit 40, addideris $17\frac{1}{7}$ fient Aurei quinquaginta sept

septem, & septimæ partis vnius, quos habuit lusor Primus ab initio. Quare & secundum inuenies habuisse, centum quatuordecim cum duabus septimis, Tertium verò, centum viginti octo cum quatuor septimis. Quod erat quæsitum.

$$\begin{array}{r}
 57 \frac{2}{7} \\
 114 \frac{2}{7} \\
 128 \frac{4}{7} \\
 \hline
 300
 \end{array}$$

Ad quæstionis huius inuestigationem exemplum operis Lucas non posuit, quod vel imprimis necessarium erat, ne tam se, quàm alios in errorem coniiceret. Sed vsus compendio, operare (inquit) et inuenies Primum habuisse $44 \frac{4}{9}$. Secundum $111 \frac{1}{9}$. Tertium $133 \frac{1}{3}$. Quod omnino falsum esse probatio per additonem facta statim ostēdit. Adde simul dictos ab eo triū numeros, fit summa $288 \frac{14}{27}$. Oportet autem hanc summam esse 300. Nihil enim plus, aut minus habere potuerūt ipsi tres simul lusores in principio, quàm in fine. Hoc etiam erratum, paucis quibusdam mutatis, apud alios inueni. Facile siquidem Logistici nostri

stri errores inter se mutuò sumunt.

Quæstio 65.

Speculatoria turris in portu ab aqua surgit in altum ad cubitos centum viginti, pars decima fluctibus alluitur, fundamentorum substructio parte vicesima constat. Quæro, quàm alta sit à vertice summo ad basim tota specula?

Cum pars turris ab aquæ superficie, ad terram usque ponatur esse decima, & fundamentorum substructio vicesima, adde simul dictas partes $\frac{1}{10}$ & $\frac{1}{20}$, fit $\frac{3}{20}$. Quoniam igitur pars turris inferior ab aqua deorsum, reperitur esse $\frac{3}{20}$, superior pars ab aqua sursum, erit $\frac{17}{20}$. Quæquidē pars superior ponitur esse cubitorum 120. Dic ergo: Si $\frac{17}{20}$ dant cub. 120, quid $\frac{3}{20}$? Inuenies operando cubitos $21 \frac{3}{17}$, adde ad 120, sunt cubiti $141 \frac{3}{17}$, quæ est altitudo turris à summitate ad basim. Vt autem habeas separatim quod aquis tenetur, partire $141 \frac{3}{17}$ in 10, proueniunt cub. $14 \frac{3}{17}$, quæ pars est turris ab aquæ superficie ad terram. Ad substructionem inueniendam partire rursum $141 \frac{3}{17}$ in 20, proueniunt cub. $7 \frac{1}{17}$. Respondebis itaque, totius turris altitudinem esse cubitorum $141 \frac{3}{17}$. Substructionem cubitorum $7 \frac{1}{17}$. Quod aquis alluitur, cubitorum $14 \frac{3}{17}$. Quod erat quæsitum.

Quæstio 66.

Adhibuit structor cœnæ conuiuali per-
dices, merulas, coturnices, ficedulas, nume-
ro quinquaginta, emptas omnes simul Num-
mis centum sexaginta. Particulatim verò
stetit perdix septem Nummis, merula duo-
bus, coturnix quatuor, ficedula Nummo.
Quæritur autem numerus in suo cuiusque
genere separatim?

Quæstiones similes duabus positionibus sol-
ui posse Lucas asserit. Quod est mirandum,
vel ex eo maximè, quod operationis quam posuit
exemplo constet apertè non esse verum. Quidam
tamen peculiarem in his regulam magnis ambagi-
bus tradere conati sunt, non aduertentes ista variè
solui. Fiet igitur inuestigatio modis quibuslibet
fortuitis multò facilius, quàm aliàs vllò modo. Ne-
que enim potest res incerta, ratione certa consti-
tui. Inuenies igitur experiundo, appositas conuiuio,
perdices octo, merulas quatuordecim, coturnices
sexdecim, ficedulas duodecim. Verum etiam erit
dicere, Perdices 9, merulas 8, coturnices 16, fice-
dulas 17. Item etiam perdices 10, merulas 8, co-
turnices 14, ficedulas 18. Quod erat quæsitum.

Quæstio 67.

Tres cuniculi, nouem gallinæ, duo capi,
Num

Nummis quingenta veneunt. Et eodem pretio gallinæ tres, cuniculi septem, capi sex venduntur Nummis septuaginta. Quæro quanti stabunt per se, capus, gallina, cuniculus?

Hic etiam Lucas rationem iniri iubet ad modum præcedentis, nullum tamen operis posuit exemplum. Quod unum restabat, ut re ipsa teneretur manifestè. Variabit enim se multipliciter in hac quæstione responsum, ad unum quodlibet avium genus aliud, atque aliud pretium statuendo. In duorum tamen generum pretiis, propositio constabit optimè, & positionum regulam tenebit. Sed expeditior erit calculus per quadraturam, sicut ostendam suo loco. Nunc autem concludens in proposito dicam, cuniculi pretium fuisse, Nummos 4, gallinæ 3, capi $5\frac{1}{2}$. Verum insuper erit, pretium esse cuniculi quidè, Nummos $4\frac{4}{7}$, gallinæ, $2\frac{26}{17}$, capi 5. Rursum præter hæc rectè constitues valorem, in cuniculo Nummos 3, in gallina $3\frac{1}{12}$, in capo $6\frac{1}{4}$. Quod erat quæsitum.

Et in omnibus istis probatio fiet experimento,

$$\begin{array}{r}
 4. \text{ Cuni. } 3. 12. 7. 28 \\
 3. \text{ Galli. } 9. 27. 3. 9 \\
 5\frac{1}{2} \text{ Capi. } 2. 11. 6. 33 \\
 \hline
 50. \quad 70.
 \end{array}$$

Quæstio 68.

Institor cū aliquot Smaragdos comparasset, centū Philippeis, atq; singulos postea vendidisset, Philippeis vndecim, lucrum habuit Philippeos lapillis quos emerat æquales. Quæro numerum gemmarum?

Pretium datum emptionis partire venditionis numero, dempta monade, hoc est 100 in 10, prouenit decem, qui gēmarum est numerus. Quod erat quæsitum.

In hoc genere quæsi Stephanus per quadraturam via longā, perplexāque procedit, sic ut perueniat in canonem tertium.

Quæstio 69.

Si quis Drachmas decem, quas habet in oculis decimauerit impensa quotidie: Quæritur, quo tempore Drachmarum septem cū semisse fecerit impendium?

In hoc proposito longa nimis & implicita disquisitio fiet, si via plana patentique procedas, expensum diurnum colligendo, hoc est, prima die Drachmam, secunda partem decimam Drachmarum nouem, tertia rursum decimam, residui, & ita deinceps

deinceps. Tali enim progressu, tanta sese fragmen-
torum multiplicatio cōglomerabit, vt exitus inde,
non magis quàm ex Dedaleo labyrintho, possit inue-
niri. Augēdus erit ergo datus numerus Drachma-
rum decem, in tot decades, vt sine fragmentis de-
cimatio fiat quoties opus erit. Ponamus itaque nu-
merum 10, eum esse qui figuris quindecim conti-
neatur, sic 1000000000000000. Dispone Re-
gulam. Si numerus Drachmarum 10 fiat 10000-
0000000000. quid Drach. $7 \frac{1}{4}$? Inuenies
operando Drach. 750000000000000. Opor-
tet igitur Drach. 1000000000000000 totie s
decimare, quousque omnes illæ decimæ iunctæ si-
mul componant 750000000000000. Hic au-
tem infra disposui decimas ordinatim dierum 14,
quarum summa 77123207545039, maior est,
quàm oporteat. Summa autem decimarum tredecim
est 74581341716710. Aufer ex 7500-
0000000000, restat 418658283290. Hoc
autem residuum impenditur decimoquarto die. Vt
verò scias quota parte diei. Dispo. Regulam. Si,
2541865828329 impenduntur die 1, quid 418-
658283290? Operare, & habebis $\frac{418658283290}{2541865828329}$.
Hæc autem particula paulo maior est vnius horæ
sextante. Dicemus itaque drachmarum septem cum
semisse impedium fieri, diebus tredecim, & pau-
lo magis vnius horæ sextante. Quod erat quæsitum.

$$\begin{array}{r}
 1000000000000000 \\
 9000000000000000 \\
 8100000000000000 \\
 7290000000000000 \\
 6561000000000000 \\
 5904900000000000 \\
 5314410000000000 \\
 4782969000000000 \\
 4304672100000000 \\
 3874204890000000 \\
 3486784401000000 \\
 3138105960900000 \\
 2824295364810000 \\
 2541865828329000 \\
 \hline
 11688874333039 \\
 65434333212 \\
 \hline
 77123207545039
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 7500000000000000 \\
 74581341716710 \\
 \hline
 418658283290
 \end{array}$$

Quaestio 70.

Villatica puella canistrum ouorum ad mercatum capite ferens, ab equite prætereunte, in angiportu cōcussa, perfregit onus, quidamnum rependere volens, quot ova portabat interrogauit. At illa puellariter numerum

rum ignorans respondit. Cùm oua mea domi bina numerarē, vnum mihi superfuit in fine. Et numerando terna superfuerunt duo, quaterna verò, tria, quina deinde, quatuor, sena quinque, septena tandem computans, nihil residuum habui: Quæritur, quot oua fuerunt in canistro?

Vix erit in istis regulam posse constitui, inuestigatio tamen recipit artem. Cùm enim proponatur, oua numerando bina, terna, quaterna, quina, sena aliquid semper fuisse superfluum, septena verò nihil superfuisse. Ex hoc colligit Arithmeticus numerum ouorum, qui quæritur, esse imparē atque produci ex multiplicatione 7 in numerum aliquem imparium, qui per 3, & 5 non metiatur. Talium autem numerorum primus est 7, secundus 11, tertius 13, quartus 17. Multiplicans igitur in 7 primum, secundum, & tertium, tentando videbit non respondere proposito, quartus verò 17 ductus in 7, producit 119, qui numerus est impar, eoque diuiso separatim in 2. 3. 4. 5. 6, supererunt ordinē 1. 2. 3. 4. 5, sed diuisione facta in 7, nihil superabit. Dicemus itaque ouorum numerum in canistro fuisse centum decem nouem. Quod erat quæsitum.

Inter authores Logisticæ Cardanus Mediolanensis tempore nostro, opus suum minimè Latinum

(ut ait) nedum elegans effecit. Et verum quidem de se ipse testimonium perhibet. Nihil enim non modo verbis, sed neque rebus, & sententiis potest esse barbarius. Vnde sibi tamen tantum arrogat, ut dicere non dubitet, opus suum à nemine reprehendi iure posse. Illos autem multum arguit erroris qui dicunt quæstionem supradictam carere regula, quam se ipse putat inuenisse, sic inquires. Quære minimum numeratum à 2. 3. 4. 5. 6. Et est 60. Diuide per 7, exit 8, & supersunt 4. Quære igitur numerum qui numeratus à 7 alium numeratum à 4 excedat monade, & hic erit 21. Diuide igitur 20 per 4, exit 5. Multiplica 60 per 5, fit 300, adde 1, fit 301. Et hic est numerus quæsitus, & regula est generalis. Ita tradit Cardanus, sicut alia non pauca, falsè quidem, & procul à vero. Quod experimēto facili statim patebit. Quærit insuper, cur in principio creauit Deus cælum, & terram. De procreatione Adam, & Noe. Quomodo Nemrot turrim Babel ad cælum perducatur. Quæ sit duratio mundi. De tribus zelotypis, quomodo noctu traiciant uxores. De infinito infinities infinito. Et alia multa quæstionibus suis ridiculè tractat. Ut opinionem quandam dubiæ de se ipse sanitatis legentibus iniiciat.

Quæstio 71.

Empt

Empturus opsonator coronam turdorum, subducta secum ratione pecuniæ quam habuit in loculis, comperiebat defuturos sibi Denarios sexdecim, emendo capita singula Denariis octo, superfuturos autem vndecim, emendo Denariis septem, Quæritur, & quot in corona turdi, & quot in loculis Denarii fuerunt?

A *D* hoc erit regula. Adde excessum 11 defectui 16, fit summa 27, partire in differentiam pretiorum, quæ est 1, prouenit 27, qui numerus est turdorum. Vt autem habeas Denarios, multiplica 27 in 8, fit 216, aufer 16, restat 200, quæ summa est Denariorum. Quam etiam habebis multiplicando 27 in 7, & ad productum addendo 11. Dices igitur turdos in corona fuisse viginti septem, & Denarios in loculis, ducentos. Quod erat quæsitum.

Quæstio 72.

Parasytus symbolis acceptis Drachmarū quinquaginta, ad opsonandum conuiuium comparauit ostreas quadraginta, quarum tres singulæ grandiores, quinque singulas ex minoribus adæquabāt pretio. Quæritur, quot ex ostrearum numero grandiores, & quanti Parasytus emerit?

A Dde simul 3 & 5, fit 8. Dispo. Regul. Si 8, esset 40, quid 3? Inuenies operando 15 oſtreas grandiores. Fuerunt igitur ex minoribus 25, emptæ Drachmis totidem. Vt autem habeas pretium singulatim ad maiores, partire 25 in 15, prouenit $1 \frac{1}{3}$. Respondebis itaque, ex oſtrearū numero grandiores fuisse quindecim emptas Drachmis vigintiquinque. Quod erat quæsitum.

Quæstio 73.

Duo aliptæ iter faciendo simul cū iam essent digressuri, emptam cōmuniter à myropola phialam vnguēti cyatorum octo, per æqualia sibi partiti sunt, nihil aliud ad hoc habentes, præter phialas tres, Primam scilicet, quæ plena fuit, Secundā cyatorum quinque capacem, Tertiam cyatos tres capientem: Quæritur, quomodo fiat huiusmodi partitio?

Primū itaque ex phiala plena vnguentum transfunditur in Secundam, & sic habet ipsa prima residuum, tres cyatos, Secunda deinde in Tertiam fusa, duos in se retinet, Tertia postmodum in primam tota refusa, sex cyatos ibidem facit. Secunda rursum duos quos habet cyatos reprens in tertiam vacua remanet. Quam iterum replens phiala Prima, adhuc habet cyatum. Secunda postre

postremò illum qui deerat in Tertiam fundens cyatum, quatuor habet in se residuos. Et ita demum repositis tribus cyatis in Primam de Tertia, eandem vnguenti mensuram, scilicet quatuor cyatos habes separatim in phialis Prima, & Secunda. Qui modus est in hac partitione quesitus.

Huiusmodi questio, si quibusdam fortasse parum videatur esse Logistica, nunquam tamen non ingeniosa censi possit. Sed pone nunc ex cyatorum quindecim myrothecio pleno portiones obuenisse tribus æqualiter, mensione facta thecis aliis tribus, Secunda quidem cyatorum nouem, Tertia quatuor, Quarta septem. Diuisionis modus queritur?

Prima theca cyathorum 15 replens Secundam, & Secunda Tertiam, sex in se cyathos, & in Secunda quinque relinquit. Quibus refusus in Quartam, & ex Tertia quatuor in Primam, componuntur ibi decem. Vnde per Secundam auferendo nouem, & ex ea quatuor in Tertiam, deinde & in Primam, ibidem fit vna partium, sicut in Quarta prius, & in Secunda reliquæ. Facta est igitur æqualis vnguenti diuisio tribus. Quam querebamus.

Quæstio 74.

Aurei triginta partiri debent inter duos, ita vt alter habeat dimidium, & alter trientem: Quæro, quænam erunt illæ portiones?

Part

Partitionibus istis formula talis inerit. Adde $\frac{1}{2}$ & $\frac{1}{3}$, fit $\frac{5}{6}$. Diss. Regul. Si $\frac{5}{6}$ habent 30, quid $\frac{1}{2}$, & quid $\frac{1}{3}$? Operare, & inuenies 18, & 12. Vel sic: Vide quanam sit ratio semissis ad trientem, & inuenies sesquialteram, qualis est 3 ad 2. Adde 3 ad 2, fit 5. Dic igitur. Si 5 habet 30, quid 3, & quid 2? Inuenies sicut prius 18, & 12, quorum est ratio sesquialtera. Dicendū itaque portionem vnius esse Aureos decem & octo, & alterius, duodecim. Quod erat quæsitum.

Sed contendat aliquis forsitan, in hoc proposito sensum ita velle, sicut ipsa verba sonare videntur: scilicet vt vna pars sit dimidium 30, quod est 15, & altera triens, qui est 10. Quæ quidem partes rationem habent inter se sesquialteram. Sed hoc esse falsum statim patet. Quoniam 15 & 10 simul faciunt 25, et non 30, quæ summa partiri debuit. Itaque perinde est in proposito, ac si dicas, ex 30 fieri debere portiones duas, in ratione sesquialtera. Sed fortasse melius esset in istis simpliciter, & aperte loqui.

Quæstio 75.

Aurei quindecim ita partiri debent, vt vnus habeat semissē, & duos insuper Aureos, alter verò quadrantem, & amplius tres Aurcos: Quæro, quanam erit ista partitio?

Quæstio

Questionis sensus habet, ut ex 15 fiant due partes quarum maior ad minorem ita se habeat, sicut semis ad quadrantem, quorum est ratio dupla, & deinde ad partem maiorem addatur 2, & ad minorem 3. Imprimis igitur ex numero 15 aufer 2, & 3, eritque residuum 10. Sume, & adde duos quoslibet numeros in ratione dupla, ut puta 2, & 1, fient 3. Disp. Reg. Si, 3 habent 10, quid 2? et quid 1? Inuenies partes $6\frac{2}{3}$, & $3\frac{1}{3}$, quarum est ratio dupla. Adde ad maiorem 2, et ad minorem 3, fiet $8\frac{2}{3}$, et $6\frac{1}{3}$, quæ simul iunctæ restituent 15. Non est tamen istarum partium ratio dupla, propterea quod additamenta 2, & 3, non sunt in ea ratione. Dicemus itaque maiorem partium esse octo & besis, minorem verò sex et trientis. Quod erat quaesitum.

Quaestio 76.

Asses quatuor & viginti ita debent parti-ri duobus: ut vnus habeat trientem, minus septem, alter quadrantem minus quatuor: Queritur, quænam sint partes?

Multiplica decussatim $\frac{1}{3}$, & $\frac{1}{4}$, & ipsa producta, quæ sunt 4 & 3 iunge simul, fit 7. Adde rursus 7 & 4 ad 24, fit 35. Disp. Reg. Si 7 habent 35, quid 4? & quid 3? Ope-
rare

rare & inuenies 20, & 15, vnde sublati 7, & 4, fient residua tredecim, & vndecim, quæ sunt partes propositæ, sicut erat quæsitum.

Quæstio 77.

Aureorum duodecim partitio fiat bifariam, sic vt vnus habeat bessim, tribus demptis, alter sextantem, & quatuor amplius: Quæro, quasnam partes habebunt?

Cum sit bessis ad sextantem ratio quadrupla, iunge rationis huius duos numeros 4, et 1, fit 5, et ad 12, adde 3, fit 15. Deme 4, restat 11, Disp. Regu. Si 5 habet 11, quid 4? & quid 1? inuenies $8\frac{4}{5}$, & $6\frac{2}{5}$. Aufer à maiori 3, & ad minorem adde 4. Habebis portiones Aureorum quinque cum quatuor quintis, & sex cū vna quinta. Quod erat quæsitum.

Quæstio 78.

Vir Logisticus instante iam termino vitæ, cum importunè filiorum precibus vrgeretur, & quò quisquis fratrem præiret ætate, eo sibi plus relinqui flagitaret, conuocatis omnibus, Sic (inquit) iubeo, vt natu minimus mihi sit hæres ex sextante, & centum insuper Aureos habeat. Et hunc proximè qui præcedit ætate hæres etiam esto ex sextante resid

residui, cùm ducentùm Aureorum additamento. Et ita deinceps natalium ordine seruato, sextantem residui capiat aliorũ vnusquisque, & amplius centũ Aureos supra fratris additamentum. Defuncto testatore, & assẽ diuiso secundùm præscriptum, succedunt singuli portionibus æquis: Quæritur, & assis æstimatio, & numerus filiorum?

Si ex sextante solum facta esset institutio, as diuisum in sex partes, totidem fratrum multitudinem designaret. Sed facit additamentorum progressus, vt sint vno pauciores. Erit igitur hęc regula semper, vt ex particule nomine, quod est 6, auferatur monas, restat 5 pro numero filiorũ. Et Aurei centum in additamento, nihil aliud esse possunt, quàm sextans portionis. Erit igitur ipsa Aureorum 600. Multiplica 600 filiorum numero 5, producuntur in assẽ Aurei 3000. Dicam igitur æstimationem assis fuisse Aureorum tria millia, & filios cohæredes numero quinque. Quod erat quæsitum.

Est autem quod aduertas, in specie simili opus esse partem assis talem constitui, quæ sit monadica, nec maior triente, quoniam pauciores quàm duo hæredes esse non possunt. Atque etiam vt particule nomen, qua fit institutio, filiorum numerum, quem

quem scit testator, monade semper excedat. Vt pote si fuerint filij nouem, instituantur ex decima, si septem ex octaua, si quatuor ex quinta. Et sic non minus artis habet propositum quam solutio. Quod erat notandum.

Quæstio 79.

Si quis modios octo frumenti Aureis triginta, & viginti Nummis emerit: et eiusdè rationis pretio, decem modij Aureis triginta octo, cum duobus Nummis veneunt: Quæro, quot Nummis valeat Aureus?

Hic erit vtendum Regula disiunctim, secundum Nummos, & Aureos, hoc modo. Si octo modij valent Aureos 30, quid modij 10? Operare & inuenies Aur. $37 \frac{1}{2}$. Dic iterum. Si modij 8 valent Nummos 20, quid modij 10? inuenies Nummos 25. Adde Aureis $37 \frac{1}{2}$, fit in modios 10 pretium Aureorum $37 \frac{1}{2}$, cum Nummis 25. Sed ponitur ipsos decem modios Aureis 38, cum duobus Nummis venisse. Sunt igitur Nummi 25 æquales Aurei dimidio, & duobus Nummis. Aufer vtrinque Num. 2. Restat Nummos 23 Aurei semisse valere: ergo valet Aureus Nummis quadraginta sex. Quod erat quæsitum.

Quæstio 80.

Est

Est quidam liber Ciceronis grādioribus literis exaratus, ita vt sint in centum paginis, versus quadraginta singulatim, in versu autem literæ quadragintaquinque. Sed volumen huiusmodi librarius transcripsit minutiore scriptura, chartas implens singulas magnitudine prioribus æquales, centum versibus, literarum quatuor & sexaginta numero singulos: Quæritur, quot paginis sit compactus liber iste posterior?

D*V*cito versus 40 in suas literas 45, producuntur in paginam literæ grandiores 1800. Rursum multiplica minutiores versus 100 in suas notas 64, fit in paginam notarū multitudo 6400. Est igitur chartæ posterioris ad priorem ratio, sicut 6400, ad 1800, hoc est in minimis numeris, sicut 32 ad 9. Quæ quidem est tripla superquintupartiens nonas. Hoc habito, Disp. Regu. Si pagine 32 rediguntur in 9, quid pagine 100? inuenies $28 \frac{1}{3}$. Dicemus igitur posterius volumen contineri paginis vigintiocto cum octaua parte vnius. Quod erat quæsitum.

Quæstio 81.

Hannibal ex suis militibus quatuordecim millia ducentos octoginta populatum

quotidie mittebat, sic instructos, vt equites cataphractos dimidium exercitus reliqui sequeretur. Numidas verò pars copiarum tertia comitabatur. Cum pedite autē educebantur portione quarta cæteri: Quæro cataphractos, Numidas, pedites qua fuerūt in castris multitudine separatim?

Questum explicabis inuestigando tres numeros, ex quorum primo semissem ipsius auferens fiat residuum cuiuslibet numeri, quem nunc ponamus esse 12. Item à secundo trientē cum subtraxeris relinquatur 12. & à tertio quadrante sublato remaneat etiam 12. Erit igitur 12 primi quem querimus numeri dimidium, secundi duæ tertiæ, tertijs tres quartæ. Itaque partiendo 12 in singulas dictarū partiū notas, quæ sunt $\frac{1}{2}$, $\frac{2}{3}$, $\frac{3}{4}$, proueniēt tres numeri 24. 18. 16, quos adde simul, fit summa 58. Quæ quidem partienda est in 2. Sed si propositum esset de quatuor numeris, talis summa partiretur in 3, & si de quinq; in 4. Et ita semper vno minus quàm sit multitudo numerorum additionis. Partire igitur 58 in 2, fit 29. Ab hoc numero primū subtrahere positionem 12, restat 17. Deinde & tres inuentos numeros 24. 18. 16, aufer etiam separatim ex 29, fient tria residua 5. 11. 13. Quæ sunt huiusmodi, vt primus numerus 5 cum

cum secundi & tertij 11 & 13 dimidio, quod est 12, faciat 17. Secundus 11 cum triente 5 & 13, etiam 17, & similiter tertius 13, addito quadrante 5 & 11, dabit 17. Sunt autem hi quatuor numeri 17. 5. 11. 13 proportionales quatuor numeris, quos in proposito querimus. Ex quibus iam vnus datus est, scilicet 14280, qui numerus est militū, qui quotidie mittebatur in prædam. Ex hoc igitur ita ratiocinandum. Si milites 17 essent 14280, quid 5? quid 11? & quid 13? Operare & inuenies 4200. 9240. 10920. Respondebis igitur cataphractos equites in castris fuisse quatuor millia ducentos. Numidas nouem millia ducentos quadraginta. Pedites decem millia noningentos viginti. Quod erat quæsitum.

Ad probationem modus erit, cataphractorum numerum 4200, iungere cum Numidarum, & peditū dimidio, quod est 10080, fit summa 14280. Item Numidas 9240, cum peditum, & cataphractorum triente 5040, fit etiam 14280. Item pedites 10920, cum equitum quadrante 3360 compositi, faciunt 14280. Quod erat probandum.

Quæstio 82.

Duo imperatores dum inter se confligerent, nox prælium diremit, æqualiter vtrique facta cæde, militum decem millium du-

centorum sexaginta. Suos autem vterque postea recensens, Primus quidem tertia & septima parte trucidatos inuenit, Secundus verò ex centuriis singulis quadraginta desiderauit: Quæro, quibus vterque pugnam copiis separatim inierit?

IN hoc quæstio tota consistit, duos numeros inuenire, quorū $\frac{2}{3}$, $\frac{1}{7}$, hoc est $\frac{10}{11}$ vnus sint æquales $\frac{1}{5}$ alterius. Nam 40 de 100, partes sunt duæ quintæ. Ad hanc igitur inuentionem dispone dictarum partium notas, et multiplicatione decussatim facta, proueniunt 50 et 42, qui sunt numeri quæsi. Nam ex 50, partes duæ quintæ faciunt 20. Et similiter ex 42, partes decem viginti primæ componunt 20. Sed factæ stragis numerus ponitur esse 10260. Dic igitur. Si 20 essent 10260, quid 42? & quid 50? Operare, & inuenies 21546, & 25650. Dicemus itaque copias Primi fuisse vnum & viginti millia quingentos quadraginta sex, Secundi verò viginti quinque millia sexcentos quinquaginta. Quod erat quæsitum.

Quæstio 83.

In libello quem edidi super arca Noe computationis genus incidit, quod apud neminem

nem adhuc relatum inueni. Nam ad cibum eorum animalium, quæ carnibus vescuntur, oves in arca posui ter mille sexcentas quinquaginta, ex quibus absumebantur in victum à carniuoris quotidie decem: Quæritur, ad quem numerum ouibus istis pabulum recõdi debuit, vt in annum, nec vltra, sufficeret?

Hoc autem sic expeditur: Finge singulas pecudum decades absumere quotidie mensuram pabuli quamlibet, vtpote corbem. Oves igitur 3650, in diebus 365, qui est annus, insumunt corbes 133225. Sed quia pro cibatu carnario, pecus in dies decade subducta decrescit, sic et pabuli corbes ab annua summa decrescere debent. Cum itaq; prima decas à principio data carniuoris corbes deducat æquales numero dierum 365. Secunda autem corbes 364. Tertia verò 363. Et ita deinceps continuè deducta monade, ad finem anni diminutio procedit. Cuius summam vt secundum regulas progressionum habeas expeditè, sumito dimidium 365, adiecta monade, quod est 183. Multiplica in 365, fit diminutio tota corbium numero 66795. Aufer à corbibus 133225, restant corbes 66430, quibus cibariis istis ouibus opus est in annum alimentum. Vt autem numerum quæsitum habeas ouium, quibus sufficiant corbes 66430, dispo-

Regul. Si corbes 133225 minuuntur ad 66430, quid oues 3650? Operare & habebis oues 1820. Dicendum itaque ad gregem istum trium millium sexcentum quinquaginta, non plus pabuli parandum, quàm si ab anni principio ad finem usque fuissent numero semper eodem, capita mille octingenta viginti. Quod erat quaesitum.

Probationem facies dicendo. Si oues 10 anno toto impendunt corbes 365, quid oues 1820? Inuenies operando quæ superfuerunt ex diminutione corbes 66430. Quod erat probandum.

Quaestio 84.

Margarita primæ bonitatis pendens ceratia duo, Aureis quinque mercatur. Alia verò eiusdem notæ, ceratiorum quatuor, quincuplò pluris, hoc est Aureis vigintiquinque. Quæro, secundum hanc incrementi formulam, quanti debeat vendi margarita pendens octo ceratia? pari bonitate cum cæteris, quod semper intelligo.

Quoniam pondus 8 duplum est ad 4, ita & pretium ipsius ad pretium pöderis 4, quod est 25, quincuplex esse oportet, ex formula data. Ipsum igitur octonariæ margaritæ pretiū erit Aureorū centum vigintiquinq;. Quod erat quaesitum.

Ad

Ad hoc itaque si quis disponat proportionem duplicam continuè à duobus ceratiis incipientem, ad quot libuerit terminos, sed satis erunt septem, & è regione directò proportionem quincuplam, ab Aureorum quinq; principio, totidem terminorum collocaue

rit, sicut hìc tabellam disposui, statim erit in pròptu unio	2	5
num valores cognoscere, quorum pondera cadunt in numeros dupla ratione digestos. Vtpote ceratia sexdecim pretium habere videbis	4	25
	8	125
	16	625
	32	3125
	64	15625
	128	78125

Aureos sexcentos viginti quinq;, ceratia verò 32 Aur. 3125, & ita deinceps. In aliis autem ponderibus, quæ sunt intermedia tabule terminis, veluti sunt 3. 5. 6. 7. 9. 12. 20. 24 $\frac{1}{2}$, & similia non sine difficultate, molestiaque procedit opus. Propterea quod istorum pretia ferè non cadunt in numeros, sed in latera numerorum, & quantitates alias, quæ dicuntur irrationales. Verùm res ipsa melius patebit exemplo. Estò datum pondus unio nis cerationum vndecim cum triente, cuius pretiũ oporteat inuenire. Cùm igitur pondus $11\frac{1}{4}$ cadat inter duos rationis duplæ terminos 8 & 16, ita & ipsius ponderis pretium inter duos quincuplæ rationis terminos 125 & 625 cadere necesse est. Sic

igitur in proposito facies. Multiplica 8 in 16, fit 128. Huius numeri latus propinquum est $11 \frac{1}{2}$. Rursum multiplica 125 in 625, fit 78125. Huius latus prope verum est 279. Itaque cum inter duo pondera 8, & 16, & inter ipsorum pretia 125, et 625 inueniantur secundum propinquitatem duo media proportionalia $11 \frac{1}{2}$ & 279, nihil est quod dubites in margarita pendente ceratia vndecim cum triente ponere pretium Aureos ducentos septuaginta nouem. Quod erat quaesitum.

Ratio cinium istud multiplex, atque reconditum, vna quaestione solum, nec satis legitime terigit Lucas, quem & Stephanus, & alij sequuntur ad verbum. Ego autem in operibus Geometricis argumentum de pretio margaritarum, speciatim edito libro, latius explicui.

Quaestio 85.

Seruulus bibax ex amphora vini congiorum octo quotidie furtim congium potitabat, refundens aquae tantundem in supplementum. Facto autem post diem quintum indicio: quarebatur quantum vini restaret in amphora?

Nullum adhuc ad inuestigationem hanc compendium inueni. Quare procedentes ordinatim

*natim ratiocinabimur hoc modo. Die prima vini
 congius seruulus hauriens, & tantundem aquæ
 reponens, ad eam ibi rationem misturam tempera-
 uit, quæ est septem ad vnum. Die secunda congius
 haustus ad misturæ iam factæ rationem octaua
 sui parte diluitur, & alio rursum infuso, residet in
 amphora aquæ cong. $1 \frac{7}{8}$. Et vini reliquum, scili-
 cet cong. $6 \frac{1}{8}$. Huius temperaturæ ratio eadem
 est, quam habet 49 ad 15. Die tertia congius hau-
 stus, vt scias quantum aquæ retineat, compositis
 49 & 15, & summæ 64 superscripto numero-
 re 15, particulam congiæ aquæ facies $\frac{15}{64}$. Iterũ
 igitur amphora repleta habebit aquæ cõgios $2 \frac{7}{8}$,
 demptis $\frac{15}{64}$, hoc est, $2 \frac{41}{64}$, & vini residuum, sci-
 licet cong. $5 \frac{31}{64}$. Vnde fit vini ad aquam tempe-
 rationis ratio sicut 343 ad 169. Die quarta con-
 gius haustus ea participat aquam particula, quæ
 (sicut ante docui) inuenitur esse $\frac{169}{511}$. Post refusio-
 nem itaque diluitur amphora cõgiis aquæ $3 \frac{41}{64}$ mi-
 nus $\frac{169}{511}$, id est, $3 \frac{159}{511}$, residuntque vini congij
 $4 \frac{311}{511}$, quo temperamento, vini ad aquam ratio
 constat, prout 2401 ad 1695. Die quinta cõgia-
 lis haustus miscellam recipit aquæ portionem $\frac{1695}{4096}$,
 factoque supplemento, vinum totum diluitur aquæ
 congiis $4 \frac{159}{511}$, subducta portione $\frac{1695}{4096}$, fitq; resi-
 duum $3 \frac{1673}{4096}$. Dicendum itaque post diem quintũ
 furtiue potationis, in amphora residisse quatuor*

vini congios cum particula $\frac{411}{4096}$, quæ quidem paulò maior est dextante congij. Quod erat quæsitum.

Quæstio 86.

Rusticus caudices ligni nouem, eadem crassitudine rotundos, funiculo pedū quinque semis conclusos portabat in urbem. Accidit autem ruptum ligamē, facto nodo decurtari, ita ut extra fasciculū caudices quinque superessent: Quæro ad quam mensuram decreuerit funis?

In hac specie, cum sit Geometrica, promptum est decipi Logisten. Vidi enim qui ratiocinandum ita contenderent: Si caudices 9 decreuerunt ad 4, quid pedes $5 \frac{1}{2}$? Et sic disponendo inueniebatur decreuisse funis ad pedes $2 \frac{4}{9}$. Sed multò est aliter. Nam funiculus peripheriæ circularis rationem tenet. Circuli autem se inuicem habēt, sicut quæ ex ipsorum diametris quadrata. Accipe igitur diametri vice peripheriam $5 \frac{1}{2}$, cuius quadratum est $\frac{121}{4}$, et ita regulam disponito. Si 9 habet quadratum $\frac{121}{4}$, quid 4? Operare, et inuenies quadratum $13 \frac{4}{9}$, cuius latus est $3 \frac{2}{3}$. Dicendum igitur funiculum, facto nodo decreuisse ad pedes tres cum duabus tertiis unius. Quod erat quæsitum.

Est

Est autē quod aduertat, si ex regula inuētus numerus non fuerit quadratus, tunc peripheriā quæ sitam numero, nisi secundum propinquitatem, dari non posse. Velut in proposito, si diceretur caudices quatuor extra fasciculum superesse, tunc inueniretur longitudinē nodati funis esse latus $16 \frac{12}{16}$, quod est paulo minus quàm $4 \frac{1}{10}$, & plus quàm $4 \frac{1}{11}$.

Quæstio 87.

Formica ad commeatus hyberni conditum ram sedulò discurrens centum grana frumenti rectè inuicem cubitali spatio disparata reperit. Quæ omnia singulatim, & ordine legens morfu gestando, in cauum suum condidit à primi grani positura cubito distantem: Quæritur quantum iter in hoc suo labore collectitio formica reptauerit?

VT sit indagatōis istius ratio manifesta, notentur post C numeri quotlibet à monade progressu naturali, utpote
 quinque, & sub istis directò singulatim alij totidem
 à dyade parium progressu,
 sicut hîc apposui. Finge nunc C cauum esse formicæ, & numeros sequentes grana frumenti, scilicet
 prim

C.	1.	2.	3.	4.	5.
	2.	4.	6.	8.	10.

primum, secundum, tertium, quartum, & quintum, et horum spatia quinque singula protendi cubito. Hinc patet igitur, formicam si ex C ad primum granum accedens reuertatur in C, duorum cubitorum iter emensam. Quod dyade monadi subscripta notatur. Item si ad tertium granum veniens bestiola redeat in foramen C, sex cubitos repssisse, spatia numerando videbis, prout exade triadi subiecta scribitur. Et inde similiter ad quintum accessu & recessu, spatia decem peracta experimento, & decade pentadi subscripta videtur aperte. Ex hac igitur formula certo cognoscimus ad singula grana ordinis numerum itineris mensura duplicari, ac etiam in totius progressionis parium summa omnes simul cubitos haberi. Cum itaque granum centesimum ducentesimo cubitali modulo recondatur, ut totam ambulationem expeditè conficias, regulis progressionum erit opus, hoc modo. Accipe ex ultimo processus numero 200 dimidiū id est 100, quod iuncta monade, fit 101. Multiplica in 100, producitur 10100. Dicendum itaque operas simul omnes ambulatorias formicæ pro centum granorum conditura, sicut proponitur, fuisse cubitorum centum supra decē millia. Quod erat quæsitū.

Quæstio 88.

Pastor oues singulas vendebat Drachmis
octo,

oſto, præſenti pecunia: Porculator item ſues in capita Drachmis ſedecim. Sed permutatione pecoris inter ſe tractando, paſtor Drachmarum oſto pretium ad duodecim augebat: Queritur quanti ſubulcus porcum adiectione faciat? ne ſit in damno iuſti valoris permutatio.

HOc habet negociatorum conſuetudo, vt ſuas merces permutando viciſſim pluris faciant, quam pecunia numerata vendentes. Quod mihi genus quoddam fraudis eſſe videtur. Vbi damnum facile cadit in alterutrum, niſi prouidenter, & ex arte cautio fiat. Ad quam neceſſe eſt primum legitimam rei valituram intelligi, quanuis diſſimuletur. Vt qua parte pretiũ ſuæ mercis augeat vnus, tali & alter ſua. Sicque manebit eadem poſt incrementa ratio, quæ fuit prius in ære præſenti. Velut in propoſito videmus ouem Drachmarũ oſto adiecto ſemiſſe quatuor ad duodecim peruenire. Subulcus igitur vt par pari referat, porcũ ex Drachmis ſedecim, additis oſto, quod eſt dimidium ad ſummam quatuor & viginti debet addicere, manebitque ſicut 8 ad 16, ita 12 ad 24 ratio ſubdupla. Quod per regulam inuenitur dicendo. Si ex 8 fit 12, quid fiet ex 16? Operare, et habebis Drachmas quatuor & viginti, ad permutationem ſuis in duas

oues

oues Drachmarum totidem. Sicut ex venditione porcus duas oues aequabat pretio, hoc est bis octo numerum sedecim. Quod erat quaesitum.

Ad examen operis faciendum ponamus ambos res permutatas numerato vendere iustus pretiis, scilicet pastorem viginti sues Drachmis in capita sedecim, et porcarium oues quadraginta singulatim Drachmis octo. Tantundem igitur argenti reportabit vterque, hoc est Drachmas tercentum viginti. Vnde colligimus certissimè modum conuentionis aequalem, ac neutri damnosum. Et sic ars, siue fraus deluditur arte. Quæ tamen magis est in occulto, ubi pars aliqua pecuniæ præstāda mercibus adiicitur. Velut in conuentione modo relata, si dixerit pastor ex Drachmis in ouem duodecim trientem sibi velle numerari. Ad hoc quæro quanti debeat suarius facere porcum?

Hic est venditio cum permutatione confusa. Quam sic extricabis. Dispone Regulam perinde ac si de præsentī pecuniā nihil actum esset. Si ex Drachmis 8, fiant 12, quid ex 16? Inuenies operando Drachmas in porcum, sicut antea 24. Quod quidē inuentum minus est quàm debeat. Formulam Regule sicut nunc est dicta reponito. Et ex duodecim sublatō triente, quod quatuor, residuum 8 subscribe

Si. 8. 12. 16. 24.

Si. 4. 8. 16. 32.

nume

numero 12. Similiter ex octo deductis quatuor, id quod restat 4 pone sub eo qui precedit numero 8, & tertio numero 16, subscribe etiā 16. Habes igitur Regulā dicendo. Si ex 4 fit 8, quid ex 16? Ope. & inuenies 32. Dicendū itaque porcum à subulco, ne fraudem patiatur, taxādum Drachmis duabus & triginta. Quod erat quæsitum.

Ad intelligentiam operis ita ratiocinare. Quoties à pastore traduntur oues quatuor, æstimatione drachmarum octo & quadraginta, toties subulcus ipsarum trientem, qui est sedecim, conuentionis lege numerabit, & quod est reliquum pretij, Drachmas duas & triginta dato porco ad id summæ taxato compensat. Vnde fit ut pastor pro quatuor ouibus iustum pretium assequatur, videlicet Drachmas in numerato sexdecim, & ex porco totidē. Quæ est æqualitas vtrique sine fraude.

Quæstio 89.

In naui vectores quindecim Christiani, totidēq; Iudei, suborta tēpestate magna, omni iā desperata salute, de facienda iactura cōueniūt, non solūm merciū penitus, sed etiā vectorum dimidiæ partis, in hunc modum. Ut fortuitò dispositis omnibus in circulū, decimus quisquis à Nauarcho numeratus ordine continuo proliceretur in mare. Sors autē
ita

ita tulit, vt in Iudaicam nationem cōplere-
tur decimatio tota: Quæritur dispositionis
ordinatio?

AD inuestigationem istam ars longè minus
valet experimento. Quod fiet in hunc mo-
dum. Describatur circulus triginta notis omicron,
in periphèria tota dispositis, & vnde libuerit ini-
tium faciendo progrediens ordinatim decadum fi-
nem atramento replebis, ad quindecim vsque. Et
ita signa dispositionis ordinem diuerso colore nota-
bunt. Quod erat quæsitum. Neque solum per deca-
des, sed aliis etiam, quibus videbitur numeris vtē-
dum, vtputa exadibus, eptadibus, enneadibus, en-
decadibus, ac reliquis dispositio poterit institui.
Inuentionem hanc Logistici non habentes Iudeo-
rum sedes multa loquacitate versibus inculcant.

Quæstio 90.

Lud

Ludens aleator tesseris quatuor, quæro quibus & quot modis inter se diuersis iacere possit?

AD hoc erit traditio melior ab ipsis repetita principis. hoc est ab vna tessera. Ex qua palam est tales & tot iactus inter se diuersos posse fieri, quales & quot sunt numeri quibus sex ipsius quadrata notantur, scilicet 1. 2. 3. 4. 5. 6, progressu sese naturali sequentes. Quos voco tabulam primam sex punctis distinctam in totidem partes, cuius ordinationem alie sequuntur. Et primum tabula secunda duorum ordinum pro duabus tesseris qualem infra subieci, distinctam transuersis lineis in sex partes secundum progredientes numeros in ordine primo, ubi monas sexies ordinatur, dyas quinques, trias quater, tetras ter, pentas bis, exas semel. Cum igitur ordinationes istæ naturaliter progrediantur, promptum erit per regulam ad has peculiarẽ versum omnes de tabula colligere. Quod erit multiplicando 3 in 7, fit summa 21. Id etiam numeratione repetita cognoscitur ex tabula precedenti. Quæ tota sex notis extenditur, & à parte secunda in finem quinque, item à tertia quatuor, à quarta tribus, à quinta duabus, in sexta vnicam habet. Quæ simul omnes versiculorum summam 21, sicut prius ostendunt. Hinc igitur certò ma-

nifestoque colligimus ex duabus tesseriis iactus varios, quorum nullus sit alteri similis, vno & viginti, nec amplius, modis quales notantur, fieri posse. Ad tabulam tertiam trium ordinum pro tribus tesseriis primam partem faciet secunda, ad similes & totidem quot habet ipsa versiculos monadem preponendo. Hunc ordinem primum in descensu continuabit dyas in parte secunda, ad versiculos quindecim. Deinde & in parte tertia trias ad decem, in quarta tetras ad sex, in quinta pentas ad tres, in vltima exas ad vnum. Et ita sex partibus, sicut & alie, tabula constabit. Versiculorum multitudinem indicabunt collecti partium dicti numeri 21. 15. 10. 6. 3. 1 ad summam quinquaginta sex, quorum ratio particulatim habetur ex tabula secunda. Quæ tota constat versibus 21, à parte autem secunda in finem versibus 15, à tertia decem, à quarta sex, à quinta tribus. Vltima vero pars vnicum habet. Sic igitur semper ex tabula præcedenti ad subsequenter versuum multitudo præfinitur. In quibus etiam perpetuo seruandum, vt æqualis nota numeri, vel maior præcedentem se ipsa sequatur, & nusquam minor. Hæc autem cognita, simul cum progressionis ordine faciunt, vt in constructione tabularum adiectione, vel detractiōe non fiat error.

Manifest

Manifestum est igitur ex tribus tesseriis iactus varios, quales notantur in tabula tertia, quinquagesies sexies, nec ultra, fieri posse. Quartam postremo tabulam quatuor ordinum pro totidem tesseriis in proposito faciemus ad singulos versus quinquaginta sex, quales sunt in tertia, monadem præponendo. Quæ pars erit prima tabule, & primus ex quatuor ordo. Hunc continuabit dyas ad versiculos 35 principium faciens. Deinde trias ad viginti, tetras ad decem, pentas ad quatuor, exas ad vnum. Hos igitur sex componendo numeros versus tabule summa fit cētum viginti sex. Quorum ratio singulatim ex tabula tertia finitur, eo modo quē in eam ipsam ex secunda monstraui. Dicendum itaque aleatorem quatuor tesseras dissimilibus inuicem modis cētum sex & viginti, quales ostendit tabula quarta, iacere posse. Quod erat quæsitum.

Si quis autem ad tesseras plures, utpote quinque, & quotquot velit deinceps, iactus inquirat, viam habet præ oculis. Super qua tamen, ut pernoscat, quædam adhuc pauca subnectam. Partem primam tabule quintæ quartæ iam descripta faciet, si ad singulos versus 126 prænotetur monas, ordinem quintum describens. Quem prolongabit dyas tot versiculis quod habet ipsa quarta ex secunda par-

te in finem, qui sunt septuaginta. Similiter & trias
versiculis triginta quinque, tetras quindecim, pen-
tas quinque, exas unico. Et sic erit in tabula quin-
ta versuum multitudo ducentum quinquaginta duo-
rum. Quam componunt sex dicti partium numeri
126. 70. 35. 15. 5. 1. Aliam tabulam pro sex
tesseris querendo precedentium more inuenies con-
tineri versibus quadringētis duobus & sexaginta.

Tabulæ sequuntur.

Pri-	22	Ter-	136	244	444	III3
ma.	23	tia.	144	245	445	III4
I	24	III	145	246	446	III5
2	25	II2	146	255	455	III6
3	26	II3	155	256	456	II22
4	33	II4	156	266	466	II23
5	34	II5	166	333	555	II24
6	35	II6	222	334	556	II25
secū	36	I22	223	335	566	II26
da.	44	I23	224	336	666	II33
II	45	I24	225	344	56	II34
12	46	I25	226	345	56	II35
13	55	I26	233	346	Quar-	II36
14	56	I33	234	355	ta.	II44
15	66	I34	235	356	IIII	II45
16	21	I35	236	366	IIIZ	II46

1155	1344	2234	2455	3466
1156	1345	2235	2456	3555
1166	1346	2236	2466	3556
1222	1355	2244	2555	3566
1223	1356	2245	2556	3666
1224	1366	2246	2566	4444
1225	1444	2255	2666	4445
1226	1445	2256	3333	4446
1233	1446	2266	3334	4455
1234	1455	2333	3335	4456
1235	1456	2334	3336	4466
1236	1466	2335	3344	4555
1244	1555	2336	3345	4556
1245	1556	2344	3346	4566
1246	1566	2345	3355	4666
1255	1666	2346	3356	5555
1256	2222	2355	3366	5556
1266	2223	2356	3444	5566
1333	2224	2366	3445	5666
1334	2225	2444	3446	6666
1335	2226	2445	3455	
1336	2233	2446	3456	126

Quæstio 91.

De ponderibus ad librā multitudine minima parandis, summa qualibet examinis

data, quæri solet, qua ratione temperentur?

ESto summa data vtpote quadraginta pondo. Quam per omnes suos numeros singillatim examinare proponas, ponderibus quàm paucissimis fieri possit. Præparentur ex ferro, siue plumbo, aliavè materia, pile quatuor ratione tripla gravitatis excedentes sese continè. Prima quidem unius libræ, secunda trium, tertia novem, quarta septem & viginti, quarum fit gravitas simul pondo quadraginta. His ita constitutis, sic erit usus. Primum enim ad appensionem dua pondo statuitur in vna lance pondus examinandum cum unius libræ massula, & in altera ponitur ex aduerso pila secunda pondo trium. Ad quatuor pondo primam pilam simul cum secunda locabis. Ad quinque tertiam, contrapositis cum appensione duabus, prima scilicet atque secunda. Ad sex pondo, usus erit secunde contra tertiam. Ad septem, secunde contra primam, & tertiam. Octo dabit contra primam tertia, & eadem simul cum prima decem, cum secunda duodecim, & undecim, contrapendente prima. Quam duabus adiungens ad tredecim libramentum perueniet. Ad quatuordecim pilam quartam adhibebis, contralibrantibus, unâ cum pondere, tribus. Vnde primam separando ad quindecim procedit examen. Et eandem adiiciendo quarta,
libr

librale pondus accedit, & item aliud, si primam ex aduerso cum tertia, loco secunda, reponas. Sola verò tertia, cum pondere decem & octo æquilibrium ad ultimam faciet. Cui rursum primam applicabis, tertiam cum appensione relinquēs, si priorem monade superabit. Ad viginti deinde quarta perueniet, comitante secunda, si fuerit pondus temperatum reliquis duabus. Et ita deinceps (ne fiam reliqua sectando prolixior) ingenio tali pondera pilarum detractiōe, vel adiectione temperando, pensitationum numeri complebuntur omnes intra summam datam pondo quadraginta. Quod erat in proposito monstrandum.

Si libeat ultra pergere, pilam quintam fabricabis, seruata proportione tripla grauitatis continuē cum cæteris, scilicet vnius & octoginta librarum. Vnde procedet examen, numerando singillatim progressu naturali, ad pondo centum viginti vnū. Sed si fortè videbitur pondera pilarum infra summam progressionis rescindere, ut puta ad centum, satis erit excessum librarum vnius & viginti ab vltima decurtare, ut sit ipsa librarum sexaginta. Sic igitur cum aliis quatuor examen pondo centū, nec vltra, complebitur. Ad hæc insuper globulis adiectis, vno quadrantis, & altero selibræ, quadrantalia fragmenta librarum habebis examine toto. Poterunt & in ratione dupla grauitatis

pila temperari, ut sit prima pondere libræ, secunda duarum, tertia quatuor, quarta octo, quinta sexdecim, & ita deinceps, eritque modus ad examen facilius, ut cui contrapositione nulla sit opus, sed additione sola pilarum, plurium tamen quàm in ratione priori.

Solent etiã huiusmodi pondera, ingenioso quodã inuento, talibus ex orichalco conoidibus formis absicis institui, ut maior semper intra se duplo minorem aptè recipiens, & omnes simul congruentes in maximam, unum sit omnium veluti corpus in pixide concretum. Vnde separatim, siue coniunctim, prout exigit vsus, in libræ lācem ad examina producuntur. Quenam sit autem deformationis istius ratio explicatur à nobis in eo quem de libra et statera alias edidi libello.

Quæstio 92.

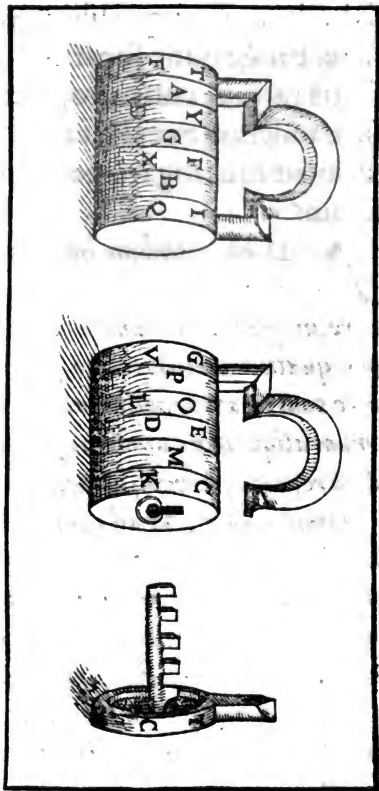
Seras quasdam opifices, ære vel ferro, ea subtilitate concinnant, ut & tuto claudant, & clauē nulla sit opus ad referendum, sed artificij solum notitia parua. Fiunt autem plurimum forma cylindri in medio ad basim vsque perforati. Quem æquales annuli quatuor versatiles inuestiunt, incisuram tenuem interius habentes singuli. Inter quas ordine recto dispositas clauus inditur formini

mini congruēs, lato capite, cui prominet rostrum, geritque veluti dorso denticulos quatuor, ita crassos & extantes, vt incisurarum ordinem rectū

facile pertranscant: qui cū sit in occulto literis in superficie connexa circumulorum incis, & in nomen ali quod ordinatis agnoscitur.

Quibus quantumlibet modica versatione turbatis, clauus denticulorū morfu conclusus intra cylindrū cohibetur, ne possit extrahi. Nec patet vnquā egres sus ad aperturam, nisi ad id

quod prius in ingressu nomen literæ restituantur. Quas fere senas omnis annulus ha-

bere solet. Pluribus tamen aliquando quàm quatuor circulis connectuntur huiusmodi claustra, nec ad vnā solummodo vocem artificis arbitrio constitutam recluduntur, sed ad quancūque libeat claudenti dispo-
nere. Finge nunc super organo alterutra ex dictis ratione cōstructo, aperire volēti clau-
sulæ tesseram excidisse: Quæro quānam ar-
te possit inuestigari, ne cogamur infringere
tesseram?

AD inueniendum huiusmodi locum apertu-
ræ, necessarium est omnino tabulam ordi-
nare, in qua reuolutionum omnes modi quicunque
per quatuor circulos inter se diuersi possunt eue-
nire contineantur, nullo prætermisso. Nam cū ad
vnum aliquem ex omnibus facta sit conclusio, eo-
dem reperto fit reclusio. Sed est hoc adeo longum,
& implicitum, vt ad constructionem tabulæ ar-
tificio non vulgari sit opus. Quod hucusque tetigit
nemo. Procedit enim variatio ad modos vsque mil-
le ducentos nonaginta sex, sicut ex subiectis appa-
rebit. Quare non est etiam vt inuentionem fortui-
tam quis expectet. Nam (vt ait Cicero de Diui-
natione) Quatuor tali iacti casu venerium effi-
ciunt. Num etiam centum venerios, si quadringen-
tos talos ieceris casu futuros putes? Erit igitur in-
quisitionis ista ratio, quò magis intelligatur à suis
inch

*inchoanda principiis, hoc est ab unico circulo. Post
vnum ad duos veniendum, deinde ad tres. Postre-
mò ad quatuor. Et quamvis literarum figuræ annu-
lis incidantur, attamen, vt sit traditio commodior,
nunc intelligere volo vnumquëque, ex annulis istis
loco sex literarum, totidẽ numeros à monade pro-
grediẽtes habere, scilicet 1. 2. 3. 4. 5. 6. Nec est ne-
cesse vt. progressionis ordo seruetur. Quomodo au-
tem ad literas respondeant postea docebitur. Sed
tabularum rationem iam ineamus. Quæ tametsi si-
mile quiddã cum superioribus de tesseriis habeant,
multum tamen differũt, multipliciũsque procedũt.
Erit itaque ad vnicum circulum tabula prima sex
notis numerorum progressu naturali, totidẽmque
partibus constans, in hunc modum 1. 2. 3. 4. 5. 6.
Manifestum est siquidẽ in vno circulo nullã reuo-
lutionis varietatem vltra sex suas literas progredi
posse. Ad duos autem annulos tabulã duorum or-
dinum prima faciet repetita sexies, qui secundus
erit ordo, sex suis partibus secundũ repetitiones di-
stinctus. Ordinem primum facient monades in pri-
ma parte, dyades in secũda, triades in tertia, tetra-
des in quarta, pẽtades in quinta, exades in vltima.
Et sic erunt versiculi triginta sex. Tertia tabula
pro tribus circulis ordinum totidẽ ex secunda pro-
cedet reposita sexies, ad singulos versuũ in prima
parte monadem præponendo, qui primus erit ordo.*

Quem

Quem continuabunt in parte secunda, triades in tertia, & item alia tres figuræ 4.5.6.eadem multitudine versuum singulæ. Qui fient in summa ducenti sexdecim. Ad postremum tabula quarta ordinum quatuor pro totidem annulis, quam quærimus, ex tertia formabitur, aliarum more, repetita sexies. singulis versuum ducentis sexdecim monade præposita. Qui primus ex quatuor erit ordo, continuè procedens per dyades in parte secunda, atque per triades in tertia, & per alias item figuras 4.5.6 ad finem vsque. Quare tabulam quartā implebunt versiculi mille ducenti nonaginta sex. Tabulas igitur ordine præscripto subieci. Ex quibus vltima reuolutiones circulariū quatuor in proposito quotquot inuicem diuersæ fieri possunt, nulla prætermissa monstrabit. Versiculorum autem multitudo à prima tabula ad quot libuerit alias senaria multiplicatione colligitur in hunc modum. Ducito sex primæ notas in se, hoc est 6 in 6, fiūt versiculi 36, pro tabula secunda. Quos iterum in 6 multiplicās facies 216 pro tertia. Rursum multiplicādo 216 in 6, produciuntur versus mille ducenti nonaginta sex, pro nostra quam quærimus tabula quarta. Ad quintam autem si videbitur, pro quinque circulis ordinem primum ex quinque superiorum traditione constitues ad versiculos septē milia septingentos septuaginta sex. Quod est productum

Etum ex multiplicatione 12 96 in 6. Item quoque deinceps multiplicando 7776 in 6, procedet ad tabulam sextam versus numerus 46656. Quorum omnium notæ pro monadicis habentur. Constat igitur huiusmodi ratio tabularum ex præmissis apertissimè.

Tabulæ sequuntur.

Tab. Tab.

Tabula 3.

I. 2.

I	II	III	2II	3II	4II	5II	6II
2	12	II2	212	312	412	512	612
3	13	II3	213	313	413	513	613
4	14	II4	214	314	414	514	614
5	15	II5	215	315	415	515	615
6	16	II6	216	316	416	516	616
21		121	221	321	421	521	621
22		122	222	322	422	522	622
23		123	223	323	423	523	623
24		124	224	324	424	524	624
25		125	225	325	425	525	625
26		126	226	326	426	526	626

31	131	231	331	431	531	631
32	132	232	332	432	532	632
33	133	233	333	433	533	633
34	134	234	334	434	534	634
35	135	235	335	435	535	635
36	136	236	336	436	536	636

41	141	241	341	441	541	641
42	142	242	342	442	542	642
43	143	243	343	443	543	643
44	144	244	344	444	544	644
45	145	245	345	445	545	645
46	146	246	346	446	546	646

51	151	251	351	451	551	651
52	152	252	352	452	552	652
53	153	253	353	453	553	653
54	154	254	354	454	554	654
55	155	255	355	455	555	655
56	156	256	356	456	556	656

61	161	261	361	461	561	661
62	162	262	362	462	562	662
63	163	263	363	463	563	663
64	164	264	364	464	564	664
65	165	265	365	465	565	665
66	166	266	366	466	566	666

Tabula 4.

III1	I211	I311	I411	I511	I611
III2	I212	I312	I412	I512	I612
III3	I213	I313	I413	I513	I613
III4	I214	I314	I414	I514	I614
III5	I215	I315	I415	I515	I615
III6	I216	I316	I416	I516	I616

II21	I221	I321	I421	I521	I621
II22	I222	I322	I422	I522	I622
II23	I223	I323	I423	I523	I623
II24	I224	I324	I424	I524	I624
II25	I225	I325	I425	I525	I625
II26	I226	I326	I426	I526	I626

II31	I231	I331	I431	I531	I631
II32	I232	I332	I432	I532	I632
II33	I233	I333	I433	I533	I633
II34	I234	I334	I434	I534	I634
II35	I235	I335	I435	I535	I635
II36	I236	I336	I436	I536	I636

II41	I241	I341	I441	I541	I641
II42	I242	I342	I442	I542	I642
II43	I243	I343	I443	I543	I643
II44	I244	I344	I444	I544	I644
II45	I245	I345	I445	I545	I645
II46	I246	I346	I446	I546	I646

II51

1151	1251	1351	1451	1551	1651
1152	1252	1352	1452	1552	1652
1153	1253	1353	1453	1553	1653
1154	1254	1354	1454	1554	1654
1155	1255	1355	1455	1555	1655
1156	1256	1356	1456	1556	1656

1161	1261	1361	1461	1561	1661
1162	1262	1362	1462	1562	1662
1163	1263	1363	1463	1563	1663
1164	1264	1364	1464	1564	1664
1165	1265	1365	1465	1565	1665
1166	1266	1366	1466	1566	1666

2111	2211	2311	2411	2511	2611
2112	2212	2312	2412	2512	2612
2113	2213	2313	2413	2513	2613
2114	2214	2314	2414	2514	2614
2115	2215	2315	2415	2515	2615
2116	2216	2316	2416	2516	2616

2121	2221	2321	2421	2521	2621
2122	2222	2322	2422	2522	2622
2123	2223	2323	2423	2523	2623
2124	2224	2324	2424	2524	2624
2125	2225	2325	2425	2525	2625
2126	2226	2326	2426	2526	2626

2131	2231	2331	2431	2531	2631
2132	2232	2332	2432	2532	2632
2133	2233	2333	2433	2533	2633
2134	2234	2334	2434	2534	2634
2135	2235	2335	2435	2535	2635
2136	2236	2336	2436	2536	2636

2141	2241	2341	2441	2541	2641
2142	2242	2342	2442	2542	2642
2143	2243	2343	2443	2543	2643
2144	2244	2344	2444	2544	2644
2145	2245	2345	2445	2545	2645
2146	2246	2346	2446	2546	2646

2151	2251	2351	2451	2551	2651
2152	2252	2352	2452	2552	2652
2153	2253	2353	2453	2553	2653
2154	2254	2354	2454	2554	2654
2155	2255	2355	2455	2555	2655
2156	2256	2356	2456	2556	2656

2161	2261	2361	2461	2561	2661
2162	2262	2362	2462	2562	2662
2163	2263	2363	2463	2563	2663
2164	2264	2364	2464	2564	2664
2165	2265	2365	2465	2565	2665
2166	2266	2366	2466	2566	2666

3111	3211	3311	3411	3511	3611
3112	3212	3312	3412	3512	3612
3113	3213	3313	3413	3513	3613
3114	3214	3314	3414	3514	3614
3115	3215	3315	3415	3515	3615
3116	3216	3316	3416	3616	3616

3121	3221	3321	3421	3521	3621
3122	3222	3322	3422	3522	3622
3123	3223	3323	3423	3523	3623
3124	3224	3324	3424	3524	3624
3125	3225	3325	3425	3525	3625
3126	3226	3326	3426	3526	3626

3131	3231	3331	3431	3531	3631
3132	3232	3332	3432	3532	3632
3133	3233	3333	3433	3533	3633
3134	3234	3334	3434	3534	3634
3135	3235	3335	3435	3535	3635
3136	3236	3336	3436	3536	3636

3141	3241	3341	3441	3541	3641
3142	3242	3342	3442	3542	3642
3143	3243	3343	3443	3543	3643
3144	3244	3344	3444	3544	3644
3145	3245	3345	3445	3545	3645
3146	3246	3346	3446	3546	3646

3151.

3151	3251	3351	3451	3551	3651
3152	3252	3352	3452	3552	3652
3153	3253	3353	3453	3553	3653
3154	3254	3354	3454	3554	3654
3155	3255	3355	3455	3555	3655
3156	3256	3356	3456	3556	3656

3161	3261	3361	3461	3561	3661
3162	3262	3362	3462	3562	3662
3163	3263	3363	3463	3563	3663
3164	3264	3364	3464	3564	3664
3165	3265	3365	3465	3565	3665
3166	3266	3366	3466	3566	3665

4111	4211	4311	4411	4511	4611
4112	4212	4312	4412	4512	4612
4113	4213	4313	4413	4513	4613
4114	4214	4314	4414	4514	4614
4115	4215	4315	4415	4515	4615
4116	4216	4316	4416	4516	4616

4121	4221	4321	4421	4521	4621
4122	4222	4322	4422	4522	4622
4123	4223	4323	4423	4523	4623
4124	4224	4324	4424	4524	4624
4125	4225	4325	4425	4525	4625
4126	4226	4326	4426	4526	4626

4131	4231	4331	4431	4531	4631
4132	4232	4332	4432	4532	4632
4133	4233	4333	4433	4533	4633
4134	4234	4334	4434	4534	4634
4135	4235	4335	4435	4535	4635
4136	4236	4336	4436	4536	4636

4141	4241	4341	4441	4541	4641
4142	4242	4342	4442	4542	4642
4143	4243	4343	4443	4543	4643
4144	4244	4344	4444	4544	4644
4145	4245	4345	4445	4545	4645
4146	4246	4346	4446	4546	4646

4151	4251	4351	4451	4551	4651
4152	4252	4352	4452	4552	4652
4153	4253	4353	4453	4553	4653
4154	4254	4354	4454	4554	4654
4155	4255	4355	4455	4555	4655
4156	4256	4356	4456	4556	4656

4161	4261	4361	4461	4561	4661
4162	4262	4362	4462	4562	4662
4163	4263	4363	4463	4563	4663
4164	4264	4364	4464	4564	4664
4165	4265	4365	4465	4565	4665
4166	4266	4366	4466	4566	4666

5111	5211	5311	5411	5511	5611
5112	5212	5312	5412	5512	5612
5113	5213	5313	5413	5513	5613
5114	5214	5314	5414	5514	5614
5115	5215	5315	5415	5515	5615
5116	5216	5316	5416	5516	5616

5121	5221	5321	5421	5521	5621
5122	5222	5322	5422	5522	5622
5123	5223	5323	5423	5523	5623
5124	5224	5324	5424	5524	5624
5125	5225	5325	5425	5525	5625
5126	5226	5326	5426	5526	5626

5131	5231	5331	5431	5531	5631
5132	5232	5332	5432	5532	5632
5133	5233	5333	5433	5533	5633
5134	5234	5334	5434	5534	5634
5135	5235	5335	5435	5535	5635
5136	5236	5336	5436	5536	5636

5141	5241	5341	5441	5541	5641
5142	5242	5342	5442	5542	5642
5143	5243	5343	5443	5543	5643
5144	5244	5344	5444	5544	5644
5145	5245	5345	5445	5545	5645
5146	5246	5346	5446	5546	5646

5151	5251	5351	5451	5551	5651
5152	5252	5352	5452	5552	5652
5153	5253	5353	5453	5553	5653
5154	5254	5354	5454	5554	5654
5155	5255	5355	5455	5555	5655
5156	5256	5356	5456	5556	5656

5161	5261	5361	5461	5561	5661
5162	5262	5362	5462	5562	5662
5163	5263	5363	5463	5563	5663
5164	5264	5364	5464	5564	5664
5165	5265	5365	5465	5565	5665
5166	5266	5366	5466	5566	5666

6111	6211	6311	6411	6511	6611
6112	6212	6312	6412	6512	6612
6113	6213	6313	6413	6513	6613
6114	6214	6314	6414	6514	6614
6115	6215	6315	6415	6515	6615
6116	6216	6316	6416	6516	6616

6121	6221	6321	6421	6521	6621
6122	6222	6322	6422	6522	6622
6123	6223	6323	6423	6523	6623
6124	6224	6324	6424	6524	6624
6125	6225	6325	6425	6525	6625
6126	6226	6326	6426	6526	6626

6131

6131	6231	6331	6431	6531	6631
6132	6232	6332	6432	6532	6632
6133	6233	6333	6433	6533	6633
6134	6234	6334	6434	6534	6634
6135	6235	6335	6435	6535	6635
6136	6236	6336	6436	6536	6636

6141	6241	6341	6441	6541	6641
6142	6242	6342	6442	6542	6642
6143	6243	6343	6443	6543	6643
6144	6244	6344	6444	6544	6644
6145	6245	6345	6445	6545	6645
6146	6246	6346	6446	6546	6646

6151	6251	6351	6451	6551	6651
6152	6252	6352	6452	6552	6652
6153	6253	6353	6453	6553	6653
6154	6254	6354	6454	6554	6654
6155	6255	6355	6455	6555	6655
6156	6256	6356	6456	6556	6656

6161	6261	6361	6461	6561	6661
6162	6262	6362	6462	6562	6662
6163	6263	6363	6463	6563	6663
6164	6264	6364	6464	6564	6664
6165	6265	6365	6465	6565	6665
6166	6266	6366	6466	6566	6666

Ceterum quoniam, vt dictum est, in annulis scal-
puntur literæ, videamus quemadmodum numeris
aptentur in tabula quarta. Pone annulum primum
signari, sex literis O F C S D A, Secundum aliis
totidem V I O A E M. Tertium I D L N V A.
Quartum R E I A S T. Et in quatuor exadibus
istis singulatim finge vnâquâque literarum esse
numerum aliquem exadis 1.2.3.4.5.6, eo quo tibi
videbitur ordine, prout in hoc loco tabulam dispo-
sui. In qua sex versuum literas à summis ad infi-
mas ordine legendo, dictiones videbis huiusmodi,
O vir, Fide, Coli, Sana, Deus, Amat. Quibus re-
spondent superpositi literis numeri hoc ordine,
1364, 3411, 2525, 6243, 5156, 4632. Qui
sunt versiculi sex in tabula di-
spersi. Alia etiam verba fa-
cies ex singulis annulorum li-
terâ capiēs aliter quàm prius,
vtpote, Fiat, Sile, Diui, Aula.
Quas referunt numeri 3432,
6421, 5455, 4323. Volens
igitur seram aperire is cui sit
clausule nomen ignotum, à pri-
mo versu tabulæ quartæ faciēs
initium singulos ordinatim annulorum reuolutione
tentabit, clauum semper trahendo donec extrahi
possit ad aperturam. De qua nihil est dubitandum,
cūm

1	3	2	6	5	4
O	F	C	S	D	A
3	4	5	2	1	6
V	I	O	A	E	M
6	1	2	4	5	3
I	D	L	N	V	A
4	1	5	3	6	2
R	E	I	A	S	T

cum sit impossibile vt extra tabulam cadat. Et ita seram referando Logistes artificis arcanum ingenio superabit. Quod erat propositum.

LIBER QVIN- T V S,

De quæstionibus Logisticis, quarum
fit solutio per quadraturam.

Quæstio I.

Scholasticus Archias interrogatus, quot Nummos haberet in loculis, ita logistice respondit. Si mihi tantum adhuc essent, quantum habeo, præterea dimidium, & ipsum insuper dimidiatum dimidium, vnusque de tuis accederet, centum possiderem. Quæritur quot Nummos Archias habuit?

PONE Archiam habuisse Nummos 1 p .
Adde tantundem, fit 2 p , adde rursum
dimidium, fit 2 $\frac{1}{2}$ p , & iterum dimi-
diatum dimidium, hoc est, $\frac{1}{4}$ p , fit 2
 $\frac{5}{4}$ p , adde 1, fit summa 2 $\frac{1}{4}$ p P I [100. Et
x 5

equatione facta habes $\frac{1}{4} \text{ p}$ [99]. Partire 99 in $\frac{1}{4}$, hoc est 396 in 11, prouenit 36. Respondebis igitur in loculis Archie Nummos fuisse triginta sex. Quod erat quæsitum.

Probationem dabit experimentum, hoc modo. Ad Nummos 36 adde tantundem, fit 72. Iterum adde dimidium 36, quod est 18, fit 90. Rursum adde quadrantem 36, hoc est 9, fit 99, quibus addita monade centum efficies. Quod erat probandū.

Quæstio 2.

Quidam Nummis quatuor & sexaginta mercatus est perdices quinq; , gallinas octo, phasianas quatuor, ita vt ltaret gallina minoris dimidio quam perdix: phasiana autē triplo maioris, & Nummo præterea plus quam gallina. Quæritur quanti constet separatim, perdix, gallina, phasiana?

Pone perdicem valere 1 p, valebit igitur gallina $\frac{1}{2} \text{ p}$, & phasiana 1 $\frac{1}{2} \text{ p}$ P 1. Quare & quinque perdices precium habebunt, 5 p, octo gallinæ 4 p, phasianæ quatuor 6 p P 4. Adde simul omnium pretia, fit summa 15 p P 4 [64. Et equatione facta remanent 15 p [60]. Partire in 15, prouenit 4, pretium perdis, quo dato sequuntur alia. Dicemus itaque, perdicem emptam

Num

Nummis quatuor, gallinam duobus, phasianam septem. Quod erat quæsitum.

Quæstio 3.

Turdi septem, coturnices duodecim veniunt Sestertiis triginta: et eadem ratione pretij, nouem coturnices, quatuor turdi viginti Sestertiis emuntur: Quæro, quanti per se stabit vtrunque genus auium?

Pone turdum valere 1 p , igitur turdi 7 valent 7 p , quare & coturnices 12 valent 30 M 7 p . Vt autem habeas valorem coturnicum 9, dispone regulam. Si coturnices 12 valent 30 M 7 p , quid coturnices 9? Operare et habebis 22 $\frac{1}{4}$ M 5 $\frac{1}{4}$ p [20 M 4 p . Et æquatione facta restat 2 $\frac{1}{4}$ [1 $\frac{1}{4}$ p] Partire 2 $\frac{1}{4}$ in 1 $\frac{1}{4}$, hoc est 20 in 10, prouenit 2, quod est pretium turdi. Respondebis igitur turdos undecim valere Sestertios 22, & coturnices 21 Sester. viginti octo. Quod erat quæsitum.

Quæstio 4.

Quidam emptis aliquot pomis, secum ratiocinatus inuenit, lucraturum se Denarios quatuor, si paria singula venderet Denario. Vendendo autem semisse Denarij perditurum

rum Denarios duos : Quæro, quot poma, & quot Denariis empta sint?

Pone empta fuisse poma 1 φ . Vende singula duo poma Denario, hoc est, partire 1 φ in 2, prouenit $\frac{1}{2}$ φ . Aufer lucrum 4, restat fors $\frac{1}{2}$ φ M 4. Rursum partire 1 φ in 4, prouenit $\frac{1}{4}$ φ , adde damnum 2, fit fors $\frac{1}{4}$ φ P 2 [$\frac{1}{2}$ φ M 4. Et equatione facta habebis 1 φ [24]. Dic igitur empta fuisse poma quatuor & viginti, Denariis octo. Quod erat quæsitum.

Aliter. Ex ipsa venditione pomorum satis intelligimus nume-

rum bipartitò,

& quadriparti-

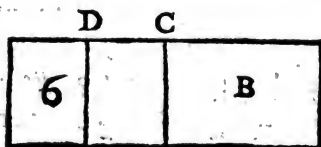
tò æqualiter di-

uidi. Lucri autē

& damni sum-

ma 6, est partiū

differentia : quibus cognitis, pone numerum pomorum esse in orthogonio B, quem diuide per æqualia in signo C, & ipsius dimidium rursus per æqualia in D. Et quoniam partium differentia 6 orthogonij quadrante conficitur, ipsum totum est 24, qui fuit pomorum numerus. Quem oportuit inuenire. Ceterum tale ratiocinandi genus, magis est Geometræ quàm Logistici.

Quæst

Quæstio 5.

Idem iterum nucibus emptis supputauit, vendendo nucum tesseredecades singulas Denario, se perditurum Denarium minus quatuor nucibus. Sed vendendo duodecim Denario, se lucraturum nuces duas: Quæritur, quo numero precioque nuces emerit?

IN hoc primum inspicere debet, nuces istæ quatuor ex damno Denarij quid auferant, considerando quòd cum ex nucibus tessera decades singule venduntur Denario, ipse totus numerus partitur in 14, et huius partitionis superfluum, quod ponitur esse 4, particule nomẽ accipiet ex partitore 14. Erunt igitur quatuor istæ nuces $\frac{4}{14}$ hoc est $\frac{2}{7}$ vnius Denarij. Aufer ex Denario $\frac{2}{7}$, restat $\frac{5}{7}$ Denarij, quod erit damnum ex venditione priori. Et eadem ratione lucrum, duas nuces videbis esse sextantem Denarij. Vult itaque propositum ex priori venditione damnum fieri $\frac{5}{7}$ Denarij: ex secunda verò lucrum $\frac{1}{6}$ Denarij. His cognitis, procedes vt in precedenti. Ponendo nuces emptas fuisse 18, partire in 14, fit $\frac{1}{14}$ 8, adde damnum $\frac{5}{7}$, fit fors $\frac{1}{14}$ 8 P $\frac{5}{7}$. Rursum partire 18 in 12, fit $\frac{1}{12}$ 8, aufer lucrum $\frac{1}{6}$, restat fors $\frac{1}{12}$ 8, M $\frac{1}{6}$ [$\frac{1}{14}$ 8 P $\frac{5}{7}$]. Et æquatione facta $\frac{1}{14}$ 8 [$\frac{17}{42}$]. Fac æqua-
tionem

tionē secundā multiplicando primā decussatim, et habebis 429 [3108]. Partire in 42, prouenit 74, pro nucibus emptis. Vt autem habeas pretium, partire 74 in 14, prouenit 5, adde damnū, hoc est 1, fiunt Denarij 6. Dicās igitur mices emptas numero septuaginta quatuor, pretio Denariorum sex. Quod erat quæsitum.

Quæstio 6.

Fur in regia surreptis aliquot Aureis, sagtens de fuga, ipso vultu suspectus ianitori remoranti, furtiuæ pecuniæ semissem, & tres insuper Aureos, velut offam cani latranti, callidus obiecit. Secundo præterea ianitori eius quod supererat pecuniæ trientē, & quatuor amplius Aureos obtulit. Tertio demū ianitori porrecto quadrante residui, minus Aureo, securus abiit, reliquos adhuc habens Aureos centum: Quæritur, quot primū fur inuolauit Aureos?

Pone furem inuolasse Aureos 19. Aufer semissem $P\ 3$, restat $\frac{1}{2}$ 9 M3. Aufer trientem $P\ 4$, remanet $\frac{1}{3}$ 9 M6, detrahe quadrantem $M\ 1$, relinquitur $\frac{1}{4}$ 9 M3 $\div$ [100. Et per æquationem $\frac{1}{4}$ 9 [103 $\div$. Ad postremū ex æquatione secunda multiplicando decussatim

satim, habebis 2 ϑ [828.] Partire in 2, prouenit 414. Fur igitur a principio surripuit Aureos quadringentos quatuordecim. Quod erat quæsitum.

Quæstio 7.

Cùm ex prædatitia pecunia inter piratas Aurcorum summa quingentorum in duas partes æqualiter diuidenda foret, suborta rixa, rapuit vterque quod potuit. Sedato postea ab Archipirata tumultu, deposuit alter ex rapto semissem, & alter quadrantem, quibus inter se diuisis æqualiter, tulit vterque, sicut primùm debuit, summæ totius dimidium: Quæro, quot Aureos ipsorū vterq; rapuit in tumultu?

Necessesse est in proposito, æqualia fuisse duo residua, factò rapturæ deposito, quod diuisum per æqualia, duas facit ex toto partes æquales. Nam si æqualibus addantur æqualia, tota quoque fiunt æqualia. Vnde procedit formula talis. Duos numeros in ratione sesquialtera reperire qui iuncti simul faciant 500. Pone minorem esse 1 ϑ, erit ergo maior $1 \frac{1}{2}$ ϑ. Adde 1 ϑ, fit summa $2 \frac{1}{2}$ ϑ [500. Et æquationem secundam faciendo, habes 5 ϑ [1000]. Partire in 5, prouenit 200, quæ est vnus rapina, quare & alterius erit 300. Di-

ces

ces igitur alterum rapuisse Aureos ducentos, & alterum trecentos. Quod erat quaesitum.

Quaestio 8.

Aureorum summa tercentum quadraginta octo, tribus æqualiter latronibus parti debuit. Sed inter ipsos, facta controuersia, totum confusè diripitur. Composita tandem lite, placuit vt ex rapto singuli reponerent, Primus quidem semissem, Secundus trientem, Tertius quadrantem. Quibus inter se distributis æqualiter, Aureos quisquis (sicut debuit) centum sexdecim reportauit: Quæro, quanta fuerit singulorum rapina?

IN hac ratione, sicut in præcedenti, equalia sunt inter se post restitutionem residua. Vnde fit, vt ex raptura Tertij tres quartæ sint æquales duabus tertiis rapturæ Secūdi, & huius duæ tertiæ æquales dimidio rapinæ Primi. Vt autem inuenias in qua ratione sint rapinæ tertia ad secundam dispositis $\frac{1}{4}$ $\frac{2}{3}$ decussatimque multiplicatis, fient 8 & 9. Quare secunda ad tertiam rationem habet sesquioctauam. Et eadem via reperitur prima ad tertiam in ratione sesquialtera, hoc est, multiplicando decussatim $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$. His cognitis, pone tertiam esse 18, erit igitur secunda $1\frac{1}{2}$ 8, & prima

ma

ma $1 \frac{1}{2}$. Adde simul trium rapinas, fit summa $3 \frac{1}{2} \rho$ [348. Et æquationem secundam faciens habebis 29ρ [2784]. Partire in 29, prouenit 96, pro raptura Tertij, qua data sequuntur aliæ. Dices itaque rapinam Primi fuisse Aureos centum quadraginta quatuor, Secundi centum octo, Tertij nonaginta sex. Quod erat quæsitum.

Quæstio 9.

Tria in naui dolia vino plena, salo iactante funduntur: quorum primum amphoras capiebat quatuordecim vini Græci, Secundum viginti octo vini Falerni, Tertium quinquaginta sex vini Trebulani: & ex ea mistura replètur dolia rursum. Quæro, quid ex vnoquoque vihi genere sit in dolia singula refusum?

Quemadmodum in tribus doliis antequàm fundantur vini Græci ratio subdupla est ad Falernum, & ad Trebulanum subquadrupla, ita & post confusionem, in vnoquoque doliorum separatim talis ratio perseverat. Pone igitur in dolo primo amphorarum 14, post confusionem esse vini Græci 18, erit ergo in eodem Falerni 28, & Trebulani 48. Compone tria vina simul, fit summa 78 [14]. Partire in 7, prouenit 2, qui nu-

merus est amphorarum vini Græci in dolio primo. Quare & ex rationibus datus, erunt in eodem Falerni 4, & Trebulani 8. Quæ iunctæ simul faciunt amphoras 14. Rursum in dolio secundo amphorarum 28. Pone ut sit vini Græci 18, erit igitur in eodem Falerni 28, & Trebulani 48. Adde simul, sit 78 [28]. Partire in 7, provenit 4, pro numero amphorarum vini Græci in dolio secundo. Quare & in eo ipso erunt ex Falerno amphoræ 8, ex Trebulano 16, quæ iunctæ simul complent amphoras 28. Et eadem via, seu etiam residua colligendo, trium generum misturam in ultimo dolio reperiēs. Dicemus itaque in doliorum Primum refusum vini Græci amphoras duas, Falerni quatuor, Trebulani octo. In Secundum vini Græci quatuor Falerni octo, Trebulani sexdecim. In tertium Græci octo, Falerni sexdecim, Trebulani triginta duas. Quod erat quæsitum.

Habita etiam mistura cuiuslibet ex doliis, habebitur & reliquorum, quoniam ratio misturæ non tantum servatur in confuso, sed etiam inter dolia generibus separatis, sicut ex solutione facta videmus.

Dabis præterea quæsitum ex Regula, more societatis, hoc modo. Cum tria simul dolia capiant amphoras 98. Dispone Regulam. Si inter amphoras 98 sint vini Græci amphoræ 14, quid inter 14?

quod

quod est dolium Primum. Operare, & inuenies vini Græci amphoras duas sicut antea. Et sic in aliis.

Quæstio 10.

Duo nauigantes naulum cum nauarcho pepigerunt Aurcos octoginta quatuor, hoc adiecto, vt quotquot vellent alios ipse vectores reciperet, dummodo ex superuenientium vectura dimidium ipsi duo participarent. Accidit autem tres alios superuenisse, pacto conuento, vt ipsi tres cum prioribus sortem eandem nauli subirent. Expleta nauigatione, quæro, quid pro vectura singuli nauiculario debeant?

AD quæsitum pertinges positionum regula, sed longo circumductu, quærendo quinque numeros inuicem æquales, quorū duo ex ipsis cum reliquorum trium dimidio faciant 84, quos per quadraturam statim habebis. Pone vnum ex talibus numeris esse 12, erunt igitur omnes simul 52, quorum duo sunt 22, adde dimidium reliquorum trium ad 22, hoc est $1\frac{1}{2}$ 22, fit summa $3\frac{1}{2}$ 22 [84. hoc est, 7 [168]. Partire in 7, proueniunt Aurei 24, pro naulo singulorum. Quod erat quæsitum.

Probatio. Sic enim duo priores dabunt 48, et

tres posteriores 72, aufer dimidium pro lucro nauarchi, restant 36, iunge ad 48, fit summa 84, pro naulo duorum conuento. Quod erat probandū.

Quaestio II.

Duo mercatores pro lana sua vesturam nauiculario persoluerunt. Primus quidem in saccos triginta positos in naui, duos saccos, & insuper Aureos sex: Secundus pro saccis quinquaginta, saccos quinque, restitutus à nauarcho decem Aureis: Quæro, quanti fuit saccus, & ipsius naulum?

Pone saccum valere 1 $\mathfrak{g}$. Fuit ergo pro saccis 30, naulum 2 $\mathfrak{g}$ P 6. Partire in 30, prouenit $\frac{2}{30} \mathfrak{g}$ P $\frac{6}{30}$, quod est naulum vnius sacci. Secundus quia pro naulo dedit saccos 5, receptis Aureis 10, fit in saccos 50 naulum 5 $\mathfrak{g}$ M 10, partire in 50, prouenit $\frac{5}{50} \mathfrak{g}$ M $\frac{10}{50}$, quod est etiam naulum vnius sacci. Habes itaque $\frac{2}{30} \mathfrak{g}$ P $\frac{6}{30}$ [$\frac{5}{50} \mathfrak{g}$ M $\frac{10}{50}$]. Et equatione facta, restat 5 $\mathfrak{g}$ [60]. Partire in 5, proueniunt Aurei 12, quos valet saccus. Cum igitur duo sacci valeant Aureos 24, iunctis 6, sunt Aurei 30 pro naulo saccorum totidem. Quare cadit in saccos singulos Aureus. Dic ergo pretium lane in saccum Aureos fuisse duodecim. E: Aureum pro naulo in singulos. Quod erat quaesitū.

Aequa-

Aequationis huius formula sic habet. Multiplica decussatim $\frac{2}{308} \times \frac{5}{50}$. Aufer 100 ex 150, restat 509. Rursum multiplica decussatim P. $\frac{6}{30} M \frac{10}{50}$, & duo producta, quae sunt 300 & 300, adde simul, fit summa 600. Habes igitur 509 [600]. Vel quod idem valet 59 [60].

$$\begin{array}{r} 100 \quad 150 \\ \frac{2}{308} \times \frac{5}{50} \quad 150 \\ \hline 100 \\ 50 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 300 \quad 300 \\ P \frac{6}{30} \times \frac{10}{50} M \quad 300 \\ \hline 300 \\ 600 \end{array}$$

Hæc etiam inuestigatio expeditior erit in hæc formam Numerum inuenire, qui ductus in 5 duplo plus efficiat, quam si idem ducatur in 2, & ad productum iungatur 6. Pone talem numerum esse 19, duc in 5, fit 59, duc iterum 19 in 2, & producto iunge 6, fit 29 P 6, duplica fit 49 P 12 [59. Et æquatione facta, restat 19 [12]]. Qui numerus est Aureorum, sicut antea, in sacci pretium. Ex huiusmodi formulis, compendia calculi sequuntur, sed ratio fit obscurior.

Quæstio 12.

Mæuius vaccam prægnantem vendit Titio ea lege, vt si vitulam pariat, quadraginta soluat Titius, si verò vitulum, quadraginta-

quinque. Et de pretio quidem vaccæ conuenit inter eos, ut esset triplum ad vitulam, ad vitulum verò duplum. Exacto tempore, vacca peperit gemellos, masculum, & foeminā: Quæritur, quantum debeat Titius Mæuius.

Pone ut vacca sit 1 $\frac{1}{2}$, erit igitur vitula $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{2}$. Habes itaque 1 $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{2}$ [40. Hoc est 4 $\frac{1}{2}$ [120]. Partire in 4, prouenit 30, pro vaccæ pretio, quod cum sit triplum ad vitulam, ad vitulum verò duplum, fiunt ipsorum pretia gemellorū 10 & 15, quibus iunctis ad 30, fit in summā quinquaginta quinque, quantum debet Titius Mæuius. Quod erat quæsitum. Hoc etiam ex positionis regula poterit absolui, quod aliàs fecimus in operibus geometricis titulo ad legem Iuliani Iureconsulti, Si ita scriptum.

Quæstio 13.

Negociator Lugdunum profectus ad nūdinas lucrum fecit Aureorum quadraginta: Lutetiam deinde petens lucrū fecit iterum ad rationem prioris. Postremò reuersus Lugdunum, ibi lucratur ad rationem qua prius Aureos Nonaginta: Quæro, quot Aureis à principio negociator mercaturā instituit, & quot habuit in fine?

Quon

Quoniam hîc fiunt tria lucra proportionalia, quod fit ex ductu primi in terciũ, æquale est ei, quod fit ex ductu secundi in se. Duc igitur 40 in 90, fit 3600. Huius ergo numeri tetragonum latus, scilicet 60, est lucrum secundũ. Oportet autem & ipsi tribus lucris sortes suas esse proportionales. Quod fit igitur ex ductu primi lucri in sortem secundam, æquale est ei, quod fit ex ductu primæ sortis in lucrum secundum. Pone ut prima sors sit 19, erit ergo secunda 19 P 40, quam multiplica in primum lucrũ 40, fit 409 P 1600. Rursum ducito primam sortem 19 in lucrum secundum 60, fit 609 [409 P 1600. Et equatione completa, habes 29 [160]. Partire in 2, prouenit 80, pro prima sorte. Quare secunda erit 120, tertia 180, quarum inter se ratio est sesquialtera, sicut & lucrorum inter se. Cum autem sors tertia sit 180, adde lucrum tertium 90, fit summa 270. Dicemus itaque negociatorẽ à principio cum Aureis octoginta mercaturam instituisse, & ad finem Aureos habuisse, ducẽtos septuaginta. Quod erat quæsitum.

Quæstio 14.

Si septem oua, minus Denario, valent Denarios octo, & amplius ouum: Quæro, quanti sit ouum?

POne ut ouum valeat 1 s, igitur oua 7 valent 7 s M Dena. i. Habes itaque 7 s M 1 [8 P 1 s. Et æquatione facta remanet 6 s [9]. Partire in 6, prouenit $1 \frac{1}{6}$. Dic igitur ouum valere sesquidenario. Quod erat quæsitum.

Quæstio 15.

Si poma nouem, minus pyro, valēt Denariis tredecim, & pyra quindecim, minus pommo, Denariis sex: Quæro, quāti sit pomum, & pyrum?

POne ut pomum valeat 1 s. Igitur poma 9 valent 9 s, à quibus aufer 13, restant 9 s M 13 pro valore pyri. Multiplica 9 s M 13 in pyra 15, fit 135 s M 195, aufer 1 s, restant 134 s M 195 [6. Et æquatione facta 134 s [201]. Partire in 134, prouenit $1 \frac{1}{134}$, qui valor est pomi. Quare poma 9 valent Den. 13 $\frac{1}{134}$, valet ergo pyrum Denar. $\frac{1}{134}$. Respondebis itaque, pomū valere sesquidenario, & pyrum semisse Denarij. Quod erat quæsitum.

Quæstio 16.

Tres rustici de tribus aceruis frumenti æqualibus inuicem, debitum creditori soluerunt portionibus æquis, in hunc modū. Primus quidem de suo tradidit aceruo decimā partem

partem, & Nummos præterea quinquagintaquinque, Secundus item de suo septimam partem, acceptis à creditore Nummis quinquaginta, Tertius dedit modios frumenti sexaginta: Quæro, quanti fuit viritim debitum, & quanti modius, & quot in aceruo cuiusque fuerunt?

Pone aceruum valere 1 $\mathfrak{p}$. Primus igitur soluit $\frac{1}{10}$ $\mathfrak{p}$ P 55, et Secundus $\frac{1}{17}$ $\mathfrak{p}$ M 50. Huiusmodi autem solutiones proponuntur æquales. Habes igitur equatione facta 3 $\mathfrak{p}$ [7350]. Partire in 3, prouenit 2450, qui valor est acerui. Istius ergo summæ decima pars, quæ est 245, cum additamento Nummorum 55, facit Nummos 300, quâti fuit debitum singulorum. Quare modij 60, quos dedit Tertius, valent Nummos 300. Vt autem scias modiorum numerum in aceruo. Dic. Si Nummi 300 valent modios 60, quid Nummi 2450? Operare, & inuenies 490. Ad habendum quanti sit modius, partire Nummos 300, in modios 60, prouenit 5. Dicendum itaque debitum singulorum fuisse, Nummos tercentum, & precium modij Nummos 5, & in aceruo singulorum modios fuisse quadringentos nonaginta. Quod erat quæsitum.

Quæstio 17.

Si decem pipiones valore Denarios qua-

draginta tantum excedunt, quantum pipiones duodecim pretio Denariorum septuaginta superantur: Quæro, quanti constet pipio?

Pone pretium pipionis esse 1 s, erit igitur pipionum 10 pretium 10 s. Quod quidem sicut proponitur, excedit 40, ut autem habeatur excessus, aufer 40 ex 10 s, restat 10 s M 40. Deinde pipiones 12 valent 12 s, quod est minus quam 70. ut habeatur defectus, ex 70 aufer 12 s, restat 70 M 12 s. Est autem excessus æqualis defectui. Habes igitur 70 M 12 s [10 s M 40, & æquatione facta, restat 11 s [55]. Partire in 11, proueniunt Denarii quinque, premium pipionis. Quod erat quesitum.

Quæstio 18.

Iustinus puer nuces habens septingentas, pomis aliquot cum Lucio permutauit, numeratis in singula nucibus totidem, quot ipsa numero poma fuerunt, & datis insuper nucibus quatuor & viginti. Quæro, quot Lucius poma dederit pro nucibus?

Pone Lucium habuisse poma 1 s, duc in se, fit 10, adde 24, fit 10 P 24 [700, & æquatione facta, restat 10 [676]. Huius tetragon-

nicum

nicum latus est 26. Dicemus igitur Lucij poma fuisse vigintisex. Quod erat quæsitum.

Quæstio 19.

Negociator in mercationibus suos primùm Nummos lucro duplicauit, & impendit duodecim, reliquum deinde triplicauit, & impendit quindecim. Ad postremùm quadruplicauit, impensis quatuordecim, atque tandem inuenit lucrum Nummos duodecim: Quæritur, quot à principio Nummos habuit mercator?

Pone Nummos habuisse 19, duplica, fit 29, aufer expensum 12, restat 29 M 12, triplica, fit 69 M 36, aufer expensum 15, hoc est, adde 15 ad M 36, remanet 69 M 51. Hoc autem quadruplicas, et auferes 14, residuum facies 249 M 218. Aufer inde sortem 19, relinquitur 239 M 218 [12. Et æquatione facta, habes 239 [230]. Partire in 23, proueniunt Nummi decem, quos à principio mercator habuit. Quod erat quæsitum.

Quæstio 20.

Negociando mercator Nummos suos ita tractauit, vt primùm ex quatuor faceret quinque, & impensam Nummorum septem:
Dein

Deinde facit quatuor ex tribus, & impensam ad Nūmos decem. Postremò factis quatuor ex septem, & impensis octo reliquum nihil habuit: Quæritur quot Nūmis à principio negociator mercaturam instituit?

EX quatuor facere quinque nihil aliud est, quam sortem augere quadrante, & quatuor ex tribus, sortem augere triente. Sed ex septem fieri quatuor, est, in sortem perdere tres septimas. Pone sortem fuisse $1 \text{ } \frac{1}{2}$, adde quadrantem, fit $1 \text{ } \frac{1}{4}$, aufer impensum 7, restat $1 \text{ } \frac{1}{4}$ $\text{ } \frac{1}{2}$ M 7, multiplica in 4, et productū partire in 3, fit $1 \text{ } \frac{1}{3}$ $\text{ } \frac{1}{2}$ M 9 $\frac{1}{3}$, adde impensam 10, fit $1 \text{ } \frac{1}{3}$ $\text{ } \frac{1}{2}$ M 19 $\frac{1}{3}$. Rursum multiplica in 4, et productum partire in 7, prouenit $\frac{10}{11}$ $\text{ } \frac{1}{2}$ M 11 $\frac{1}{11}$, aufer expensum 8, relinquitur $\frac{20}{11}$ $\text{ } \frac{1}{2}$ M 19 $\frac{1}{11}$ [0. Et equationem faciendo habes $\frac{10}{11}$ $\text{ } \frac{1}{2}$ [19 $\frac{1}{11}$. hoc est 2 $\text{ } \frac{1}{2}$ [40]. Partire in 2, proueniunt Nummi viginti, quibus à principio negociator mercaturam instituit. Quod erat quesitum.

Quæstio 21.

Institor ad gemmas Indicas aliquoties nauigans, toties Talenta sua lucro duplicauit, sumptum faciens in nauigationes singulas Talentorum viginti, expletóque negotio residu

fiduum nihil habuit: Quæro, & nauigationum numerum, & sortem à principio?

Pone mercatorem habuisse Talenta 1 $\mathfrak{p}$, duplica, fit 2 $\mathfrak{p}$, aufer 2 0, restat 2 $\mathfrak{p}$ M 20. Rursum duplica 2 $\mathfrak{p}$ M 20, fit 4 $\mathfrak{p}$ M 40, adde M 20 fit 4 $\mathfrak{p}$ M 60. Et hoc modo ad octauam vsq; duplicationem procedes, singulis addendo M 20, sicut hîc ordine notauî. Talis

autem multiplicationum progressus nauigationibus totidem, sed ordine conuerso respondet, scilicet vltimæ prima, & penultimæ secunda, sicque deinceps. Ut autem intelligas quænam ex duplicationibus istis nauigationis primæ sortem exhibeat, sic erit tentandum. Accipe sextam, quæ est 64 $\mathfrak{p}$ M 1260 [0. & equatione facta 64 $\mathfrak{p}$ [1260]. Partire in 64, prouenit 19 $\frac{11}{16}$, quæ fors est nauigationis istius. Sumito nunc septimam 128 $\mathfrak{p}$ [2540]. Habebis igitur partitione facta in nauigationis istius sortem 19 $\frac{17}{32}$, qua duplicata, & inde sublatis 20, restat prius inuenta fors 19 $\frac{11}{16}$. Si verò in equatione octaua 256 $\mathfrak{p}$ [5100] id quod ex partitione prouenit 18 $\frac{7}{8}$ duplicaueris, detractis

1 $\mathfrak{p}$, 2 $\mathfrak{p}$	M 20	1 ^a
4 $\mathfrak{p}$	M 60	2 ^a
8 $\mathfrak{p}$	M 140	3 ^a
16 $\mathfrak{p}$	M 300	4 ^a
32 $\mathfrak{p}$	M 620	5 ^a
64 $\mathfrak{p}$	M 1260	6 ^a
128 $\mathfrak{p}$	M 2540	7 ^a
256 $\mathfrak{p}$	M 5100	8 ^a

inde

inde 20, relinquetur $19\frac{1}{4}$, quæ non est æquationis septimæ iam inuenta fors $19\frac{17}{31}$. Quod indicium est, octo navigationes in proposito fieri non posse, sed solummodo septem. Quarum primæ fors erit Talentorum undeviginti, cum viginti septem trigessimis secundis unius. Quod erat quæsitum.

Poterit etiam citra quadraturam, absolui quæstio, rationis ordine retrogrado in huc modum. Quoniam in extrema navigatione residuum nihil fuit, impensis viginti talentis, ipsorum fors erat Talentum decem, quibus iunctis viginti, ad impensum navigationis penultimæ, fiunt triginta. Horum igitur fors fuit quindecim. Quæ quidem lucro duplicata, fecit 30, unde sublati 20, redit fors vltima, decem. Et ita procedens, probando semper, ad sortem primam ratio deueniet.

Quæstio 22.

Testator in bonis suis Talentorum Auri sexaginta tres hæredes instituit. Primum quidem ex quadrante, Secundum ex triente, plus Talentis quatuor: Tertium ex dodrante, demptis octo Talentis: Quæro, quas portiones habeant, asse diuiso particulones?

Cum sit ratio quadrantis ad trientem, et ad dodrantem sicut 3 ad 4, et ad 9. Pone portionem
Primi

Primi esse 19. Erit igitur Secundi $1 \frac{1}{3}$ 9 P 4. Tertij 39 M8. Compose simul trium portiones, fit summa $5 \frac{1}{3}$ M 4 [60. Et equatione facta $5 \frac{1}{3}$ [64, hoc est 169 [192]. Partire in 16, prouenit 12, portio Primi. Vt habeas secundi, dispone Regulam. Si 3 esset 12, quid 4? Operare, et inuenies 16, adde 4, fit 20, portio Secundi. Tertius igitur habet residuum ex 60 sublati 32, quod est 28. Dicemus igitur particulonum portiones esse, Primi quidem Talentorum duodecim, Secundi viginti, Tertij viginti octo. Quod erat quesitum.

Quæstio 23.

Puella calatho prunorum vendito, tot ex ea venditione Denarios ad matrem reportauit, quot addixit pruna Denario. Et sex Denarios amplius habuisset, si pruna minus quatuor quàm fecit Denario vendidisset: Quæritur, & quot fuerint in calatho pruna, et quot addicta sunt Denario?

POne addicta fuisse Denario pruna 19, reportauit igitur puella Denarios 19. Multiplica 19 in se, fit 10. Et tot fuerint in calatho pruna. Dispone Regulam. Si pruna 19 M 4 venduntur Denar. 1, quid pruna 10? Operare & habebis $\frac{10}{19 M 4}$ [19 P 6. Et equationem faciendo 10 [1029 M 4, & tandem

dem 2 s [24]. Partire in 2, prouenit 12, & tot addixit pruna Denario, totidemque Denarios reportauit. Vt autem habeas numerũ prunorum, multiplica 12 in 12, fit 144. Respondebis itaque in calathio fuisse pruna centum quadraginta quatuor, & addicta Denario, duodecim. Quod erat quaesitum.

$$\begin{array}{r} 10 \quad 10 \quad P6 \quad s \quad M4 \quad s \quad P24 \\ 10 \quad \times \quad 1s \quad P6 \\ \hline 1s \quad M4 \quad \quad \quad 1 \end{array}$$

Quaestio 24.

Mercator totidem cariotasASSE vendendo, quot centuriam ASSibus emerat, sortem suam quadruplauit: Quaero, quot ASSES in sorte fuerunt?

AD hoc erit formula talis. Duos numeros in ratione quadrupla reperire, ex quorum inter se ductu producat 100. Pone minorem esse 1s, erit igitur maior 4s. Multiplica in 1s, fit 4 [100, hoc est 10 [25] cuius tetragonicum latus 5, est minor numerus, quare maior erit 20. Nam emendo 100 cariotas ASSibus 5, & vendendo 5 cariotas ASSE, fiunt in centuriam ASSES 20, quod est quadruplum sortis. Dic igitur in centuriam cariotarum sortem fuisse ASSES quinque. Quod erat quaesitum.

Quaest

Quæstio 25.

Auceps turturū capturam distraxit Drachinis duabus & triginta. Et si duos turtures minus quàm fecit Drachma vendidisset, totidem Drachmarum additamentum habuisset, quot turtures addicti Drachma fuissent: Quæro, & summam capturæ, & auium numerum, quas addixit Drachma?

A D expeditiorem calculum formula sic erit. Duos numeros inuestigare, quorum sit differentia 2, & maior ductus in 32 tantundem faciat, quantum minor in se, & in 32. Pone minorem numerum esse 19, erit ergo maior 19 P 2. Duc in 32, fit 329 P 64. rursum multiplica 19 in se, et in 32, fit 10 P 329 [329 P 64, hoc est 10 [64]. Huius tetragonici latus 8, minor est numerus, quare maior erit 10. Vt autem habeas summam aucupij, ducito 32 in 10, fit 320. Dices itaque summam capturæ fuisse turtures tercentum viginti, & turturum decades singulas Drachma venisse. Quod erat quæsitum.

Quæstio 26.

Ex Aureorū summa, cuius dimidium, & duos insuper Aureos sociorum Primus contulit. Secundus verò trientem, et adhuc tres

Aureos, peruenit lucrum ad Aureos centum; Quæritur, quænam pars lucri contingat vtrunque?

Pone simul ambos contulisse 1 p, Primus igitur contulit $\frac{1}{2}$ p P 2, Secundus autẽ $\frac{1}{3}$ p P 3. Adde simul collationes, fit summa $\frac{5}{6}$ p P 5 [1 p. hoc est 1 p [30]. Fuit igitur amborum collatio Aurei 30, cuius dimidium additis 2, fit 17, pro collatione Primi, & reliquum, quod est 13, fit collatio Secundi. Dispone Regulam. Si 30 lucrantur 100, quid 17? Inuenies operando Aureos quinquaginta sex, cum duabus tertiis vnius, quæ pars erit Primi. Quare residuum, hoc est, quadraginta tres, cum triente, pars erit Secundi. Quod erat quæsitum.

Quæstio 27.

In societate trium, collatione facta, sci-
mus Primum Aureos posuisse viginti mi-
nus quàm intulerit Secundus, Tertium ve-
rò quadraginta supra Secundum, et creuisse
lucrum ad Aureos centum viginti, quorum
pars quinta in portionem obtigit Primo:
Quæritur, quænam sint partes reliquorum,
et omnium collatio singillatim?

Pone Primum contulisse 1 p, Secundus igitur
contulit 1 p P 20, & Tertius 1 p P 60. Com-
pone

pone simul trium collationes, fit summa 3 p P80.
 Dispone Regulam. Si 3 p P80, lucrantur 120.
 quid 1 p? Inuenies $\frac{11}{11} \frac{1}{11} \frac{1}{11}$ [24, quæ est quinta pars
 120. Fac æquationem & habebis 120 p [72 p
 P1920, & tandem 48 p [1920]. Partire in
 48, prouenit quadraginta, quæ est collatio Primi.
 Erit ergo secundi sexaginta, & Tertij centum.
 Participatio autem lucri, cum ratione collationum
 sequatur, & in Primo data sit esse 24, erit igitur
 in secundo 36, & in Tertio 60. Quod erat
 quæsitum.

Quæstio 28.

Aurei ducenti quatuor et viginti, ex cō-
 pacto, duobus ita partiri debent, vt altera
 portio alterā excederet quinta sui parte, et
 adhuc quatuor Aureis: Quæritur, quæ por-
 tio debeat utrique?

Pone minorem esse 1 p, erit igitur altera $1 \frac{1}{5}$
 p P4. Adde simul ambas partes, fit $2 \frac{1}{5}$ p
 P4 [224, & æquatione facta 11 p [1100].
 Partire in 11, prouenit 100 in partem vnā. Qua-
 re & residuum, quod est 124 cedit in alteram.
 Dices itaque vni deberi Aureos centum, alteri ve-
 rò centum quatuor & viginti. Quod erat quæsitū.

Quæstio 29.

Aduectæ fuerunt in Galliam è Syria caricæ, simul et cariotæ, myriadibus Assium binis, ita vt milliare sportarum ex caricis staret centussibus octo. Ex cariotis autem sportarum centuria Decussibus decem. Venduntur post hæc ipsæ sportæ, ex caricis quidem decas centusse, ex cariotis verò hebdomas Decusse. Et ratione posita compertum est, venisse lucrum ad Asses centum octoginta quinque millia septingentos quatuordecim, cum duabus septimis vnius: Quæritur, quo pretio, et quo numero sportæ generis vtriusque separatim emptæ sint?

Scire primum oportet Centussem valere centum Assibus, & decussem Assibus decem. Pone sortem caricarum fuisse 1 ρ , fuit igitur fors cariotarum 20000 M 1 ρ . Partire 1 ρ in 800, prouenit. $\frac{1\rho}{800}$, multiplica in 1000, fit $\frac{1000\rho}{800}$, partire in 10, prouenit $\frac{1000\rho}{8000}$, multiplica in 100, fit $\frac{100000\rho}{8000}$. Hoc autem est fors caricarum vnà cum lucro. Rursum 20000 M 1 ρ , partire in 7, prouenit $\frac{20000 M 1\rho}{7}$, multiplica in 10, fit $\frac{200000 M 10\rho}{7}$, adde $\frac{100000\rho}{8000}$, fit $\frac{160000000 M 80000\rho + 700000\rho}{56000}$ [205714 $\frac{2}{7}$. Et æquationē faciēdo habebis 1600000000 M 80000 ρ P 700000 ρ [$\frac{1440000}{7}$. Et tandem 4340000 ρ [69440000000]. Partire in 4340000, prouenit

uenit 16000, quæ sors est caricarum. Vt autem habeas numerum sportarum ex caricis, partire 16000 in 800, prouenit 20. Multiplica in 1000 fit 20000, qui sportarum est numerus. Ad inueniendū sortē in cariotis, aufer 16000 ex 20000, restat 4000, quæ sors est, & etiam sportarum numerus in cariotis. Respondebis igitur, cariotarum sportas fuisse viginti millia, emptas Asium millibus sexdecim. Et caricarum sportas quatuor millia, emptas Asibus totidem. Quod erat quesitum.

Quæstio 30.

Quædam classis trium generum nauibus instructa ad pugnam tali numero processit, vt Biremes cum semisse Triremium, & triente Liburnicarum essent quatuordecim, Triremes cum triente Biremium, & quadrante Liburnicarum, tredecim, Liburnicæ cum sextante Biremium, & octante Triremium, essent etiam quatuordecim: Quæro numerum classis, et nauium genera singulatim?

Huius solutio secundum quantitatis regulam inuestigabitur hoc modo. Pone Biremes esse 1 A, Triremes 1 B,

Liburnicas 1 C. Erit $6 A, 3 B, 2 C [84$
 igitur 1 A, $\frac{1}{2} B, \frac{1}{3} C [156$
 C [14. Item 1 B, $\frac{1}{3} C [336$

2 3

$A, \frac{1}{4} C [13. Et 1 C, \frac{1}{5} A, \frac{1}{5} B [14. Et æqua$
tiones secundas faciendo habebis. Multiplica æqua
tionem primam in 4, fit 24 A, 12 B, 8 C [336.
Aufer secundam, restat 20 A, 5 C [180. Adde
primam secundæ, fit 10 A, 15 B, 5 C [240. In-
ter duas æquationes postremas, quæ sunt 20 A, 5
C [180, & 10 A, 15 B, 5 C [180, differentia est
10 A, 60 [15 B, qua sublata ex 10 A, 15 B, 5
C, restat 5 C [60]. Partire in 5, prouenit 12 C, qui
numerus est Liburnicarum. Vt autem habeas Bi-
remes, ex æquatione ubi est 180, aufer 60, restat
120, partire in 20 A, prouenit 6 A pro numero
Biremium, quare & Triremes erunt 8. Dic igitur
classis numerum fuisse nauium sex & viginti, ex
quibus Biremes erant sex, Triremes octo, Liburni-
cæ duodecim. Quod erat quæsitum.

Quæstio 31.

Mercator negotiatione prima super vno-
 quoque emptionis Aureo, Argenteos lucra-
 tus est totidum quot Aurci numero fuerūt.
 Sequēti verò fecit Asses in lucrū Argenteo-
 rū singulatim æquali multitudine Aureorū
 sorti, et amplius triginta. Vnde retulit Argē-
 teos cū Assibus septingentos quinquaginta
 nouem: Quæro, et Aurum à principio, et Ar-
 gentum separatim cum Assibus in fine

Pone

POne sortem fuisse 19, duc in se, fit 10. Rursum ducito 10 in 19, fit 190, adde 30, habes 190 P 30 [759. Et æquatione facta, restat 190 [729]. Huius numeri cubicum latus 9 sunt Aurei, & ipsius 9 quadratum 81, Argentei: quibus deductis ex summa lucratiua 759, restant Asses 678. Dicendum itaque sortem mercatoris ab initio fuisse Aureos nouem, lucrū deinde, Argenteos vnū & octoginta, Asses sexcentos septuaginta octo. Quod erat quesitum.

Quæstio 32.

Villatica mulier aues habens chortales gallinas, anseres, pauos, anates, quatuor generum gregibus æquatis inter se, ad incubandum gallinis oua subiecit, quæ tot vnaquæque quot erant incubantes exclusit. Vnde fuit pullicies totis quatuor auium generibus multitudine dupla: Quæro pullos, et aues suo cuiusque numero separatim?

POne gallinas fuisse 19, fuerunt ergo pulli 10, et quatuor simul auium genera 49. Habes itaque 10 [89, hoc est 19 [8]. Partire in 1, proueniunt octo Gallinæ. Quarum quadruplum aues simul generatim colligit triginta duas, & ipse duplicatæ pullos ostendunt quatuor & sexaginta. Quod erat quesitum.

Quæstio 33.

Mensularij quatuor eadem quisquis Aureorum summa argentariam faciendo, Primus quidem sortis suæ duplum fœnore quæsiuit, Secundus triplum, Tertius quadruplū, Quartus verò decuplum, minus Aureis quadraginta. Cuius fœneratio tres simul reliquorum excessit Aureis sexaginta: Quæro, sortem omnium separatim?

Pone singulorum sortem fuisse 1 ρ . Erit igitur Primi fœnus 2 ρ , Secundi 3 ρ , Tertij 4 ρ . Quæ tria simul componunt 9 ρ , Quarti autem erit 10 ρ M 40. Quod proponitur excedere tria reliquorū Aureis sexaginta. Habemus itaque 10 ρ M 40 [9 ρ P 60. Et æquatione facta restat 1 ρ [100]. Quare sunt in sortem cuiusque Aurei centum. Super quibus erat quæstio.

Quæstio 34.

Pauos simul cū anseribus numero viginti conuiuator emit, et vtrunque genus separatim, eadem summa, Nummis scilicet cētum viginti, plus tamen quinque Nummis pauorum singulos, quàm anserum: Quæro pauos seorsum ab anseribus, et ipsorum pretia?

Pone

POne anseres fuisse 19, fuerunt igitur paui 20
 M 19. Partire 120 in 19, fit $\frac{120}{19}$. Adde 59,
 fit $\frac{110P5}{19}$. Rursum partire 120 in 20 M 19, fit $\frac{120}{20M19}$
 [$\frac{110P59}{19}$]. Et æquationem faciendo per multiplicacionem
 decussatim habes primùm 1209 [2400
 M 209 M 50, deinde 1409 P 50 [2400. Et
 per æquationem secundã, omnia partiendo in 5, re-
 stat 289 P 10 [480]. Aduertendum est autẽ
 æquationem istam, & omnes quæ deinde sequen-
 tur, non amplius esse canonis simplicis, sed alicuius
 trium ex compositis, sicut hîc locum habet primus,
 cuius finis est numerus, et operatio sic habet. Qua-
 dra dimidium numeri linearum, quod est 14, fit
 196. Adde ad numerum 480, fit 676, cuius te-
 tragonicum latus est 26, vnde subtrahi debet nu-
 meri linearum dimidium 14, restat igitur 12, qui
 numerus est anserum. Vt autem habeas pretiũ anse-
 ris, partire 120 in 12, prouenit 10, & addendo 5,
 fit 15, pretium pauonis. Dices itaque emptos anse-
 res duodecim, Nummis decem singulos, & pauo-
 nes octo, Nummis quindecim in capita. Quod erat
 quæsitum.

Quæstio 35.

Duxerunt ad mercatum rustici porcos,
 plus se ipsis ductoribus decem, & accepto
 quisquis in capita gregis singula Nummo,

Σ 5

redierunt, simul cum Nummis pretiorum, numero centum octoginta: Quæro rusticos, Nummos, atque porcos separatim?

POne rusticos fuisse 19, fuerunt igitur porci 19
P 10. Multiplica in 19, fit 10 P 109, adde 19,
fit summa 10 P 119 [180]. Operare per canonem
primum, accipiendo dimidium numeri linearum,
quod est 5 $\frac{1}{2}$, huius quadratum 30 $\frac{1}{4}$ adde ad
180, fit 210 $\frac{1}{4}$, cuius tetragonum latus 14 $\frac{1}{2}$
inde sublatis 5 $\frac{1}{2}$ relinquit 9 pro numero rustico
rum. Quare & porci fuerunt 19. Multiplica in
9, sunt Nummi 171. Dicam igitur rusticos fuisse
novem, porcos vnde viginti, Nummos centum septua-
ginta unum. Quod erat questio.

Questio 36.

Danista in Aureos quos habebat vsuram multiplicauit Argenteorum totidem in singulos, quot Aurei numero fuerunt. Accedente etiam corollario Argenteorum quadraginta, excreuitque fœnus, addita sorte, hoc est Argentei simul cum Aureis ad summam septingentorum nonaginta sex: Quæro sortem ab vsura separatim?

POne sortem esse 19, erit igitur fœnus 10. Adde sortem 19, & corollarium 40, fit 10 P 19 P

40 [796. hoc est 10 P 18 [756]. Ope. per Can. Pri. addendo $\frac{1}{4}$ ad 756, fit 756 $\frac{1}{4}$, huius tetragonum latus est 27 $\frac{1}{4}$. Aufer $\frac{1}{4}$, restat 27 pro sorte Aureorum, qua sublata ex 796, relinquuntur Argentei 769. Dices igitur sortem fuisse Aureos viginti septem, & usuram, Argenteos septingentos sexaginta nouem. Quod erat quæsitum.

Aliter. Aufer corollariū 40 de summa 796, restat 756. In hoc disquire tetra. lat. & inuenies 27, cum superfluo 27, quæ sors est Aureorum, qua sublata de numero 796, habebis usurā, Argenteos 759, sicut ab inuestigatione priori.

Quæstio 37.

Publius Argenteos habens plus quadruplo, quàm Aureos, numeratis à collybista in Aureos singulos, Argenteis totidem quot Aurei numero fuerunt, Argenteos à numulario tulit, vnà cum suis, mille viginti: Quæritur Aureorum summa quam habuit Publius?

Pone Publium habere Aureos 18, habet igitur Argenteos 48. Duc in se 18, fit 10. Adde 48, habes 10 P 48 [1020]. Ope. per Can. Pri. Et inuenies Publium Aureos habuisse triginta. Quod erat quæsitum.

Quæst

Quæstio 38.

Centuriones aliquot imperatoris iussione, facto delectu, cum quisquis numerum militum adduxit in castra: qui fuit centurionum, ipsique centuriis adnumerati, multitudinem faciebant viginti duorum millium sexcentorum quinquaginta: Quæro centurionum multitudinem?

Pone centuriones esse 18, fuerunt igitur milites 10, adde centuriones 18, & habebis 10 P 18 [22650]. Operare per Can. Pri. & inuenientur centuriones numero centum quinquaginta. Quod erat quaesitum.

Quæstio 39.

Statius & Titus pueri habentes vnus quidem nuces, & alter poma, ambo simul numero ducenta quinquaginta quinque, permutationē ita fecerunt, vt in singula Statius poma Tito nuces dederit totidem, quot erant multitudine poma, residuasque nuces Statius habuit æquales pomis numero, datis à Tito pro nucibus: Quæro nuces, & poma separatim, in dato numero ducentorū quinquaginta quinque?

Pone

POne Titum habuisse poma 18, Staius ergo nuces habuit 255 M18 [10 P18. hoc est 10 P28 [255]. Oper. per Cano. Pri. & inuenies poma fuisse quindecim, quare et nuces ducentas quadraginta. Quod erat quæsitum.

Quæstio 40.

Debitor Nummorum ducentum viginti quinque, primum soluit creditori Nummum, deinde tres, postea quinque, & ita deinceps per numeros impares, plus semper Nummis duobus ad solutionem processit: Quæro, quot fuit Nummorum vltima solutio?

POne solutionem vltimam fuisse 18. Adde 1, fit 18 P1, huius dimidiū scilicet $\frac{1}{2}$ 18 P $\frac{1}{2}$, duc in se, fit $\frac{1}{4}$ 18 P $\frac{1}{4}$ P $\frac{1}{4}$ 18 [225. Et equatione facta habes 10 P28 [899]. Operare per Can. Pri. & habebis 29, pro Nummis vltimæ solutionis. Vt autem habeas solutionum numerum, iunge primam vltimæ, fit 30, cuius dimidium est 15, & tot solutiones factæ sunt. Dicemus igitur vltimam solutionem fuisse Nummos viginti nouem. Quod erat quæsitum.

Quæstio 41.

Aliquot gallinæ oua posuerunt bis totidem

dem singulæ, quot erant omnes numero, fuitque ouorum simul cum gallinis summa quadringentorum sex: Quæritur gallinarum multitudo?

P One gallinas fuisse 19, fuerunt igitur oua 20. Adde 19, fit 20 P 19 [406. Et per equationem secundam habes 10 P $\frac{1}{4}$ 9 [203]. Operare per Can. Pri. & inuenies gallinas fuisse quatuordecim. Quod erat quæsitum.

Quæstio 42.

Piscarius cum panifice pisces aliquot bis totidem panibus (demptis quatuor) permittit, acceptis insuper à pistore tot Assibus in singulos pisces, quot panes numero fuerunt. Reportauitque ex ea permutatione piscator Asses cum panibus in summa ducentos sexdecim: Quæro pecuniæ numerum à panibus seorsum, & pisces panifici relictos?

P One pisces fuisse 19, fuerunt ergo panes 29 M 4. Multiplica in 19, fit 20 M 49. Adde 29 M 4, fit 20 M 29 M 4 [216. Et equationibus factis relinquitur 110 P 19 [10]. Operare per Canonem secundum, hoc est, quadra $\frac{1}{4}$ fit $\frac{1}{4}$, adde ad 110, fit 110 $\frac{1}{4}$ huius tetragonici latus est 10 $\frac{1}{4}$, adde $\frac{1}{4}$, fit 11, qui numerus est piscium, fuerunt ergo panes 18. Vt autem hab

habeas pecuniam, multiplica 11 in 18, fiunt Asſes 198. Dicemus itaque Asſes fuiſſe centum nonaginta octo, Panes duodeuiginti, Piſces vndecim. Quod erat queſitum.

Quæſtio 43.

Lucillus puer ſeptem Denariis aliquot poma comparauit, duobuſque comestis, reſiduum vendidit Denariis totidem in ſingula, quot ab initio poma fuerunt, & lucrum habuit Denarios octo: Quæro quot poma Lucillus emerit?

Pone empta fuiſſe poma 1 ρ , aufer 2, quæ comestæ ſunt, reſtat 1 ρ M 2, multiplica in 1 ρ , fit 1 $\diamond$ M 2 ρ , aufer Denarios 7, reſtat 1 $\diamond$ M 2 ρ M 7 [8. Et æquatione facta habebis 15 P 2 ρ [1 $\diamond$]. Operare per Can. Secund. hoc eſt, adde 1 ad 15, fit 16, huius tetrag. lat. eſt 4, adde 1, fit 5. Dic igitur Lucillum emiſſe poma quinque. Quod erat queſitum.

Quæſtio 44.

Inſtitor in Aureorum ſingulos ſuæ ſortis Drachmas totidem lucri fecit, quot Aurei numero fuerunt. Alter inſuper Drachmas ſuas lucro duplicauit, adiecto corollario Drachmarum quindecim, & ambo lucrum fecerunt æqualiter: Quæro ſortem vtriuſque?

Pone

Pone sortem Primi fuisse Aureos 1 ρ , duc in se, fit 1 $\diamond$. Rursum pone sortē alterius fuisse Drachmas 1 ρ , duplica, fit 2 ρ , adde 15, fit 2 ρ P 15 [1 $\diamond$]. Operare per Cano. Secun. & inuenies sortem Primi fuisse Aureos quinque, & alterius eodem numero Drachmas. Quod erat quæsitum.

Quæstio 45.

Lucius comparauit mala punica singula Denariis octo. Et ea ipsa cum addixisset singulatim Denariis totidem, quot numero poma fuerunt, inuenit lucrum Denarios triginta tres: Quæro, quot mala comparauit Lucius?

Pone vt sint emptā mala 1 ρ , multiplica in 8, fit 8 ρ , adde lucrum 33, fit 8 ρ P 33. Ducito 1 ρ in se, fit 1 $\diamond$. Habes itaq; 8 ρ P 33 [1 $\diamond$]. Operare per Cano. Secund. & inuenies vndecim mala punica comparasse Lucium. Quod erat quæsitum.

Quæstio 46.

Mercator lucrum faciens, illius quem habuit Argenti numerum in se multiplicauit, decuplūmque suæ sortis impēdit, residuum habens Nummos tredecim millia ducentos: Quæritur fors exposita lucro?

Pone

POne sortem fuisse 1 g , duc in se, fit 1 d , aufer decuplum, restat 1 d M 10 g [13200]. Operare per Can. Secun. & inuenies sortem fuisse Numos centum viginti. Quod erat quæsitum.

Quæstio 47.

Gemmarius, venditione margaritæ, impensos in gemmam Aureos omnes, duobus exceptis, ipsius impendij numero multiplicauit, eaque summa comparatis aliis gemmis, atque distractis, ipsarum pretium altero tanto cumulauit, expensisque subductis Aureorum octoginta, residuum habuit Aureos octingentos: Quæro pretium, quo margaritam gemmarius emit?

SI quis ex quadrato positionis auferat 2, prout habere videntur propositi verba, longè fallitur. Hoc enim nihil aliud est, quam vt numerum quæras à cuius quadrato sublatis duobus suis lateribus, duplicatòq; residuo, detractisq; 80, remaneat 800. Pone talem numerum esse 1 g , duc in se, fit 1 d , aufer 2 g , restat 1 d M 2 g , multiplica in 2, fit 2 d M 4 g , aufer 80, remanet 2 d M 4 g M 80 [800. hoc est 880 P 4 g [2 d . et per equationem secundam habes 440 P 2 g [1 d]. Operare per Canonem Secundum, & inuenies Aureos

A

viginti duos, pretium margaritæ. Quod erat quesitum.

Quæstio 48.

Subulcus aliquot sues emit in capita quidē sesqui aureo, quos postea glānde faginos vendens, singulos Aureis æqualibus numero gregis, lucrum inuenit Aureos decem: Quæritur porcorum numerus?

Pone sues emptos 1 $\frac{1}{2}$. Multiplica in 1 $\frac{1}{2}$, fit 1 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$. Ducito 1 $\frac{1}{2}$ in se, fit 1 $\frac{1}{4}$, aufer sortem 1 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$, restat lucrum 1 $\frac{1}{4}$ M 1 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ [10. hoc est, 1 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ P 10 [10]. Operare per Canon. Secund. & habebis quatuor, pro numero porcorum. Quod erat quesitum.

Quæstio 49.

Institor vna mercatura suam auget pecuniam Aureis decem, altera verò damnum facit proportionale lucro præcedēti, reliquos habens in fine Aureos nonaginta nouem: Quæritur fors institoris à principio?

Pone sortem fuisse 1 $\frac{1}{2}$, fuit igitur fors simul cum lucro 1 $\frac{1}{2}$ P 10. Et quoniam fit damnum ad lucri rationem, Dispone Regulam. Si 1 $\frac{1}{2}$ fit 1 $\frac{1}{2}$ M 10, quid 1 $\frac{1}{2}$ P 10? Operare & inuenies $\frac{9}{11}$ M 100. [99.

[99. Et æquatione facta habes 99 p P 100.
 [10]. Operare per Canon. Secund. & habebis for-
 tem institoris à principio fuisse Aureos centum.
 Quod erat questio.

Quæstio 50.

Ludens aleator tribus tessellis, vno missu
 fritilli in singula puncta Teruncios summe
 punctorum vicit æquales. Et altero iactu pū-
 cta duplicans, perdidit in singula quaternos,
 & insuper octo, fuitque residuum ex lucro
 Teruncius: Quæro quot puncta iecit alea-
 tor primo, & altero missu?

Pone in primo missu puncta fuisse 19, fuit ergo
 lucrum 10. Et quia puncta duplicauit altero
 missu, ipsa fuerunt 29, multiplica in 4, fit 89 P 8,
 adde residuum lucri, hoc est 1, fit 89 P 9 [10].
 Operare per Canonem Secundum, & inuenies pun-
 cta primi missus fuisse nouem, quare & alterius
 decem & octo. Quod erat quesitum.

Quæstio 51.

Auceps cū aliquot in retia turdos con-
 clusisset, merulasque totidem, dum ipsas se-
 ligit aues, turdi quatuor euolarunt. Vendēs
 autem reliquos singulatim Nummorū sum,

ma merulis æquali, merulasque vicissim Num-
 morum numero turdis eodem, precium ex-
 aucupio toto collegit, ad Nummos mille
 quinquaginta: Quæro prædam volucrum
 separatim?

Pone merulas fuisse 1 ρ , fuerunt igitur turdi 1 ρ ,
 $M 4$, multiplica in 1 ρ , fit 1 $\diamond M 4 \rho$, duplica,
 fit 2 $\diamond M 8 \rho$ [1050. Et æquationibus factis, ha-
 bes 4 $\rho P 525$ [10]. Operare per Canonem Se-
 cundum, & inuenies merulas fuisse vigintiquinq;
 turdosque vigintivnum. Quod erat quæsitum.

Quæstio 52.

Mercator negotiatione prima lucrum fe-
 cit Talentorum quatuor, quibus iunctis ad
 sortem lucrum fecit iterum proportionale
 priori, & summam habuit in fine Talentorū
 decem & octo: Quæro sortem à principio?

Pone sortem à principio fuisse 1 ρ , fuit ergo se-
 cunda sors 1 $\rho P 4$. Disp. Reg. Si 1 ρ lucratur 4,
 quid 1 $\rho P 4$? Inuenies operando $\frac{4 \rho P 16}{1 \rho}$, quod est
 lucrum secundum. Adde ad sortem secundam 1 ρ
 $P 4$, fit $\frac{1 \diamond P 8 \rho P 16}{1 \rho}$ [18. Fac æquationem multipli-
 cando decussatim, & habebis primum 1 $\diamond P 8 \rho P$
 16 [18 ρ . Deinde 1 $\diamond P 16$ [10 ρ]. Operare per
 Canonem Tertium, hoc est. Quadra dimidium 10,
 quod

quod est 5, fit 25, aufer 16, restat 9, cuius tetragonum latus est 3, adde 5, fit 8 pro numero sortis. Si autem ex 5 abstuleris 3, restat 2. Partiendo igitur numerum 16 in 2, provenit ea quæ prius sors 8. Et sic adiectione, vel detractiōe tetragonici lateris habetur quæsitum, sicut ad Canonem Tertium antea monstraui. Dicemus itaque sortem mercatoris à principio fuisse Talenta octo. Quod erat quæsitum.

Quæstio 53.

Sycophanta ficus aliquot emit Denariis triginta, ex quibus centum dimidio pluris quam emerat addixit, habuitque ficus simul & Denarios venditarum, ducentum viginti: Quæro quot ficus emptæ sint?

Pone emptas ficus 19, aufer venditas 100, restat 19 M 100. Disp. Reg. Si ficus 19 valent Denar. 30, quid 100? Operare & inuenies $\frac{1000}{19}$. Duplica, fit $\frac{6000}{19}$. Adde ad reliquas ficus, quæ sunt 19 M 100, fit $\frac{6000}{19}$ P 19 M 100 [220. Et equationibus factis, habes 6000 P 10 [3209]. Operare per Canonem Tertium, & inuenies emptas ficus fuisse tercentum. Quod erat quæstio.

Quæstio 54.

In piscaria coquus emit in cœnam domino pisces, pari summa Nummorum singulos, quæ fuit capitum, venditisque duobus, decem & octo Nummis, supputauit ex reliquis vnumquenque stare sibi Nummis septemdecim: Quæro, quot pisces coquus emerit?

Pone emptos pisces 19, fuerunt ergo Nummi 10 M 18. Et quia venditi sunt duo pisces, reliqui fuerunt 19 M 2, multiplica in 17, fit 179 M 34 [10 M 18. hoc est, 10 P 16 [179]. Operare per Canonem Tertium, & inuenies coquum emis se pisces sexdecim. Quod erat quesitum.

Quæstio 55.

Villica quot ouorum decades attulit in forum, Denariis totidem singulas addixit. Et si Denariis sedecim amplius totam summam vendidisset, pari Denariorum numero, quo tulerat oua, redibat: Quæro summam ouorum?

Pone oua fuisse 19, duc in 10, fit 109. Rursum ducito 19 in se, fit 10, adde 16, fit 10 P 16 [109]. Operare per Canonem Tertium, & habebis 8 pro numero decadum. Dicemus igitur summam ouorū fuisse decades octo, hoc est, octoginta.

ginta. Quod erat quæsitum.

Quæstio 56.

Duo trapesitæ collata sorte communi, sed inæqualiter, Aureorum quingentorum quadraginta, post aliquot annos vsuram recenses, inuenerunt Aureorum septuaginta duo millia, multiplicatione collationis alterius in alteram accreuisse: Quæritur quæ nã fors fuerit vtriusque separatim?

Pone collationem vnus fuisse 1 p, fuit igitur alterius collatio 540 M 1 p. Multiplica in 1 p, fit 540 p M 10 [72000. hoc est, 7.2000 P 10 [540 p]. Operare per Canonem Tertium, & inuenies collationem vnus fuisse Aureos trecentos, quare & alterius ducentos quadraginta. Quod erat quæsitum.

Quæstio 57.

Piscator iactu verriculi capturam fecit piscium quadraginta, quibus selectis in duas partes, tot Denariis singulos addixit, quot numero pisces in sua cuiusque parte fuerunt, vnde summam reportauit Denarios noningentos viginti octo: Quæro quot pisces habuerit vtraque pars separatim?

Huius propositi scopus nihil aliud est, quam ex numero 40 duas facere partes, quarum simul quadrata faciant 928. Pone vnā partium esse 19, erit igitur altera 40 M 19. Quadra 19, fit 10. Quadra etiam 19 M 40, fit 10 M 80 9 P 1600. Adde simul duo quadrata, fit summa 20 M 80 9 P 1600 [928. Et equationem faciendo, habes 20 P 672 [80 9. Et tandem restat 10 P 336 [40 9]. Operare per Canonem Tertium, & inuenies in vna partium fuisse pisces viginti octo, & in altera duodecim. Quod erat quæsitum.

Nouerint autem Logisticæ studiosi, quamuis huiusmodi ratiocinium Quadraturæ ad quamplurima valeat, quæ subtiliter, & ingeniosè queruntur in numeris, nequaquam tamen omnia posse. In multis enim antequam regularum usum ingredi possis, aliquid ex Elementis necessarium cognitu præcedit. Nec etiam pauca ex ipsis theoriis eruuntur, quæ Logisticæ fines excedunt, prout subiectis aliquot exemplis, ex facilioribus ostendam.

Quæstio 58.

Nummularius duobus numismatū aceruis argentariā faciēs, anno vertēte singulos Nummos in numerum acerui minoris multiplicauit. Sequenti verò tempore, super eadem singulatim qua prius sorte, fecit increment

mentum Argenti secundum multitudinem acerui minoris. Peruenit autem vsura prior ad Nummorum sex myriadas, posterior vero ad triginta millia Nummum: Quæro sortis numeros aceruatim?

Quoniam enim productorum 60000, & 30000 ratio dupla est, ita & duos multiplicantes numeros in ratione dupla esse oportet, sicut ostendit propositio 17 libri septimi Elementorum. Hoc itaque cognito patet ingressus ad calculum. Pone sortis numerum minorem esse 100, erit igitur maior 200, & ambo simul 300, duc in 100, fit 30000. Fac æquationem secundam, singula partiens in 3, prouenit 100 [10000]. Huius tetragonici latus 100 minor est numerus ex quaesitis, quare & maior erit 200. Quod erat in questione propositum.

Quæstio 59.

Institor tria lucra fecit, hoc modo. Sortem enim primam, atque secundam, quas habebat in Aureis, sua cuiusque summa multiplicans, numerum compleuit Aureorum ducentum sexaginta quinque. Postea vero ductu lucratiuo primæ sortis in secundam Aureos fecit centum triginta duos: Quæro sortem primam, atque secundam separatim?

Α 5

EX propositis videt Geometres duo quadrata circa eandem diametron describi, quorum simul area datur esse 265, & alterius ex supplementis 132, quæ quoniam intelligit inuicem equalia, ex quadragesima tertia primi, duplum 132, quod est 264 ad quadrata 265 componendo totum constituit quadratum 529, cuius latus 23 sortem simul habet primam, atque secundam. Hoc itaque perspecto, primam sortem ponit esse 19, altera igitur erit 23 M19. Multiplica in 19, fit 239 M10 [132. Et equatione facta, habes 132 P10 [239]. Operare per Canonem Tertium, & inuenies 12 pro sorte prima, erit igitur altera 11. Dicendum itaq; in sorte priori Aureos fuisse duodecim, & in sequenti pauciores vno. Quas oportuit inuenire.

Quæstio 60.

Duo pecuarij oues, & capras vendiderunt quadrantibus in capita totidem, quot fuerunt pecora totius gregis. Habuitque quadrantes in partem opilio mille quingentos, caprarius autem mille: Quæro numeros ouium, atque caprarum?

Docet nos propositio secunda libri secundi. Hic fieri duo rectangula, quorum quadraturæ scilicet 1500, & 1000 sunt æquales quadra-

to 2500, cuius latus est 50, quæ summa est in grege toto. Vt autem habeas separatim, partire 1000 in 50, proueniet viginti, qui caprarum est numerus, quare & ouium erit triginta. Quod erat in quæsito.

Quæstio 61.

Testator Mathematicus, vt exercitium disciplinæ simul cum pecunia, post mortem etiam, filiis traderet, argenti diuisionem hac arte nuncupauit. Volo vt ex Aureorum sacculo, quem obsignatum in arca reposui, fiat duæ partes, maior quidem Caio, & Lucio minor, ita vt ex vtriusque simul in se ducto numero, & item in se minoris. Rursûmq; ex duplicatione totius Auri in partem ducta Lucij, & altera in se portione, ipsa simul quatuor producta constituent viginti tria milia ducenta: Quæro & sacculi numerum, & fratris vtriusque legata separatim?

Non erit hîc ad calculum accessus, nisi secundum ea quæ proponuntur in septima secundi præparetur hoc modo. Ex summa 23200 sumito dimidium, quod est 11600, ubi sunt duo quadrati numeri, maior, atque minor, quorum latera quæsitum habent. Inuenientur autem sic. Quære maximi quadrati latus in numero 11600, id erit

107, cum residuo 151, quod quia non est quadratus numerus, indicat inuentum latus 107 maius esse quam oportet, & eo usque minuendum donec habeatur aliud, cuius quadrati subtractio ex 11600 relinquat numerum quadratum. Id autem erit 100, cuius 10000 deductum ex 11600 relinquit 1600: huius latus est 40, detrahe ex 100, fit residuum 60. Dicendum itaque, sacculi numerum fuisse Aureos centum, portionem Caij sexaginta, & Lucy quadraginta. Quod erat questum.

Quæstio 62.

Tribunus totidem habens peditum cohortæ quot & vnâ cum sagittariis, equitum turmam, Aureos ex præda Nummos, simul & argenteos quindecies centena sexaginta millia, ita distribuit, vt eques cum pedite tot acceperit Aureos viritim, quot ipsi numero fuerunt, & sagittariorum vnusquisque similiter Aureos sue ipsorum multitudini pares. Altera autem diuisione quæ fuit Argenti, tulerunt pedites Nummos cohortis numero singuli, & item eques in capita, turmæ multitudinem, demptis sagittariis, æquales: Quæro summam Auri & Argenti, cohortis, equitum, & sagittariorum separatim?

Rat

Ratiocinium perficiet in similibus nona secundi, ex qua primum colligimus. Auri rationem ad Argentum esse duplam. Facienda sunt igitur ex Nummorum communi summa 1560000 due in dupla ratione portiones, Aureorum scilicet 1040000, Argenteorum autem 520000. Et harum utranque partium separatim ex proposito cognoscimus duobus quadratis constare numeris, quorum latera militum numeros in se continent. Sume igitur alterutrā, utpote 1040000, in qua maximi quadrati latus inuenies esse 1000, cum residuo 40000. Erit itaque 1000 numerus cohortis, simul et equitum turma. Ut autem habeas equites, & sagittarios separatim, disquire ex residuo 40000 tetragonum latus, & inuenies 200 pro sagittariis. Compone milites 200 ad alios 1000, fit omnium summa 1200, cuius dimidium proponitur esse peditum cohors, fuit igitur ipsa 600. Aufer iam inuentos sagittarios 200, residua fit equitum turma 400. Est autem quod aduertas, si ex alterutro numero, cuius maximi quadrati latus inquiratur, fiat residuum, qui non sit quadratus numerus, indicium erit (sicut ante dixi) inuentum latus esse maius quæsito, & propter hoc aliud, atque aliud esse tentandum, donec residuum, qui sit numerus quadratus, inuenias. Concludendum igitur in proposito, Nummos Aureos ex preda fuisse decies cen

centena quadraginta millia, Argenteos quingenta viginti millia, Pedites cohortis sexcentos, Equites quadringentos, Sagittarios ducentos. Quod erat quaesitum.

Quaestio 63.

Imperator Romanus in Aquiliferam cohortem donatium ad vndecim Drachmarum myriadas erogauit, hoc modo. Vt omnis primum multitudo Drachmas acceperit in capita, totidem quot praefecti numero fuerunt, Rursum autem praefecti Drachmis acceptis singuli numero militum aequalibus decem myriadas insuper habuerunt: Quaro numerum cohortis, & praefectos separatim?

SI quis tertiam secundi nouerit, statim perspiciet, ex hoc proposito deformari rectangulum bipartitum quadrato, particularique rectangulo, cuius est quadratura 100000, qua sublata ex toto rectangulo, quod est 110000, restat 10000 pro quadrato, cuius latus 100 numerus est praefectorum. Vt autem habeas milites partire 100000 in 100, prouenit 1000 Dic igitur numerum cohortis fuisse mille, Praefectos autem centum. Quod erat quaestio.

Quaestio 64.

Cup

Cupedinarius eadem habens multitudi-
ne turdos, qua perdices simul atque ficedu-
las: perdices quidem singulatim addicens
Nummis totidem quot aues reliquæ fuerūt,
pretium habuit Nummos centum quadra-
ginta quatuor. Ex ficedulis autem venditis
in capita Nummis æqualibus ipsarum nu-
mero, totius venditionis summam collegit
ad Numos ducentos vigintiquinque: Quæ-
ro numeros auium in sua cuiusque specie
seorsum?

S I lineam in numerum conuertas, videbis hypo-
thesin quintæ libri secundi in hac questione
procedere. Dato igitur pretio 144, quod cum aliis
iunctum facit 225, sublati inde 144, relinqui-
tur quadratus numerus 81, cuius latus 9 ficedulas
numerat. Est autem 225 $\frac{1}{2}$ dimidij totius numeri,
quare ipsius latus 15 turdorum est multitudo æqua-
lis auibz reliquis. Si igitur ex 15 detraxeris 9, fiet
residuum 6, perdicum numerus. Dicemus itaque
cupedinarium turdos habuisse quindecim, sex per-
dices, ficedulas nouem. Quod erat quesitum.

Quæstio 65.

Tres comædi cum suo quisq; grege, quo-
rum primus fuit æqualis secundo Nummis
acceptis actione prima singuli, numero ter-
tij

tiij gregis æqualibus, lucrū fecerunt ad Nūmos sexcentos octogintanouem. Et iterum agentes secundi, simul cum tertiis, vnusquisque Nummis, suæ ipsorū multitudini æqualibus acceptis, lucrum prius quadringentis superarunt: Quæro gregatim multitudinem actorum?

Q Vi sextum secundi theorema sedulo scrutabitur, ilico perspiciet excessum istum 400 esse quadratum, cuius latus 20 numerus est primi gregis separatim, atque secundi. Adde 400 ad 689, fit 1089, cuius tetragonici latus 33 multitudinem in se complectitur secundi gregis, simul atque tertij. Quare si ex 33 deduxeris secundum gregem 20, residuum erit 13 pro numero tertij. Hac igitur disquisitione comprehenditur primico mædi gregem actorum fuisse viginti, Secundi totidem, Tertij tredecim. Quod erat quæsitum.

Quæstio 66.

Lucrum sociale duorum, multiplicatione Minarum totius sortis in eam quæ fuit minor altera, ad Minas processit duo millia quadringentas. Anno sequenti, super eadem qua prius collatione duorum recipitur tertius, æquali contributione facta minori, peruenitque lucrum Minarum omnium in se duct

ductu lucratiuo ad duodecim millia cētum.
 Quæro trium sortem partibus diuisis?

CVi nota fuerit octaua secundi, videbit ex
 quadruplato lucro 2400 productum fieri
 9600, quo deducto ex summa lucri 12100, re-
 stat. 2500, cuius tetragonum latus 50 fors erit
 ex prioribus maior. Ex lucro autem 12100 facile
 colligitur tetragonum ipsius lucri latus 110 triū
 simul collationes fuisse. Ex quo detracta sorte 50,
 relinquitur 60, pro sorte duorum, quæ cum propo-
 nantur æquales, utraque seorsum fuit 30. Respon-
 debis igitur Primi sortem minarum fuisse quinqu-
 ginta, Secundi triginta, Tertij tantundem. Quod
 erat quæsum.

Quæstio 67.

Tres ad negociandum sociati, collatis ali-
 quot Aureis, æquali quidem portione Pri-
 mus, atque Secundus, sed Tertius inæquali,
 quatuor lucra fecerunt in hoc similia, quod
 semper Drachmas totidem in singulos Au-
 reorum fortis expositæ multiplicarunt, quot
 ipsa fors Aureos habebat. Habuit autē mer-
 catio prima trium simul collationes, secun-
 da Tertij tantum, tertia duorum seorsum à
 Primo, quarta verò Primi solum. Peruenit

B

autem summa lucri totius ad Drachmas decem millia ducentas: Quæritur quo numero singuli contribuerunt?

Quantum nobis ex propositione decima secundi cernere datur totius lucri summa 10200 in diuisionis duple partes est segreganda. Quæ quidem erunt 6800, & 3400. Vtraque autem duobus quadratis constat numeris, quorum latera quætionem explicabunt. In maiori, quæ est 6800, quære maximi quadrati latus, & inuenies 82, cum residuo 76, quod quia non est quadratus numerus, ipsum latus 82 minui debe: ad eum, quæ supra dixi, modum, eritq; 80 aliud latus, cum residuo 400, cuius tetragonicum latus est 20, pro sorte Tertij, & pro trium simul 80. Aufer 20, restat 60 coniunctim pro sorte duorum. Primus itaque contribuit Aureos triginta. Secundus tantundem. Tertius viginti. Quod erat quæsitum.

Hæc ego præter ceteros paucis attingenda putavi, ut intelligat Logistes, si Geometricis destituatur, eximia multa subtilitatis, circa numerationes artificiosas, in se desiderari. Ceterum quæ sunt à nobis explicata quinque libris ad institutionem logisticam satis esse visa sunt. Cuius consummatio & ingenium à natura, & exercitium à proposito maxime requirit.

FINIS.

IO. B V T E O N I S AD LOCVM VITR.

uij corruptum restitutio, qui
est de proportionē lapidū
mittendorum ad ba-
listæ foramen.

55

INTER machinas olim bellicas,
quæ & tormenta dicuntur, fuit ba-
listarum frequentior vsus, quibus
lapides impetu magno torqueban-
tur in hostes. Fiebant autem ad pro-
positam magnitudinem ponderis saxi, quod eo or-
gano mittendum erat. Igitur (Vitruuius inquit) de
ratione earum non est omnibus expeditum, nisi qui
Arithmetici rationibus numeros, & multiplica-
tiones habent notas. Nanque fiunt in capitibus fo-
ramina per quorum spatia contenduntur, capillo
maxime muliebri, vel neruo funes, qui magnitudi-
ne ponderis lapidis, quem debet ea balista mitte-
re, ex ratione grauitatis proportionē sumuntur,
quemadmodum catapultis de longitudine sagitta.

1403

B 2

rum. Itaque ut etiam qui Geometriae, Arithmeticaeque rationes non nouerint, habeant expeditum, ne in periculo bellico cogitationibus detineantur, quae ipse faciendo certa cognoui, quaeque ex parte accepi à praeceptoribus finita exponam, & quibus rebus Graecorum pensiones ad modulos habeant rationem ad eam ut etiam nostris ponderibus respondeant, tradam explicata. Post hæc deinde Vitruuius ad explicationem proposui nullam formam, aut regulam instituens nudis aliquot solum exemplis pro cedit. Ea (sicut opinor) considerantia ductus, quod Geometricam methodon ab imperitis excipi non posse videbat, scientibus autem indicium leue, pro rei coniectura, sufficere. Sed accidit contrarium prorsus. Etenim ipsæ notæ quibus ad indicaturam particularum in digitis est usus, propter desuetudinem longinquam, in totum exoleuerunt, ut sint omnibus, quantum viderim, penitus ignotæ. Contingit insuper, sicut in difficultatibus solet, ut significatio tota numerorum deprauatissime legatur. Unde locus est, interpretum etiam testificatione, deploratus. Fatentur enim Iocundus, & Philander, ex his quæ apud Etesibium, Apollodorum, Asbe-neum, & Philonem libris de machinis multa leguntur, se nullam emendationem huic corruptissime parti conferre potuisse. Mihi verò ex authoribus istis machinarum nullum in hanc diem videre

cont

contigit, cum non habeantur in manibus vulgò. Sed Geometrica disquisitione sedulò progressus explanationem rei me puto traditurum. Sciendum est imprimis huiusmodi foramina capitulorum, vnde moduli sumuntur, fuisse rotunda, ea capacitate, quã torti funes totam explerent, quorum magnitudo, vnde vis præcipua machinæ constat, per diametros foraminum in digitis exprimitur. Ait enim: Quæ balista duapondo saxum mittere debet, foramen erit in eius capitulo digitorum quinque. Hoc est, funis, vt saxo vigintiquatuor unciarum mittendo sufficiat, per transversum habebit digitos quinque. Quare & in circuitu digitos habebit quindecim cum quinque septimis unius. Huiusmodi autem in fune magnitudo experimentis primum est cognita ad id pōderis validè torquendū sufficere. Quod est principium, ac veluti fundamentum in omni ratiocinatione sequenti. Ad incrementa deinde procedendo, si quæras ad quatuor pondo lapidem quisnam funis, secundum rationem iam positam, aptari debeat? nullus erit proculdubio, citra mensurarū scientiam, qui non statim pronunciet consequenti ratione fieri, vt sicut pondus in telo duplicatur, ita & in fune crassitudinem duplicandam, vt quæ fuit digitorum quinque, fiat in proposito digitorum decem. Et ita deinceps ad ponderis duplum, siue tripulum, funium etiam crassitudinem duplicatò, vel

triplicato semper agendam. Sed hæc est penitus opinio falsa, & procul à vero. Ex hac enim sequeretur, vt ad eum quem ponit Vitruuius ducentum quinquaginta pondo lapidem, adhibendus esset funis crassitudine digitorum sexcentum viginti quinque, quæ facit in orbem pedes plusquam centum duos & viginti. Quam quidem in funibus vastitatem enormiter absurdam, quis est qui non videat? Aliter igitur, & ex vero rationem Geometres inibit, considerans funes veluti corpora, qui cylindri vocantur, quos didicit, ex elementis, in tripla ratione consistere diametrorum suæ basis. Funis igitur quinque digitorum in diametro ad funem alium, constructione, materiâque similem, cuius sit diametros digitorum decem, rationem certè duplâ habebit, sed triplicatam, quæ quidem fit octupla. Hoc autem si quis, Euclide monstrante, non capiat, numeratione sic inueniet. Ponamus exempli causa in utroque ex funibus positus longitudinem esse ad suam cuiusque diametron triplam, siue quadruplâ, vel potius æqualem, & ad faciliorem calculum, bases ipsorum fingamus esse quadratas. Crassitudinem minoris quæ est digitorum 5 in se ducito, fiunt 25, multiplica in suam longitudinem digitorum 5, fiunt in corpus digiti cubi 125. Eadem autem forma procedens inuenies in fune maiori digitos cubos 1000. Quorum est octupla ratio ad solidum

mino

minoris, quod est digitorum 125. Sed erunt fortasse qui calculam etiam huiusmodi, aut non admittant, aut non intelligant, quorum alterum ab altero pendet. Quibus ut etiā quoquo modo satisfaciā, experimentum facile docebo. Duos funes, materia, formaque similes, prout iam descripti sunt, ad libram constitue, & re ipsa comperies pensionem maioris octuplō superare minorem. Robur autem funiū ponderis rationem sequitur. Datis igitur lapidum missilium ponderibus ad inuestigationem foraminum cubicatione procedes, hoc modo. Cum lapis dispondo foramē habeat digitorum quinque, queritur ad lapidem quatuor pondo quot digitorum debeat esse foramen? Cubica 5, hoc est, duc in se, postea in productum, fit cubus 125. Cum itaque videas ad pōdo 2 diametrum foraminis dari quæ sua cubicatione producat 125, ratione sequitur, ut ad pondo 4, quod est duplum 2, talis diametros adhibeatur, quæ sua etiam cubicatione compleat numerum 250 qui duplus est cubi 125. Sed quia 250 non est cubus ipsius quod queritur ad diametron latus perfectē dari non potest in numeris, cum non sit in rerum natura. Supereſt igitur, ut huic propinquum numerum logistico more disquiras. Quem inuenies esse maiorem, quā 6, quod est latus cubi 216, maiorem etiam quā $6\frac{1}{4}$, minorem autē quā $6\frac{1}{2}$. Ex his particulis $\frac{1}{4}$ & $\frac{1}{2}$, sum-

pto dimidio, quod est $\frac{7}{14}$, iunctoque ad 6, numerum habebis $6 \frac{7}{14}$; adeo veritati propinquum, ut inde nullus, de quo sit curandum, error fieri possit. Nam cubus lateris $6 \frac{7}{14}$ est $249 \frac{77}{112}$. Dicemus itaq; in balista, quæ quatuor pondo saxum mittere debet, foramen in eius capitulo fieri debere digitorum sex, & digiti septem vigesimis quartis. Hoc autem Vitruuius notis numeralibus exprimit in hunc modum. Si quatuor pondo digitorum sex, & digitorum septem, quod esse corruptum euidenter apparet, ita tamen ut calculi nostri vestigia supersint. Sed pergamus reliqua, inquirentes lapidis decem pondo foramen. Cum igitur hoc pondus ad duapondo sit quincuplum, ita & cubum foraminis ipsius ad cubum foraminis alterius quincuplum esse oportet. Neq; enim aliter instituta proportio constat. Propterea iam positum cubum 125 multiplico in 5, fit 625. Poteris etiam ad hæc logarithicæ Regulam adhibere dicendo. Si pondo 2 fit 10, quid 125? Operare multiplicando 125 in 10 et productum 1250 partiens in 2, idemque quod prius inuenies, scilicet 625. Huius cubicum latus ad verum accedens proximè est $8 \frac{1}{10}$, unde prouenit cubus $625 \frac{1}{1000}$. Inuentum est igitur ad lapidem pondo decem aptandum esse foramen digitorum octo, cum vndecim vigesimis. Quæ quidem particula digiti semissem excedit vna vigesima. Et sic

ad

ad omne datum pondus inuestigari rationibus cubicis foramina possunt. Sed in positis ab authore, demptis primo, & ultimo, non nisi secundum propinquitatem inuentio procedit. Quod & intelligētie difficultatem, & operationi molestiam affert. In multis tamen numeri foraminum perfectē cōueniunt. Vt ipse, si detur lapis pondo sexdecim, foramen erit digitorum decem. Quoniam cubus lateris 10, qui est 1000, ad cubum lateris 5, qui est 125, rationem habet, quam pondo sexdecim ad duapondo, id est octuplam. Item ad pondo 54, foramen erit digitorum quindecim. Ad pondo 128, digitorum viginti, hoc est pedis vnus, cum quadrante. Ad pondo 250, quod est maximum Vitruuij, pedis vnus cum nouem digitis. Datis autem quibuslibet foraminum numeris, omne etiam pondus ipsorum in numeris dabitur absolute, quorum aliquot exempla subiiciam. Estō foramen in balista digitorum sex, cuius lapidem oporteat inuenire. Accipe duos cubos laterum 5, & 6, qui sunt 125, & 216, & ita ratiocinare. Si 125 fit 216, quid pondo 2? Operare secundum Regulam, multiplicans 216 in 2, & productum partiens in 125, prouenietque $3\frac{7}{11}$. Dicemus igitur foramini digitorum sex, deberi lapidem tria pondo, cum particula $\frac{7}{11}$, quæ quidem paulò maior est quincunce. Et hoc modo datis foraminibus, lapidum grauitatem semper

habebis. Vt in semipedali foramine, lapis erit pondo 8 $\frac{2}{3}$. In semipedali & vnus digiti pondo 11 $\frac{8}{11}$. In pedali, pondo 65 $\frac{67}{11}$. In palmo pedali, pondo 128. In sesquipedali, pondo 221 $\frac{1}{11}$. In bipedali pondo 524 $\frac{16}{11}$. Ceterum vt corrupti numeri ponderum Vitruuij restituantur, diligenti calculo repetitos, in hunc qui sequitur modum recensui. Quae balista duapondo saxum mittere debet, foramen erit in eius capitulo digitorum quinque. Si pondo quatuor, digitorum sex, cum digiti septem vigesima quartis. Decem pondo, digitorum octo, cum undecim vigesima. Viginti pondo, digitorum decem, cum quadraginta noue sexagesima quartis. Quadraginta pondo, digitorum tredecim, cum nouem decimis sextis. Sexaginta pondo, digitorum quindécim, cum sexdecim tricesimis. Octoginta pondo, digitorum septemdecim, cum vna decima. Centum viginti pondo, digitorum vnde viginti, cum tribus quintis. Centum sexaginta pondo digitorum 21 $\frac{1}{10}$. Centum octoginta pondo, pedis vnus, & digitorum sex, cum tribus octauis. Duceta pondo, pedis vnus, & digitorum septem, cum quadrante. Ducenta decem pondo, pedis vnus, & digitorum septem, cum quinque octauis. Ducentum quinquaginta pondo sesquipedis, & digiti. Hos itaque deprauatos Vitruuij numeros veritati geometricae restitui-
mus, digitorum particulas minutius fortasse, quam

res

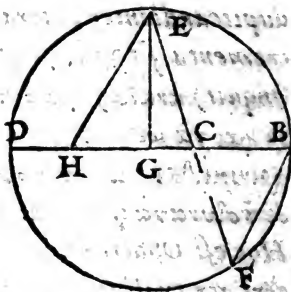

res exigat, prosequuti. Ceterum res tota scienter
 magis, & expediriè lineis agetur. Quod etiam in-
 nuit Eratosthenes, in epistola ad Ptolomæum re-
 gem, inuentum suum organicos ad problema cubi
 duplicandi inter cetera commendans, quod ad in-
 crementa sit vtile balistis, & catapulis. $\alpha\lambda\epsilon\iota\ \gamma\alpha\rho$
 (inquit) $\alpha\nu\acute{\alpha}\lambda\omicron\gamma\omicron\upsilon\ \alpha\pi\alpha\nu\tau\alpha\ \alpha\nu\epsilon\kappa\theta\lambda\omega\alpha\iota,$ $\kappa\alpha\iota\ \tau\alpha\ \pi\alpha-$
 $\chi\eta\ \kappa\alpha\iota\ \tau\alpha\ \mu\epsilon\gamma\epsilon\theta\eta,$ $\kappa\alpha\iota\ \tau\alpha\varsigma\ \kappa\alpha\tau\alpha\tau\epsilon\mu\epsilon\iota\varsigma,$ $\kappa\alpha\iota\ \tau\alpha\varsigma$
 $\chi\omicron\iota\nu\iota\kappa\iota\delta\alpha\varsigma,$ $\kappa\alpha\iota\ \tau\alpha\ \epsilon\mu\beta\alpha\mu\omicron\mu\epsilon\lambda\alpha\ \nu\epsilon\upsilon\rho\alpha\ \tau\alpha\upsilon\tau\alpha$
 $\delta\epsilon\ \delta\iota\upsilon\nu\alpha\tau\alpha\ \gamma\epsilon\nu\epsilon\delta\alpha\iota\ \alpha\nu\epsilon\upsilon\ \tau\ \tau\ \mu\epsilon\sigma\omega\upsilon\ \epsilon\upsilon\rho\epsilon\iota\omega\varsigma.$

Hoc est. Oportet enim omnia proportionaliter au-
 geri, & crassitudines, & magnitudines, & fora-
 mina, & schoinicias, & neræos immissos. Quæ
 sine mediarum inuentione fieri non possunt. Nec
 aliud quicquam Eratosthenes in hac re prosequi-
 tur. Quomodo autem talis inuentio linearum ha-
 beat, non ex ipsius institutione docebo, cum non
 nisi per organon fiat, sed ea forma, quam libello nu-
 per edito monstraui. Esto in balista quæ duapou-
 do saxum mittere debet, diametros foraminis li-
 nea BC. Oportet iam inuenire diametron forami-
 nis in balista quæ quatuor pondo saxum mittere
 debet. Extendatur linea BC in D, ita ut sit CD du-
 pla ipsius BC, & linea BD secta per æqualia in
 signo G, centro quidem G, spatio verò GB descri-
 batur circulus BEDF, & ex centro G ipsi BD
 pros orthas erigatur linea GE, & in peripheria

ED

ED, pauxillum extra E, sumpto signo agatur intra circulum linea recta ECF, & ex linea CD abscindatur ipsi CF, æqualis CH, & connectantur HE, & FB. His ita descriptis, si fuerit linea BF ipsi EH parallelus, dico quòd duæ lineæ FC, & CE inter duas lineas BC, & CD sunt cõtinuè proportionales, hoc est, sicut se habet BC ad

CF, ita CF ad CE, & CE ad CD. Demonstrationem problematis hîc ego non repeto. Erit itaque linea CF diametros foraminis in balista, quæ quatuor pondo saxum mittere debet: quam oportuit inuenire. Ad calculum autem si fiat examen fueritque linea BC digitorum quinque, erit linea CF pauxillo maior ea mensura quam supra posui, scilicet digitorum sex, cum digiti septem vigesimi quartis, sed discrimine tantillo, ut nec etiam circino scrupulosè querenti deprehendi possit. Et hæc de ratione foraminû per lineas indicasse sufficiat. De reliqua autem balistæ structura nihil adhuc exploratum satis habemus. Interea tamen locus hîc proportionum restitutus, quod est rei fundamentum, grandem fenestram ad intelligentiæ lucem $\mu\eta\chi\alpha\iota\omega\upsilon$ studiosis aperiet. FINIS.

EX QVINQVE LIBRIS

LOGISTICAE SENTENTIARVM, AT-

*que locorum notabilium compendiarium
index paginarum numero digestus.*

Ars computandi vñsibus humanis non solum commoda, sed etiam necessaria prorsus. Pagina 6.

Computandi meditatio primum apud Latinos fieri cœpit per lapillos, qui calculi dicuntur. 6

Computatio olim quò magis esset in promptu artificii quodam gestu digitorum vulgò signari & intelligi solebat. 6

Computationem ab incipitiis rudibus Græci literis excoluerunt, consummatamque vocarunt Logisticen. 6

Logistica scriptores Græci fuisse leguntur Archimedes, & item alter nomine Magnus. 6

Logistica scripta ab antiquis omnia perierunt. 7

Logistica scripta Algorithmos inscribere barbarum est, Arithmeticas autem improprium. 7

Logistica tractat numeros ab Arithmetica more diuerso. 7

Logisticus ab Arithmetico differt, sicut mensor à geometra, & Cantor à Musico. 7

Logisticorum nullus adhuc arti quam profitetur antiquum propriumque nomen adhibuit. 8

Lucas Italus longè omnium optime, simul & copiosissime scripsit. Què proxime doctrina sequitur Stephanus à Rupe Eugdunensis. 8

Logistica scriptores multi satis diuersis linguis libellos addiderunt. Latini autem omnium pessime. 8

Logistica voces antiquas, & Græcas, vbi Latinae desunt reddere studuit author, in quarum locum peregrinae successerant. 8

Algebram sunt qui putent ab Arabibus inuentam. 9

Algebrae fundamenta Euclides Elementorū libro secundo disposuit. Monadem Poetius, & eum sequuti male verterunt vnitatem. 10

Numerorū notatio secundum Græcos, Latinos, & Arabes, non solum figuris, verum alias diuersè procedit. 10

Numerorū notatio latina, modos artis non recipit. Græca vero, si facilitatem respicias, multum cedit Arabicæ. 10

Numeros Arabicis decem figuris signare iam diu receptum est vñs longo gentium. 10

Numerum omnem infra decem barbari vocant digitum, author vero monadicum. 11

Numeri omnes intra centum decade constant & monadico. 11

Numerotum maximus est mille quem vno verbo Latine possis exprimere. 11

Numerū millia decē Græci dicunt vno verbo myriada, nec maius aliud habent in numeris vocabulum. 12

Numeri vocabulum millio quanuis non sit ita Latinū, nequaquam tamen reiiciendum prorsus ab arte. 12

Nume

- Numeri tractantur in opere Logistico modis quatuor. 13
 In errore facile cadūt, qui numeros tractat præsertim gradiores. 15
 Numerorum operationes optimè discuntur exemplis, & exercitatione habentur in promptu. 17
 Probatio nouenarij & septenarij numeri errorem admittit, & operantem fallere potest. 17
 Partitionis opus plus aliquanto discentibus facescit negotij, quàm actus cæteri numerorum. 27
 Partitio & multiplicatio sese mutuo probant. 43
 Monas sui sectione quantūvis decrescit in suas ipsius particulas. 47
 Particulæ dum augentur nominibus quantitate decrescunt. 48
 Numerorum incrementa progrediuntur infinitè, decrementa verò dyadis sine terminantur. 48
 Particularū minima dari non potest, maximā autē est dimidiū. 48
 Omnis particula minor est monade. 49
 Particulas fractos vocare numeros, siue partes numerorum magnus est error. 49
 Numeros sanos & integros dicere barbarum est & absurdum. 49
 particulis accommodantur vnciatum numeri antiquorum instituto expeditioris intelligentiæ gratia. 50
 As nihil aliud est quàm monas in particulas vndecim distincta nominibus. 50
 Monadis sectiones licet numero dicantur, non tamen re ipsa numeros efficiunt. 50
 Particulas scriptores in astrorū disciplina suo more constituunt. 50
 In particulis genus probationis euidentissimum ex partibus aliis colligitur. 55
 Particulas multiplicatio numero quidem augeat, quantitate autem minuit. 59
 Particularū multiplicatio atque partitio, sicut in numeris, sese mutuo probant. 62
 Particularum partibus antiqui nomina dederunt. 65
 Cætera tetragonica numerorum vt radices appellentur barbarice inualuit. 68
 Cæterū cubicorū inuestigatione nullus sit in arte molestius opus. 70
 Latera cubica per tabulam habentur facile. 72
 Ratio æqualitatis diuisionem suapte natura non recipit. 76
 Rationum similitudinem Boetius, & post eum omnes nullo latinalis exemplo, proportionauitatis nomine vocant. 79
 Rationum excessus & similitudo inter se quomodo cognoscatur. 92
 Rationum similitudinem Boetius in Musicis magis implicat, quàm explicet. 94
 Rationum compositio ad medicaminum misturam, & ad speculationem musicam præcipue facit. 98
 Rationum multiplicatio analogia procedit. 100
 Omnis ratio data diuisionem qualibet non recipit. 103
 In logicis multa non aliter melius quàm exemplis explicari, aut intelligi possunt. 108
 Lucas super demonstrationibus regulæ positionum moratur. 113
 Gebra vox est Arabica, quam vocat autor, prout reuera est, quæ

- draturam. 117
 Veilitatē & intelligētiā quadraturæ difficultas ꝑcipua comitat. 117
 Disciplinæ difficultatibus infamantur vulgò. 119
 Numeros & figuras non protulit natura sine nodo. 120
 Irrationalium materies ab hoc opere seiungitur. 137
 Exemplorū facilitas rei difficultatem magna ex parte subleuat. 138
 Quadraturæ principia scriptorū nullus adhuc declarauit. 140
 Fiunt multis modis proponendo vitia. 143
 Stephanus errauit proponendo. 150
 In quadratura quz dā ex regulis aliquādo cōpendij vel alia cā mutā
 tur, quod ipsum semp opus aliqua sui parte turbata mōstrabit. 163
 Canones compositi in quadratura quare dicantur, quorum fines di-
 sticho notantur. 171
 Ad propositum de numeris lineam respondere absurdum est. 173
 Lucas terrij Canonis lines non intelligens errauit, quem sequitur
 Stephanus. 183
 Cardano in verbis & sensibus barbaries peculiaris. 184
 Canonū operationes versibus explicantur. 188
 Canones compositi an plures tribus esse possint. 187
 Cardanus notatur abuti literis, & barbariem inferre disciplinis. 189
 Regulæ quantitatis rarior est vñs. 196
 Obscuritas rebꝫ innata arte quidē leuari pōt, tolli aut nullo mō. 198
 Logisticum non mercatorem author instituit. 199
 In lege pistiorica logisticorum error indicatur. 199
 Lucas vitioꝝ proponis, & male soluit. 207. 208
 Stephanus sophismare scriptum coniecit in errorem. 216
 Cardanus Lucam in errore sequitur etiam in deterius. 223
 Eocām logistici tanquam ducem seque sequuntur. 224
 In quibusdam non est arti locus, sed experimento. 232
 Lucas modum ratiocinandi superfluum instituit. 249
 Logisticorum communis error. 268. 269
 Lucas tam se quā alios coniecit in errorem. 273
 Logistici errores inter se mutuò sumunt. 272
 Non potest res incerta ratione certa constitui. 274
 Cardanus in his que ridiculē tractauit notatur. 280
 Melius est in aliquibus simpliciter, & apertē loqui. 284
 Non minus artis habet aliquando propositū quā solutio. 288
 In geometrica specie promptum est decipi Logistēm. 298
 Mercatores in suis permutationibus genere quodā fraudis vtunt. 301
 Traditio melior est ab ipsis repetita principiis. 305
 De ponderibus ad libram multitudine minima parandis. 309
 In seris quas circuli versatiles claudunt quomodo per numeros in-
 ueniantur aperturæ nomen. 312
 Logistes artificis arcanum ingenio superat. 329
 Diuisio pecuniæ inter piratas, & latrones. 335. & 336
 Formulis quibuslā cōpēdia calculi sequūtur, sed rō fit obscurior. 141
 Diuisio lucri in socialibus mercaturis aliquot quæstionibus conti-
 nuis tractatur. 247. vsque ad 264. Item 314. & 335
 Diuisio hæreditaria ex Iuliano Iureconsulto. 264

Errata sic corrigito.

Pagina 26. linea 9, vbi est quolidet, lege quodlibet. pag. 43.
lin. 26. loco proueniet legendum proueniat. pag. 57. lin. 15.
pro Hac repone Has pag. 59. lin. 20. vbi est o repone 8. Et
in principio sequentis pro sine legendu siue. pag. 146. lin. 3.
vbi est conferantur repone auferantur. pag. 235. lin. penul-
tima pro nauis corrige naues. pagi. 275. in principio male
est quingenta pro quinquaginta. pag. 283. lin. 9. posset mu-
tabis in possit. pag. 289. lin. 18. loco nouas legendum nona
pag. 302. lin. penulti. post quod adde est. pag. 313. lin. 9. pro
connexa mutandum conuexa.

